T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SİYASAL KÜLTÜR: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Ayşe KÜÇÜK

ŞANLIURFA - 2020

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SİYASAL KÜLTÜR: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Ayşe KÜÇÜK

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Abdulvahap ULUÇ

ŞANLIURFA- 2020

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı 185232006 numaralı Ayşe KÜÇÜK'ün hazırladığı "Toplumsal Cinsiyet Açısından Siyasal Kültür: Şanlıurfa Örneği" konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 04/12/2020 tarihinde, saat 13.30'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/~~oy çokluğu~~ ile karar verilmiştir.

04/12/ 2020

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahap ULUÇ	Kabul	
Üye	Doç. Dr. Abdullah TAŞTEKİN	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Oğuz KAAN	Ek Tutanak	

Bu tezin Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

……/…../201..

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek ☐Almıştır ☐Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ
Adı - Soyadı: Ayşe KÜÇÜK
Öğrenci Numarası: 185232006
Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi
Programı: Kamu Yönetimi- Tezli Yüksek Lisans
Başlık (Türkçe): Toplumsal Cinsiyet Açısından Siyasal Kültür: Şanlıurfa Örneği

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen Toplumsal Cinsiyet Açısından Siyasal Kültür: Şanlıurfa Örneği çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 257 sayfalık kısmına ilişkin, 03/11/2020 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı %12'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
2- Kaynakça hariç
3- Alıntılar hariç/dâhil
4- 6 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

03/11/2020
Hazırlayan Öğrencinin
Ayşe KÜÇÜK
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 03/12/2020

Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahap ULUÇ
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
(İmzası)

ÖZET

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SİYASAL KÜLTÜR: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

KÜÇÜK, Ayşe

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahap ULUÇ

Aralık, 2020, 255 sayfa

Bireyler ve toplum, dünyayı anlamlandırmak için çeşitli sınıflandırmalar yapar. Bu sınıflandırmaların en önemlisi cinsiyettir. Her birey dünyaya erkek veya dişi olarak gelir. Bu anlamda cinsiyet, kişinin biyolojik cinsiyetine bağlı olarak belirlenen demografik bir sınıflandırmadır. Toplumsal cinsiyet ise kadın veya erkek olmanın kültürel yönlerini vurgulayan ve toplumun kişiye yüklediği değerleri ifade eden sosyal bir sınıflandırmadır. Bu anlamda toplumsal cinsiyet, cinsler arasındaki toplumsal ilişkileri açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyetin bu sosyolojik yönü, her iki cinsiyet grubunu toplumun beklentileri çerçevesinde davranmaya zorlamaktadır. Bu bağlamda çoğunlukla bir kültür meselesi olarak değerlendirilen kadın ile erkek arasındaki farklılıklar ilgi ve değerlerin de farklılığına vurgu yapmaktadır.

Her yönü ile farklı olan kadın ve erkeğin siyasal ilgi, tutum ve davranışları arasındaki farklılıkların toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi bu çalışmanın konusu olmaktadır. Bu kapsamda cinsiyet rollerinin siyasal tutum ve davranışlara nasıl yansıdığını ortaya koymak, bu çalışmanın temel amacıdır. Ayrıca çalışmada deneklerin kadın ve siyaset ilişkisine bakış açıları da öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Şanlıurfa il merkezi evren olarak seçilmiş ve 420 kişilik bir örneklem grubuna anket çalışması uygulanmıştır. Bu kapsamda anket formunda deneklerin siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve siyasal eylem düzeylerini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Elde edilen veriler çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmada

deneklerin siyasete olan ilgileri ve siyasal katılım düzeyleri, yapılan alan araştırmasından elde edilen verilerle görünür kılınmaya çalışılmıştır.

Şanlıurfa'nın siyasal kültürünü toplumsal cinsiyet açısından öğrenme amacını taşıyan çalışma, büyük ölçüde amacına ulaşmıştır. Sonuç olarak çalışmada, kadın ve erkeklerin siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve siyasal eylem düzeylerinin birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre kadınların siyasal ilgi, bilgi ve eylem düzeyleri erkeklere göre daha düşüktür. Erkek katılımcılar kadınlara göre uyrukluk kültürüne, kadın katılımcılar yerel kültüre daha yakındır. Kadınların ve erkeklerin ilgi duydukları alanlar da birbirinden farklıdır. Kadınlar yerel sorunlara daha duyarlıyken erkekler ekonomik ve siyasi sorunlara daha duyarlıdır. Ayrıca siyasal değer açısından kadınların ve erkeklerin siyasal duruşları, demokratik ve modern değerleri benimseme tutumları da birbirinden farklıdır. Buna göre erkekler kadınlara göre (gösteri ve yürüyüş yapmak gibi) demokratik değerleri benimsemeye daha eğilimlidir. Bununla birlikte kadınlar erkeklere göre kadınların siyasal yaşamda aktif olarak yer alması konusunda modern değerleri benimsemeye daha eğilimlidir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre Şanlıurfa'da ataerkil düşünce yapısı sınırlı düzeyde de olsa bir kırılma yaşamaktadır.

Anahtar kelimeler: Kadın, Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Siyasal Kültür

ABSTRACT

POLITICAL CULTURE IN TERMS OF GENDER: EXAMPLE OF THE ŞANLIURFA

KÜÇÜK, Ayşe

Master's Thesis

Department of Public Administration

Advisor: Asts. Prof. Abdulvahap ULUÇ

December, 2020, 255 pages

Individuals and society make various classifications to make sense of the world. The most important of these classifications is gender. Every individual comes to the world as either male or female. In this sense, gender is a demographic classification determined depending on the biological sex of the person. Gender on the other hand is a social classification that emphasizes the cultural aspects of being a woman or a man and expresses the values that society attributes to the person. In this sense, gender is a concept used to explain the social relations between the sexes. This sociological aspect of gender forces both gender groups to act within the expectations of society. In this context, the differences between men and women which are mostly considered as a cultural issue, emphasize the difference in interests and values.

It is the subject of this study to examine the differences between the political interests, attitudes, and behaviors of women and men who are different in every aspects in the context of gender. In this scope, the main purpose of this study is to redound on how gender roles reflect on political attitudes and behaviors. In addition, it was tried to learn the perspectives of the subjects on the relationship between women and politics. For this purpose, Şanlıurfa city center was selected as the population and a survey was applied to a sampling group of 420 people. In this scope, the survey form includes questions to measure the political interest, political knowledge, political value, and political action levels of the subjects. The data obtained were evaluated within the scope of the study. In the study, the interest of the subjects in politics and their level of political participation were tried to be made visible with the data obtained from the field study.

The study which aims to learn the political culture of Şanlıurfa in terms of gender, has largely achieved its purpose. As a result, it was determined that the political interest, political knowledge, political value, and political action levels of women and men are different from each other. According to the findings obtained from the study, women's political interest, knowledge, and action levels are lower than men. Men participants are closer to subject political culture than women; women participants are closer to parochial political culture. The areas that women and men are interested in are also different from each other. While women are more sensitive to local problems, men are more sensitive to economic and political problems. Additionally, in terms of political values the political stance of women and men and their attitudes to adopt democratic and modern values are also different from each other. Accordingly, men tend to adopt democratic values (such as demonstrating and marching) than women. However, women are more inclined to adopt modern values regarding the active participation of women in political life than men. According to the findings of the study, the patriarchal mindset in Şanlıurfa is experiencing a break, albeit at a limited level.

Keywords: Woman, Sex, Gender, Political Culture

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SİYASAL KÜLTÜR: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI II

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ III

ÖZET VI

ABSTRACT VI

İÇİNDEKİLER VIII

KISALTMALAR XII

TABLOLAR LİSTESİ XIII

EKLER LİSTESİ XVII

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET

1.1. GENEL KAVRAMLAR 4

1.1.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı 4

1.1.2.Toplumsal Cinsiyet Rolleri 8

1.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları 10

1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı (Cinsiyetçilik) 11

1.1.5. Ataerkillik (Patriarka) 12

1.1.6. Feminizm 16

1.2. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TOPLUMSALCİNSİYET 20

1.2.1. Geleneksel Toplumlarda Toplumsal Cinsiyet 21

1.2.2. Modern Toplumlarda Toplumsal Cinsiyet 25

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI 30

1.4. TOPLUMSALLAŞMA VE CİNSİYETİN TOPLUMSALLAŞMASI 34

1.5. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN OLUŞUMUNDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER 38

1.5.1. Aile 38

1.5.2. Okul 39

1.5.3. Sosyal Çevre 41

1.5.4.Kitle İletişim Araçları 42

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASAL KÜLTÜR

2.1. SİYASAL KÜLTÜR KAVRAMININ TANIMI, NİTELİĞİ, BOYUTLARI, TÜRLERİ VE İLİŞKİLERİ 45

2.1.1. Kültür ve Siyasal Kültür Kavramı 45

2.1.2. Siyasal Kültürün Niteliği 52

2.1.3. Siyasal Kültürün Boyutları 54

2.1.4.Siyasal Kültür Türleri 57

2.1.5. Siyasal Kültür-İdeoloji-Siyasal İnanç İlişkisi 60

2.2. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA VE SİYASAL KÜLTÜR 62

2.2.1. Siyasal Toplumsallaşma 63

2.2.2. Siyasal Toplumsallaşmanın Aracı Kurumları 67

2.2.2.1. Aile 68

2.2.2.2. Okul 70

2.2.2.3. Sosyal Çevre 73

2.2.2.4. Kitle İletişim Araçları 75

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET VE SİYASAL KÜLTÜR: SİYASETİN CİNSİYETİ 77

2.3.1. Siyaset Kavramının Cinsiyetlendirilmesi 77

2.3.2. Siyasal İlgi, Siyasal Bilgi Düzeyleri Üzerinde Toplumsal Cinsiyetin Etkisi 80

2.3.3. Siyasal Tutum, Davranış ve Tercihlerde Toplumsal Cinsiyetin Etkisi 83

2.4. SİYASAL KÜLTÜRÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER 88

2.4.1. Yaş 88

2.4.2. Eğitim 90

2.4.3. Gelir 92

2.4.4. Meslek 93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SİYASAL KÜLTÜR: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

3.1. ŞANLIURFA'NIN SOSYO-EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI 95

3.1.1. Şanlıurfa'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı 95

3.1.2. Şanlıurfa'nın Sosyo-Kültürel Yapısı 97

3.2. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, SINIRLILIKLARI, HİPOTEZLERİ, VERİ TOPLAMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ 100

3.2.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Sınırlılıkları 100

3.2.2. Araştırmanın Problemi ve Hipotezleri 102

3.2.3. Veri Toplama 103

3.2.4. Araştırmanın Yöntemi, Evren ve Örneklemi 106

3.2.4.1. Araştırmanın Evreni 106

3.2.4.2. Araştırmanın Örneklemi 107

3.3. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 108

3.3.1. Kişisel Bilgiler 108

3.3.1.1.Yaş 108

3.3.1.2.Cinsiyet 109

3.3.1.4. Eğitim Durumu 109

3.3.1.3. Medeni Durum 112
3.3.1.5 .Meslek 112
3.3.1.6. Aylık Gelir 113
3.3.2. T- Testi Analizleri 114
3.3.3. Araştırma Bulguları 115
3.3.3.1. Siyasal İlgi 116
3.3.3.2. Siyasal Bilgi 133
3.3.3.3.Siyasal Değer 154
3.3.3.4. Siyasal Eylem 204
3.3.4. Genel Değerlendirme 231
SONUÇ 234
KAYNAKÇA 241
EKLER

KISALTMALAR

Akt	Aktaran
Bkz	Bakınız
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev	Çeviri
Der	Derleyen/ler
Ed	Editör
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MÖ	Milattan Önce
p	Anlamlılık düzeyi sembolü
s	Sayfa
SP	Saadet Partisi
SPSS	Statistical Package fort he Social Sciences
ss	Sayfa aralığı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vb	Ve benzer/leri
vd	Ve diğer/leri
vs	Vesaire

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yaş özellikleri 108
Tablo 2: Cinsiyet özellikleri 109
Tablo 3: Eğitim durumu 109
Tablo 4: Cinsiyet, yaş ve eğitim durumu ilişkisi 110
Tablo 5: Medeni durumu 112
Tablo 6: Cinsiyete göre meslek durumu 112
Tablo 7: Gelir durumu 113
Tablo 8: Cinsiyet ve aylık gelir ilişkisi 114
Tablo 9: Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?/ Cinsiyet 117
Tablo 10: En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?/Cinsiyet 118
Tablo 11: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz? /Cinsiyet 119
Tablo 12: Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?/Yaş 122
Tablo 13: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?/Yaş 125
Tablo 14: En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?/Eğitim 127
Tablo 15: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz? /Eğitim 129
Tablo 16: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz? /Meslek 131
Tablo 17: Demokrasi nedir?/Cinsiyet 134
Tablo 18: Laiklik nedir?/Cinsiyet 135
Tablo 19: Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?/Cinsiyet 136
Tablo 20: Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?/Cinsiyet 137
Tablo 21: Demokrasi nedir?/Yaş 138
Tablo 22: Laiklik nedir?/Yaş 140
Tablo 23: Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?/Yaş 142
Tablo 24: Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?/Yaş 144
Tablo 25: Demokrasi nedir?/Eğitim 146

Tablo 26: Laiklik nedir?/Eğitim 148
Tablo 27: Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?/Eğitim 149
Tablo 28: Demokrasi nedir?/Meslek 151
Tablo 29: Laiklik nedir?/Meslek 153
Tablo 30: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?/Cinsiyet 155
Tablo 31: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?/Cinsiyet 156
Tablo 32: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?/Cinsiyet 157
Tablo 33: Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?/Cinsiyet158
Tablo 34: Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?/Cinsiyet 159
Tablo 35: Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?/Cinsiyet 160
Tablo 36: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?/Cinsiyet 161
Tablo 37: Nasıl bir yönetimden yanasınız?/Cinsiyet 162
Tablo 38: En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?/Cinsiyet 162
Tablo 39: Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz? /Cinsiyet 164
Tablo 40: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?/Yaş 165
Tablo 41: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi? /Yaş 167
Tablo 42: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?/Yaş 169
Tablo 43: Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?/Yaş 171
Tablo 44: Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?/Yaş 172
Tablo 45: Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?/Yaş 174
Tablo 46: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?/Yaş 175
Tablo 47: Nasıl bir yönetimden yanasınız?/Yaş 176
Tablo 48: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?/Eğitim 178
Tablo 49: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?/Eğitim 180

Tablo 50: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşüyorsunuz?/Eğitim 181
Tablo 51: Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?/Eğitim 183
Tablo 52: Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?/Eğitim 185
Tablo 53: Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?/Eğitim 187
Tablo 54: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?/Eğitim 188
Tablo 55: Nasıl bir yönetimden yanasınız?/Eğitim 189
Tablo 56: En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?/Eğitim 190
Tablo 57: Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz? /Eğitim 191
Tablo 58: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?/Meslek 193
Tablo 59: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?/Meslek 195
Tablo 60: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?/Meslek 197
Tablo 61: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?/Meslek 199
Tablo 62: Nasıl bir yönetimden yanasınız?/Meslek 201
Tablo 63: Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz? /Meslek 203
Tablo 64: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?/Cinsiyet 205
Tablo 65: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız? /Cinsiyet 206
Tablo 66: Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?/Cinsiyet 207
Tablo 67: Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?/Cinsiyet 208
Tablo 68: Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?/Cinsiyet 209
Tablo 69: Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?/Cinsiyet 210
Tablo 70: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız? /Yaş 211

Tablo 71: Aşağıdakilerden hangisine üyesiniz?/Yaş 213
Tablo 72: Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?/Yaş 214
Tablo 73: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?/Eğitim 216
Tablo 74: Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?/Eğitim 217
Tablo 75: Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?/Eğitim 219
Tablo 76: Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?/Eğitim 221
Tablo 77: Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı? /Eğitim 222
Tablo 78: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?/Meslek 224
Tablo 79: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız? /Meslek 226
Tablo 80: Aşağıdakilerden hangisine üyesiniz?/Meslek 228
Tablo 81: Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?/Meslek 229

EKLER LİSTESİ

Ek-1: T-Testi Analizleri (4 Sayfa) ek s.1

Ek-2: Anket Formu (7 Sayfa) ek s.5

GİRİŞ

Cinsiyet, kadını ve erkeği biyolojik özelliklerine göre tanımlayan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkeği toplum içerisindeki rollerine göre tanımlayan bir kavramdır. "Kız" ve "erkek" sözcükleriyle kavramlaştırılan biyolojik cinsiyet farklılıkları, toplumsallaşma sürecinde "kadın" ve "erkek" olarak kategorize edilen toplumsal cinsiyet farklılıklarına yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle doğuştan gelen biyolojik farklılıklar, toplumsal cinsiyete dönüştükten sonra cinsler arasındaki yetenekler, roller, görev ve sorumluluklar, ilgiler ve algılamalar bakımından da farklılıklara yol açmaktadır.

Bütün toplumlarda biyolojik cinsiyetten kaynaklanan bir ayrım vardır. Bu ayrıma göre dünyaya gelen her birey ya erkektir ya da dişi. Bu ayrım "doğal" bir ayrımken toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ayrım "yapay" bir ayrımdır. Toplumsal cinsiyet ayrımına göre erkek ve dişi olarak doğan her birey toplumsallaşma sürecinde toplumsal cinsiyet kimliği edinerek erkeğe veya kadına dönüşür. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetinden öte, içinde bulunduğu toplumda kültürel olarak "inşa" edilmiş cins kimliğidir. Toplumsallaşma olarak da adlandırılan bu kimlik inşası sürecinde toplum tarafından kadınların ve erkeklerin hangi davranışları sergileyeceklerine, görev ve sorumlulukları ile rollerine yönelik beklentiler geliştirilir. Bu beklentiler toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterse de hepsinde ortak olan bir nokta vardır: Kadının en önemli görevi anneliktir, güç ve egemenlik ise erkeklerindir. Bu yüzden çoğu toplumda siyaset "erkek işi" olarak algılanmaktadır. İşte bu algının altında yatan temel neden, geleneksel cinsiyet rollerinden kaynaklanan iş bölümüdür.

Bununla birlikte hemen hemen her toplumun tartışmasız olarak kabul ettiği bir gerçek vardır: Kadın ve erkek "doğal" (biyolojik) olarak farklıdır. Bu biyolojik farklılık, onların genel tutum ve davranışları, ilgi ve beklentilerindeki farklılığı da beraberinde getirmektedir. Diğer bir ifadeyle, kadın ve erkek bedenlerinin farklı olması, onların ilgi, tutum ve değer yargılarının da farklı olmasına sebebiyet vermektedir. Birçok açıdan farklı olan kadın ve erkeklerin siyasal tutum ve davranışları ile siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve siyasal eylem (katılım)

düzeyleri de farklı olacaktır. Dolayısı ile toplumsal cinsiyet ve siyasal kültür arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Bu bağlamda bu çalışmada kadın ve erkeklerin siyasal değerleri, siyasal ilgi ve beklentileri ile siyasal tutum ve davranışları toplumsal cinsiyet bağlamında öğrenilmeye çalışılmıştır. Buna göre çalışmanın konusunu toplumsal cinsiyet ve siyasal kültür oluşturmaktadır.

Bu çerçevede cinsiyet rollerinin siyasal tutum ve davranışlara nasıl yansıdığını ortaya koymak bu çalışmanın temel amacı olmaktadır. Bu doğrultuda kadın ve erkeklerin siyasal davranış farklılıklarını görebilmek, bu farklılıkların boyutunu ve siyasal kültür ile olan ilişkilerini anlayabilmek için Şanlıurfa il merkezinde bir saha çalışması yapılmıştır. Şanlıurfa il merkezi olarak belirlenen evreni temsil etmek amacıyla 420 (210 kadın 210 erkek) kişilik bir örneklem grubu seçilmiştir. Bu örneklem grubuna 47 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anket formunda deneklerin siyasal ilgi, bilgi, değer ve siyasal eylem düzeylerini ölçmeye yönelik sorular almaktadır. Bu kapsamda kadın ve erkeğin siyasal tutum ve değerlerindeki değişiklikler ile erkeğin kadına, kadının erkeğe göre siyasal tutum farklılıkları ve benzerliklerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca çalışmada, toplumsal cinsiyet ile bağlantılı olarak deneklerin kadınların siyasette aktif olarak yer alması konusundaki görüş ve düşünceleri de öğrenilmeye çalışılmıştır. Buna bağlı olarak anket formunda deneklerin kadın ve siyaset ilişkisine yönelik görüş ve düşüncelerini ölçmeye yarayacak sorular yer almaktadır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları ile konuyla bağlantılı temel kavramlar anlatılmıştır. Ayrıca cinsiyetin toplumsallaşması kavramına değinilip toplumsal cinsiyetin oluşumunda rol oynayan faktörler üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde siyasal kültür, tüm boyutları ile ele alınmış ve siyasal toplumsallaşma ile olan ilişkisine değinilmiştir. Ayrıca siyasal kültür ile toplumsal cinsiyet ilişkisi tezin temel sorunsalı çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde anket sonuçları incelenmiştir. Görüşülen deneklerin anket sorularına verdikleri cevaplar çeşitli başlıklar altında tablolar halinde gösterilip yorumlanmıştır. Bu çerçevede katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek

değişkenleri açısında siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve siyasal eylem düzeyleri ele alınmaktadır.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar bağlamında çalışmaya konu olan örneklem grubunun siyasal kültürleri üzerinde toplumsal cinsiyetin ne gibi bir etkisinin olduğu öğrenilmiş, dolayısıyla çalışma büyük ölçüde amacına ulaşmıştır. Ayrıca kadın ve siyaset ilişkisine yönelik sorulan sorulardan elde edilen cevaplar ve bunlardan elde edilen bulgulardan, bölgenin toplumsal cinsiyet düzeni hakkında birtakım sonuçlara da ulaşılmıştır.

Çalışma, Şanlıurfa'daki kadın ve erkeklerin siyasal tutum ve farklılıklarını ortaya koyması ve Türkiye'deki siyasal kültür literatürüne katkıda bulunması açısından önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET

1.1. GENEL KAVRAMLAR

1.1.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılsa da anlam olarak birbirlerinden farklı kavramlardır. Cinsiyet (sex), bir kişinin kadın veya erkek olarak gösterdiği genetik, anatomik ve biyolojik özellikleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet (gender) ise farklı kültürlerde, dünyanın farklı bölgelerinde kadınlara ve erkeklere sosyal olarak yüklenen rol ve sorumluluklar olarak tanımlanmaktadır (Yapıcı, 2016, s. 23). Cinsiyet kavramı, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü açıklar ve biyolojik bir yapıya karşılık gelir. Bu anlamda cinsiyet, kişinin biyolojik cinsiyetine bağlı olarak belirlenen demografik bir kategoridir. Toplumsal cinsiyet kavramı ise kadın veya erkek olmaya toplumun ve kültürün kişiye yüklediği değerleri ve beklentileri açıklar ve kültürel bir yapıya denk düşer. Buna göre, biyolojik kökeni olan farklılıklar "cinsiyet", sosyokültürel kökeni olan farklılıklar da "toplumsal cinsiyet" kavramları ile ifade edilirler (Dökmen, 2015, ss. 18-20). Bu tanımlamada biyolojik cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasındaki doğurganlık, cinsel uzuvlar ve üreme gibi biyolojik farklılıkları esas almaktadır. Toplumsal cinsiyet ise, toplum tarafından kadın ve erkeğe biçilen rolü çağrıştırmaktadır. Örneğin, duygusallık, yumuşak huyluluk gibi özellikler dişilik özellikleri olarak nitelendirilirken; güçlü olma, cesur ve sert olma gibi özellikler erillik özelikleri olarak nitelendirilir. Dolayısıyla kadın ve erkeğe yüklenen bu özellikler, biyolojik özellikten çok toplumsal cinsiyet ile ilişkili olmaktadır. Çünkü bu özellikleri kadına ve erkeğe yükleyen, toplumdur.

"Toplumsal cinsiyet, erkekler ve kadınlar arasında bedensel ve cinsel farkların anlamlarını düzenleyen yeni bir toplumsal örgütlenme, ilişkiler örüntüsüdür; cinsiyet farkları düzenidir, sabit ve değişmez doğal farkları değil, kadın ve erkeklerin bedensel farklarının toplumsal anlamlarını inşa eder" (Sancar, 2016, s. 179). Bir "inşa" süreci olarak toplumsal cinsiyet, cinsiyetlendirilmiş bedenin üstlendiği kültürel anlamlar bütünüdür. Bu çerçevede cinsiyet, kültürün hammaddesini oluşturmaktadır. Bazı feminist kuramcılar cinsiyet-toplumsal cinsiyet ayrımını açıklamak için doğa-kültür ayrımını kullanırlar. Buna göre, doğal ve biyolojik bir dişi vardır. Bu "dişi", sonradan toplumsal olarak ikincil konumdaki "kadın"a dönüşür. Yani cinsiyet doğaya veya "ham"a tekabül ederken; toplumsal cinsiyet kültüre veya "pişmiş"e tekabül etmektedir (Butler, 2018, ss. 50-93). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, farklı kültürlerde farklı biçimlerde tanımlanan sosyal olarak kurulmuş erkeklik ve kadınlık kategorilerini ve her iki gruba atfedilen sosyal olarak kodlanmış yükümlülük ve davranışları ifade eder. Diğer bir ifadeyle, erkek ve kadın cinsiyet olarak sınıflandırılırken, "erillik" ve "dişilik" toplumsal cinsiyet olarak sınıflandırılır (Cesur-Kılıçaslan ve Işık, 2016, ss. 4-5).

Toplumsal cinsiyet, tam anlamıyla insanın 'olduğu' ya da 'sahip olduğu' şey değildir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin bedensel özelliklerinin hormonal, kromozomal ve ruhsal ara formlarla birlikte üretilmesi ve normalleştirilmesinin gerçekleştirildiği aygıttır "Toplumsal cinsiyet, eril ve dişil kavramların üretildiği ve doğallaştırıldığı mekanizmadır" (Butler, 2009, s. 75).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma değişebilen "cinsiyet konumu" veya "cins kimliği"dir. Toplumsal cinsiyet, sadece cinsiyet farklılığını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtir (Berktay, 1996, s. 16). Kadınlar ile erkekler arsında doğal olarak var olan ve tek başına bir eşitsizlik ihtiva etmeyen biyolojik bir farklılığın, toplum ve kültür içerisinde eşitsiz ve hiyerarşik bir farklılığa dönüşmesiyle, toplumsal cinsiyet olarak kavramsallaştırılan ataerkil bir "kadın" ve "erkek" tanımları ortaya çıkar. Bu toplumsal cinsiyet tanımlamasına göre erkek, akıllı, güçlü, uygarlığı ve kültürü temsil eden ve bu nedenle daha üstün olan bir varlıktır (Berktay, 2004, ss. 2-3). Kadın ise zayıf, doğurganlığı temsil eden ve bu nedenle daha aşağı konumda olan bir varlık olarak tasvir edilir. İşte

toplumsal cinsiyet, cinsler arasındaki güç oyunlarını ve bu durumun yarattığı eşitsizliği konu edinir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, erkeklerin hükmeden, kadınların ise hükmedilen konumda olduğu bir hiyerarşiyi ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyetin karmaşık sosyal ilişkiler ağı içinde kurulduğunu, bu karmaşık ilişkilerin biyolojik cinsiyet kavramı çerçevesinde anlaşılmasının mümkün olmadığını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Kavramın altında yatan fikir, cinsiyetin bir "inşa" süreci olarak toplumsal bir kurgu olarak ele alınmasıdır (Bora, 2016, s. 22).

Cinsiyet-toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım ilk defa 1968 yılında Robert Stoller'ın "Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet" isimli çalışmasında kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye dâhil eden ise Ann Okley olmuştur. 1972 yılında yayımlanan "Sex, Gender and Society"de yayınlanan eserinde biyolojik olarak kadın/erkek ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet kavramı ile de erkeklik ve kadınlık arasındaki ayrımın toplumsal olarak eşit olmayan bölünmesine vurgu yapmaktadır (Vatandaş, 2007, s. 31). Bu eserin, toplumsal cinsiyet kavramının giderek yaygınlaşmasının ve ekonomi, siyaset gibi farklı disiplinlerde ele alınmasının başlangıcı olduğu söylenebilir. Bu tarihten sonra toplumsal cinsiyet, kadınlar ile birlikte anılmaya ve kadın sorununun açıklanmasında kullanılan bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır.

1970'lerden itibaren "kadın"ın, sosyolojinin araştırma konuları arasına girmeye başlamasıyla, feminist sosyolojinin kendine özgü terminolojisi de oluşmaya başlamıştır. Bunlardan biri de toplumsal cinsiyet kavramıdır. "Toplumsal cinsiyet" terimi ilk kez, cinse dayalı ayrımların aslen toplumsal olduğunda ısrar eden Amerikalı feministler arasında ortaya çıkmıştır. Bu sözcük, feministler tarafından cins ya da cinsel farklılık gibi terimlerin kullanımında ima edilen biyolojik determinizmin reddi anlamında kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet aynı zamanda dişiliğin normatif tanımlarının ilişkisel yönüne de vurgu yapar. Bu tanımlamaya göre toplumsal cinsiyet, cinsiyetli bir bedene zorla yüklenen toplumsal bir kategoridir (Scott, 2013, ss. 62-68).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetle açıklanamayan sosyal sınıf, ataerkillik siyaset ve toplumdaki üretim biçimiyle bağlantılı bir kavram olarak, 1990'lı ve 2000'li yıllarla birlikte daha yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu anlamda toplumsal

cinsiyet, feministler tarafından geliştirilen cinsel farklılığın sosyal boyutunun ihmal edilmemesi gerektiğini açıklayan ve kadın ile erkek arasındaki eşitsiz bölünmeye gönderme yapan bir terimdir (Günindi-Ersöz, 2016, ss.15-21).

Son zamanlardaki en basit kullanımında toplumsal cinsiyet, "kadınlar" ile eş anlamlıdır. Son birkaç yıl içinde kadınların tarihini konu edinen pek çok kitap ve makalenin başlığında kadınlar sözcüğünün yerini toplumsal cinsiyet almıştır. Bu kullanımın tercih edilmesinin asıl nedeni, alanın siyasal anlamda kabul edilebilirliği ile ilgilidir. Çünkü toplumsal cinsiyet, kadın sözcüğüne kıyasla daha nötr ve nesnel bir sözcüktür. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, 1980'lerdeki akademik araştırmalarda cinsiyet farklılığı meselesini kuramsallaştırırken kullanılan bir terim haline gelmiştir (Scott, 2016, ss. 66-126). Toplumsal cinsiyetin kuramsallaştırılması, kadın ve erkeğin doğasına dayandırılan farklılık ve eşitsizliklerin toplumsal boyutunu görmeyi sağlayarak biyolojik cinsiyetin politik yönünü ortaya koymuştur (Bora, 2016, s. 38). Diğer bir ifadeyle toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasında süregelen eşitsizliklerin nedenlerini farklı açılardan incelemeyi ve kadın sorunlarına bütüncül bir perspektiften yaklaşmayı amaçlamaktadır.

Özet olarak cinsiyet, "dişi" ve "erkek", üreme sisteminde ortaya çıkan biyolojik kategorilerdir. Toplumsal cinsiyet ise bireylerin eril ve dişil olarak, üremeye dayalı bölünmesi etrafında ve bu bölünmeyle ilişkili olarak örgütlenmiş pratik anlamına gelmektedir (Connell, 1987, ss. 100-190). Bu iki kavram arasındaki temel farklılıklar şunlardır: Cinsiyet biyolojiktir. Ancak toplumsal cinsiyetin biyolojik kökeni yoktur. Cinsiyet doğaldır. Toplumsal cinsiyet sosyokültüreldir, insan icadıdır. Cinsiyet değişmez, her yerde aynıdır. Toplumsal cinsiyet değişkendir. Zamana, kültüre, aileye göre değişiklik gösterir (Bhasin, 2003, s. 9). Cinsiyet, dişi ve erkek bedenini ifade eder. Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkek bedenine toplumun yüklediği anlamlar bütünüdür. Toplumun kadını ve erkeği nasıl gördüğünü, nasıl algıladığını, nasıl değerlendirdiğini ifade eden bir kavramdır.

1.1.2.Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Rol, belirli bir durumda bireyin davranışlarını belirleyen beklentilerdir. Rol, tutum ve değerleri, toplum içerisinde bir statü işgal eden bireylere toplumun tanıdığı unsurları içerir (Akın ve Aydemir, 2007, s. 50). Rol, bir yönüyle toplumsal, diğer yönüyle bireyseldir. Rol, toplumsallığın bireyde davranışa dönüşmesidir (Vatandaş, 2007, s. 33).

Roller, normatif niteliktedir; yani roller tekrarlanır ve alışkanlık olarak devam eder. Bu bağlamda cinsiyet rolü tutumları toplumsal normlara göre şekillenmektedir (Akın ve Aydemir, 2007, s. 50). Diğer bir ifadeyle toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkek için uygun olduğu düşünülen, evrensel bir takım algı, tutum ve değerler bütünüdür.

"Rol-toplumsal cinsiyet uyarlamalarında ana fikri bireyin er veya dişi oluşu teşkil etmektedir. Bu nedenle de her zaman iki cinsiyet rolü mevcut olmuştur: Erkek rolü, kadın rolü veya eril rol ve dişil rol" (Vatandaş, 2007, s. 34). Kadınlık ve erkeklik özellikleri bu ikili rol ayrımına veya ikili kategorilendirmeye göre belirlenmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun kadınlar ve erkekler için tanımladığı ve yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir. Toplumsal cinsiyet rolleri kavramı, cinsiyet kalıp yargılarını veya toplumun kadın ve erkek için belirlediği cinsiyet farklılıklarını yansıtmak üzere kullanılır. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlığın ve erkekliğin toplumsal ortamlarda ifade edilişidir. Bu anlamda cinsiyet rolü, kadına ve erkeğe uygun bulunan kişilik özellikleri ve davranışlar olarak tanımlanır ve kültürel beklentileri ifade eder. Bir erkek için uygun olduğu düşünülen davranışlar erkeksi (maskülen), bir kadın için uygun olduğu düşünülen davranışlar kadınsı (feminen) cinsiyet rolleri olarak adlandırılır (Dökmen, 2015, ss. 29-31). Güler yüzlülük, sempatiklik, ağırbaşlılık, itaatkârlık gibi nitelikler kadınsı davranışlar olarak değerlendirilirken (Bourdieu, 2015, s. 87); güçlü ve cesur olma, atılganlık, korkusuzluk gibi nitelikler de erkeksi davranışlar olarak değerlendirilir. "Cinsiyet rolü, üzerinde başka rollerin inşa edilebildiği bir temele benzer. Kadınlar ve erkekler bir giysi gibi kendilerine biçilen rolleri üzerlerinde taşırlar" (Ilich, 1996, s. 104).

Çocuklar, toplum tarafından kız ya da erkek olarak etiketlenmelerinin ardından cinsiyetin kültürel anlamlarını öğrenmeye ve içselleştirmeye başlarlar. Cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde hem aynı cinsiyetten olan kişilerin hem de diğer cinsiyetten olan kişilerin davranışları, cinsiyetlere uygun davranışların öğrenilmesi amacıyla dikkatle izlenir. Özellikle anne-babalar, diğer yetişkinler, akran grupları yeterli ve güçlü figürler olarak çocuk tarafından model olarak alınmakla birlikte televizyon, kitap ve diğer kaynaklardaki figürler de model olarak alınabilir (Dökmen, 2015, ss. 29-61). Diğer bir ifadeyle toplumsal cinsiyet rolleri, biyolojik olarak belirlenmemekle birlikte, toplum ve kültür tarafından sosyalleşme sürecinde belirlenmektedir. Bu roller, bireye doğumundan itibaren sosyalleşme sürecinde aile, sosyal çevre, kitle iletişim araçları vasıtasıyla öğretilir.

Her birey, erkek ya da dişi olarak doğar. Yeni doğan bir bebeğin cinsiyeti cinsel organına bakılarak tespit edilebilir. Ancak biyolojik cinsiyetten farklı olarak erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyet rolleri sosyolojik olarak belirlenmiştir. Her kültürün kızları ve erkekleri değerlendirme şekli vardır ve onlara farklı roller, nitelikler yükler. Doğumlarından itibaren kızlara ve erkeklere bu sosyokültürel algı ve davranışların "yüklenmesi" aslında toplumsal cinsiyetin öğretilmesi ve benimsetilmesidir. Her toplum, bir kızı ya da erkeği, farklı nitelikleri, rolleri ve beklentileri olan bir erkek ve kadına, diğer bir ifadeyle eril ve dişile dönüştürür (Bhasin, 2003, s. 8). Her toplumun farklı kadınlık ve erkeklik rolleri vardır. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplum tarafından belirlendiği için din ve inançlara, zaman ve mekâna göre değişebilmektedir. Dolayısıyla bir toplumda kadının ekonomik, sosyal ve siyasal yaşama katılım biçimi o toplumda geçerli olan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılara göre değişebilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyete dayalı işbölümünün bir sonucudur. İlk toplumlardan itibaren kadınlara ve erkeklere biyolojik özelliklerine göre bir takım görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Örneğin fiziksel gücünden dolayı erkekler avcılık, kadınlar ise toplayıcılık ve çocuk bakımı görevini üstlenmiştir. Ancak cinsiyete dayalı bu işbölümü sonucunda ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri, kadınları ve erkekleri belirli alanlarla sınırlandırmaktadır. Toplum tarafından belirlenmiş bu roller, toplumsal cinsiyet eşitliğinden oldukça uzak ve erkeğe avantaj sağlayan bir durumdadır. Çalışma yaşamında veya siyasal alanda kadının erkeğe göre

daha az yer almasının temel neden, cinsiyetten kaynaklanan bu rol farklılaşmasıdır. Kadınlar, annelik rolleri gereğince siyasete yeteri kadar zaman ayıramamaktadırlar. Siyasetin erkeklere ait bir uğraş olduğu algısının altında yatan temel neden de budur.

1.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Kalıp yargılar, belirli bir nesneye veya gruba yönelik bilgi boşluklarını dolduran, bu sayede onlar hakkında karar vermeyi kolaylaştıran, önceden oluşturulmuş imgelerdir (Göregenli, 2012, s. 23). Kalıp yargı, herhangi bir nesne veya bir gruba ilişkin olarak kodlanmış değer yargılarıdır.

Güçlü kalıp yargıların söz konusu olduğu kategorilerden biri de cinsiyettir. Toplumun bir bütün olarak kadınlardan ve erkeklerden göstermelerini beklediği özelliklere ise toplumsal cinsiyet kalıp yargıları denir. Toplumun kadın ve erkek için uygun gördüğü rol ve davranışlara cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargılar; bir cinsiyeti diğer cinsiyete oranla daha az veya daha çok niteliediği düşünülen özelliklere ise cinsiyet özelliklerine yönelik kalıp yargılar denir (Dökmen, 2015, s. 32). Buna göre, kadınların birincil görevinin annelik olduğu, erkeğin birincil görevinin evin geçimini sağlamak olduğu gibi kalıp yargılar, cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılardır. Bununla birlikte, kadınlardan daha hassas, daha duygusal, daha nazik olmaları beklenirken; erkeklerden daha cesur ve daha korkusuz olmaları beklenir. Bu beklentiler de cinsiyet özelliklerine yönelik kalıp yargılar olarak sınıflandırılır.

Cinsiyete dair tutum ve davranışlar hakkında insanların kalıplaşmış bir takım beklenti ve algıları vardır. Cinsiyet kalıp yargılar, insanları bir takım türlere, tiplere bölmeyi ve onları belirli özelliklerle etiketlemeyi ifade etmektedir. Bu nedenle kalıp yargılar, basmakalıp fikirler, klişeler, şablonlar, algı kalıpları ve tek tipleştirmeler biçiminde tanımlanmaktadır (Yapıcı, 2016, s. 26).

Cinsiyet kalıp yargıları cinsiyetlerin özellikleriyle ilgili yüklemelerdir. Bazı özellikler daha çok kadınlarla özdeşleştirilirken, bazı özellikler daha çok erkeklerle özdeşleştirilmektedir (Sakallı-Uğurlu ve Türkoğlu, 2016, s. 99). Örneğin toplum tarafından ağlamak ve zayıflık her zaman kadınla özdeşleştirilir. Buna göre kadın,

cesur olmayandır; güçsüz olan, zarif ve kırılgan olandır. Öte yandan güçlü ve sert olmak her zaman erkeklerle özdeşleştirilir. Buna göre erkek ağlamayandır; duygusal olmayan, cesur ve özgüvenli olandır.

Bu kalıp yargılar toplumsal yapının her alanına yayılmıştır. Ekonomi, eğitim ve siyaset gibi alanlarda kadınlarla ilişkili kalıp yargılar, bu alanlarda erkeğin daha çok ön planda olmasına yol açmıştır. "Kadının yeri evidir", "kızlar okumaz", "siyaset erkek işidir", "elinin hamuruyla erkek işine karışma" gibi kalıp yargılar kadınları ekonomik alandan, eğitim hakkından, siyasal alandan uzak tutmuştur. Kalıp yargılar, tıpkı kültür gibi toplumun içinde yaşar ve kültürel bir miras olarak kuşaktan aktarılır.

1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı (Cinsiyetçilik)

Ayrımcılık, bir bireyin yaş, sınıf, ırk, etnik köken veya dinine dayalı olarak haksız muameleye maruz kalması olarak tanımlanabilir. Cinsiyet ayrımcılığı da bireylere cinsiyetlerinden dolayı toplumda adaletsiz bir biçimde davranılması olarak tanımlanabilir. Cinsiyet ayrımcılığı, bireylerin cinsiyet rollerine dayalı olarak toplum içerisinde herhangi bir ayırım, dışlanma veya kısıtlanmayla karşılaşmaları anlamına gelmektedir (Demirbilek, 2007, s. 14). Cins ayrımcılığı, sosyolojik temelde insanlığın bir yarısının, bireysel olarak değersizleştirilmesidir (Illich, 1996, s. 49). Cinsiyet ayrımcılığı, daha çok kadınların maruz kaldıkları bir ayrımcılık türüdür. Literatürde cinsiyet ayrımcılığının yerine cinsiyetçilik terimi de kullanılmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki fiziksel ve sosyal farklılıkların ortaya konulup, bu farklılıkların abartılması, erkeğin fiziksel üstünlüğünün ön planda tutulmasına karşın kadınların siyasal, ekonomik ve sosyal güç açısından ikincil konuma itilmesine ve ayrımcılığa uğramasına cinsiyetçilik denilmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003, s. 2). Bu bağlamda, kadınların yoğun bir şekilde cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldığı alanların başında çalışma yaşamı, eğitim ve siyaset gelmektedir.

Cinsiyet ayrımcılığının temel nedeni, cinsiyete dayalı işbölümüdür. Kadınların ve erkeklerin cinsel işbölümüne göre konumlandırılmaları, kadınların aleyhine bir eşitsizlik ve cinsiyet ayrımcılığı ile sonuçlanmaktadır. Kadınların evin içi ile

sınırlandırılmaları, onların çalışma yaşamlarını kısıtlamaktadır. Bazı mesleklerin kadınlar için uygun görülmemesi (Bora, 2012, s. 180), işte yükselme olanaklarının kadınlar için zorlaştırılması ve ücret dağılımdaki eşitsizlik, kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları ayrımcılıklara örnek teşkil etmektedir (Dökmen, 2015, s. 118). Benzer şekilde kız çocuklarının okutulmaması, erkek çocuklarının eğitimlerine ağırlık verilmesi, eğitim alanında ortaya çıkan ayrımcılık biçimleridir.

Cinsiyet ayrımcılığının en fazla görüldüğü alanlardan bir diğeri de siyasettir. Siyaset, çoğu toplumda 'erkek işi' olarak algılanmaktadır. "Siyasi alanda ayrımcılık, kadınların karar mekanizmalarına katılımının engellenmesi sonucunda erkeklere oranla daha düşük temsil edilmeleri biçiminde ortaya çıkmaktadır" (Demirbilek, 2007, s. 22). Kadınlara 19. yüzyıla kadar oy hakkının tanınmaması, kadınların aday olmalarının önündeki engeller, kota uygulamaları vb. onların siyaset alanında karşılaştıkları ayrımcılık örneklerindendir.

1.1.5. Ataerkillik (Patriarka)

Ataerkillik, erkek ve kadın arasındaki güç ilişkisini anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Ataerkilliğin (patriarka) gerçek anlamı "babanın yönetimidir" ve bu kavram dar anlamda aile içindeki kocanın eş ve çocuklarına hükmetmesi olarak tanımlanmaktadır (Heywood, 2011, s. 251). Geniş anlamda ise ataerkillik, erkeklerin kadınlar üzerinde egemen ve ayrıcalıklı olduğu, kadınları ezdiği ve sömürdüğü toplumsal bir sistemdir. (Walby, 2016, s. 39). Toplumsal bir sistem olarak ataerkillik, toplumsal cinsiyet ilişkilerinde erkek egemenliğinin kurumsallaşması biçiminde tanımlanabilmektedir (Kartal, 2016, s. 78).

Ataerkil sistemi anlamak, günümüzdeki kadın ve erkek arasındaki ilişkileri anlamak açısından oldukça önemlidir. Genel olarak ataerkil sistem, erkek egemenliğini ifade eder; "ataerki" sözcüğü babanın veya aile reisi sayılan adamın yönetimi anlamına gelir ve aslen belirli bir "erkek egemen aile" türünü tarif etmek için kullanılmaktadır. Bu anlamda ataerkil sistem hem toplumsal bir yapı hem de bir ideoloji ya da erkeklerin üstün olduğunu iddia eden bir inanç sistemidir (Bhasin, 2003, s. 21).

Maddi temelleri olan, hiyerarşik olarak erkekleri özerk kılan, böylece kadınlar üzerinde otorite kurmalarını sağlayan sosyal ilişkiler (Günindi-Ersöz, 2016, s. 33) olarak tanımlanan ataerkillik, sadece kadın emeğini değil, kadının cinselliğini, bedenini ve doğurganlığını denetim altına alan bir toplumsal düzene de gönderme yapar. Buna göre ataerkillik, erkeklerin iktidarlarını kurmaları ve denetimlerini sürdürmelerini sağlayan cinsel politikadır (Mitcell, 2006, s. 14). Erkeğin kadın bedeni üzerinden yürüttüğü bu politikanın altında yatan temel neden ise, biyolojik özelliklere yüklenen değer yargılarıdır. Yani toplumsal cinsiyettir. Ataerkil sistem, kadını ve erkeği biyolojik özelliklerinden dolayı birini üstün, diğerini "öteki" olarak sınıflandırdığı için toplumsal cinsiyet ile yakından ilişkili olmaktadır.

Ataerkilliğin kökenleri incelendiğinde birbiriyle bağlantılı dört temel faktörün etkili olduğu söylenebilir. Bunlar; tarımsal üretim araçlarının değişmesi, özel mülkiyetin, evlilik kurumunun ve ulus devletin ortaya çıkmasıdır. Ataerkilliğin kökenleri incelenmeden önce ataerkil toplum biçiminden önce var olduğu ileri sürülen anaerkil toplum biçiminden kısaca bahsetmek gerekmektedir.

Ataerkil bir toplumsal düzenden önce anaerkil bir toplumsal düzenin varlığına ilişkin görüşler söz konusu olmaktadır. Anaerkillik, kadınların erkeklerle eşit olduğu, aynı zamanda kadınların güç, otorite ve egemenlik sahibi oldukları bir toplumu nitelemek için kullanılmaktadır (Berktay, 1996, s. 38).

Erkeklerin gücü ve iktidarı ele geçirmeden önce anaerkil toplumsal örgütlenmelerin var olduğu tezi ilk defa 19. yüzyılda tezlerini çok farklı kanıtlara dayandıran Johann Bachofen ve Lewis Henry Morgan tarafından ortaya atılmıştır. Bachofen "anaerkil toplum tezi"ni arkeolojik kalıntılardaki kadın heykelciklerine ve özellikle de mitolojiye dayandırmaktaydı. Morgan ise Kuzey Amerika yerlileri arasında yaptığı araştırmasında; Irokua yerlilerinde kadınların, kendi yaşadığı topluma göre çok daha yüksek bir statüye sahip olduklarını, sosyal ve siyasal alanda önemli derecede söz sahibi olduklarını, ekonomiye ise egemen olduklarını gözlemlemiştir. Buradan yola çıkan Morgan, ilk toplumların anaerkil olduğu, bu durumun ise yerleşik yaşama geçilmesi ve özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla değiştiğini iddia etmiştir (Bachofen, 1861 ve Morgan, 1877; akt. Berktay, 1996, s. 38).

Michel ise Paleolitik Çağ'da anaerkil bir yapının hüküm sürdüğünü ve bu durumun Orta Neolitik Çağ'da, yani M.Ö. 6000 ile 3000 yılları arasında tarımda karasabanın icadı ile değiştiğini; ataerkil toplumsal örüntülerin kendini göstermeye başladığını ileri sürmüştür (Michell, 1993, s. 17). Tarımsal üretim, önceki dönemde kadınlar tarafından ve ihtiyaç ölçüsünde yapılırken; tarımda sabanın kullanılması, erkeğin gücünü ön plana çıkarmıştır. Erkek, fiziksel gücünden dolayı tarımsal üretimi gerçekleştirirken, kadının görevi tarım ürünlerinin işlenmesine indirgenmiştir.

Tarımsal kapitalistleşme, birçok feminist düşünüre göre erkek egemenliğinin önünü açmıştır. Kandiyoti'ye göre, evrensel, tek bir sistemin (kapitalist sistem) ortaya çıkması, son derece soyut ve tek boyutlu bir erkek egemenliği (ataerkillik) düzenine yol açmıştır (Kandiyoti, 2015, ss. 125-126). Değişen teknoloji ve ekonomik düzen sonucunda toplumlar ataerkilleşmiştir. Çünkü yaşamın maddi koşulları erkek egemenliğini zorunlu kılmıştır. Üretimde insan emeğine duyulan ihtiyacın artmasıyla, kadınlar daha çok çocuk doğurmaya başlamışlardır (Cesur-Kılıçaslan ve Işık, 2016, s. 39). "Bu gelişmeler sonucunda ortaya kadınların ve kadın doğurganlığının sıkıca denetim altına alındığı toplumsal yapılar" (Berktay, 1996, s. 81) çıkmıştır. Bu yapılardan biri de özel mülkiyetin bir uzantısı olarak ortaya çıkan evlilik kurumudur.

Tarımsal üretimden elde edilen artı ürün, bireysel zenginliği ve dolayısıyla özel mülkiyeti ortaya çıkarmıştır. Özel mülkiyete ait evlerin korunması için evlilik, önemli bir kurum ve ideolojik bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Biriken zenginliği korumak için, soyun devamının ve kadının doğurganlığının da erkek tarafından denetim altına alınması gerekmekteydi. Buna göre biriken artı değer (miras), babadan oğula geçecektir ve bu durum babanın babalığının kesin olarak bilinmesini gerektirmektedir. Bu da kadının tek eşliliği ile mümkün olacaktır. Yani evlilik kurumu, yönetsel erk tarafından dayatılan bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır (Kaya-Erdem ve Baydaş-Sayılgan, 2012, s. 118). Özel mülkiyetin olmadığı göçebe toplumlarda hane kavramı olmadığı için tek eşlilik sistemi de yoktu. Dolayısıyla, babalık konumu belirsizdi. Evlilik kurumu ile "babalık" belirsizliği ortadan kalmış oldu. Ancak kadınlar, kendi yaşamları üzerindeki denetimi de kaybetmiş oldular. Evlenen kadınlar, kocalarının eline bakan birer iktisadi yük haline geldiler (Reed, 2014, s. 96).

Feminist kuramcılara göre erkek, evlilik sözleşmesi yoluyla kadın bedeni üzerinde temel bir tasarruf yetkisi elde etmektedir. Kadının buna direnme gibi bir hakkı söz konusu değildir. Dolayısıyla evlilik sözleşmesinin kadınların direnme haklarını yadsıyan ve ataerkilliği doğuran oldukça önemli bir yönü vardır (Phillips, 2015, s. 51). Bu yönüyle evliliğin ataerkilliği kurumsallaştırdığı söylenebilir.

Butler'e göre ataerkil sistemde, kadınlar, "değiş tokuş nesnesi"dirler. Bir babasoylu klandan, bir diğer klana evlilik yoluyla takdim edilirler. Bir değiş tokuş nesnesi olan "gelin" anlamsal bir değere dönüşerek, ticareti mümkün kılan işlevsel bir amaca hizmet eder. Kadının buradaki işlevsel amacı, eş olarak erkeğin soyunun devamlılığını güvenceye almaktır. Başka bir deyişle gelin, erkek grupları (babası ve kocası) arasında işlevsel bir simgedir (Butler, 2017, s. 96). Yani kadın, evlenmeden önce babasına, evlendiği zaman da kocasına ait bir "nesne" olarak algılanmaktadır.

Özel mülkiyet sadece evlilik kurumunu ortaya çıkarmakla kalmadı, kadınların köle statüsüne düşmesine de neden oldu. Özel mülkiyetin gelişmesi ile servet, erkeklerin eline geçmiş oldu. Servetin belli bir kesimin elinde toplanması sonucunda sömürü ve kölelik yaygınlaşmıştır (Erbil, 2015, s. 64). Meta değiş tokuşunun gelişmesi, kadınların da tıpkı bir eşya gibi alınıp satılması sonucunu doğurmuştur. Kendi bedenleri üzerindeki denetim yetkisini kaybeden kadınlar, erkek sömürüsüne açık bir konuma gelmiştir. Dolayısıyla özel mülkiyet, erkeğin üstün ve egemen olduğu ataerkil bir toplum yapısının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

İşte modern cinsiyet rejimi de küresel bir imparatorluk olarak kapitalizm ve Kuzey ekonomilerinin sömürgeci düzenleri ile birlikte oluşmuştur. 19. yüzyılda burjuvazinin kendisini aristokratik ayrıcalıklar karşısında kapitalist sermayeyi elinde tutup güçlendirme gereksinimleri sonucu ortaya çıkan özel-kamusal alan ayrımı, cinsiyetler arasındaki hiyerarşik ilişkiyi kesinleştirmiştir (Sancar, 2016, ss. 48-49). Burjuva sınıfı, Aydınlanma ile harekete geçmiştir. Burjuva sınıfının yükselişi ile birlikte kapitalist devlet sistemi de ataerkil yapının iktidarını biçimlendirmiştir (Kaya-Erdem ve Baydaş-Sayılgan, 2012, ss. 118-119). Bu bağlamda ataerkilliğin ortaya çıkışı ile merkezi devletlerin ortaya çıkışının eş zamanlı olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Ataerkil ideoloji, ilk şekillenmeye başladığı dönemden itibaren, erkeği rasyonellik (akıl) ve uygarlıkla; kadını ise irrasyonellik ve doğa ile özdeşleştirmiştir (Berktay,

2012, s. 37). Ataerkil düzen, erkeklerin gerçek iktidarını, kadınların doğal olan bir bağımlılık düşüncesine dayandırmaktadır (Agacinski, 1998, s. 33). Ataerkilliğin varsayımına göre, erkekler yaradılışları gereği her zaman kadınlardan üstündürler. Erkek, doğal olarak daha zeki, daha güçlüdür; yönetmek ve egemen olmak için yaratılmıştır. Dolayısıyla siyasal alanı, yani devleti yönetmeye daha elverişlidirler. Keza liberalizmin evrensel insan hakları söylemindeki "birey" vurgusu, hiç şüphesiz yalnızca erkekleri kapsamaktadır. Buna göre kamusal alan, erkeğin alanıdır. Burada erkekler iradelerini özgürce kullandıklarında başkalarının çıkarlarıyla çatışmak zorundadırlar. Devletin görevi ise yalnızca bu çatışmanın önlenmesi için gereklidir. Buna karşılık erkek aile içerisinde (özel alanda) özgürlüğünü hiçbir kısıtlama olmaksızın kullanabilir (Berktay, 2012, s. 152). Ataerkil aile, tıpkı devlet gibi reisi (erk) olan bir kurumdur Buna göre, toplumdaki çatışmayı önlemek için nasıl ki devlet denilen bir otoriteye ihtiyaç varsa, ailedeki çatışmayı önlemek için de bir "baba" (patriark) otoritesinin varlığı gerekmektedir. Erkeğin ailede başlayan bu otoritesi, toplumların gelişme evrelerinde toplumsal yapının her alanına nüfuz etmiştir. Ekonomi, din, eğitim ve siyaset bu alanların başında gelmektedir.

1.1.6. Feminizm

Toplumsal cinsiyet alanında yapılan çalışmaların odaklandığı temel konulardan biri de feminizmdir. Feminizm, Aydınlanma'nın bir mirası olan liberal düşüncenin ortaya koyduğu evrensel insan haklar söyleminden doğmuştur. Bu bağlamda feminizm, ilk olarak 18. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamış ancak siyasal bir ideoloji olarak 20. yüzyılda kuramlaşarak literatüre girmiştir.

Feminizm, en genel anlamıyla kadın hakları için mücadele veren ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin doğasını tanımlamaya çalışan bir girişim ve düşünce akımıdır (Cesur-Kılıçaslan ve Işık, 2016, s. 21; Walby, 2016, s. 12). Kadınların toplum içerisindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi amaçlayan bir doktrin olarak tanımlanan (Sevim, 2005, s. 7) ve kadınların erkeklere göre dezavantajlı, eşitsiz ve ikincil konumda olduğu, sömürüldüğü iddiasından hareket eden feminizm, daha önceki ideolojilerden farklı olarak toplumsal cinsiyet hiyerarşisini ortaya çıkarır. Feminizm,

bu hiyerarşinin sınıf ayrımı gibi temel bir iktidar ilişkisi yarattığını; bu iktidar ilişkisinde erkeklerin egemen, kadınların ise onlara bağımlı ve tabii olduğu bir sosyal düzende yaşadığını ortaya koyar. Feminizm, bu düzene karşı çıkmanın politikasını oluşturur. Bu anlamda feminizm, kadınların kendilerini baskı altına alan düzeni algılama, politik olarak tanımlama ve ona karşı verilen mücadeleyi ifade etmektedir (Çakır, 2011, ss. 415-416).

Feminizm, kadınların sadece cinsiyetleri sebebiyle maruz kaldıkları baskı ve engellemelere karşı, bu haksızları giderecek talepler doğrultusunda mücadelenin örgütlenmesi olarak tanımlanan bir ideolojidir (Berktay, 2013, s. 3). Feminist ideolojinin tarihi, kadın ve erkek arasındaki ilişkinin "özgül bağlamlardaki hiyerarşik yapılanmasının reddinin ve bu işleyişin tersine çevrilmesi ya da ortadan kaldırılması girişiminin tarihidir" (Scott, 2013, s. 82). Feminist ideolojiye göre, kadın ve erkek arasındaki ayrımın ve kadının ikincil konumunun nedeni doğa değil, kültürdür. Feminist kuramcılar, kadının biyolojik olarak zayıf olmadığını iddia ederek, bu "zayıflığın" doğal değil, kültürel olduğunu vurgularlar. Feminist mücadelenin temel hedefi de kültürel olarak yaratılan bu hiyerarşik ilişkiyi ortadan kaldırmak ve toplumsal cinsiyetten arındırılmış bir toplumsal düzen yaratmaktır.

Feminizm, politik bir talep olarak evrensel insan hakları söylemiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlamda feminizmin kökleri Aydınlanma hareketi ve Fransız Devrimi'ne uzanmaktadır (Özgün, 2014, s. 380). Feminizm, Aydınlanma Çağı'nın, Fransız Devrimi'nin ve İnsan Hakları Bildirgesi'nin kadına beklediğini vermemesi üzerine kadınların kendi haklarını aramak için doğal haklar bildirgesinden yola çıkarak 19. yüzyılda ortaya attıkları felsefi bir ekoldür (Öztürk, 2017, s. 20).

Feminizm, Avrupa kökenli bir cereyandır. Feminizmin ortaya çıkış sebeplerinden en önemlisi, Aydınlanma felsefesi ve bu felsefede de kadının yer almaması; yani aydınlanma çağı düşünürlerinin de doğal haklar doktrininde kadınlara yer vermemeleridir. (Öztürk, 2017, s. 34). Bu bağlamda feminizmin doğuşu, modernleşme, burjuva devrimi ve evrensel insan hakları teorisinin gelişimi ile yakından ilişki içerisindedir. Aydınlanma'nın ardından kadınlar, hak taleplerinde bulunmaya başlamış ve bu talepleri Fransız Devrimi esnasında da dile getirmişlerdir. Kadınlar, Fransız Devrimi'nin "İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirgesi"nde

“insan ve yurttaş” kavramının kendilerini kapsamadığının farkına varmışlardır (Berktay, 2003, ss. 4-6). Burjuva sınıfının özgürlük ve eşitlik taleplerine karşı kadınlar da kendi hayatlarını sorgulamaya ve hak talebinde bulunmaya başlamış ve bunun için örgütlenmişlerdir. Bu ilk örgütlenmeye birinci feminizm dalgası denir ve bu ilk dalga feminizm, kadınların da erkekler gibi aynı yasal ve siyasal haklara sahip olması için verilen mücadeleyi içerir (Aktaş, 2013, s. 60; Heywood, 2011, s. 248).

Birinci dalga feminizm, liberalizmin evrensellik iddialarına karşı verilmiş bir mücadeledir. Evrensellik, liberal kuramın zeminini oluşturuyorsa; demokrasi ‘tüm’ insanlara kendi kaderlerini tayin etme hakkını veriyorsa (Phillips, 2015, ss. 59-72) ve “eğer bütün insanlar doğuştan özgürse, nasıl oluyor da kadınlar köle oluyor?” (Mitchel ve Oakley, 1998, s. 32). İşte birinci dalga feminizm, bu temel soruya yanıt aramıştır. Birinci dalga feminizm, çeşitli ülkelerde kadınlara oy hakkının tanınması ile sonuçlanmıştır. Feminizmin, kitlesel bir harekete dönüşmesi ise 19. yüzyılda gerçekleşmiştir (Çakır, 2011, ss. 417-435).

Feminizmin kitlesel bir harekete dönüşmesinde etkili olan bir diğer faktör, Sanayi Devrimi’dir. Sanayileşme ile birlikte kadınlar ilk defa ev dışında bir işte çalışma imkânı elde etmiştir. Fabrikalaşma, işçi sınıfı denilen yeni bir sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde kadınlar da bu işçi sınıfının içinde yer almaya başlamışlardır. Onlar da bu fabrikalarda tıpkı erkekler gibi hatta erkeklerin çalıştığı ücretin yarı fiyatına çalışıyor, çalıştırılıyorlardı; evde ezildikleri gibi bu defa da fabrikalarda eziliyor ve sömürülüyorlardı. İşte bu esnada feminizmin ayak sesleri yavaş yavaş yükselmeye başlamıştır.

Bu noktada ikinci dalga feminizm, ilk dalgada görülen eksiklikleri gidermek için 1960’larda ortaya çıkmıştır. İkinci dalga feminizmde kadınlar, Sanayi Devrimi’nin de etkisiyle ilk dalgadaki siyasal haklara ek olarak ekonomik ve sosyal haklar da talep etmeye başlamışlardır (Heywood, 2011, s. 249). Örneğin emeğin karşılığı ve eşit ücret, bireysel özgürlük, fırsat eşitliği, eğitim, sağlık gibi haklar da talep etmeye başlamışlardır. Ayrıca bu dönemde feminist kuramcılar, kadınların sadece kamusal alan ile ilgili değil, özel alan ile ilgili sorunlarını da gündeme taşımaya başlamışlardır.

İkinci dalga feminizmin en temel unsuru “’kişisel olan politiktir’ ve bireysel çözüm mümkün değildir” olmuştur. Bu dönemde ilişkiler, her yönüyle inceleme altına

alınmış ve her şey cinsiyetli ve politik olarak görülmeye başlanmıştır. Bu esnada ortaya atılan "kişisel olan politiktir" tezi, politik olmayan hiçbir şey olmadığına vurgu yapmaktadır. Bu önermenin altında yatan temel argüman şudur: Tümüyle özel ve kişisel davranış olarak belirlenen bazı şeyler, iktidar ilişkileri dizisinin bir parçası olarak görülmeli ve bu nedenle de politik olarak değerlendirilmelidir. Bu yaklaşımda her şey politiktir: Cinsellik, sohbetler, ev işi, kadına yönelik şiddet, tecavüz, annelik, kürtaj (Walby, 2016, ss. 244-245). Böylece ikinci dalga feminizm, kamusal alanda çok önemsiz veya özel olduğu öne sürülen birçok sorunu kamusal birer sorun haline getirmiştir. Daha genel ifade edilecek olursa, bu yaklaşıma göre kadınların özel alandaki sorunları (evlilik, şiddet, cinsellik vb.) da politiktir (Phillips, 2015, ss. 115-117) ve başta devlet olmak üzere toplumun bütününü ilgilendirmektedir.

Üçüncü dalga feminizm ise 1990'ların başında ortaya çıkmıştır. Üçüncü dalga feminizm, 1990'larda başlayan ve günümüze kadar süren feminizm akımıdır. Üçüncü dalga feminizm, ikinci dalganın algılanış yanlışlarına tepkisel bir cevap olarak doğmuştur. Özellikle de ikinci dalganın eleştirilen, üst orta sınıf beyaz kadınlara indirgediği bakış açısını daha geniş tabanlı bir kadın hareketine dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu akımın temsilcileri, kadınlar arasındaki ırk, yaş ve cinsellik konularını da içeren farklılıkları inceleyerek ikinci dalga feminizmin varsayımlarını daha karışık bir duruma getirmişlerdir (Günindi-Ersöz, 2016, ss. 59-60).

Üçüncü dalga feminizm, kimlik siyasetine odaklanmıştır. Üçüncü dalga feminist kuramcıların amaçları, farklı kimlikleri (siyahi, lezbiyen vb.) onaylamak, muhalif yapılardan çıkmak, onları yıkmak ve tam bir farklılık ortaya koymaktır. Bu feminist kuramcılar feminist katılımın, cinsiyet, ırk, sınıf ve cinsel yönelimi çevreleyen güç ilişkilerini de kapsaması gerektiğini savunmaktadır. Onlar için feminizm, hem bireyi hem de toplumu dönüştürücü bir siyaset içermelidir (Mann ve Huffman, 2005, ss. 63-75).

Bu dönemde feminist hedeflere büyük ölçüde ulaşıldıkça kadın hareketi "feminizm ötesine" kaymıştır. Bu dönem, feminizmin parçalanma sürecidir. Feminist düşünce, radikal sınırları gevşetmek yerine radikal bir farklılaşma sürecinden geçmiştir. Siyahi feminizm, lezbiyen feminizm, psikoanalitik feminizm gibi yeni ekoller doğmuştur (Heywood, 2011, s. 249). Bu anlamda üçüncü dalga feminizm,

önceki dönem feminizmlerin aksine sadece orta sınıf beyaz kadınların haklarını savunmakla kalmamış, kadınlar arası farklılıklara (ırk, sınıf, etnik, cinsel farklılıklar vb.) da dikkat çekmiştir. Üçüncü dönem feministler, ilk iki dönemdeki temel hak taleplerinin aksine cinsellik, şiddet, doğum kontrolü gibi konulara yoğunlaşmışlardır.

1.2. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet, toplumsal ilişkilerden doğan bir kavram olduğu için toplumsal cinsiyetin dönüşümü incelenirken toplumsal değişme ile birlikte incelenmelidir. Toplum, bireylerin oluşturduğu bir yapı olduğuna göre, bireyler arasındaki ilişkiler değiştikçe toplum da değişime uğrar. Toplumun bu dinamik yapısı, toplumu tek bir boyutla incelemeyi mümkün kılmamaktadır. Toplumsal yapı, alt birimleriyle, kültürüyle, değer yargıları ile topyekûn bir değişim içerisindedir. Bu değişim sürecinde toplumsal bir kurum olan cinsiyette ve dolayısıyla cinsiyet rol ve tutumlarında da değişimlerin yaşanması kaçınılmazdır.

İlk toplumlarda, herhangi bir cinsel eşitsizliğin olmadığı, bir cinsin öteki üzerinde kurumsallaşmış bir egemenliğinin olmadığı, cinsiyete dayalı bir işbölümünün varlığı bilinmektedir. Zamanla ilkel üretim yöntemlerinden modern üretim yöntemlerine geçilmekle birlikte bu eşitlik durumu ortadan kalkmış; toplum her alanda erkeğin egemen olduğu bir düzene doğru evrilmeye başlamıştır. Toplum değiştikçe, toplumsal cinsiyet ilişkileri de değişmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde toplumsal ilişkileri belirleyen başlıca unsurlar; kadın bedenini denetleyen kurumsal araçların (din, aile, siyaset vb.) niteliği, üretim ilişkileri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan cinsel iş bölümüdür. Geleneksel toplumlarda kadın-erkek ilişkilerini belirleyen öğeler, inançlar ve kültürel değerlerdir. Modern toplumlarda kadın-erkek ilişkilerini belirleyen öğeler ise ekonomi ve üretim ilişkileridir.

Çalışmanın bu bölümünde bu belirleyici öğeler üzerinden en ilkel toplumlardan başlayarak toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki dönüşümler incelenecektir.

1.2.1. Geleneksel Toplumlarda Toplumsal Cinsiyet

"Ataerkillik" başlığında da anlatıldığı gibi bazı feminist kuramcılar, ataerkil toplum yapısından önce kadınların üstün olduğu anaerkil bir toplumsal örgütlenmenin var olduğunu ileri sürmektedirler. Bu kuramcılara göre anaerkil toplumsal örgütlenme, tarım devrimi öncesine denk düşmektedir. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde tarım devrimi öncesi ile modernizme kadarki toplum yapısı anlatılırken "geleneksel toplumlar" ifadesi kullanılacak, tarım devrimi ile modernizm arasındaki dönemde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin niteliği üzerinde durulacaktır.

Geleneksel toplumlar (tarım devrimi öncesi), kadın ve erkeğin eşit statüde olduğu ve kimi zaman kadının (biyolojik özelliğinden dolayı) üstün bir konumda yer aldığı anaerkil toplumlardır. İlk çağlarda, doğurabilen kadının büyük bir saygınlığı vardır. Bu toplumlarda kadın ve toprak, doğurganlık özelliği nedeni ile kutsal sayılmaktaydı. Kadın da tıpkı doğa gibi içinde gizli tohumlar taşıdığına inanıldığı için toprak gibi üstün sayılmaktaydı (Arat, 1986, s. 21). Doğurganlık özelliği ile kadın, doğa ile özdeşleştirilerek toprakla bir tutulup bereketin bir sembolü olarak görülmekteydi. Toplumu oluşturan bireyin dünyaya gelişine aracı olan dişi, bu rolüyle yaşamın devamını sağlayan bir özne olarak algılanmış ve bu rolü ona büyük bir değer kazandırmıştır (Erbil, 2015, s. 24).

Anaerkil bir düzenin egemen olduğu ilkel toplumlarda kadının kutsal sayılmasının bir nedeni de soyun devamında erkeğin rolünün bilinmemesidir. Bu dönemde dişilerin üreme işini tek başlarına yaptıklarına inanılıyordu (Demirhan- Serinken, 2016, s. 1072). Tek eşliliğinin olmadığı ilkel klan topluluklarında babalık konumu belirsizdi. Soyun ana'dan geldiği inancı vardı. Doğan çocuklar annelerini tanıyor ama babalarını bilmiyorlardı. Dolayısıyla bu tür topluluklarda erkeklerin çocuklar üzerinde hak ve otoriteleri bulunmamaktaydı. Babalık durumunun henüz netleşmemesine karşın, kadının analığının apaçık olması, statüsünü daha da güçlendirmekteydi (Erbil, 2015, ss. 34-38).

İlkel toplumlarda da modern toplumlarda olduğu gibi cinsiyete dayalı bir işbölümünün varlığı bilinmektedir. Kadınlar kısıtlı hareket olanaklarından dolayı daha çok toplayıcılıkla uğraşırken, erkeğe düşen görev ise avcılıktı. Ancak bu işbölümü,

kadın cinsinin aşağılanmasına neden olmamaktaydı. Bu işbölümü gereğince avlanma ve savaşma erkeklerin işiydi. Bunun sonucu olarak ikili bir toplum ve ikili işbölümü gelişti. (Reed, 2012, s. 201). Ancak geleneksel toplumlarda bu ikili işbölümü bu kadar belirgin değildi. Üretimin büyük bir bölümü hane içinde gerçekleşirdi ve bütün üyeler bu üretim sürecine katılırdı. Kadın ve erkek arasında işbirliği ve tamamlayıcılık vardı. Bu düzen, birçok açıdan kadın merkezliydi (Bhasin, 2003, s. 36).

Bu dönemde yaşam, özel alan ve kamusal alan olarak ayrışmamıştı. Yaşam, tüm aktörleriyle bir bütün olarak sürdürülebilirlik ilkesine dayalı ideolojik bir olguydu. Anaerkil dönem, özünde kendine göre bir yaşam biçimi olan, topluluk ilişkilerinde bir kişinin veya bir grubun bütünü üzerinde kurumsallaşmış bir yaptırımının olmadığı bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönem aynı zamanda siyasal iktidarın bilinmediği, tanınmadığı bir dönemdir. Dolayısıyla "anaerkil insanlar ne ruhsal-entelektüel, ne de siyasal sömürüyü tanıyorlardı. Anaerkil toplumlarda 'ötekiler' de yoktu, onu sınırlayan töreler ve yasalar da..." (Orhun, 1998, ss-108-109). Buradan hareketle anaerkil dönemde kadınları sınırlandıran bir "erk"in olmadığı sonucuna varılabilmektedir. Ancak bu durum tarımın icadı ile değişmiştir.

Tarımın icat edilmesiyle birlikte kadına verilen değer de artmıştır. Bunun nedeni, kadınların buğday toplayıcılığını öğrenmeleri ve tarımsal üretimin mucidi olmalarıydı. Kadınlar, topladıkları tohumları ekip tarımı başlatırken, aynı zamanda hayvanların evcilleştirilmesine de yol açmaktaydı. Bu teknikler, insanlığın barbarlıktan çıkıp, uygarlığa yükselmesinin temelini oluşturmuştur (Reed, 2012, ss. 145-149). Tarım devrimi ile birlikte geçim biçimine yaptıkları bu katkı ile kadının statüsünde belirgin bir artış olmuş ancak bu durum uzun sürmemiştir. Geç Neolitik Çağ'da (M.Ö. 3000 yılında) karasabanın bulunması, kadınları üretim alanının dışında bırakmıştır. Çünkü karasabanın kullanılması erkek işgücünü gerektirmekteydi (Erol, 2008, s. 203). Karasaban sayesinde tarımsal üretimi yapan kişi olarak erkek, kadının yerini aldı. Kadının çapası, yerini erkeğin sabanına bıraktı. Bu yolla elde edilen artı ürün, nüfus patlamasına yol açmış ve yerleşik yaşama geçilmesini sağlamıştır (Michell, 1993, s. 17).

Yerleşik hayata geçişle birlikte toplumsal yaşamda köklü değişimler yaşanmıştır. Fiziki güç gerektiren tarım aletlerinin kullanılmasıyla birlikte kadının üretimdeki

konumu azalmıştır. Kadın, sadece toplumdaki konumunu yitirmekle kalmamış, aynı zamanda ekonomik özgürlüğünü de yitirmeye başlamıştır. Çünkü artık toprağın işlenmesi, korunması ve savunması işini erkekler üstlenmişti (Orhun, 1998, s. 110). Kadının yiyecek üretimiindeki rolünün azalması doğal olarak statüsünün düşmesine yol açmıştır (Berktay, 1996, s. 44). Üretim araçlarına sahip olan erkek, kadının elinden egemenliğini elinden almış ve onu ev işleri ile sınırlandırmıştır. Bu dönemde kadın ve erkek arasındaki iş bölümü belirgin bir biçimde ayrışmaya başlamıştır.

Tüm bu değişimler, erkeği ve onun gücünü daha ön plana çıkarttığı için dinlerdeki kadının üstün konumu da ortadan kalkmıştır. Ana Tanrıça'nın (Toprak Ana) önemini kaybetmesinin bir nedeni de erkeğin üremedeki rolünün öğrenilmiş olmasıdır (Sevim, 2005, s. 10). Bu, aynı zamanda ataerkil dinlerin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Ataerkil dinler, Ana Tanrıça'nın ilahi gücünü yitirdikten çok sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Ataerkil dinlerin ortaya çıkmasının kökeninde tarımın icadı ve hayvanların evcilleştirilmesi yatar. Erkeğin üremedeki rolü bu yolla öğrenilmiştir (Michell, 1993, s. 22). Ataerkil dinlerin ortaya çıkışı ile birlikte, erkeğin üremede oynadığı rol, Tanrı'nın evreni yaratma gücünün bir yansıması gibi görülmüştür. "Tanrı ile erkek arasındaki benzerlik, erkeğin üremedeki rolü dolayısıyla metaforik olarak kuruldu. Kadın artık, yaşamın kaynağı, cömert ve bereketli toprak değil, erkeğin yarattığı canı içinde tutup büyüten bir taşıyıcıdan ibarettir" (Berktay, 1996, ss. 58-59). Çocuk yapma işlevi, erkeği üretken, kadını ise üretkenin taşıyıcısı haline getirmiş; karar verme ve yönetme gücünü erkeğe vermiştir. Aile içindeki eril baskınlıkla erkek, yalnızca kadını değil, sonraki dönemlerde toplumun her birimini yönetme imkânını da elde etmiştir (Özçelik, 2018, s. 867).

Anaerkil düzenden ataerkil düzene asıl geçiş ise Tunç Devri'ne geçişle birlikte olmuştur. Erkek el aletleri yaparak toprağı kendisine bağımlı kılıyor ve kendi gücünü de vurguluyordu. Bu dönemde erkek artık kadın egemenliğinden kendisini kurtarıp yeryüzündeki egemenliğini kuruyordu (Arat, 1986, ss. 23-24). Demirin işlenmesi, git gide erkeğin gücünü ve saygınlığını arttırmıştır. Üretim tekniklerinin gelişmesi zanaatın da gelişmesine yol açmıştır. Dolayısıyla yeni iş kolları ortaya çıkmış ve maddi zenginlik artmıştır. Bu gelişmeler de özel mülkiyetin ve yeni toplumsal sınıfların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Önceleri sadece avcı olan erkekler, artık çiftçi, çoban ve zanaatkârdır. Giderek artan ekonomi, giderek artan bir emek gücü ve ürün

fazlasının birikmesine yol açmıştır. Zamanla bazı erkekler, kendilerini birer soylu ve efendi konumuna yükselttiler. Bu durum, köleliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Köleliğin ortaya çıkması ise, kadınların düşüşü işini tamamlamış oldu. Önceleri üretici konumunda olan kadınlar, toplumsal yaşamdan koparılarak evlere kapandılar (Reed, 2014, ss. 177-178). Erkeklerin zenginlik kaynaklarına sahip olmaları kadının tutsaklığına neden olmuştur. Önceki dönemlerde büyük bir değer atfedilen kadın bedeni artık, metalaştırılan, değersizleştirilen bir nesne haline gelmiştir.

Toparlanacak olunursa; anaerkil bir toplumsal örgütlenmenin olduğu ilkel toplum, kadının üstün konumuna rağmen ilkel bir demokrasinin egemen olduğu bir toplumdu. Kadın bu dönemde ağırlığı olan ama kısıtlayıcı ve otoriter olmayan bir görev üstlenmekteydi. Geleneksel toplum, üretimin müşterek yapıldığı, eşitlikçi bir toplumdu (Kaya Erdem ve Baydaş Sayılgan, 2012, s. 116). Herhangi bir cinsin diğeri üzerinde egemenlik hakkı yoktur. Her iki cins de üretime eşit oranda katıldığı için kamusal-özel alan ayrımı söz konusu değildir. Ancak üretim araçlarının değişmesiyle bu eşitlik ortadan kalkmıştır. Tarımsal üretimden elde edilen ürün fazlası, zenginliğin ve özel mülkiyetin eril sınıfın eline geçmesine yol açmıştır. Emeğin ücretli hale gelmesiyle işbölümü kurumsallaşmış ve yaşam özel ve kamusal alan olarak ayrışmıştır. Geleneksellik ile modernlik arasında sıkışan bu dönem, kadının sosyal, ekonomik ve siyasal haklarının olmadığı bir döneme tekabül etmektedir. Bu dönemden sonra toplum, anaerkillikten ataerkilliğe doğru evrilmeye başlamıştır. Kadının kutsallığı yerini erkeğin egemenliğine bırakmıştır.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus da anaerkil toplumların varlığı ile ilgili ileri sürülen görüşlerin bir iddia ve mit olduğudur. Çünkü anaerkil toplumların var olduğu ile ilgili bilimsel veriler bulunmamakla birlikte, arkeolojik kazılardan elde edilen kalıntılardan hareket edilerek böyle bir toplumun var olduğu ile ilgili bir takım akıl yürütmeler yapılabilmiştir.

1.2.2. Modern Toplumlarda Toplumsal Cinsiyet

Geleneksel toplumdan modern topluma geçişin, Aydınlanma Çağı ile birlikte gerçekleştiği söylenebilir. Aydınlanma Çağı, pek çok şeyin başlangıcı olduğu gibi kadın-erkek ilişkilerindeki değişimin de başlangıcı sayılabilmektedir. Bu dönemde gelişen teknoloji, üretim yöntemlerinde köklü değişikliklere yol açmıştır. Kapitalist üretime geçilmesiyle birlikte gelişen ticaret, burjuva sınıfının doğmasına neden olmuştur. Ticaretin gelişmesi ve yeni pazarlar bulma arzusu burjuvazi arasındaki rekabeti güçlendirmiştir. Bu tarihten sonra ülke yönetiminde söz sahibi olmak isteyen burjuvazi, hak ve özgürlük taleplerini dile getirmeye başlamıştır. Batı'da başlayan Aydınlanma düşüncesinin temelini oluşturan bu talepler, toplumsal yapıda önemli dönüşümlerin de başlangıcı olmuştur.

18. yüzyıl, kapitalizmin yükselişe geçtiği, burjuvazinin ekonomik ve siyasi olarak giderek önem kazandığı bir yüzyıldır. Gelişen ekonomi karşısında artan işgücü ihtiyacını karşılamada çocuğun ekonomik bir zenginlik nesnesi olduğu fark edilmiştir. Çocuk, ekonomik bir değer ürettiği için önemli bir kaynak olarak görülmeye başlanmıştır. Çünkü tarlada artan işgücü ihtiyacının sağlanması için nüfusun devamlı olarak yenilenmesi gerekmekteydi (Çeler, 2016, s. 174). Bu noktada kadınlara düşen en önemli görev ise nüfusun devamlılığını sağlamak olmuştur. Ancak bu görevi yerine getirebilmeleri için onların yaşamının "özel" alanla yani evle sınırlı olması gerekiyordu. Kadının yerinin ev olması ve görevinin çocuk bakımını üstlenmek olduğu ile ilgili kalıp yargılar –kamusal-özel alanın ayrıştığı- bu dönemden itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır.

17. ve 18. yüzyıllarda ev ve iş birbirinden ayrıldıktan sonra burjuva sınıfının erkekleri üretime katılırken, kadınların büyük çoğunluğu ev ile özdeşleşerek üretimin dışında tutulmuşlardır. O dönemde burjuvazinin başını çektiği özgürlük, eşitlik mücadeleleri sonucunda ortaya konan insan hakları kuramı, soyut ve genel olarak tanımlanmış bir eşitlik anlayışına sahiptir (Özgün, 2014, s. 381). Ancak liberalizmin eşitlik anlayışı, kadınların var olan toplumsal eşitsizliklerinin yeniden üretilmesine neden olmuştur (Kartal, 2016, s. 71). Çünkü Aydınlanma düşüncesi ile ortaya atılan haklar, sadece erkeklere tanınmış haklardır.

Aydınlanmanın doğal haklar öğretisi gereğince, haklar bakımından rasyonel her insan eşittir. Ancak bu haklar, birey adı altında sadece erkekler için söz konusu olmaktadır (Çaha, 1998, s. 88). Diğer bir ifadeyle insan hakları söyleminin temel aldığı insan, iktidar ilişkileri içinde egemen olanı temsil eden somut bir insandır. Bu "insan" herhangi bir insan değil, beyaz, burjuva ve aynı zamanda erkek olan bir insandır (Berktay, 2004, s. 2).

Aydınlanma düşüncesinin temelinde Rönesans felsefesi vardır. Rönesans düşüncesinin merkezine ise insan ve insana verilen büyük değer oturtulmuştur. Ancak buradaki evrensel insan hakları söylemi ile kadınların hakları birbirleriyle örtüşmemektedir. Aydınlanma filozofları, aklı insan yaşamındaki mutlak yönetici ve yol gösterici yapmışlardır. Newton'un paradigmasına göre akla ve matematiğin ilkelerine uygun olarak işlemeyen şeyler, gerçekten uzak ve adlandırılamaz; öteki olarak kabul edilir. Erkek liberal düşünürlerin bakış açısına göre kadın, bu ikinci kategoriye girmektedir. Erkek liberal düşünürler, erkeği akılla, kadını ise doğa ile (Öztürk, 2017, ss. 34-35); akılcılığı kamusal alanla, akıl-dışılığı ve ahlakı özel alanla ve kadınla özdeşleştirmişlerdir (Donovan, 2015, s. 25). Aydınlanma filozofları, tüm insan haklarını yalnızca erkekler için mübah görüyorlardı. Liberalizmin birey kavramı, burjuva erkeğini ima etmektedir. Kısacası, bireye atfedilen rasyonellik gereğince eşit ve özgür olma hakkı erkeklere aitti. Dolayısıyla, 'birey' olamayan kadınlar, sözleşme yapma ve yurttaş olma ehliyetinden de yoksundur (Kartal, 2016, s. 66).

Sözleşmeci teorisyenlere göre, insan doğası kadın ve erkek olarak ikiye ayrılmaktadır. Erkeğin doğası toplumsal ve siyasal yaşamdaki bilimsel, kültürel, sosyal, siyasal etkinlikleri gerçekleştirmeye uygun iken, kadın doğası ev işleri, annelik ve çocuk bakımı gibi işlere daha uygundur. Onlara göre erkekler, toplumsal alanda bir araya gelerek bir sözleşme gerçekleştirmek yoluyla bu alanda toplumsal bir otoritenin oluşmasını sağlamaktadır. Oysa kadınlar doğaları gereği siyasal yaşama geçememekte ve aile yaşamı ile sınırlı kalmaktadırlar. Bu düşünürler, kadının aile yaşamı ile sınırlı olması gerektiğini kadının doğasına dayandırmaktadır (Çaha, 1998, s. 89). Kısaca kadının kamusal alandan dışlanması Aydınlanma'nın bir mirasıdır. Kadının doğasının siyasete uygun olmadığı düşüncesi, kadını siyaset sahnesinden uzak tutmuş, bu alan erkeklere uygun bir uğraş olarak resmedilmiştir.

Aydınlanma Çağı'ndan sonra bilim ve tekniğin gelişmesi sonucunda yeni bilimsel buluşlar Sanayi Devrimi'ne, Sanayi Devrimi de kadınların statülerinde önemli değişiklerin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Sanayi Devrimi'nin kadınlar açısından hem olumlu hem de olumsuz etkileri olmuştur.

Sanayileşme ile birlikte kadın kamusal alana yönelmeye başlamıştır. Ancak bu yöneliş, çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Tarihsel açıdan incelendiğinde, kadınlarla erkekler arasındaki ikili ilişkinin kadınlar aleyhine bozulmasının sanayileşme ile birlikte önem kazandığı söylenebilir. Buna göre 18. yüzyıla kadar üretim ev içinde kadın ve erkek tarafından ortaklaşa yapılmaktaydı. Sanayi öncesi toplumda (tarım devrimi öncesi) temel üretim biçimi olan tarımsal üretimde, kadın ve erkeğin üretkenliği birinin lehine, diğerinin aleyhine olacak şekilde çok önemli bir sapma göstermemekteydi. Ancak sanayi kapitalizmi, üretken işgücünü ev merkezli olmaktan çıkarıp, kamusal alana taşımaya başlamıştır. Bu süreçte, erkekler fabrikalarda çalışmaya gitmiş, kadınlar ise çalışmaya giden eşlerini beklemeye başlamıştır (Öztürk, 2017, ss. 37-53). Modern toplumlardaki bu toplumsal cinsiyetlendirilmiş iş bölümünün özü, "özel" ve "kamusal" iş arasındaki bölünmedir. Makineleşme, kadını özel alandan tecrit ederek, işyeri ile evi birbirinden kesin bir şekilde ayırmıştır (Donovan, 2015, s. 25). Bu da toplumsal cinsiyet ilişkilerinin değişmesine ve kadın-erkek rollerinde belirgin bir ayrımın oluşmasına neden olmuştur. Cinsiyet esaslı iş bölümü yeniden şekillenmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi sanayi öncesi toplumlarda (geleneksel toplumlarda) cinsiyete dayalı işbölümü toplumsal cinsiyet ilişkilerinde eşitsizliğe neden olmazken, sanayileşmeye dayalı kapitalist toplumlarda ücretli emeğe dayalı bir işbölümü kadın-erkek ilişkilerinde önemli eşitsizliklere neden olmuştur. Geleneksel toplumlarda kadının önemi sadece doğurganlığından kaynaklanmıyordu. Kadın, topladığı yiyeceklerle de ev ekonomisine katkı sağlıyordu. Oysa kapitalist üretime dayalı modern toplumlarda ev içi alan, bütün ekonomik, siyasi ve tarihi anlamını yitirdi. Piyasaya girmeyen hiçbir şey 'iş'ten sayılmamaya başlandı. Kadınlar, ekonomik önemi olmayan ev içinde kaldıkları için merkezi konumlarını ve değerlerini kaybettiler. Artık erkeklerin yaptığı iş daha önemli hale geldi (Bhasin, 2003, ss. 35-36).

Bhasin'e göre, kadınlar, modernleşmenin kurbanlarıydı. Bugünkü 'ev kadınlığı' 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Fabrikalaşma ile birlikte kadınlar çalışma hayatının ücretsiz veya düşük ücretle çalışan işçileri konumuna düştüler. Kadınlar, bu zor çalışma şartlarında çocuklarıyla birlikte bağımsız yaşama imkânlarını kaybettiler. Giderek artan mülkiyetsizlik, kadınları erkeklere bağımlı olmaya zorladı; kadın-erkek ilişkilerindeki işbirliği son buldu (Bhasin, 2003, s. 47).

Sanayileşmenin bu olumsuzluklarına rağmen kadınlar açısından olumlu etkileri de olmuştur. Sanayileşme ile birlikte değişen hayat şartları ve gelişen teknoloji ile kadın-erkek ilişkilerinde olumlu gelişmeler de yaşanmıştır. Diğer bir ifadeyle sanayileşme, kadınların lehine olacak değişimlerin de başlangıcı sayılmaktadır. Bu dönemde artık kadınlar da işçi sınıfının içinde yer almaya yani para kazanmaya başlamışlardır. Kadınların iş yerlerinde maruz kaldıkları ayrımcılık, toplu kadın hareketlerine yol açmıştır. İstihdamda ve ücrette hak ve eşitlik talepleriyle bir araya gelen kadınlar, bu taleplerini eğitim ve siyaset alanlarına da taşıdılar. Kadınların bu adalet ve eşitlik arayışları zamanla istihdamda, politik katılımda ve eğitimden yararlanma olanaklarında kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına zemin hazırlamıştır. Toplumsal yapıdaki bu değişimler, bireysel ilişkilere ve kadın-erkek ilişkilerine de yansımıştır. Geleneksel cinsiyet rolleri de değişmiş, erkeklerin yaptığı birçok şey (şoförlük, tamirat işleri vb.) kadınlar tarafından, kadınların yaptığı birçok şey de (temizlik, yemek yapma vb.) erkekler tarafından yapılmaya başlanmıştır.

Modernleşme süreci ile birlikte kadınların iş imkânlarına sahip olması, eğitim düzeyinin yükselmesi, cinsiyet rol ve değerlerinde önemli değişiklere neden olmuştur. Bu süreçte kadınlar ev dışında bir işte çalışırken, erkekler de ev işleri ve çocuk bakımında eşlerine yardım etmişlerdir. Bu değişimlerle birlikte, önceki dönemlerin aksine kadın ve erkeğin rolleri arasındaki mesafe azalmış ve benzerlik arz etmeye başlamıştır (Ersoy, 2009, s. 228). Babanın otoritesi artık tek ve mutlak otorite değildir. Çocuğu doğuran ve ona bakan anne, artık babayla eş bir konumda evin içinde hüküm sürecektir. Evlilikler de artık tamamen çıkar üzerine kurulan evlilikler olmaktan çıkmaktadır. Artık aşk evlilikleri doğmaya başlamaktadır (Çeler, 2016, s. 175). Bu bağlamda toplum geleneksel toplumdan modern topluma doğru evrildikçe, toplumsal cinsiyet rollerinin de değişim gösterdiği söylenebilir.

Modernleşme ile birlikte kadınların çalışma hayatına girişi ve eğitim durumlarında yükselme, erken evlenmelerde ve çocuk sahibi olmada bir azalmaya da etki etmiştir. Bu durum, kadının geleneksel rollerinde önemli değişiklere de neden olmuştur. İş bölümü açısından geleneksel toplumda ev içi işleri geçekleştiren kadın, modern hayat içinde artık erkeklere benzer işlerde çalışmaya başlamış ve cinsiyet rolleri birbirine yakınlaşmıştır (Ersoy, 2009, s. 217).

Kapitalizm, insan hakları, feminist söylem, demokrasi, özgürlük vs. gibi modern dünyanın yaşam tarzlarını oluşturan düşünsel ve toplumsal gelişmeler, kadına atfedilen rolleri değiştirmiştir. Artık kadın, sadece aile içindeki konumu ile tanımlanmanın ötesinde, çalışma hayatında, kamusal alanda kısaca sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel alanda eşitlikçi cinsiyet rollerine uygun olarak toplumsal kabul görmeye başlamıştır. Bu eşitlikçi söylemler günümüzde kadının kamusal alandaki görünümünü daha belirginleştirmiş ve kadın için bir özgürlük alanı açılmıştır (Akın ve Aydemir, 2007, s. 44). Modern toplumlarda kadın, sosyal ve kamusal alanda kendisine bir yer edinmiş, eğitim düzeyini artırarak hakları için mücadele etmeye, erkek egemenliğine başkaldırmaya ve erkeğin karşısında yer almaya başlamıştır.

Sonuçta, modern dönemde kadın, belli mücadeleler ile iş, eğitim ve sosyal hakları elde edebilmiştir. Kadınların işçi olarak istihdam alanında başlattıkları mücadeleler (ücret dağılımında eşitlik vb.) zamanla diğer alanlara da yayılmaya başlamıştır. Bu alanlardan en önemlileri eğitim ve siyasal alandır. Modernleşme sürecinin getirdiği teknik buluşlar ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, kadınların bilgilenmesi açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Kadınlar, zamanla kendilerine yapılan haksızlığın farkına varıp, bu haksızlığın giderilmesi için örgütlenmeye başlamışlardır. Kadınların bu mücadeleleri giderek olumlu yönde gelişme sağlamıştır. Eğitim imkânlarından daha fazla yararlanan kadınlar, üniversite mezunu olarak çalışma hayatının içinde daha aktif olarak yer almaya başlamışlardır. Kadınların bu başarıları kısmen siyaset alanına da sirayet etmiştir. Kadın milletvekili, belediye başkanı ve muhtar sayıları artmış; siyasal alanda kadının temsil sorunu daha çok tartışılmaya başlanmıştır.

Özetle; modern topluma geçişte kadınlara atfedilen statüler, roller ve değerler, kadın hareketleri ve feminist çalışmalarla birlikte az çok değişmeye başlamıştır.

Feminist çalışmacılar, erkek egemen düzenin kırılmasında ve kadını ön plana çıkaran söylemlerinde önemli yol kat etmişlerdir. Ancak bu olumlu gelişmelere rağmen ataerkil düzenden tam olarak çıkıldığı söylenemez. Dünyanın doğusunda bulunan toplumlarda ataerkil ideoloji hala etkinliğini korumaktadır. Dolayısıyla günümüz toplumlarında kadınların erkeklerle eşit bir statüye geldiği, dışlanmadığı, ötekileştirilmediğini söylemek pek de mümkün olmamaktadır.

1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI

Toplumsal cinsiyet kimliğinin kazanılması ve cinsiyetler arasındaki farklılıkların nedenlerine ilişkin geliştirilen çeşitli kuramlar vardır. Bunlar, toplumsal cinsiyet kuramlarıdır. Bu kuramlar, fizyolojik ve psikolojik açıklamalarla toplumsal cinsiyet kimliğinin nasıl inşa edildiğini açıklamaya yarayan görüş ve düşünceleri içermektedir. Bu kuramların en yaygın olanları; psikanalitik kuram, biyolojik kuram, sosyal öğrenme kuramı ve bilişsel kuramlardır.

Psikanalitik kuram, Freud'un görüşlerine dayanan ve toplumsal cinsiyetin oluşumuna ilişkin olarak geliştirilen ilk kuramsal açıklamadır. Psikoanalitik kuram, çocuğun cinsel gelişimini doğumla başlayan bir süreç olarak ele alır. Kurama göre, bütün insanlar aynı cinsel organa (erkeğinkine) sahip olarak hayata başlarlar. Cinsiyet oluşumunun bu ilk döneminde, kız çocuklarının da erkek çocuklarının da cinsiyetleri erkektir. Bu durum fallik dönemde kız çocuklarının, erkek çocukların cinsel organlarının kendilerininkinden farklı olduğunu anlayana kadar devam eder. Fallik dönemde, çocuklar etraflarını keşfetmeye ve kadın ile erkek arasındaki farklılıkları anlamaya başlarlar. 5 yaşında da cinsel kimlikleri oluşur. Bu dönemde erkek çocuklarının penise sahip olduklarını anlamaları karşı cins hakkında kalıcı bir küçümseme tutumuna yol açar. Babasını üstün bir varlık olarak gören erkek çocuğu, kendisini babasıyla özdeşleştirir. Kız çocukları ise erkek çocuklarının sahip olduğu penise imrenirler ve penise sahip olmadıkları için annelerini sorumlu tutarlar. Erkek çocuklarını da penise sahip oldukları için kıskanırlar ve kendilerinin "eksik" olduğunu düşünürler. Kız çocuğu bu organa sahip olamayacağını fark edince "penis arzusundan vazgeçer ve bunun yerine çocuk arzusunu koyar: ve bu amaçla babasını sevgi nesnesi yapar. Annesi ise, kıskançlığının nesnesi olur. Annesine duyduğu öfke nedeniyle

babasına yönelmeye başlar. Küçük kız çocuğu artık küçük bir kadına dönüşmüştür" (Freud, 1997, ss. 110-327). Yani kızların mustarip olduğu 'penis kıskançlığının' çocuk sahibi olma arzusuna dönüştüğü ve sadece erkekler bunu sağlayabileceği için de kızların annelerine olan ilgisinin azaldığı düşünülmektedir. Bu anlamda psikanalitik kurama göre, cinsiyetler arasındaki esas farklılık anatomiye dayanmaktadır (Walby, 2016, s. 176).

Psikanalitik kurama göre, fallik dönemde penisle karşılaşan kız çocuğu, kendisindeki eksikliğin farkına varır. Buradan doğan penis kıskançlığı, kız çocuğunun yaşamının sonraki dönemlerinde de kendini erkek karşısında eksik ve aşağı hissetmesine neden olur. Yani aslında kız çocuğu zaten erkek çocuğu gibi tam olarak sağlıklı bir benlik geliştiremeyecek ve doğuştan kaynaklanan eksikliğinden dolayı kendini her zaman pasif, yetersiz ve eksik hissedecektir (Çeler, 2016, s. 178).

Cinsel dürtü, toplumsal yapıların temelini oluşturan köktenci güçlü bir etkendir. Freud, ilk cinsel dürtünün herhangi bir nesneye yönelebileceğini, ancak bu cinsel dürtünün genellikle çocukların büyüme süreçlerinde yönlendirildiğini düşünmektedir (Walby, 2016, s. 176). Bu süreç, bilinçaltı ile doğrudan bağlantılı bir süreçtir. Özdeşleşme ve içselleştirme gibi bilinçaltı süreçlerini vurgulayan psikanalitik kuram, maskülen ve feminen davranışların kazanılmasını, bireydeki özdeşim sürecinin bir ürünü olarak açıklar. Özdeşleşme, çocuğun etrafındaki nesnelerin özelliklerini benimsemesidir. Kurama göre çocuğun cinsiyet farkını keşfetmesi sonucunda cinsiyetine uygun davranışta bulunması, kendi cinsiyetinden olan ebeveyni ile kurduğu özdeşim süreci ile bağlantılıdır. Erkek ve kız çocuklarının, kendi cinsleriyle özdeşleşerek kendi cinsel kimliklerini kazanmaları ve kendi cinsinden olan ebeveyninin davranışlarını özdeşleşme yoluyla kendilerine aktarmaları, kız ve erkek çocuklarının cinsiyet rolleri açısından farklılaşmasına neden olmaktadır (Altan-Arslan, 2000, ss. 24-25). Böylece kızlar, nasıl bir kadın olmaları gerektiğini öğrenirken; erkekler de nasıl bir erkek olmaları gerektiğini ebeveynlerinden öğrenirler.

Biyolojik kurama göre, cinsiyet rollerinin oluşmasında biyolojik yapı belirleyici olmuştur. Bu teoriye göre, biyoloji toplumsal cinsiyeti belirler (Connell, 1998, s. 102). Biyolojik kurama göre kadın ve erkek arasındaki cinsiyet rollerini farklılaştıran temel sebep, kadınların çocuk doğurabilmeleri, erkeklerin ise bunu yapamamalarıdır.

Biyologlara göre toplumsal cinsiyet farklılıklarının kökeninde yatan asıl neden budur; yani kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri bağlamında üstlendikleri roldür. Bu özellik, tarihin ilk dönemlerinden itibaren kadın ve erkek rollerini ayrıştırmaya başlamıştır (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009, s. 101). Diğer bir ifadeyle biyolojik yaklaşım, cinsel rol ayrışmasının önemli ölçüde kadınların ve erkeklerin biyolojik ya da genetik yapıları arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını savunmakta ve kadınlarla erkeklerin farklı kromozomlara ve hormonlara sahip olmaları nedeniyle farklı davrandıklarını öne sürmektedir. "Bu farklılıklara göre, erkeklerin genetik yapısı daha saldırgan ve hükmetme eğilimi taşır. Kadınların genetik yapısı ise üreme ve çocuk bakımı için programlanmıştır" (Suğur, 2002, s. 3). Bu yüzden kadınlar daima annelik içgüdüsü ile hareket ederler. Bu da onları daha duygusal, daha şefkatli hale getirmektedir.

Biyolojik yaklaşıma göre bu davranışsal farklılıkların önemli bir bölümü kız ve erkek çocuklarda erken yaşlarda ortaya çıkmaktadır. Kız çocuklar bebeklere ilgi duyarken; erkek çocuklar silah ve arabalara ilgi duymaktadır. Biyolojik yaklaşım bu farklılığın "doğal" olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre erkeklerin fiziksel olarak daha güçlü, kadınların ise doğurgan olmaları gibi biyolojik özelliklerinin elverişlilikleri, toplumda kadın ile erkek arasındaki cinsel rol ayrışmasına yol açmaktadır. Bu nedenle biyolojik kuram, toplumdaki cinsel rol ayrışmasının biyolojik farklılıklardan kaynaklandığını ve bunun evrensel olduğunu öne sürmektedir (Suğur, 2002, s. 4).

Sosyal öğrenme kuramı ise, ailelerin çocuklarını doğumlarından itibaren cinsiyetleri temelinde ayrıştırıp farklı algıladıkları ve bu farklılıklara göre de farklı tutum ve davranışlarda bulunduklarını öne sürmektedir. Buna göre çocuklar, cinsiyetlerine göre belirlenmiş rol modellerini öğrenip benimserler ve bu rol modellerine uygun davranış sergilemeleri için ebeveynler ve yetişkinlerce teşvik edilirler. Kurama göre çevre, çocuğun cinsiyetine uygun rolleri öğrenmesi açısından oldukça önemli bir kaynaktır (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009, s. 105).

Sosyal öğrenme kuramına göre, erkek ve kadın arasındaki davranışsal farklılıkların kaynağını "öğrenilmiş farklılıklar" oluşturmaktadır. Bu rollerin edinilmesinde genetik faktörleri göz ardı etmeyen kuram, daha çok çocuğun çevresinde bulunan modeller ile olan ilişki ve özdeşimi ile taklit etmesi üzerinde

durmaktadır. Kuram, çocukların diğer sosyal davranışları öğrendiği gibi cinsiyetleri ayırmayı da öğrendiklerini ileri sürmektedir. Bu kurama göre, çocuklar cinsiyetleri ayırmayı, sosyalleşme sürecinde edinir (Altan-Arslan, 2000, ss. 25-26).

Sosyal öğrenme kuramına göre çocuk, cinsiyet rollerini iki yolla öğrenir: Edimsel koşullama ile model alma ve taklit. Edimsel koşullamada çocuğun cinsiyet rolüne uygun olan davranışlar ödüllendirilirken; uygun olmayan davranışlar cezalandırılır. Ödüllendirilen davranış tekrarlanırken, cezalandırılan davranış tekrarlanmaz, o davranıştan kaçınılır ve davranış dağarcığında yer almaz. Model alma ve taklit yoluyla öğrenmede ise, gözlenen figürler (anne, baba, öğretmen vb.) model alınır ve bu figürlerin davranışları taklit edilir (Dökmen, 2015, s. 60). Örneğin kız çocuklar annelerini temizlik ve yemek yaparken; babalarını evde bozulan bir eşyayı tamir ederken görürler ve onu model alarak taklit ederler. Böylece toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirirler.

Bilişsel gelişim kuramı, cinsiyet rollerinin gelişimini, çocuğun belli bir bilişsel gelişim seviyesine ulaştığında mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. Çocuk, bilişsel olgunluğa eriştiğinde ilk olarak kendi cinsel kimliğini, sonra başkalarınınkini öğrenir (Vatandaş, 2007, s. 35). Çocuk, ilk olarak insanların kadın ve erkek olarak iki gruba ayrıldığını ve kendisinin bu gruptan hangisine ait olduğunu anlar. Daha sonra zihinsel olgunlaşmaya bağlı olarak doğrudan ya da dolaylı deneyimleri ile cinsel kimliğini kazanır. Bu anlamda bilişsel gelişim kuramı, toplumsal cinsiyet rolünün kazanılmasında sosyal öğrenme kuramının aksine, çevre yerine çocuğu temel etken olarak görmektedir. Sosyal öğrenme kuramında çocuk pasifken; bilişsel gelişim kuramında çocuk etkendir. (Yapıcı, 2016, s. 42).

Cinsel kimliğinin kazanılmasıyla, çocuk belirli bir cinsiyet grubunun üyesi olarak kendisine ait sosyal bir kimlik oluşturur. Cinsiyet kimliği yaklaşık 3 yaşında gelişir. Çocuk 3 yaşına geldiğinde, kendi cinsiyetinin farkına varır ve cinsiyetiyle ilgili bilgileri edinir. Çocuğun bu farkındalığı, onun cinsiyet grubu üyeliği ve cinsiyet kimliğinin temeli haline gelir. Yani çocuk 3 yaşına geldiğinde kendisini bir cinsiyet grubuna ait olarak görür. 3-6 yaş arası dönemde çocuğun cinsiyet kimliği sabitlenir. Çocuk artık aynı cinsiyetten olan akranlarını tercih etmeye başlar. Ayrıca bu yaşta çocuk, cinsiyet özellikleri hakkında kalıp yargılar oluşturmaya da başlar. Örneğin

kızlar elbise giyer, erkekler kamyonla oynar gibi. Somut olan bu bilişsel süreç, çocuk 6 yaşına gelince soyut bir nitelik kazanmaya başlar. Örneğin kadınlar güzeldir, erkekler kamyon şoförüdür gibi (Leaper ve Friedman, 2007, ss. 565-572). Yani çocuklar, gördükleri ve duyduklarından toplumsal cinsiyet kalıp yargıları geliştirirler ve cinsiyet kimliği ile uyumlu davranışlar sergilemeye başlarlar. Çocuk, kendi cinsiyetini öğrendikten sonra çocuğun davranış ve düşünceleri istikrarlı bir toplumsal cinsiyet kimliğine yol açar ve çocuğun toplumsal cinsiyeti sabitlenir (Bussey ve Bandura, 1999, s. 677). Kısaca çocuk, bilişsel olarak olgunlaştığında kendisinin ve başkalarının cinsiyet özelliklerinin farkına varır ve onları kategrorize eder. Cinsiyetleri kadın ve erkek olarak kategorize eden çocuk, kendisi için uygun olduğunu düşündüğü davranışlar sergilemeye başlar. Çocuğun erkeksi ve kadınsı özellikleri benimsemesi bu şekilde gerçekleşir. Bu sayede toplumsal cinsiyet kimliğini edinmiş olur.

1.4. TOPLUMSALLAŞMA VE CİNSİYETİN TOPLUMSALLAŞMASI

İnsanı, diğer varlıklardan ayıran özelliği, onun biyolojik bir organizma olmasının ötesinde, sosyal hayatın içinde yer almasıdır. İnsan, sosyal bir varlık olarak doğası gereği başka insanlarla sürekli bir etkileşim ve ilişki içerisinde olmuştur. Bu nedenle de varlığını sürdürebilmek ve ayakta kalabilmek için içinde yaşadığı toplumun normlarını benimsemek, sosyal, siyasal ve ekonomik koşullarına uyum sağlamak durumundadır. Bireyin yaşamı boyunca maruz kaldığı bu uyum süreci, toplumsallaşma olarak tanımlanmaktadır (Gökçe ve Göksu, 2016, s. 115).

Toplumsallaşma en genel ifade ile insanın biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp, toplumun bir üyesi haline gelmesidir. Toplumsallaşma, insanın doğumu ile başlayan gelişim sürecinde anne-baba, arkadaşlar, okul gibi toplumsallaşma aracıları ile bireyin sosyal rollerini kazanması sürecidir (Akın, 2013, s. 17).

Toplumsallaşma, bireyin içinde yaşadığı toplumun, etkileşimde bulunduğu grupların kültürünü öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Toplumsallaşma, kişinin yaşamı boyunca devam eden ve içinde bulunduğu toplumun tutum ve rollerini öğrenmesini içeren dinamik bir süreçtir (Zencirkıran, 2015, s 83). Toplumsal cinsiyete ilişkin tutum ve davranış kalıpları da bu süreçte öğrenilir. Diğer bir ifadeyle, kadınlar

ve erkekler cinsiyetlerine uygun olan veya olmayan davranışları toplumsallaşma sürecinde öğrenirler.

Cinsiyetin toplumsallaşması, kız ve erkek çocuklarının cinsiyet rollerini ve bu rollere eşlik eden eril ve dişi kimliklerini öğrenerek edindikleri süreçtir. Cinsiyetin toplumsallaşması ile ilgili yaklaşımlar, biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında kesin bir ayrım yapar: Bebek ilkini doğuştan getirir, ikincisini ise sonradan geliştirir. Çocuklar, her ikisinde de çeşitli toplumsallaşma aracıları (aile, okul, sosyal çevre vb.) yoluyla toplumsal cinsiyet normlarını içselleştirirler. Bu yaklaşıma göre toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin temel nedeni, kadın ve erkeklerin farklı rollere göre toplumsallaştırılmalarıdır (Giddens, 2012, s. 506). Bu anlamda toplumsallaşma, cinsiyetlerin kadınlık ve erkeklik özneleri olarak ayrışmasının nedeni olarak görülür (Walby, 2016, s. 145). Erkek ve kadın, doğuştan getirilen özelliklere göre yapılan "doğal" bir ayrımken; erkeklik ve kadınlık sosyal özelliklere göre yapılan "yapay" bir ayrımdır. İşte bu ayrım doğuştan gelen bir ayrım değildir; toplumsallaşma sürecinde inşa edilir.

Simone De Beauvoir, "kadın doğulmaz, kadın olunur" diyerek, cinsiyetin toplumsal boyutunu vurgulamaktadır (De Baeuvoir, 1993, s. 232). Doğal olarak verilen cinsiyet ayrımı, bütün kültürlerin kendilerine özgü olarak biçimlendirdiği genel bir toplumsal cinsiyet düzenine dönüşür. "Doğa ayrımı verir, bu ayrımın okunması, her kültürün 'tümceler oluşturduğu' erkek/dişi çifti olan evrensel simgesel alfabeyi üretir. Bir başka deyişle, her toplum erkek ve dişiyi farklı biçimde birleştiren kültürel yapılar ve toplumsal örgütlenmeler icat eder" (Agacinski, 1998, ss. 15-19).

Beden, toplum için bir nesnedir. Onu işleyen, biçimlendiren toplumdur. Birey, bu biçimlendirmenin dışına çıkamaz. Bedenler maddeleşmekte ve kalıplaşmaktadır. Toplumda kadın ve erkek için "uygun görülen" bazı nitelikler vardır. Toplumsallaşma sürecinde erkek ve kız çocuklarının öğrendikleri, kültürün cinsiyetlerine uygun bulduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar toplumsal cinsiyet farklılıkları şeklinde ele alınır. (Toplumun kadından duyarlı ve ilgili; erkekten atılgan ve kuvvetli olmasını beklemesi gibi). Bu farklılıklar, toplumun kendi kalıplarını bireye dayatması sonucu oluşmaktadır (Bayhan, 2016, ss. 158-159). Böylece dişilik ve erillik şeklindeki toplumsal cinsiyet rolleri, kız ve erkek çocukların küçük yaşlardan itibaren

toplumun beklentileri çerçevesinde farklı rollere yönlendirilmeleri ve farklı toplumsallaşma süreçlerinden geçmeleri sayesinde toplumsallık kazanmaktadır (Suğur, 2002, s. 7).

Kültürel bir inşa süreci olan toplumsallaşma süreci, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Bütün kültürler, çocuklara öncelikle kadın ile erkek arasındaki farklılığı öğretir. İsimler, kıyafetler, renkler, meslekler vb. cinsiyete göre farklılık gösterir. Toplumsallaşma sürecinde kız çocuklarına öğretilenler daha çok itaatkârlık, eve bağlılık, annelik olurken; erkek çocuklarına öğretilenler, otoriterlik ve evin geçimini sağlamadan sorumlu olma anlayışıdır (Günindi-Ersöz, 2010, s. 169). Kadın, kendini bildiği andan itibaren sınırlanır. Kadının önüne koyulan engeller ve yasaklar karşı cinsinkinden daha fazladır (Cesur-Kılıçaslan ve Işık, 2016, s. 61). Dolayısıyla kadın, toplumsal cinsiyet eşitsizliğin öznesi haline gelir. Toplum, kadını erkek karşısında "öteki" yapar.

Toplumdaki her birey için kadın ve erkek olmanın toplumsal anlamı, biyolojik özellikleri dışında içinde bulunduğu toplumun ahlak, din, kültür, gelenek ve değer yargıları çerçevesinde şekillenir ve bunlardan beslenir. Her toplum, kadına ve erkeğe farklı davranır; onlara farklı özellikler, davranışlar, sorumluluklar yükler. Örneğin, kadından ev işleri, temizlik, çocuk bakımı gibi işler yürütmesi beklenirken; erkekten evin geçimini sağlaması beklenir. Aslında kadın ya da erkek denildiğinde bireylerin kafalarında beliren düşüncelerin önemli bir bölümü bu toplumsal anlamla ilgilidir ve bunun biyoloji ile ilgisi yoktur (Adaçay, 2018, s. 247). Bhasin'in de ifade ettiği gibi, "eğer bir erkek yemek yapabiliyorsa kadın da yapabilir, çünkü yemek yapmak için rahim gerekmez" (Bhasin, 2003, s. 9). Burada toplumsal cinsiyetin kültürel ve toplumsal boyutuna vurgu yapılmaktadır. "Toplumsal Cinsiyet" kavramında şekillenen bu toplumsal anlam, dil, söylem, davranışlar, ilişkiler aracılığıyla yani toplumsallaşma süreci ile kişinin yaşadığı toplum içerisinde edindiği cinsiyettir; kişinin erkek veya kadın olarak değil de kadınsı/dişil ya da erkeksi/eril olarak kategorize edilmesidir. Erkeklerle kadınlar arasında rastlanan genetik ve biyolojik farklılıklar, toplumsal cinsiyetin müdahalesiyle kategorik farklılıklara dönüştürülür (Adaçay, 2018, s. 247).

Eril bedenin erilleştirilmesi, dişi bedenin dişileştirilmesi, toplumsallaştırma yönündeki muhteşem bir kolektif çalışmanın ürünüdür. Toplum, kolektif bir çaba ile erkek ve kadın arasındaki tahakküm ilişkisinin bedenselleşmesini, böylece doğallaşmasını sağlar (Bourdieu, 2015, s. 75). Yeni doğan bir bebeğin biyolojik bir cinsiyeti vardır ancak henüz toplumsal cinsiyete sahip değildir. Çocuk büyürken, toplum da çocuğun önüne cinsiyetine uygun bir kurallar, nesneler ve davranış modelleri dizisi koyar. Bu toplumsal modeller ya da kurallar, ayrıntıları ne olursa olsun çocuk tarafından içselleştirilirler. Bunun sonucunda, toplumsal beklentilerle örtüşen bir toplumsal cinsiyet kimliği ortaya çıkar (Connell, 1998, s. 255). Ortaya çıkan bu cinsiyet kimlikleri, toplumsallaşma sürecinde cinsiyet kalıp yargıları şeklinde toplumda yaygın kabul gören inançlara dönüşürler ve sosyal davranışları önemli ölçüde biçimlendirirler (Dökmen, 2015, s. 25). Toplumsallaşma sürecinde toplum, kadından sürekli "iyi anne", "iyi eş", "namuslu kadın"; erkekten ise "evin reisi", "otoriter baba" yaratmayı hedeflemektedir.

Cinsiyetin toplumsallaşması, bireylerin kendi cinsiyetlerine bağlı olarak nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan gerçekleştirmeleri beklenen farklı görev ve sorumlulukları ifade etmektedir. Cinsiyetin toplumsallaşması, bebeklik döneminden itibaren başlayan ve çocukluk dönemiyle belirginleşmeye başlayıp yetişkinlik dönemine kadar devam eden bir süreçtir. Çocuğun cinsiyet kimliğinin kazanılmasındaki bu süreçte ilk ve temel aktör ailedir. Çocuk, kadın ve erkek profilinin nasıl olması gerektiğini, her iki cinse özgü olan davranış kalıplarının neler olduğunu ilk önce ailede öğrenir. Ailede başlayan bu öğrenme süreci, çocuk büyürken diğer uyaranların (okul, öğretmen, televizyon vb.) devreye girmesiyle birlikte dinamik bir süreç olarak işlemeye devam eder. Toplum tarafından, kız çocuğuna sürekli "eksik", erkeğe ise sürekli olarak "üstün" olduğu empoze edilir. Böylece kolektif bir çabanın ürünü olarak çocuklar toplumsal cinsiyet kimliğini kazanmış olurlar.

1.5. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN OLUŞUMUNDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Toplumsal cinsiyet, kültürel bir inşa sürecidir. Toplumsal cinsiyet, toplumsal bir "kurgu" olduğundan toplumsal cinsiyet kimliği de bazı çevresel uyaranların etkisiyle şekillenmektedir. Başka bir ifadeyle, bireyin toplumsal cinsiyetinin oluşumuna etki eden, bireyden bağımsız olan birtakım faktörler vardır. Bunlar; aile, okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçlarıdır.

1.5.1. Aile

Aile, cinsiyete dayalı rollerin ortaya çıktığı, yeniden üretildiği, pekiştirildiği ve kalıplaştığı kurumların başında gelmektedir. Aile içinde erkeğe atfedilen değer, kız çocuklarının ve kadınların toplum içindeki konumlarında da belirleyici olmaktadır. Aile içerisinde kız ve erkek çocuklara yönelik beklentiler, kız çocuklarının gelecekteki rollerini de etkilemekte, onları kısıtlamakta ve bağımlı bireyler olmalarına neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluştuğu ilk yer ailedir. Ebeveyn-çocuk etkileşimi üzerine yapılan çalışmalar da ailelerin kız ve erkek çocuklarına farklı davrandıklarını ortaya koymuştur (Giddens, 2012, s. 507). Aile, daha çocuk doğmadan onun toplumsal cinsiyetini inşa etmeye başlar: Kız çocuklarına pembe kıyafetler, oyuncak bebekler; erkek çocuklarına mavi kıyafetler ve oyuncak arabalar alarak çocuğun toplumsal cinsiyet kimliğini belirlemeye başlar. Bu durum toplumsallaşma sürecinde de devam eder. Aile içerisinde özellikle hitap şekilleri, çocuğun toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında oldukça önemli bir faktördür. Erkek çocuklar "aslan oğlum" diye sevilirken, kız çocuklar "cici kızım" diye sevilir. Bu sözlü hitap şekilleri yoluyla çocuklar kendilerini kız ya da erkek olarak tanımlamayı öğrenirler.

Toplumsal bir kurum olarak aile, meşru cinsel birlikteliklerin kurulduğu, özel alandan yola çıkarak kadınlık ve erkeklik rollerinin gerçekleştirildiği, cinsiyet kimliklerinin inşa edildiği, karı-koca olmak gibi temel rollerin icra edildiği bir

birlikteliktir (Bozok, 2018, s. 104). Aile, toplumsal cinsiyet rollerinin açığa çıktığı, oluştuğu yerdir (Öztürk, 2017, s. 16). Aynı zamanda kadın-erkek eşitsizliğinin de ortaya çıktığı ilk yerdir. Erkek çocuk tören ve düğünlerle sünnet edilir, böylece erkekliği ile gurur duymayı öğrenir. Kızın kadınlığa geçişi ise böyle törenle olmaz, bedenin gelişimi onun için doğal bir şeydir. Hatta utanılacak bir şeydir (Bayhan, 2016, s. 156). Erkek, erkekliği ile övünürken, kız, kadınlığından utanç duymayı öğrenir. Anne ve babaların her iki cins arasındaki bu tutum farklılıkları, cinsiyet eşitsizliğini körükler. Aile içerisinde erkek çocukları daha özgür yetiştirilirken, kız çocukları kendine haline bırakılmaz ve bağımlı bir kişi olarak yetiştirilir. Eve kapatılan kız çocuğu, oyuncak bebeklere, güzel giysilere önem veren; önemsiz konular üzerine konuşmayan, fikir üretmeyen "kadın"a dönüşür. Dolayısıyla bir kadın, zayıf olmayı, kocasına itaat etmeyi öncelikle ailede öğrenir. Kadınlar, geçimlerini sağlama konusunda erkeklere bağımlı olacak biçimde eğitilirler (Wollstonecraft, 2007, ss. 65-110). Bu yönüyle aile, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin erkek egemenliğinin, kadını erkeğe tabii kılan ataerkil örüntülerin ilk geliştiği yerdir.

1.5.2. Okul

Okul, çocuğun toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında aileden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Ailede başlayan sosyalleşme süreci, okulda devam eder. Çocuğun ilk olarak ailede öğrendiği cinsiyet rolleri, okulda ders kitapları, öğretmen, ders materyalleri vs. ile pekiştirilmektedir.

Okul, toplumsal ve kültürel değerlerin aktarıldığı esas mekân olarak toplumsal cinsiyet rollerinin de oluşturulduğu yerdir (Berktay, 2003, s. 25). Müfredat ve ders kitaplarının içeriği ile öğretmenlerin tutumları cinsiyet rolleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Ders kitapları, çocuklara sosyal değerleri gösterir. Kitaplar aracılığıyla çocuk kendi yakın çevresi dışındaki dünyayı, diğer kız ve erkeklerin neler söylediğini, yaptığını ve hissettiğini öğrenir. İlköğretime yeni başlayan çocuklara ders kitapları aracılığıyla sistematik olarak nasıl veya erkek olacakları öğretilmektedir. Ders kitaplarında toplumsal yaşam içerisinde kızlara edilgen, erkeklere ise etkin kimlikler verilmektedir (Vatandaş, 2007, s. 39). Ders kitaplarında kadınlar anne rolleriyle yemek

yapan, çocuk bakımını üstlenen, ev işlerini yapan bir varlık olarak tasvir edilirken; erkekler baba rolleriyle evin geçimini üstlenen, eşine yardım etmekten uzak duran, otoriter bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Yani erkek çocuk babayla, kız çocuk anneyle özdeşleştirilmektedir. Bu sayede çocuk, -ailede başlayan- cinsel rol ayrışmasını ders kitapları vasıtasıyla pekiştirir.

Ders kitapları, çocuklara sundukları bu rol modelleri ile yetişkinlerin nasıl olabileceklerini, standart davranışların nasıl olduğunu anlama imkânı verir ve sosyal normlara işaret ederler. Aynı zamanda gelecekteki rol ve mesleklerini seçmelerine yardımcı olacak yetişkin modeller sunarlar (Altan-Arslan, 2000, s. 11). Cinsiyetlerinden dolayı kadınlar ev işlerine, erkekler ise mekanik işlere yatkın oldukları için temel eğitimden sonraki dönemde kız çocuklarla erkek çocuklar farklı okullarda eğitim görmeye başlayabilirler (Wollstonecraft, 2007, s. 249). Örneğin kızlar kız meslek liselerinde çocuk gelişimi, aşçılık, el sanatları gibi bölümlerde eğitimlerine devam ederken; erkekler endüstri meslek liselerinde mekanik alanlarda eğitimlerine devam edebilirler.

Toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında ve sürdürülmesinde sadece ders kitapları değil, öğretmenlerin tutum ve davranışları da etkili olmaktadır. Öğretmenler farkında olmadan kız ve erkek çocuklarına farklı davranarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretir. Öğretmenin öğrencilere hitap şekli, kullandığı ödül ve ceza sistemi, sınıftaki görev dağılımı gibi uygulamaları, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında önemli olmaktadır. Örneğin en basitinden kız çocukları ile erkek çocuklarının yana oturtulmaması bu uygulamalardan biridir.

Bhasin'e göre okullarda verilen eğitimin kendisi ataerkildir. Eğitim, kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri haklı gösterir, devamlılığını sağlar. Ders kitapları ve diğer materyallerin içeriği, erkekler lehine önyargıyı göstermektedir (Bhasin, 2003, s. 24). Genellikle kız öğrencilerin başarıları takdir edilmez. Kız evlenip anne olacak, erkekler ev geçindirecektir. Bu nedenle erkeklerin okuması önemlidir. Çünkü onlar iş sahibi olup ev geçindireceklerdir. Cinsiyet ayrımcılığını içeren bunun gibi önyargı ve cinsiyetçi kalıplar, eğitim sürecindeki çocukları etkileyerek onların benlik algılarını ve geleceğe yönelik tercihlerini şekillendirmektedir (Adaçay, 2018, s. 257).

Özetle okul, ataerkil örüntülerin geliştirilip devam ettirildiği yerdir. Sınıflardaki etkileşim dinamikleri bile kızların daha sessiz olma eğilimine göre oluşturulur (Walby, 2016, s. 147). Kısacası okul yıllarında kız çocuklar çoğunlukla erkek çocuklardan daha çok baskı altında tutulurlar (Wollstonecraft, 2007, s. 244). Kız çocukların etek boyuna hatta saç örgüsüne bile müdahale edilirken, erkek çocuklara herhangi bir müdahalede bulunulmaz.

1.5.3. Sosyal Çevre

İnsan çevresiyle sürekli etkileşim halinde olan sosyal bir varlıktır. Bu yüzden insanın kişiliği, tutum ve davranışlarının biçimlenmesindeki tek aktör, aile ve okul değildir. Çocuk büyüdükçe ailesi dışındaki bireylerle de sosyal ilişkilere girmeye başlar. Bireyin ailede başlayan sosyalleşme ve toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme süreci, okulda ve arkadaş çevresinde devam eder.

Çocuklar, oyun yoluyla birbirlerine kadınlık ve erkeklik rollerini öğretirler. Örneğin evcilik oyunu esnasında kızlar evin annesi olurken erkekler evin reisi olarak canlandırılırlar. Çocukların kendi aralarında oynadıkları oyunların da toplumsal cinsiyet rollerine göre ayrıştığı görülmektedir: Evcilik, kız oyunu olarak görülürken, araba yarışı, erkek oyunu olarak görülür. Çocuklar, oyun aracılığıyla birçok şeyi öğrendikleri gibi toplumsal cinsiyet rollerini de bu sayede öğrenirler.

Cinsiyete dayalı oyun modellerinin yanı sıra sosyal çevre veya akran grupları, geleneksel cinsiyet normlarının kalıplaştığı yerlerdir. Akran grupları, grup içi asimilasyonu teşvik etme eğilimindedir. Çocuklar genellikle grup normlarının çoğunu içselleştirmelerine rağmen, kızların ve erkeklerin bazı değer yargıları akran grubunun normlarıyla çelişebilmektedir. Örneğin, ergen bir kız, arkadaşlarına rağmen basketbol oynamaktan zevk alabilir. Böyle bir durumda, bu alanda ilerleyip başarılı olmaya karar verebilir ya da akran grubundan dışlanma riskiyle karşı karşıya kalabilir (Leaper ve Friedman, 2007, s. 563). İşte bu dışlanma, kızların yaşamlarının ileriki dönemlerinde yeteneklerini göstermekten ve kendilerini ifade etmekten çekinen kadınlara dönüştürür.

Akran grupları, çocukların kendi aralarında heyecan yaratan bir konu olan bedenlerindeki değişmelerin konuşulduğu bir ortam olarak toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bu tür konuşmalar, bir çocuğun bedenindeki değişmelerin utançla mı yoksa gururla mı taşınacağını belirlemektedir (Giddens, 2012, s. 207). Erkekler, bedenlerindeki değişmeleri gururla ve bunun utanç duyulacak bir şey olmadığının bilincinde olarak anlatırken; kızlar bedenlerindeki değişmeleri sessizce geçiştireceklerinin bilincincedirler. Dolayısıyla çocuklar, erkek ve dişi olmanın ne anlama geldiğini, nasıl davranmaları gerektiğini sosyal çevreleri aracılığıyla öğrenebilmektedirler.

Sosyal çevre, erkekliğin inşasında ve sürdürülmesinde de temel bir faktördür. Erkekler sürekli arkadaş çevrelerinde erkekliklerini ispat etme çabası içerisindedirler. Bunun için şiddete, kaba kuvvete başvurmaktan çekinmezler. Erkeklerin sosyal çevrelerindeki bu "güç gösterisi"nin altında yatan temel etken "erkeklik"lerinin zedeleneceği korkusudur. "Zira tahakküm, sömürü veya baskıya yönelik istek, içinde zayıflığa yer olmayan erkekler dünyasından dışlanmaya dair o erkeksi korkuya dayalıdır" (Bourdieu, 2015, s. 71).

Sosyal çevre içerisinde cinsel karakterin oluşmasındaki en önemli etkenlerden biri de cinsiyet farklılıklarını ön plana çıkaran davranış kalıpları ve giysilerdir. Erkekler, kaslarını belirginleştiren giysiler giyip erilliklerini sergilerken; genç kızlar dar etekler ve topuklu ayakkabılar giyip makyaj yaparak dişiliklerini ön plana çıkarırlar (Connell, 1998, s. 244). Kıyafetler, kadın ve erkeğin nasıl olması gerektiğine ilişkin önemli mesajlar içerirler. Kıyafet tercihleri aynı zamanda bireylerin toplumsal cinsiyet kimliklerini açığa çıkardığı için cinsiyetine uygun kıyafet giymeyen bireyler arkadaş çevresi tarafından dışlanırlar. Özellikle erkekler arasında bu durum daha sık görülür. Örneğin pembe pantolon veya dar kıyafetler giyen, küpe takan erkekler "kadınsılığı" çağrıştırdığı için sosyal çevrelerinden dışlanırlar.

1.5.4.Kitle İletişim Araçları

Günlük yaşamın her alanında kullanılan kitle iletişim araçları, bireylerin tutum ve davranışlarını etkileme ve değiştirme özelliğine sahip etkili bir araç haline gelmiştir.

Aile, okul ve akran grupları gibi kitle iletişim araçları da bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmelerinde ve cinsiyet kimliklerini oluşturmalarında önemli rol oynamaktadır. Televizyonlar, reklamlar, diziler, kadın programları, gazete ve dergiler, sosyal ağlar vb. toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin üretildiği en önemli araçlardır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin sunumunda kitle iletişim araçlarının yadsınamaz bir yeri vardır. Kadınlar ve erkekler, hangi davranışların hangi cinse özgü olduğunu çoğu kez televizyon ve reklamlardan öğrenmektedirler. Televizyonda görülen karakterler, fiziksel olarak güzel/yakışıklı oldukları için çocukların kolaylıkla taklit edebileceği modellerdir. Bu yönüyle televizyon, çocukların yetişkinleri taklit ederek cinsiyet rollerini öğrenme konusunda etkili olmaktadır. Televizyondaki göstergeler sayesinde birey, belli bir kümeye ait olduğunun bilincine varmaktadır (Uluyağcı ve Yılmaz, 2007, ss. 147-148).

Toplumsal cinsiyetin kadın ve erkek için oluşturduğu bölünmüş alanlar kitle iletişim araçları yoluyla pekiştirilir. Örneğin çocuklar için hazırlanan resimli hikâye kitaplarında çoğu zaman kadın mutfakta yemek pişiren bir anne ve ev kadını rolünde; erkek ise dışarıda ücretli bir işte çalışan baba rolünde çizilmiştir (Suğur, 2002, s. 6). Benzer durum televizyon programları ve reklamlarda da görülmektedir. "Televizyon reklamlarında aileler hepten mutludur, babaların hepsi çalışmaktadır ve anneler ev işini gerçekten severler. Ekranda dans eden genç kızların hepsinin uzun bacakları, bembeyaz dişleri ve kaçmayan çorapları vardır ve akşamları kesinlikle boş olurlar" (Connell, 1998, s. 244). Bu örneklerde olduğu gibi reklamlar, klişeleşmiş toplumsal cinsiyet mesajlarıyla doludur.

Televizyon programları, reklamlar ve diziler, kadının geleneksel rollerini pekiştirmektedir. Kadınlar, kitle iletişim araçlarında fedakâr anne, iyi eş, iyi anne gibi imgelerle resmedilmektedir. Aynı şekilde temizlik ve çocuk bakım ürünlerinin tanıtıldığı reklamlarda sürekli kadınlar yer alırken; araba ve banka reklamlarında erkek yer almaktadır. Bununla birlikte radyo programları, pembe diziler, magazin programları hedef kitlesi olarak kadını seçer. Siyaset ve ekonomi sayfalarında çok yer almayan kadınlar, en çok televizyon ve sinema sayfalarında yer almaktadır (Adaçay, 2018, s. 253).

Kitle iletişim araçları, ataerkil ideolojiye hizmet ederek kadını ikincilleştirmektedir. Medya, kadınları bedene indirgemekte ve sömürmektedir. Erkek egemenliğini pekiştiren, kadını şiddete maruz kalan, ihanete uğrayan, cinsel obje olarak kullanan programlar oldukça yaygın olarak yayınlanmaktadır (Adaçay, 2018, s. 254). Bu bağlamda kadın, medyada, kendi bedeni üzerinde mülkiyet hakkı olmayan bir nesne gibi tanımlanmakta ve toplumun kolektif bilincinde kadın imgesini sürekli canlı tutmaktadır (Mora, 2005, s. 2). Bu yönüyle medya, erkekliğin hegemonikleşmesinde de oldukça önemli bir araç olmaktadır.

Kitle iletişim araçları, her an her kesime ulaşabildikleri için insanları etkileyebilme potansiyelleri oldukça yüksektir. Kitle iletişim araçları, önemli bir toplumsallaştırma aracı olarak özellikle çocukların davranışlarını biçimlendirmekte ve onların algılarını değiştirebilmektedir. Kısacası kadınların ve erkeklerin kitle iletişim araçlarında nasıl resmedildiği, nasıl kurgulandığı, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında oldukça önemli bir faktördür.

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASAL KÜLTÜR

2.1. SİYASAL KÜLTÜR KAVRAMININ TANIMI, NİTELİĞİ, BOYUTLARI, TÜRLERİ VE İLİŞKİLERİ

2.1.1. Kültür ve Siyasal Kültür Kavramı

Kültür genel olarak, insanların yaşamları boyunca edindikleri değerler, tutumlar, alışkanlıklar bütünü olarak tanımlanabilir (Zencirkıran, 2015, s. 58). Kültür, bir değerler sistemi olarak geçmişi, bugünü ve geleceği birleştiren; grup üyeleri arasındaki bağlara vurgu yapan ve bir grubu diğerlerinden ayırt eden inançlar toplamıdır (Çelebi, 2016, s. 213). Kültür, "insanın toplum hayatının belli bir tarihi dönemindeki maddi ve manevi değerlerin tümünü" (Ozankaya, 1971, s. 1) anlatan bir kavramdır.

Kültür kavramından bir bütün anlaşılır. Bu bütün, toplum içinde yine o toplumu oluşturan alt birimlerin işleyişini düzenleyen kuralları, düşünceleri, alt birimlerin somut faaliyetlerini, örf ve adetlerini içermektedir (Oktay, 2003, s. 168). Kültür aynı zamanda bilgi, inanç, gelenek ve göreneklerden oluşan ve nesilden nesile aktarılan sosyal bir miras olma özelliğine de sahiptir (Akay-Orhan, 2009, ss. 72-73). Bir toplumu oluşturan bireylerin, gelenekleri, görenekleri, "ortaklaşa paylaştıkları duyguları, düşünceleri gibi herhangi bir toplumsal olay karşısında toplumun tümünün etkilenmesi, o olay karşısında paylaşılan ortak duygular o toplumun kültürünü oluşturur" (Öztekin, 2018, s. 239). Her toplumun, tarihi, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı farklı olduğundan her toplum kendine özgü davranış kalıplarına sahiptir. Bu davranış kalıpları, toplumsal bir miras olarak kuşaktan kuşağa aktarılarak o toplumun kimliğini oluşturur.

Kültür, toplumu oluşturan bireylerin gerek birbirleriyle gerekse de toplumun çeşitli örgütleri ile girdikleri ilişkiler sonucunda geliştirdikleri bir dizi değer, inanç ve tutumlar sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir kavramdır (Özer, 1988, s. 153). Kültür

kavramının çok yönlü olması, kavramın çeşitli disiplinler tarafından incelenmesine olanak sağlamıştır. Bu açıdan kültür, kendi içerisinde sistemli bir bütün oluşturan çeşitli alt kültürlere ayrılmaktadır: Sosyal kültür, davranış kültürü, köy kültürü, kent kültürü. Bu alt kültürlerden biri de siyasal kültürdür. Kısaca kültür içinde farklı unsurlardan oluşan bir bütün ise, siyasal kültür de bu bütünün bir parçasıdır.

"Siyasal kültürden genellikle, kültürün siyasal yönleri anlaşılmakta ve bunların kendi içlerinde sistemli bir bütün oluşturduğu düşünülmektedir" (Duvarger, 2002, s. 88). Genel kültürün, devlet yönetimi ve devletin amaçları gibi sorunları ilgilendiren kesimine siyasal kültür denilmektedir (Kahraman, 2011, s. 28).

Siyasal kültür, bir toplumun genel kültüründen soyutlanamaz. Siyasal kültür, kültürün bir parçası olarak, bireylerin belirli siyasalara veya sorun alanlarına gösterdiği tepkilerden çok, uzun bir süreç içerisinde oluşan birtakım değerlere dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bir toplumun, üyelerinin siyasete ilişkin tutum, inanç, duygu ve değer yargılarının tümüne siyasal kültür denilmektedir. Zaman içerisinde toplumsal, ekonomik ve siyasal alanda yaşanan değişimler, siyasal kültürün içeriğini de değiştirir. Siyasal kültürün içeriği de toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlardaki değişmeleri biçimlendirir. Böylece siyasal kültürün incelenmesi, toplumsal değişmeyi, siyasal sisteme yönelen desteği, bireylerin siyasal sistemle ilişki kurma biçimlerini, siyasa yapım ve uygulama yollarının anlaşılabilmesi için anahtar niteliği taşımaktadır (Turan, 2016, s. 479). Buna göre, bir ülkenin siyasal kültürü ele alınırken, öncelikle o ülkedeki toplumun kültürü incelenmeli ve bu incelemeden çıkan sonuçlara göre o toplumun siyasal kültürü değerlendirilmelidir. Çünkü siyaset, toplumsal bir olgudur ve toplumsal yaşamda kültür kadar önem arz etmektedir (Şentürk, 2008, s. 200).

Bir toplumun siyasal kültüründen söz ederken, o toplumun tüm bireylerinin düşünce, duygu, gelenek ve eğilimlerinde benimsenmiş olan siyasal sistem belirtilmektedir. Bir toplumda meydana gelen siyasal yönelimler ve eylemler o toplumdaki eğilimlerin siyaset sahnesine çıkması biçiminde gündeme gelir. Bu bağlamda bir toplumun siyasal kültürü, genel anlamda o toplumun ulusal yapısının, karakterinin bir yansımasıdır (Çeçen, 1996, s. 36).

Siyaset, toplumsal hayatın kültürel yönlerini örgütler; buna halel getirebilecek kültürel eğilimleri etkisizleştirir. Bu etkisizleştirme farklı biçimlerde olabilir: Bastırıp dışlayarak veya sistemden soğuyarak. Bu noktada hangi yöntemin baskın olacağını siyasal kültür belirler (Atılgan, 2014, s. 191). Bu nedenle kültür ve siyaset arasındaki ilişki çok yönlü bir ilişkidir. Toplumların sahip oldukları kültürel miras, tüm kuralları ve alanları etkilediği gibi siyasal kurumların ve siyasal inançların oluşmasında da önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü bir ülkenin siyasal sistemi ve siyasal değerleri ister istemez kültürel varlığın boyutları ile belirginlik kazanmakta ve kültürel özelliklere göre değişmekte; böylece de diğer siyasal sistemlerden ayrılmaktadır. Bu bağlamda kültürün, siyaseti biçimlendirmesi söz konusudur. Bu nedenle son zamanlarda siyaset bilimi çalışmalarında kültür ön plana çıkmış ve "siyasal kültür" kavramı çerçevesinde fazlasıyla önem kazanmıştır (Çeçen, 1996, s. 35).

Siyasal kültür genel olarak, "siyasal davranışın vuku bulduğu durumu tanımlayan ampirik inançlar, anlamlı semboller ve değerler sistemidir" (Roskin, Cord, Medeiros ve Jones, 2018, s. 148). Ozankaya ise siyasal kültürü, "insanların içinde yaşadıkları topluluk veya toplumun yönetimiyle ilgili algı, ilgi, bilgi, değer ve eylemlerini, bu arada özellikle otorite sembolleri ve meşruluk ölçülerini ve bunları etkileyen maddi ve manevi şartları" (Ozankaya, 1971, s. 1) şeklinde tanımlamaktadır.

Siyasal kültür, bir toplumun, gerek o toplumun siyasal sistemi içinde yer alan, gerekse öteki siyasal oluşumlar denilen devlet, parlamento, hükümet, siyasi parti, kamu yönetimi, siyasal iktidar, demokrasi vb. gibi kavramlar konusundaki bilgisi, görgüsü, alışkanlıkları, yaklaşımları, tutum ve davranışlarının tümü olarak tanımlanmaktadır. (Öztekin, 2018, s. 239). Bu bağlamda bir toplumda siyasal alana yansıyan ve onunla ilgili olan kanaat, inanlçar, tutumlar ve davranışlar, o toplumun siyasal kültürünü meydana getirmektedir (Özer, 1996, s. 83). Siyasal kültür, gelenekler, kolektif tarihsel anı ve deneyimler, duygular, normlar, semboller tarafından belirlenen genel siyasal davranış eğilimleri olarak somutlaşır (Parla, 1991, s. 10).

Siyasal kültür, bir toplumun geleneklerinin, toplumsal kurumların ruhunun, vatandaşların ortak çıkarlarının ve liderlerinin siyasal duruşunun yalnızca rastlantısal bir tarihi tecrübe değil, anlamlı bir bütün olarak birbirlerine uymaları, anlaşılır, açık

bir ilişkiler ağı meydana getirmesiyle oluşmaktadır (Yücekök, 1987, s. 13). Siyaset bilimi çalışmalarında ortaya çıkan tanıma göre bireyler, dünyayı, olayları, siyasal eylemleri, siyasal kurumları, değer sistemlerini, toplumsal aktörleri, kısaca yaşamın tümüne belli değerlerin penceresinden bakmakta ve gördüklerinden hareketle dünyada olup bitenlere anlam yüklemektedirler. Bu çerçevede siyasal kültür, genel olarak bireyin siyasal olana yönelik kendi kafasında canlandırdığı imgeler bütünü; özel olarak ise bireyin içinde bulunduğu toplumun toplumsal ve siyasal bütünle olan ilişki düzeyleri ve bu ilişkinin derinliğini belirleyen davranış kalıplarıdır (Çaha, 2008, ss. 1-2). Bu bağlamda "siyasal kültür, bireylerin siyasal sistemin meşruiyetini benimsemelerini sağlayan ve hangi durumlarda nasıl davranacaklarını gösteren içselleştirilmiş tutum ve davranışlardan oluşmaktadır" (Çelebi, 2016, s. 219). Bu tutum ve davranışlar toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle her toplum kendi değer yargılarını üretir ve bu değer yargıları üzerinden siyasal nesnelere ve olaylara farklı anlamlar yükler.

Bununla birlikte her toplum, kendi siyasal normlarını, inanç ve değerlerini kendi halkına aktarır. Bu norm ve değerler, siyasal sistemin nasıl çalışılacağı hakkında fikirler içerir. Siyasal sistem hakkındaki bu inançlar, semboller ve değerler, bir ülkenin siyasal kültürüdür ve siyasal kültür, bir milletten öbürüne epeyce değişir. Bir milletin siyasal kültürü, onun tarihi, ekonomisi, örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri tarafından belirlenir. Bu temel değerler, asırlarca yaşayabilir ve siyasal kültür, bir çeşit kolektif siyasal hafızadır (Roskin vd., 2018, ss. 147-148). Yani, bir milletin siyasi tarihi ve tecrübeleri, o milletin siyasal kültürü üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Siyasal kültür, bir toplumun siyasal ideolojisi, siyasal kimliği, siyasal değerleri ve siyasal rolleri ile ilgili konuları daha iyi anlamak ve incelemek için ortaya atılmış bir kavramdır. Bu nedenle siyasal kültür kavramı, ilk olarak siyasal sistemleri tanımlamak ve sınıflandırmak; ikinci olarak da siyasal olguları analiz etmek amacıyla kullanılmaktadır (Balcı, Tarhan ve Bal, 2013, s. 28). Siyasal kültür, hâkim olduğu toplumlarda, bireylerin siyaset alanındaki algılamalarını elekten geçirmekte; bu yolla davranışları yönlendirip, bireyin siyasi hayata katılma üslubunu belirlemektedir. Siyaset, bir bakıma siyasal kültür süzgecinden geçerek önem kazanan bir faaliyete dönüşmektedir. Siyasi olana ilgi duymaktan, bu ilginin sonunda tavır sergilemeye, davranış göstermeye, siyasi kararlarda fikir alışverişinde bulunmaya, kamu

kurumlarına yönelik beklentilere kadar her şeyi siyasal kültür biçimlendirmektedir (Oktay, 2003, s. 215).

Siyasal kültür kavramı, 1950'li yılların sonu ile 1960'lı yılların başlarında siyaset bilimi literatürüne girmiştir. İlk defa 1956 yılında Gabriel Almond tarafından öne sürülen "siyasal kültür" kavramı, 1960'lı yıllarda akademik yazında sıklıkla kullanılan bir model olmuştur. Bu kavram, siyasetin toplumsal boyutunu ihmal eden yeni bir yaklaşımla, siyaset biliminde mevcut kuramsal yaklaşımın açıklayamadığı süreçleri ve ilişkileri açıklamak ve böylece bu alandaki boşluğu doldurma iddiasıyla siyaset biliminin konuları arasına girmiştir. Bireylerin siyasal sistem hakkındaki tutum, düşünce ve değer yargılarının siyasal sistemin özellikleriyle doğrudan ilgili olduğunu varsayan siyasal kültür yaklaşımı, çoğulcu kuramın eksikliğini giderme imkânı sunmuştur. Böylece siyaset biliminde davranışsalcı çözümlemeyi benimseyen siyasal kültür yaklaşımının normatiflikten uzak olduğu savına karşılık, ampirik araştırma yapma olanağı sağlamış; bu yaklaşımın meşruiyet kazanıp yaygın kullanılan bir araştırma yöntemi haline gelmesinde etkili olmuştur (Gökçe ve Turan, 2016, s. 163). Bu kavramın temel iddiası şudur: Sadece kurumları ve yapıları inceleyerek siyasetin gerçekte nasıl işlediğini anlayabilmek mümkün değildir. Siyasetin işleyişini ve gerçek niteliğini anlayabilmek için yapı ve kurumların toplumsal zeminine de bakmak gerekmektedir. Zira siyaseti yürüten bu kurumlar, toplumsal zeminde işleyen dinamikler tarafından şekillendirilmekte ve anlam kazanmaktadır. Böylece, bireylerin, toplumsal grupların kurumlar sistemi içerisindeki yerleri ve işlevlerine vurgu yapan siyasal kültür kavramı, literatürdeki yerini almıştır (Türköne, 2010, s. 223).

Literatürde siyasal kültür kavramı, farklı birçok şekilde kavramlaştırılmaktadır. G.M. Patrick, siyasal kültürün, dört farklı tanıma dayanan, dört farklı kavramlaştırmasının bulunduğunu söylemektedir. Bunlar (G.M. Patrick, 1984, ss. 271-280; akt. Sarıbay, 1996, s. 47):

D. Easton'ın yapmış olduğu "nesnel" kavramlaştırma,

G. Almond, B. Powel ve S. Verba'nın "psikolojik" veya "öznel" kavramlaştırmaları,

L.W. Pye'ın "bulgusal" kavramlaştırması

R.R. Fagen ve R.C. Tucker'in "içlemsel" kavramlaştırmasıdır.

Easton'ın "nesnel" kavramlaştırması, işlemekte olan siyasal sistem ile uygun olan siyasal kültür arasındaki ilişkiyi esas alır. Buradaki nesnellikten kastedilen; bireylerden bağımsız, onları aşan, ancak aynı zamanda onları bir arada tutan bir bütünlüktür. Almond, Powell ve Verba'nın "psikolojik" veya "öznel" kavramlaştırması, nesnel kavramlaştırmanın tam tersidir. Yani siyasal kültür, bireylerden bağımsız, onları aşan bir kavram değil, birey (özne)de temellendirilen bir kavramdır. Pye'ın "bulgusal" kavramlaştırması, ampirik bir temele dayanmaktadır. Pye'a göre bir toplumun siyasal kültürü ancak bir araştırma neticesinde ortaya çıkabilir. Fagen ve Tucker'ın "içlemsel" kavramlaştırması, en kapsamlı siyasal kültür kavramlaştırmasıdır. Fagen ve Tucker'a göre, siyasal kültür, bir toplumda mevcut olan ve kültürel anlamı bulunan bütün unsurları; inançları, değer yargılarını ve ritüelleri kapsamaktadır (Sarıbay, 1996, s. 48; Türköne, 2010, s. 224).

Bu dört kavramlaştırma arasında siyaset biliminde en yaygın olarak kullanılanı Almond, Powell ve Verba'nın yapmış olduğu psikolojik veya öznel kavramlaştırmadır. Kültür kavramını belirleyici bir değişken olarak ele alıp inceleyen ve siyaset bilimine bu alanda ilk katkıyı yapan çalışma Almond ve Verba'nın 1963 yılında yayınladıkları "The Civic Culture" adlı çalışmadır (Oktay, 2003, s. 215). Bu çalışmada siyasal kültür, "bir ulusun üyelerinin siyasal sistemin üyeleri ile siyasal objelere yönelik davranış kalıplarının belirli bir dağılımı" (Almond ve Verba, 1963, s. 13) şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte o ulusun tarihinin siyasal kültürü biçimlendirmede önemli bir payının olduğu da kabul edilmektedir. Geçmiş deneyimler tarafından biçimlendirilen siyasal tutumlar, gelecekteki siyasal davranışları da önemli ölçüde etkilemektedir (Sarıbay, 1996, s. 50).

Almond ve Verba'nın çizdiği çerçeveden hareketle siyasal kültürün temel çalışma alanı; birey niteliklerinin neler olduğu, birey-topluluk ilişkilerinin nasıl yapılandığı, bir topluluğa özgü hiyerarşilerin nasıl oluştuğu, toplumun üyelerini ne gibi güdülerin harekete geçirdiğini, bireylerin hangi siyasal rolleri oynamasına izin verildiği gibi konulardan oluşturmaktadır. Bu bağlamda siyasal kültür teorisi, inanç, düşünce ve değerlerin siyasal iktidar üzerindeki etkisi ve güncel politikaları, siyasal kültürün inceleme alanına girmektedir. Siyasal kültür çalışmalarının ana teması, kolektif siyasal davranışları açıklamada yardımcı olan değerler, tavırlar ve inançların önemine yöneliktir. Siyasal kültür, bir toplumun siyasal stilini, siyasal eğilimlerini,

siyaseti yaşama biçimini veya siyasete karşı topluluk bireylerinin zihni yaklaşımını içermektedir (Kurt, 2012, ss. 330-331). Bu açıdan siyasal kültür kavramı, bir toplumun siyasal tutum ve davranışlarını oldukça geniş bir çerçeveden ele alan bir kavramdır.

Siyasal kültür, demokrasi kavramı ile de yakından ilişkili bir kavram olup, siyasal kültür ve demokratikleşme çalışmalarının da kuramsal arka planını oluşturmaktadır. Bir toplumdaki demokratik işleyişin ve siyasal sürecin anlaşılması ve analiz edilebilmesi için o toplumun siyasal kültürünün de incelenmesi gerekmektedir (Gökçe, Akgün ve Afacan, 1999, s. 2). Çünkü demokrasi, özel bir siyasal kültür ortamında gelişebilmektedir. Demokratik sistemi destekleyen bir siyasal kültür var olmadıkça demokrasinin yaşama şansı da düşük olacaktır (Çelebi, 2016, s. 222). "Demokratik bir siyasal kültür, bir ülkedeki insanların tümünün yurttaş olabildiği, aktif olarak siyasal sürece etkide bulunma imkânlarının açık olduğu, sivil örgütlenmeye dayalı bir yapıda mümkündür" (Durdu, 2018, s. 578). Buna göre demokratik ilkelerin hayata geçmesine ve yerleşmesine zemin hazırlayan siyasal kültürün ögeleri; toplumsal hoşgörü, başkalarıyla birlikte hareket edebilme yeteneği, siyasal ve toplumsal kurumlara güven ve siyasal etkinlik duygusudur. Bu dört öge, demokrasinin oluşmasına ve pekişmesine katkıda bulunan özelliklerin başında gelmektedir (Özbudun, Kalaycıoğlu ve Köker, 1995, ss. 50-51). Dolayısıyla bir toplumda demokrasinin istikrarlı bir şekilde ilerleyebilmesinde bu dört öge belirleyici olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, toplumsal hoşgörünün, siyasal güven ve siyasal etkinlik duygusunun güçlü olduğu toplumlarda demokrasi istikrarlı bir şekilde işleyebilir.

Özetle her toplumda, toplum üyelerinin davranış kalıplarını belirleyen bir takım kültürel değerler olduğu gibi, siyasete ilişkin davranış kalıplarını belirleyen bir takım değerler de mevcuttur. Bunların tümü siyasal değerleri, en nihayetinde siyasal kültürü meydana getirmektedir. Vatandaşların siyasete katılmaları büyük ölçüde siyasal kültürü oluşturan normlar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bir toplumun hangi siyasal sistemi benimsediği, siyasal olaylar karşısında ne gibi bir tavır takındığı; kısaca bireyin siyasal sisteme katılım biçimi üzerinde siyasal kültürün belirleyici bir etkisi vardır.

2.1.2. Siyasal Kültürün Niteliği

Her siyasal sistemde, toplum üyelerinin siyasal sisteme yönelik inançları ve tutumları olduğu gibi, siyasete yönelik davranış kodları da bulunmaktadır. Bunların tümü siyasal kültürü meydana getirmektedir. Bir toplumdaki siyaset ve siyasal sistemle ilgili inançların ve değerlerin nasıl biçimlendiğini anlayabilmek için siyasal kültürün genel niteliklerine bakmak gerekmektedir. Siyasal kültürün genel nitelikleri başlıca dört etken üzerinden incelenebilir (Turan, 1977, s. 33):

Birincisi; bir toplumda var olan değer yargıları, o toplumun maddi ve manevi gereksinmelerinden soyutlanamazlar. Fransız Devrimi'nin ürünü olan ulusçuluk akımının ortaya çıkmasında bu ilişki açıkça görülmektedir. İkinci olarak; siyasal kültür, kültürün diğer ögelerinden ve uluslararası kültür hareketlerinden soyutlanmış değildir; onları etkiler, onlardan etkilenir. Örneğin iki savaş arasında Almanya'ya bakıldığında; demokratik bir siyasal sistemin gerektirdiği otorite anlayışının, diğer kurumlarla çeliştiğini ve bunun demokratik bir sistemin işleyişini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Üçüncüsü; siyasal kültürü, siyasal sistemi yönlendiren kadroların düşünceleri ve eylemleri de biçimlendirir. Örneğin, Türk Devriminin modernleşme diye tanımlanan amacı, topluma yeni değerleri empoze etmek anlamına gelmektedir. Son olarak; siyasal kültürü somut tecrübeler etkiler. Bireyler, düşüncelerini, inançlarını doğrulamaya tabi tutmadıkları sürece değiştirme eğiliminde değillerdir. Örneğin 1929'da başlayan Büyük Buhran, Batı toplumlarında siyasal sisteme yönelik düşüncelerin de değişmesine yol açmıştır. Buhran öncesi, devletin iktisadi hayata karışmaması gerektiğine ilişkin kanılar, sistemin çöküşü karşısında değişime uğramış; devletin serbest piyasa koşullarının eksikliklerini giderici rolünün gerekliliği düşüncesi benimsenmiştir (Turan, 1977, ss. 34-36). Sonuçta, toplumdaki ekonomik gelişmeye paralel olarak toplumun siyasal kültüründe ve değer sisteminde de bir değişim yaşanacaktır. Benimsenen yeni değerler, toplumda yeni kurumlar oluşturacak, bu da fertlerin davranışlarını farklı şekillerde etkileyecektir. Böylece, belirli bir dönemde topluma yön vermiş egemen değerler, toplumsal değişimle beraber gerçekleşen yeni değerlere dönüşecektir (Yücekök, 1987, s. 15).

Görüldüğü gibi siyasal kültürün, sosyolojik, psikolojik ve tarihi kökleri vardır. Siyasal kültür, biyolojik bir olgu değil; sosyal bir olgudur. Diğer kültür dalları gibi "bir anda oluşmaz, uzun bir geçmişe dayanır. Bir anda oluşmadığı gibi, bir anda değişmez de. Bu nedenle bir ülkenin siyasal kültürü, diğer bir ülkenin siyasal kültürünün aynısı olamaz. Birbirlerine çok benzeseler bile, her ülkelerin siyasal kültürleri arasında mutlaka farklar olacaktır" (Yayla, 2017, s. 345). Dolayısıyla her ulusun ya da ülkenin tarihsel geçmişi ve sosyolojik yapısı farklıdır ve her ulusun siyasal kültürü, o ulusa özgüdür. İşte siyasal kültür de bu farklılıklardan beslenir.

Siyasal kültürde, kültürler arası alışverişte yenilikleri kabulleniş pek kolay olmamaktadır. Siyasal kültür, bireylerin ortak tarihlerinin ürünüdür; hem kamusal hem de kişisel deneyimlerden beslenmektedir. Bu yerleşmiş siyasal değer ve inançların değişimi de zamanla ve yavaş olmaktadır. Siyasal kültürlerin çok azında yeniyi kabullenme ve tümüyle benimseme olgusuna rastlanmaktadır. Çünkü yeni bir siyasal kültür ile eskisi arasında uyumsuzluklar baş gösterecektir. Bununla birlikte "yeni bir siyasal kültür, daha önceki siyasal kültürü tümüyle saf dışı bırakmamaktadır. Yeni, eskinin üstüne oturmakta; eskinin kalıntıları yeni kültürle birlikte sürüp gitmektedir" (Çam, 2005, s. 203).

Kültür toplumsal bir olgu ise siyasal kültür de sosyolojik olarak sınıfsal, dinsel, etnik köken, yaş, eğitim, meslek, cinsiyet, bölge gibi birçok özelliğe göre bölünmüşlük arz eden toplumdan ayrı ve bağımsız olarak düşünülemez (Akyol, 2016, s. 316). Bu açıdan siyasal kültür, demokratik toplumlarda seçmen davranışının referans çerçevesini oluştururken, demokratik olmayan toplumlarda da yönetimlerin devamlılığı için sosyolojik ve siyasal bir dayanak oluşturmaktadır (Çaha, 2008, s. 2).

Sonuç olarak; siyasal kültür, sosyal süreçlerle yakından ilişkili olup, bir toplumdaki toplumsal olaylardan, tecrübelerden etkilenen, her ulusun tarihsel geçmişine göre ve uzun bir süreç içerisinde biçimlenen, bir toplumdan diğerine farklılık gösterebilen, içinde bulunduğu toplumun özelliklerinden beslenen ve toplumun temel siyasal değerlerine biçim veren bir olgudur.

2.1.3. Siyasal Kültürün Boyutları

Siyasal kültür kavramının "psikolojik" veya "öznel" kavramlaştırılmasında siyasal kültürün bireysel yönüne ve bireyin sistem içerisindeki rolü ve önemine vurgu yapılmaktadır. Diğer bir ifadeyle siyasal kültür çalışmalarının ana eksenini, kültürün psikolojik ve bireysel yönü oluşturmaktadır. Bu bağlamda, bir toplumdaki siyasal kültürü anlamak için o toplumda yaşayan fertlerin tutum ve davranışlarının, değer yargılarının, siyasal olaylar hakkındaki tepkilerinin de analiz edilmesi gerekmektedir. Bu analizler, siyasal kültür ile ilgili çeşitli sınıflandırmalar yapma olanağı sağlayabilmektedir.

Siyasal kültür, bir toplumda var olan inançlar sistemini içerir. Bu inançlar, siyasal ortamın ne durumda olduğu ya da olması gerektiğini saptayan inançlardır. Siyasal kültür, siyasal olaylar ve bu olaylardan etkilenen kişilerin davranışları arasındaki köprüdür. Bu davranışlar da kişilerin siyasal olayları nasıl yorumladıklarına dayanmaktadır. Örneğin yeni bir Anayasa, bireylerin siyasal kültürü çerçevesinde anlam kazanır. Çünkü siyasal kültür, bir toplumda kimin kimi ne ölçüde ve nasıl etkilediğini de inceleyen bir olgudur (Yücekök, 1987, s. 17).

Daha önce de belirtildiği gibi siyasal kültür ile ilgili yapılan çalışmaların öncüsü, Almond ve Verba'nın beş farklı ülkede karşılaştırmalı saha çalışması yaparak gerçekleştirdiği "Yurttaşlık Kültürü" (The Civic Culture) adlı araştırmadır. Çalışma, ABD, İngiltere, Almanya, İtalya ve Meksika'da gerçekleştirilmiştir (Durdu, 2018, s. 575). Çalışmanın amacı, bu ülkelerin siyasi kültürlerinin demokrasinin gelişmesine uygunluk derecesini ortaya koymaktır. Bu açıdan çalışmayı özgün kılan, sadece kültür değişkeninin karşılaştırmalı olarak incelenmesi değildir. Çalışma, demokrasinin sürdürülebilmesinin koşullarını da tahlil etmesi açısından önem arz etmektedir (Oktay, 2003, s. 216).

Almond ve Verba'yı harekete geçiren soru şudur: "Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki dönemde Avrupa'da demokratik rejimler önemli yaralar almışken, neden İngiltere ve ABD'de demokrasi varlığını sürdürebilmiştir?" (Türköne, 2010, s. 224). Dolayısıyla bu çalışma, "Bir toplumda siyaset ve siyasal sistemle ilgili inançlar, değerler ve davranış kuralları nasıl belirlenir?" sorusundan

hareketle ulus düzeyindeki verileri incelemiş ve kültürün farklı siyasi uygulamaları destekleyen inanç ve tutumların içine gömülü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre siyasal kültür, birbiriyle ilişki içerisinde olan bireysel, kurumsal ve tarihsel deneyimlerin bir sonucu olarak görülmektedir (Çelebi, 2016, s. 220).

Almond ve Verba, bu beş ülkenin siyasal kültürleri üzerinde incelemelerde bulunmuşlar ve yapmış oldukları bu çalışmada, bireylerin siyasal sisteme yönelik tutumlarını, siyasal nesnelere olan yönelimlerini demografik değişkenler ile ilişkilendirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda; bir toplumun siyasal kültürü ile başka bir toplumun siyasal kültürünün birbirinden çok farklı olabileceğinin altını çizmişler ve bu farklılığın ortaya çıkmasında demografik değişkenlerin rolünü vurgulamışlardır (Almond ve Verba, 1963).

Almond ve Verba, yaptıkları çalışmada ampirik bulguların yorumlanmasından önce siyasal kültür kavramının farklı boyutlarından ve türlerinden söz etmektedirler. Almond ve Verba'ya göre siyasal kültürden başka, bireysel süreçler –siyasal sosyalleşme biçimleri- de siyasal tutum, düşünce ve davranışlarda etkili olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, öncelikle siyasal yönelim ve siyasal nesne sınıflamalarının yapılması, siyasal kültürü anlamak açısından faydalı olacaktır. Bu siyasal yönelim, bireylerin siyasal nesnelere yönelik tutum ve ilişkilerinin içselleşmiş yönlerini, dolayısıyla siyasal kültürün boyutlarını içermektedir. Bunlar; siyasal sistem hakkında sahip olunan bilgilerden oluşan bilişsel (cognitive) boyut, önder ve kurumlara yönelen kişisel bir bağlılığa dayanan duygusal (affective) boyut ve siyasal olaylar üzerinde varılan değer yargılarını içeren yargısal (evaluative) boyutlardır (Almond ve Verba, 1963, s. 14).

Bilişsel (tanıma) boyut, siyasal sisteme yönelik bilgileri içerir. Birey, içinde yaşadığı toplumun siyasal sistemi ve siyasal kurumları hakkında belirli bir bilgiye sahip olabilir. Bu kurumlarda siyasi rolleri oynayanların kim olduklarını, sistemin girdi ve çıktılarını, güçlü ve zayıf yönlerini, siyasal partilerin içeriklerini bilir (Almond ve Verba, 1963, s. 14). Bireyin, ülkesindeki siyasal yapı hakkında bilgi sahibi olması, siyasal kültürün bilme ve tanıma boyutunu oluşturur.

Duygusal boyut, siyasal kurumlara veya liderlere yönelik kişisel bağlılığı kapsamaktadır. Birey, çevresindeki siyasal yapıyı, olayları ve kişileri duygusal planda

algılar. Yani herhangi bir olay karşısında heyecan, hoşnutluk ya da korku duyabilir. Benzer şekilde, bir politikacıdan nefret edebildiği gibi, onu sevip bağlanabilmektedir; bazı politikacılara güven duyabileceği gibi, bazı politikacılara karşı güvenini yitirmiş olabilir. Birey, sistemi, ailesi veya arkadaşlarının etkisiyle duygusal olarak reddedebilir (Almond ve Verba, 1963, s. 14). Bireyin siyasal yapıya ve siyasal aktörlere karşı takındığı bu tavır, siyasal kültürün duygusal boyutunu oluşturur.

Yargısal boyut, siyasi olaylar ve gelişmeler hakkında sahip olunan değer yargılarını içermektedir. Bu yargılar, siyasal amaçların değer standardı ile bilgi ve hisleri içeren düşüncelerdir. Dolayısıyla birey, siyasal olgular hakkında belirli değer yargılarına sahiptir ve sistemi bir değerlendirmeye tabi tutabilir. Bireyin, daha önceden sahip olduğu değerlere atıfta bulunarak siyasal olgular hakkında bir değer yargısına varması, siyasal kültürün yargısal boyutunu oluşturmaktadır (Almond ve Verba, 1963, s. 15; Çam, 2005, s. 201).

Bireyin sisteme karşı tutumu ister bilişsel ister duygusal, ister yargısal olsun; bu üç etken birbirleriyle iç içe geçmiş durumdadır ve sistemin değerlendirmesini yapmak için sistem hakkında bilgi sahibi olmak, duygusal olarak yönlendirilmiş olmak ve bir takım değer yargılarına sahip olmak gerekmektedir (Sarıbay, 1996, s. 51).

Bir diğer sınıflandırma da Robert Dahl tarafından yapılmıştır. Robert Dahl, siyasal kültürün boyutlarını; ilgi, değer, bilgi ve eylem olarak sıralamaktadır. İlgi, siyasal olayları izlemeyi; değer, siyasal olaylara önem vermeyi; bilgi, olaylar hakkında bilgi sahibi olmayı; eylemi siyasal olaylara aktif olarak katılmayı ifade etmektedir. Katılmanın bu dört boyutu birbirinden kopuk değil, aksine birbirleri ile bağlantılıdır (Dahl, 1963, s. 57 akt. Kapani,1996, s. 131). Yani bireyin siyasal meselelere karşı bilgi sahibi olması ve siyasal faaliyetlere katılım göstermesi için siyasete ilgi duyması gerekmektedir. Siyasal kültür, siyasal katılımı da içerdiğinden bu dört boyut, siyasal kültürü meydana getirmektedir.

2.1.4.Siyasal Kültür Türleri

Almond ve Verba'nın yaptığı üçlü siyasal kültür sınıflandırması (bilişsel, duygusal ve yargısal boyut) bir araya getirilerek üç büyük siyasal kültür tipinden oluşan bir sınıflandırma elde edilir. Bu tipler, yerel kültür, uyrukluk kültürü ve katılımcı kültürdür (Duvarger, 2002, s. 89). Diğer bir ifadeyle bu üç boyutun, taşıdıkları niteliklere göre siyasal kültür tipolojileri oluşturulmuştur (Baykal, 1970, s. 138).

Yerel Kültür (Parochial Political Culture)

Yerel siyasal kültür köy, klan ve soy bağlarının etkili olduğu toplumlara ait, yani gerçek anlamda ulusal bir kültürün bulunmadığı bir kültür tipidir (Duvarger, 2002, s. 89). Yani siyasal sisteme ilişkin tanıma, duygu ve değer yargıları mahalli sınırları aşarak milli bir ölçeğe ulaşamamaktadır. Bu kültür tipi türdeş olmayan, yeni kurulmuş devletlerde sık karşılaşılan bir kültür tipidir (Türköne, 2010, s. 225).

Yerel kültürde bireylerin siyasete ilgileri azdır; dolayısıyla siyasete katılım düşük seviyededir. Çünkü bireyler siyasal sistem hakkında bilgi sahibi değillerdir. Bireylerin sistemin bütünü ile ilgili konularda düşünce ve kanaatleri olmadığı gibi siyasal sistemden bir beklentileri de yoktur (Almond ve Verba, 1963, s. 17). Aynı şekilde siyasal sistemin girdilerini oluşturan unsurlara, yani siyasal karar alma sürecini harekete geçiren unsurlar ile siyasal sistemin çıktıları sayılan siyasal kararların yürütülmesi ile ilgili faaliyetler karşısındaki tavırları da benzer nitelikler taşır (Baykal, 1970, s. 138). Bu açıdan yerel siyasal kültür, "vatandaşlık duygusunun yokluğuyla tanımlanır; öyle ki insanlar kendilerini bir ulusa mensup olmalarıyla değil, bölgesellikleriyle tanımlarlar" (Heywood, 2014, s. 265). Başka bir deyişle, fertlerin siyasal bağlantıları yerel güçlerle (kabile şefi, ağa, şeyh) oluşturdukları bağlardan ibarettir. Güney Afrika kabile toplulukları buna örnek gösterilebilir. Yine Türkiye'nin doğu bölgelerindeki aşiretlerin kültürleri de bu kültür kalıbının içine girer (Uluç, 2007, s. 63). Dolayısıyla yerel siyasal kültür, geleneksel toplumlara özgü bir kültür biçimidir.

Yerel siyasal kültüre sahip olan toplumlarda dikkate değer bir siyasal inanç, değer ve semboller ağına rastlamak zordur. Bu toplumlarda yaşayan bireylerin siyasete ilişkin bilgi düzeyleri birtakım doğmalardan ibarettir (Görmez, 1997, s. 30; akt. Akay-Orhan, 2009, s. 83). Bireylerin siyasal yönelimleri çoğunlukla, sosyal ve dini yönelimlerden farklı değildir. Aynı zamanda bu kültür tipinde siyasal roller uzmanlaşmaya dayanmaz. Genellikle kabile reisi siyasal, ekonomik veya dini rolleri kendisi dağıtır (Kurt, 2012, s. 332). Yani yerel kültürde "birey, kendisi olarak değil, cemaatiyle birlikte ve yine o cemaat sayesinde vardır. Dünya onun için üyesi olduğu cemaat veya aşiretten ibarettir" (Oktay, 2003, s. 218). Bu kültür kalıbında grup ile bireyin amaçları arasında bir çatışma çıkması durumunda grubun amaçları ön plana çıkar. Grubun dayandığı her tür güç, merkezi bir biçimde kurgulanmıştır. Kısaca, birey, grupsal amaçları takip eden, grubun amaçları doğrultusunda yaşamına ve davranışlarına yön veren pasif bir aktör konumundadır (Çaha, 2008, s. 145).

Uyrukluk Kültürü (Subject Political Culture)

Uyrukluk kültürü, yerel siyasal kültürden farklı olarak birey siyasal sistemin farkında ve etkisindedir ancak aktif bir katılımcı değildir (Almond ve Verba, 1963, s. 17). Bu kültürde birey, siyasal sistemin bütünü ve çeşitli organları hakkında sınırlı da olsa bilgi sahibidir. Ayrıca, bireyin siyasal sistem ile ilgili olumlu veya olumsuz bir duygusal tavrı ve kanaatleri vardır. Birey, sistemin girdileri ile değil, çıktıları ile ilgilenir (Baykal, 1970, s. 138). Yani uyrukluk kültüründe bireyin siyasal ilgisinden söz edilebilir ancak birey siyasal alanda hala özne olamamıştır.

Uyrukluk kültürü, modern toplumlara özgü bir kültür biçimidir. Bu kültürde birey, siyasi merkezden haberdardır. Örneğin ulus-devletin bir üyesi olduğunun farkındadır. Ancak kendisini tebaa olarak görür ve siyasal sistem üzerinde etkili olamayacağını düşünür (Oktay, 2003, s. 218). Bireyin siyasal katılım arzusu zayıftır, göstermeliktir. Çünkü birey, katılımının sistem üzerinde belirleyici olamayacağını ve bir şeyleri değiştirmeyeceğini düşünür. Başka bir ifadeyle birey, katılımcı olmaktan çok tabii olduğunu düşünür (Yayla, 2017, s. 346). Dolayısıyla uyrukluk kültüründe

birey edilgendir; yönetilenler tarafından yönlendirilir ve pasif bir tavır sergiler. Siyasal karar alma süreçlerine katılmadığı gibi hükümetlerin oluşmasına da katılmamaktadır (Kurt, 2012, s. 332). Bireylerin siyasal haberleri takip ederler ancak siyasal sistemleriyle gurur duymazlar ve siyasal sisteme olan bağlılık duyguları zayıftır (Roskin vd., 2018, s. 150).

Kısaca uyrukluk kültüründe birey, aktif bir şekilde siyasetin içinde yer almaz, sadece siyasal sistemden gelen emirleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bununla birlikte birey, vatandaş olduğunun bilincindedir, siyasete ilgi duyar ama bu ilgi sınırlı düzeyde bir ilgidir.

Katılımcı Kültür (Participant Political Culture)

Katılımcı kültürde birey, kendisini yurttaş olarak görür. Siyasal sistemin girdi ve çıktılarının bilincinde olduğu gibi üyesi oldukları toplumun siyasal yapısı, sistemi ve süreçleri hakkında da bilgi sahibidir. Siyasal nesnelere karşı bireysel olarak olumlu veya olumsuz bir tutum benimseyebilir. Bu kültürde bireyin sistem içerisindeki rolü aktiftir (Almond ve Verba, 1963, s. 18). Katılımcı kültüre sahip birey, siyasal sisteme dair bilgilere sahip olmanın ötesinde, sistemi değiştirebileceği ve sisteme etki edebileceği şeklinde bir duygu ve değer yargısına sahiptir. Bu yüzden birey, sisteme etkide bulunabilecek bütün katılım yollarını denemektedir. Bu yollar seçimler, parti veya dernek üyeliği, baskı grupları, lobicilik, gösteri ve yürüyüş yapma ve dilekçe verme gibi pek çok şekilde olabilir (Türköne, 2010, s. 225).

Katılımcı kültür, gelişmiş, modern toplumlara özgü bir kültür biçimidir. Katılımcı kültürde bireyler, vatandaş olduklarını idrak ederler ve siyasal sistemle yakından ilgilenirler. Ülkenin siyasal sisteminden gurur duyarlar ve onu tartışmaya isteklidirler (Roskin vd., 2018, s. 150). Katılımcı kültürde artık ne yerellik söz konusudur ne de edilgenlik. Çevresi karşısında edilgen bir tavır takınan bireyin yerine, siyasal olgulara ve çevresine yön verebileceğini düşünen birey gelmiştir. Siyasete karşı ilgi somuttur. Bireyin siyasal alandaki eylemleriyle, o eylemlerden beklediği sonuçlar arasında ussal bağlar vardır. Bu kültürde birey, hakları kadar ödevlerinin de

bilincindedir (Oktay, 2003, s. 220). Dolayısıyla bireyin siyasal bilinç düzeyi yüksek olup siyasete katılmaya isteklidir. Sistem karşısında aktif olan birey, siyasal etkinlik duygusuna sahiptir.

Siyasal kültürün bu üçlü sınıflandırmasında, her bir siyasal kültür tipinin her toplumla uyuşmadığı sonucuna varılabilir (Almond ve Verba, 1963, s. 18). Her kültür tipi, belirli bir siyasal yapı ile birleşir. Örneğin yerel kültür, merkeziyetçi olmayan, geleneksel bir yapıya denk düşmektedir. Uyrukluk kültürü, daha çok merkeziyetçiliğin üstün olduğu otoriter bir yapıyla uyum içindedir. Katılımcı kültür ise, demokratik bir yapıya karşılık gelmektedir. Eğer bir toplumda siyasal yapı ile siyasal kültür arasında bir uyum varsa, o toplumda siyasal sistem belirli oranda kararlı ve düzenli olarak işler. Aksi durumda ise, yani siyasal yapı ve siyasal kültür uyum içinde değilse siyasal sistemin işlemesinde aksaklıklar yaşanabilir (Çam, 2005, s. 202).

Belirtilmesi gereken bir diğer husus da bu üç kültür tipinin hiçbir toplumda saf bir halde bulunmadığıdır. Yani her siyasal sistem hem yöresel hem uyrukluk, hem de katılımcı kültürün bir karışımıdır. Sadece bazı ülkelerde örneğin katılımcı kültür egemenken, bazılarında uyrukluk ya da yöresel kültür egemen olabilir (Uluç, 2007, s. 64). Bununla beraber ister geleneksel ister modern olsun bütün siyasal sistemlerde bu üç kültür tipine de rastlamak mümkündür (Baykal, 1970, s. 138). Diğer bir ifadeyle her siyasal kültür, bu üç kültür tipinin bir karışımıdır ve her siyasal kültürde bu üç kültür tipi de farklı oranlarda yer almaktadır.

2.1.5. Siyasal Kültür-İdeoloji-Siyasal İnanç İlişkisi

Siyasal kültür, belli bir siyasal sistemin yönetim temelini oluşturan, tutumlar, inançlar ve değerlerden oluşmaktadır. Siyasal kültür ayrıca sistem ve sistemi oluşturan üyelerin katkılarıyla oluşan inançlar, ideolojiler, norm ve kuralları da içinde barındırır. Siyasal kültürün içinde barındırdığı ideolojiler, bireyin siyasal toplumsallaşmasının yönünü tayin eden önemli araçlardır. Bu yüzden de siyaset, siyasallık ve ideoloji iç içe geçmiş konulardır. İdeolojilerin benimsenmesi, savunulması, söz konusu doğrular ve ilkeler için mücadele edilmesi (Akın, 2013, ss. 77-98) belli bir siyasal kültürün içinde

gerçekleştiğine göre ideoloji ile siyasal kültür arasında yakın bir ilişkinin varlığı söz konusu olmaktadır.

İdeoloji genel olarak, siyasi bir inanç sistemi, belli bir sosyal sınıf veya sosyal grubun dünya görüşü ve siyasi fikirler bütünüdür. Bu fikir ve ideolojiler, siyasal yaşamı çeşitli yollardan etkiler. Her şeyden önce bu fikir ve ideolojiler, dünyanın anlaşılması ve açıklanması için kullanılan bir bakış açısı sağlar. Bununla beraber, siyasi fikirler bir anda ortaya çıkmazlar. Tüm siyasi fikir ve ideolojiler, içinde bulundukları toplumun sosyal ve tarihsel koşulları tarafından şekillendirilirler (Heywood, 2011, s. 21). Tıpkı ideolojiler gibi siyasal kültür de bir toplumun tarihsel geçmişi ve tecrübelerinden beslenmektedir. Bu anlamda siyasi ideolojiler, bir toplumun siyasal kültüründen ayrı düşünülemez.

İnsan, içinde büyüyüp yetiştiği çevrenin bir ürünüdür. Bu yüzden, benzer koşullar altında yaşayan insanlar, benzer biçimde düşünürler. İşte ideoloji, toplumda benzer koşulları paylaşanların, bu koşullardan doğan ortak ihtiyaçlarını karşılayan ve kendi içinde tutarlı inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır. Kişi, etrafında gördüğü sorunlara çözümler arar, sorunların çözümleri arasında bağlantı kurup, onları bir sisteme oturtabildiği oranda düşüncelerinin etkisi artar. Kurduğu sistem, benzer sorunları paylaştığı toplumun gereksinimlerine yanıt veriyorsa, giderek ilgili toplum kesiminin kabul ettiği "doğru"lara dönüşür. Bu süreç, ideolojilerin ve inanç sistemlerinin oluşum sürecidir (Kışlalı, 1994, s. 102).

Bir ideolojiyi benimseme, toplumsal dünyaya siyasal ilişkiler bağlamında yeniden anlam verme olarak kabul edilebilir. Bu anlamda ideoloji, toplumsal olaylara içinde bulunulan şartlar dâhilinde anlam verme ve onu değiştirme çabası olarak tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle ideoloji, dünyanın belli bir yerden görülmesi, yorumlanması ve yine o yerden değiştirilmeye çalışılmasıdır (Akın, 2013, ss. 98-99).

İdeolojiler, siyasal eylem için haklılık ve gerekçe sağlar (Akay-Orhan, 2009, s. 100); siyasal eylemi harekete geçirip maddi yaşamı şekillendirebilir (Heywood, 2011, s. 21). İdeolojiler bir bakıma bireyin siyasal eylemine yön verir, siyasal olana ilişkin ilgi ve bilgisini biçimlendirir. Birey, siyasal olayları kendi ideolojik perspektifinden yorumlar. Örneğin milliyetçi bir birey ile solcu bir bireyin siyasal olaylar karşısındaki

tutumları birbirinden farklıdır. Bu farklılık, bireyleri ideolojileri doğrultusunda düşünmeye ve eyleme geçmeye sevk eder.

Siyasal inanç ise, siyasete ilişkin inançların bütününü ifade etmektedir. Siyasal inançlar, bireylere ne tür siyasal eylemin ahlaki veya haklı olacağı konusunda yol gösterirler. Örneğin itaat etmek için gerekli olan bireyin eylemlerinin haklılığı veya yerindeliği, onun inanç sistemi yardımıyla değerlendirilir ve bunun sonuncunda da birey, otoriteye itaate devam edip etmeyeceğine karar verir. Buna göre "siyasal inanç sistemi, siyasal topluluğa dair moral yükümlülüklerin ifa edilişinde bir meşruluk ölçütü olarak kabul edilebilir ve bu açıdan da ideoloji kapsamında yer aldığı söylenebilir" (Sarıbay, 1996, s. 55). Çünkü ideolojiler, birer inanç sistemi olarak bireyin davranışını gerekçelerle koordine etmekte ve bireyin davranışlarının hangi nedenle ve hangi meşruiyet zemininde gerçekleştiğini (Akay-Orhan, 2009, s. 100) anlamaya imkân sağlamaktadır. Kısaca bireyin davranışlarına yön veren siyasal inançlar ve ideolojiler, toplumların siyasal kültürlerinin biçimlenmesinde etkin bir rol oynamaktadırlar.

İşte siyasal kültür, bütün bu değerlerin (ideolojiler, inanç sistemleri, siyasi eylemlerin) anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde birbirine eklemlenmesi ile oluşmaktadır. En nihayetinde siyasal kültür de bir toplumdaki siyasal ideoloji, siyasal inanç, siyasal değer ve siyasal semboller bütününü temsil etmektedir.

2.2. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA VE SİYASAL KÜLTÜR

Siyasal kültür, bir toplumun siyasal değerleri, siyasal tutum ve davranışlarından oluşan bir bütündür. Her toplumda bireyler, siyasal sisteme, siyasal kurumlara ve siyasal aktörlere yönelik olumlu veya olumsuz bir takım değer yargılarına sahiptir. İşte siyasal olana yönelik bu olumlu veya olumsuz düşünce, fikir ve değer yargılarının gelişme sürecine, siyasal toplumsallaşma adı verilmektedir.

Yücekök'e göre, siyasal toplumsallaşma siyasal kültürü meydana getirir. Kültür, toplumsal yaşamda nasıl bir bütünlük sağlıyorsa, siyasal kültür de siyasal yaşama bir anlam ve bütünlük sağlar. Bu bağlamda siyasal toplumsallaşma, bu bütünlük içerisinde kişinin davranışı üzerinde durmaktadır (Yücekök, 1987, s. 13).

Siyasal kültür, "siyasete ilişkin bilgi, tavır ve inançlardan oluşuyorsa; bu bilgi, tavır ve inançların yeni kuşaklara öğretilmesi," siyasal toplumsallaşma ile mümkün olmaktadır (Oktay, 2003, s. 222). Diğer bir ifadeyle siyasal kültür, bir sonraki nesle siyasal toplumsallaşma aracılığıyla aktarılır.

Birey, içindeki yaşadığı toplumun siyasal kültürünü siyasal toplumsallaşma sürecinde öğrenmektedir. Siyasal kültür nasıl ki toplumsal bir olgu ise siyasal toplumsallaşma da bireysel bir olgudur ve her birey farklı siyasal toplumsallaşma süreçlerinden geçmektedir. Bu noktada farklı siyasal toplumsallaşma sürecinden geçen ve farklı siyasal görüşlere sahip bireylerden oluşan toplumların siyasal kültürlerini anlayabilmek için, siyasal toplumsallaşma olgusunun incelenmesi gerekmektedir.

2.2.1. Siyasal Toplumsallaşma

Toplumsallaşma, toplumdaki değerlerin, inançların, davranışların birey tarafından benimsenme süreci olarak tanımlandığına göre, toplumsallaşmanın bir türü olan siyasal toplumsallaşma da buna paralel olarak; siyasal inanç, davranış ve değerlerin birey tarafından benimsenme süreci olarak tanımlanmaktadır (Alkan, 1989, s. 5). Toplumsallaşma, toplumdaki bireylerin karşılıklı etkileşiminden doğan çok yönlü bir süreçtir. Bu sürecin siyasal alanda gerçekleşmesine siyasal toplumsallaşma denilmektedir (Türköne, 2010, s. 237).

"Bireyin siyasal kültüre uyum sağlaması, siyasal norm ve değerleri öğrenmeleri ve içselleştirmeleri, siyasal sistem ve aktörlere ilişkin görüş, tutum ve becerileri edinmeleri" (Gökçe ve Göksu, 2016, s. 115) siyasal toplumsallaşma kavramını anlatmaktadır. Siyasal toplumsallaşma, birey-toplum ve devlet arasındaki karşılıklı etkileşimden doğan, çok yönlü bir "aktarım" sonucunda bireyin "siyasal insan" haline gelme sürecini ifade etmektedir.

Siyasal toplumsallaşma, bireyin siyasal kültür edinme ve bireye siyasal kültürü aşılama (Duvarger, 2002, s. 95); "bireyin siyasal yaşamı edilgen kılarak ya da etkin bir biçimde deneyimleyerek öğrenme" (Yalçın, 2016, s. 321) süreci olarak

tanımlanmaktadır. Bu süreçte birey, edindiği bilgi ve tecrübelerle kendi siyasal duruşunu belirler.

Siyasal toplumsallaşma, bir toplumda siyasal kültürün gelişmesi sonucu, toplumu oluşturan bireylerin içinde bulundukları toplumsal ve siyasal çevre ile olan etkileşimleri sonucunda edindikleri siyasal kültürleri oranında ulusal ve öteki siyasal sistemlerle ilgili görüş, düşünce, tutum ve davranışların tümüdür. Bir toplumda siyasal kültürün ve siyasal bilincin gelişmesiyle, toplumun siyasallaşması ya da siyasal toplumsallaşma olgusu gerçekleşecektir. Bunun sonucunda da, toplum, siyasal olaylara daha duyarlı olacak, siyasal meselelere daha çok ilgi duyacak, siyasal kurumları daha yakından tanımaya çalışacak, toplumun sorunlarını daha yakından izleyip, yöneticilerin almış olduğu kararlara karşı olumlu veya olumsuz bir tavır alacak (Öztekin, 2018, ss. 243- 245); kendine özgü bir siyasal ideoloji benimseyecek ve siyasal değerler üretecektir.

Siyasal toplumsallaşma, bireye yaşamı boyunca, çeşitli toplumsal kurumlar aracılığıyla öğretilen inançlar, değerler, tutumlar, davranışlar sayesinde, kendisine ait siyasal bir kimlik kazanmasını sağlamaktadır (Kurt, 2012, s. 340). Diğer bir ifadeyle birey, içinde bulunduğu durumun ve olayların analizini yaparak kendisine ait siyasal bir yön belirler. Yaşamı boyunca da kendi belirlediği bu siyasal çizgi doğrultusunda hareket eder.

Siyasal toplumsallaşma, yetişkinlerin siyasal davranışlarının gerisinde yer alan ve çocukluktan itibaren aile ve sosyal çevre içinde bireye öğretilen sosyal değerleri kapsar. Bireyin siyasal sorunlar karşısındaki muhtemel tercihlerini ve davranışlarını, ideolojik eğilimlerini açıklamak, siyasal toplumsallaşma ile mümkün olabilmektedir (Daver, 1993, s. 81).

Siyasal toplumsallaşma süreci, bireylerin siyasal kültür konusundaki bilgilenmeleriyle başlar. Siyasal kültür yaygınlaştıkça, siyasal bilinçlenme de artacak, toplum hızla siyasallaşacaktır. Bu siyasal bilinçlenmenin başlaması ise çocukluk yıllarında gerçekleşmektedir. Çocuk, siyasal kültür ile ilgili konulara çok küçük yaşlardan itibaren ilgi duymaya başlar. Çocuk, yaş ilerledikçe siyasal kültür ile ilgili imgeleri öğrenir. (Öztekin, 2018, ss. 242-243). Yani siyasal toplumsallaşma, bireyin

içinde bulunduğu toplumun siyasal yaşamının bir parçası olmanın ne demek olduğunu öğrenme sürecine tekabül etmektedir (Yılmaz, 2013, s. 322).

Siyasal toplumsallaşma sürecinde, insanlara siyasete katılma veya katılmama konusunda hangi davranışların kabul edilebilir olduğu; insanlar arası ve devletle olan ilişkilerin nasıl olması gerektiği öğretilir (Türkkahraman, 2000, s. 23 akt. Dilber, 2012, s. 3). Siyasal toplumsallaşma süreci; çocukluk, ergenlik ve olgunluk dönemleri olarak üç evrede incelenmektedir.

Çocukluk dönemi, siyasal toplumsallaşma sürecinin başlangıcını oluşturmaktadır. Easton ve Dennis, bu sürecin, dört temel aşamayı içerdiğini belirtmektedirler. Birinci aşama, politikleşme aşamasıdır. Bu aşamada çocuk, siyasal alana duyarlı bir hale getirilir. Bu dönemde birey, daha küçük yaşlarda iken aile ve okul çevresinin dışında bir otorite bulunduğunun farkına varmaktadır. İkinci aşama olan otoritenin kişiselleşmesi aşamasında çocuk, siyasal sistemle olan ilk temasını otorite sahibi birkaç kişi aracılığıyla kuracaktır. Çocuk, siyasal otoriteyi bir kişiyle, örneğin bir siyasal liderle özdeşleştirmektedir. Ayrıca bu dönemde çocuk, siyasal kurumların da farkına varmaktadır. Üçüncü aşama, idealleştirme aşamasıdır. Bu dönemde kişiselleşmiş siyasal otorite, herkesten daha üstün bir güç olarak kabul edilmektedir. Bu değerlendirmede sevgi, saygı, nefret gibi duygusal motiflerin ağırlık taşıdığı görülmektedir. Son aşamada ise çocuk, kurumsallaşmaya başlar; birbirinden kopuk durumda bulunan birkaç siyasal otorite sahibi kişiyi algılamak yerine, bir sistemi meydana getiren otoritelerin bütününü algılamaya başlar. Yani bu dönemde birey, siyasal uyarıcıları ve nesneleri bir bütün olarak algılayıp; üyesi olduğu toplumun siyasal sistemini ve tüm kurumlarını süreçleri ile birlikte tanımaktadır (Easton ve Dennis, 1969, s. 110-280; akt. Özer, 1996, s. 89; Duvarger, 2002, ss-102-103).

Çocuk okul çağına eriştiğinde (yedi yaş) özellikle bayramlar, törenler aracılığıyla ulusal kahramana, ulusal abidelere aşina olmakta, onları tanımakta, onlara bağlanmaktadır. On yaşından itibaren ise çocuk, siyasal sistemi benimser; daha önceleri ulusal kahraman düzeyinde olan bütünleşme, ulusal kahramandan ulusal kurumlara dönüşür (Çam, 2005, s. 177). Bu bağlamda çocukların siyasal tutumlarının ilkokul çağında belirdiği sonucuna ulaşılabilir. Çocuk, "siyaset" ve "siyasetçi" sözcüklerini 11-12 yaşları arasında kullanmaya başlar. İlkokulun son yıllarına

gelindiğinde artık siyasal toplumsallaşma oldukça ilerlemiştir. İlkokul son sınıfa gelen bir çocuğun içinde bulunduğu 11-13 yaş arası dönem, siyasal görüşlerin oluşması bakımından en önemli dönemdir. Bu yaşlarda artık çocuğun siyasal değerlendirmesi, somuttan soyuta doğru kaymaya ve ideolojik bir düşünce tarzı benimsemeye başlamaktadır. Ergenlik döneminin başlangıcı olan "15 yaşına gelindiğinde, artık biçimsel düşünme yeteneği iyice gelişmiştir; yeterli bilgiler olduğu sürece, soyut konularda rahatlıkla bir tutum belirlenebilmektedir" (Alkan, 1989, ss. 31-32).

İleri ergenlikte ise (17-21 yaşlar) siyasal düşünce tamamen farklı bir biçim alır. Artık ergen için siyasal konularda siyasal öğrenme kaynakları farklılaşmıştır. Aile ve okul gibi kurumların yanında arkadaş grupları, sivil toplum örgütleri ve kitle iletişim araçları vb. kaynaklar da siyasal öğrenme kaynağı olarak ergenin hayatındaki yerini almaya başlamıştır (Akay-Orhan, 2009, ss. 34-35). Bu dönemde dış dünyaya açılan ergen, o döneme kadar ailesinin savunduğu siyasal değerleri savunmaktan uzaklaşıp, kendine özgü değer yargıları geliştirebilmektedir. Özellikle okul ve arkadaş çevresinde edindiği bilgilerden hareketle, ailesi ile tamamen zıt fikirlere sahip olabilir.

Ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olan 25 yaşına geldiğinde siyasal kavramları kendisi kavrayabilecek bilişsel olgunluğa erişir ve siyasal yönelimlerinde yapısal değişikler gözlenebilir. Bireyin siyasal ilgisinin bu dönemde geliştiği ve yaşam boyu devam ettiğini ileri süren görüşler mevcuttur. Bu dönemde ebeveynlerinin siyasal görüşleri ile kendi siyasal görüşleri arasındaki farklar artmaya başlar. Bununla birlikte bireyin ilgi alanları da bu dönemde farklılaşır. Örneğin ergen, daha çok ulusal ve uluslararası sorunlarla ilgilenirken; ebeveynleri daha çok yerel sorunlarla ilgilenir. Ayrıca bu dönemde ergenler, ebeveynlerinin siyasal görüşlerini sorgulamaya başlar ve siyasal konulara daha eleştirel bir tavırla yaklaşmaya yönelirler. Birey artık edilgen alıcı değil, etkin bir katılımcıdır (Yalçın, 2016, ss. 343-347). Yani birey artık çevreden gelen uyarıcılara karşı pasif değildir ve çevreden gelen uyaranlara karşı tepki verebilir.

Birey olgunluk dönemine ulaştığında çok farklı ve beklenmedik siyasal deneyimlere maruz kalabilir. Yaşın büyümesi, çoğu zaman gelir veya mesleki statünün yükselmesiyle birlikte ilerler. İnsanlar zamanla evlenirler, konutlarını, işlerini değiştirirler ve yeni ilişkiler kurarlar. Sosyal yaşamdaki bu değişiklikler, bireylerin siyasal görüşlerini de etkilemektedir. Yaşın büyümesiyle bağlantılı olarak siyasal

görüşlerde meydana gelen değişimler, aile hayatının gerekleriyle ilgili olmaktadır (Lipset, 1986, ss. 256-257). Dolayısıyla bu dönemde kişinin siyasal tutum ve anlayışlarını çalışıp çalışmadığı, evli olup olmadığı gibi hususlar etkilemektedir (Turan, 1977, s. 50).

Bununla birlikte olgunluk dönemi, bireyin siyasi kimliğinin çok fazla bir değişime uğramayacağı bir dönemdir (Yılmaz, 2013, s. 326). Bireyin siyasal düşünce ve davranış biçimleri artık kalıplaşmıştır. Bireyin siyasal sisteme, siyasal kurum ve aktörlere yönelik bilgisi artmıştır. Gençlik döneminde geliştirdiği düşünce biçimini yetişkinlik döneminde uygulayabilmekte ve daha oturmuş bir düşünce yapısı sergileyebilmektedir. Ayrıca, yetişkin birey, yaşadıkları deneyimlerden hareketle, gençliğindeki ütopik düşünceler yerine daha gerçekçi düşünceleri benimseyebilmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda bireyin sosyo-psikolojik ve kişisel özelliklerinin siyasal toplumsallaşma sürecinde etkili olduğu söylenebilir. Yani siyasal toplumsallaşma süreci, her birey için aynı şekilde işlemez. Siyasal toplumsallaşma süreci, toplumdan topluma, kültürden kültüre, bireyden bireye farklılık göstermektedir. Kişilik, cinsiyet ve sınıfsal farklılıklar, siyasal toplumsallaşma sürecinin işleyişinde rol oynayabilir. Örneğin kız ve erkek çocuklarının siyasal toplumsallaşma süreçleri birbirinden farklıdır. Yine orta sınıftan gelen bir çocuk ile işçi sınıfından gelen bir çocuğun siyasal toplumsallaşma süreci aynı değildir. Siyasal toplumsallaşma bu anlamda kişilerin ve kurumların karşılıklı etkileşiminden doğar. Birey, bu etkileşim sonucunda kendi siyasal kimliğini kazanmış olur.

2.2.2. Siyasal Toplumsallaşmanın Aracı Kurumları

Siyasal kültürün temelindeki ana unsur olan siyasal toplumsallaşma, siyasal kültürün bir sonraki kuşaklara aktarılmasında önemli rol oynamaktadır. Bir toplumun kültürünün nesilden nesile aktarılması ise çeşitli aracı kurumlar yoluyla gerçekleşir. Buna göre siyasal toplumsallaşmanın dört temel aracısı vardır. Bunlar; aile, okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçlarıdır. Bir toplumun üyesi olarak doğan her birey, aile, okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları tarafından kültür aktarımı yoluyla

toplumsallaştırılır. Bu siyasal toplumsallaşma aracıları, kişinin siyasal çevresini oluşturmaktadır.

2.2.2.1. Aile

Aile, en temel toplumsal kurumlardan birisidir. Bu nedenle, siyasal toplumsallaşma sürecinde en temel ve belirleyici kurum olarak öne çıkmaktadır. Çünkü aile, bireyin dâhil olduğu ilk toplumsal birlikteliktir. Ailenin siyasal toplumsallaşmadaki rolü özellikle çocukluğun ilk yıllarında etkili olmaktadır. Çocuk büyüdükçe bu etki zamanla azalmakta ve ailenin yerini öğretmen ve arkadaş grupları almaktadır.

Aile, kişinin siyasal kültürünü biçimlendiren kurumların en önemlisidir. Çocuğun eğitildiği ilk yer, ailedir. Çocuk, ilk öğretmenleri olan anne ve babasından hayata dair pek çok şeyi öğrendiği gibi, siyasetle ilgili konuları da yine anne-babasından öğrenir. Örneğin, "siyasetle babanın ilgilendiğini, annenin kime oy vereceğini bile babadan sorduğunu gören çocuk, siyasetin erkek işi olduğuna karar verebilir; ailesinin A partisi yanlısı olduğunu anlarsa, A partisini kendi partisi olarak benimseyebilir." Anne ve babanın siyasal tercihlerinin aynı olması, çocuğun da aynı siyasal partiye yönelmesi olasılığını arttırmaktadır (Turan, 1977, s. 56). Çünkü "kişi, moral değerlerini temel olarak aileden alır. Eğer aile içinde dikey sosyal mobilite gibi değişiklikler olmamışsa, ailenin siyasal görüşünü genellikle çocuk da benimser" (Yücekök, 1987, s. 26). Bu açıdan ailedeki anne-baba rolleri, çocuğun siyasal toplumsallaşmasında merkezi bir konumda bulunmaktadır. Çocuk, anne-babasının siyasi konularda yaptıkları konuşmaların etkisiyle anne ve babasının siyasal görüşleri üzerinden bir kimlik inşa eder (Akın, 2013, s. 111). Yani aile, bireylerin psikolojik yapısını; bu yapı da bireylerin siyasal tavırlarının çoğunu şekillendirir. Normları, değerleri, inançları, parti bağlılığı ve devlete güvenme gibi tavırları belirler. (Roskin vd., 2018, s. 161).

Siyasetle doğrudan ilgili bir kurum olan aile, kişinin siyasal tutum ve davranışlarının oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Bireyin ailesinden başlayarak

karşılaştığı otorite ile ilgili ilişkilerinin, onun siyasal tutumunun belirlenmesinde özel bir yeri vardır. Anne- babanın çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun sosyalleşmesini etkileyen diğer bir değişkendir. Anne-babanın demokratik ve eşitlikçi davranması, baskıcı ve otoriter olması ya da aşırı koruyucu davranması, çocukların farklı sosyal tutumlar geliştirmelerine neden olabilir (Akay-Orhan, 2009, s. 53). Özellikle aile içindeki baba otoritesinin, siyasal toplumsallaşma üzerinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Eğer, çocuk, çocukluğunu otoriter, disiplinli ve hiyerarşik ilişki biçimlerinin hâkim olduğu bir ailede geçirmişse, çocuğun kendini gerçekleştirmesi zorlaşacak; çocuk, siyasal alanda da korkak, itaatkâr, uyumlu bir birey olacak ve eline geçirdiği iktidar gücünü kullanırken kendisi de otoriter ve baskıcı bir kişilik sergileyecektir. Bununla birlikte, uzlaşma ve dayanışmanın olduğu, anne ve babanın ortaklaşa karar aldıkları bir aileden gelen birey ise daha fazla demokratik siyasal yönelimlere sahip olacak; başkalarının görüş ve düşüncelerine hoşgörü ile yaklaşan bir birey olacaktır. Dolayısıyla çocuk iktidar ilişkileri ile ilk defa aile içinde tanışmaktadır. Aile içerisindeki emir ve cezalar, anne-baba ilişkisi, çocuğun otorite ile anlamlı ilişki kurmasına yardımcı olmaktadır. Bu alandaki iktidar ilişkileri, ilerleyen dönemlerde siyasal alana aktarılarak bireyin siyasal davranış kalıplarının oluşmasına etki ederler (Türköne, 2010, s. 243).

Ailenin siyasal toplumsallaşmadaki etkisinin az veya çok olmasında anne-babanın eğitim düzeyinin rolü de önemlidir. Eğitim düzeyi yüksek ebeveynlere sahip olan çocukların, diğerleriyle karşılaştırıldığında siyasal katılım düzeyleri daha yüksek olmaktadır. Yine, ebeveynleri siyasetle ilgilenen ve ebeveynleri ile siyaset tartışan çocukların yaşamlarının sonraki dönemlerinde siyasetle ilgilenme olasılıkları daha fazladır. Bunun nedenlerinden biri, iyi eğitimli ailelerin evlerinde siyasetin daha fazla konuşulmasıdır. İkinci neden de iyi eğitimli ailelerin çocuklarının da iyi bir eğitim alma olasılıklarının artması ve dolayısıyla siyasal katılım düzeylerinin artmasıdır (Yalçın, 2016, s. 328). Ayrıca ailedeki eğitim düzeyi yükseldikçe, öğretmenin siyasal toplumsallaşmadaki etkisi de azalmaktadır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde öğretmenin toplumsallaşmadaki rolü azalırken, eğitim düzeyinin düşük olduğu geri kalmış ülkelerde öğretmenin siyasal toplumsallaşmadaki etkisi artmaktadır (Kışlalı, 1994, s. 104).

Görüldüğü gibi siyasal toplumsallaşma sürecinde aile, çocuğun siyasal olana ilişkin ilk izlenimlerini edindiği kurum olması açısından oldukça önemlidir. Aile üyeleri, siyasal inanç, ideoloji, değer ve tutumlarını, kısaca siyasal kültürü çocuğa aktarırlar. Bu açıdan aile içi ilişkiler, anne-babanın rolleri, aile içinde yapılan siyasi konuşmalar, bireyin siyasal toplumsallaşmasının zeminini oluşturmaktadır.

2.2.2.2. Okul

Ailenin çocuk üzerindeki kontrol gücü, çocuk okul çağına geldiğinde başka bir rakiple karşılaşır: Okul. Okul, çocuğun ailesi dışında bir otorite ile karşılaştığı ikinci toplumsal kurumdur. Ailedeki siyasal toplumsallaşma kendiliğinden gelişirken, özel bir çabaya dayanmazken; okuldaki siyasal toplumsallaşma özel bir tasarım ve çabaya dayanmaktadır. Okullarda bireysel farklılıklar göz ardı edilerek siyasi ve bürokratik otoriteler tarafından belirlenen kolektif eğitim, değer aşılama ve tavır kazandırma programları yürütülür. Çocuk, ulusun varlığından ve büyüklüğünden, milli sembollerin öneminden ve siyasi liderlerden okulda haberdar olur. Ailesi dışında bir otoritenin varlığını idrak eder. Çocuk ilk defa okula gittiğinde, anne-babasının otoritesini aşan bir otorite olduğunu ve kendisinin anne-babasına itaat ettiği gibi anne-babasının da itaat etmek zorunda olduğu bir otorite olduğu bilgisini edinir (Yayla, 2017, s. 352).

Modernleşme ile birlikte aile, sahip olduğu işlevleri diğer modernleşme kurumlarıyla paylaşmış ve söz konusu modern kurumlar, bireyin hayatında merkezi bir yer işgal etmişlerdir. Ulus devletlerin modernleşme sürecinde tarih sahnesine çıkan okullar, devlete sadık vatandaşların yetiştirilmesi amacı ile en önemli siyasal meselelerden birisi olarak öne çıkmışlardır (Akın, 2013, s. 112). Bu bağlamda, siyasal kültürün tamamlayıcı unsurlarından birisi olan siyasal toplumsallaşma, modern toplumların devlet biçimi olan ulus-devletin meşruluk kazanmasında önemli bir işleve sahiptir. Bu işlevi yerine getirmek için, eğitim kurumları "devletin ideolojik aygıtı" gibi çalışarak ulus-devlet değerlerini tek ve geçerli, değişmez ve değişmemesi gereken doğrular şeklinde öğretmeye ve benimsetmeye çalışırlar (Balcı vd., 2013, s. 35). Bu

yönüyle okullar, toplumda hâkim olan sınıfların ideolojisini en etkin biçimde benimsetme görevini üstlenmektedir (Alkan, 1989, s. 86).

"Okullar, politik olarak inşa edilmiş kurumlardır ve siyasi rejim tarafından ulusun inşası için kullanılır" (Yalçın, 2016, s. 333). Siyasi bir kurum olarak okul, planlı ve programlı bir siyasal sosyalleşme aracı olarak kurgulanmaktadır. Temel eğitimin demokratik ülkelerin tümünde zorunlu olması ve eğitimin aynı zamanda bir vatandaşlık bilinci yaratacak şekilde planlanması (Türköne, 2010, s. 244), okulu aileden sonraki ikinci bir siyasal toplumsallaşma aracı yapmaktadır. Devlet, eğitim kurumları üzerinden toplumun tüm üyelerini kontrolü altına alarak kendi ideolojisi doğrultusunda kodlamakta; kendi sembol ve simgelerini siyasal toplumsallaştırma süreciyle üyelerine yaymaktadır. Yani modern toplumun kurumları olan okullar, siyasi iktidarlar için kendi meşruiyeti ile uyumlu bireylerin yetiştirilmesi ve bu yolla da sistemin devamlılığının temini görevini icra ederek, önemli bir siyasal ve toplumsal kontrol mekanizması işlevi görürler (Gökçe ve Göksu, 2016, s. 127).

Her siyasal sistem, yönettiği toplumun üyelerine bazı tutumlar, değer yargıları ve davranış kurallarını öğretmeğe çalışır. Bu noktada eğitim sistemi, bilinçli bir şekilde siyasal kültürün aktarıcısı olarak, siyasal toplumsallaşma sürecinde etkin bir araç olarak işlev görmektedir (Turan, 1977, s. 57). Çocukların siyasal sosyalleştirilmesinde güdülen amaç da onlara yerleşik siyasal kültürü, özellikle de otorite, iktidar, hiyerarşi olaylarının temelinde yatan değerleri iletmektir (Duvarger, 2002, s. 105). İşte devlet, siyasal sistemin norm ve değerlerini okullar aracılığıyla ve müfredat, ders kitapları, resmî tören ve kutlamalar ile öğretmenler eliyle vatandaşlarına aktarmaktadır (Türköne, 2010, s. 244).

Siyasal toplumsallaşmanın aracı bir kurumu olan okulun en önemli siyasal toplumsallaştırıcı aktörleri öğretmenlerdir (Akın, 2013, s. 118). Öğretmenlerin sınıf içerisinde kullandıkları ifadeler, öğrencilerin beceri ve tutumları için temel bir işlev görebilir. Öğretmenler, müfredat gereği öğrettikleri konuların (tarih, vatandaşlık bilgisi gibi) içeriğiyle siyasal olaylara atıflar yaparak okuldaki sınıf ikliminin doğasını belirleyerek ve öğrencilere rol model olarak, öğrencilerin siyasal yönelimlerinde etkili olabilirler (Yalçın, 2016, s. 333). Öğretmen, bir otorite temsilcisi olarak öğrenciye siyasal tutum aktaran bir kaynak vazifesi görür. Öğretmen, hem otoritenin nasıl

davrandığı konusunda öğrenciye fikir verirken hem de otoritesinden yararlanarak öğrencilerin ne tür siyasal değerlere sahip olması gerektiğini öğretmektedir (Kahraman, 2011, s. 41).

Okulun siyasal toplumsallaşmadaki yeri, sadece öğretmenin etkisiyle sınırlı değildir. Derslerin içeriği, öğrencinin öğrenim gördüğü okulda karşı karşıya kaldığı farklı koşullar ve çevre, okuldaki arkadaş grupları, öğretmenin etkisine eklenen ve çoğunlukla aynı yönde olmayan etkiler yaratabilirler (Kışlalı, 1994, s. 105). Örneğin ders kitaplarının içeriğinde olgusal bilgilerin yanında, daha çok vatan sevgisi ve vatana bağlılık duyguları geliştirilmeye çalışılmaktadır (Kahraman, 2011, s. 41). Bununla birlikte, ders kitaplarında tasvir edilen, kişisel özellikleri ön plana çıkarılan siyasi liderler genellikle hep erkektir. Dolayısıyla bu kitapların okutulduğu okullarda eğitim gören çocuklar, bu ders kitaplarından etkilenerek siyasetin "erkek işi" olduğunu düşünebilirler. Bu da onların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde siyasi tercihlerini (kadın adaylara oy vermeme gibi) etkileyebilmektedir.

Ders kitapları, farklı toplumsal sınıflardan gelen çocuklar üzerinde de farklı izler bırakabilmektedir. Ders kitapları, emekçi ailelerden gelen çocukları, orta sınıf ailelerin çocuklarından daha fazla etkilemektedir. Bunun nedeni de ders kitaplarında toplumsal sınıf, ırk, ulus, din ve kültür temeline dayanan önyargılı bilgilerin yer almasıdır (Alkan, 1989, ss. 118-119).

Okullar "ne öğrettikleri ve nasıl öğrettikleri aracılığıyla öğrencilerin nasıl bir yurttaş olacaklarını etkileyebildikleri gibi öğrencilerin siyasal katılımlarını da etkileyebilirler" (Yalçın, 2016, s. 333). Çünkü eğitim, çocuğun siyasal bilgi seviyesinde bir artışa yol açacaktır. Çocuğun siyasal sisteme ilişkin bilgiler edinmesi, onun siyasal etkinlik duygusuna sahip olmasını mümkün kılabilir. Böylece çocuk, ilerleyen dönemlerde siyasete daha ilgili, daha katılımcı bir birey olabilmektedir. Ayrıca okul (özellikle üniversite eğitimi) öğrencilerin siyasal meselelere duyarlılığını da arttırabilmektedir. Örneğin çevre kirliliği, savaş, göç, işsizlik, terör gibi siyasal meselelere olan ilgilerini ve duyarlılıklarını arttırabilir.

Kişinin eğitim seviyesi yükseldikçe, siyasal olaylara ilgisi artmakta, daha fazla siyasal bilgi edinmekte, siyasal konularda çok yönlü görüşler kazanabilmekte, daha geniş sayıda kişilerle siyasal tartışmalara girebilmekte, eylemli bir biçimde örgütlenme

eğilimleri artmakta ve kendilerine ve çevrelerine daha büyük bir güvenle bakabilmektedirler. Bununla birlikte, yapılan araştırmalar, eğitim ile otoriterlik arasında da yakın bir ilişki olduğunu da göstermektedir. Kişinin eğitim seviyesi yükseldikçe, otoriterlik eğilimi azalmaktadır. Her yaş grubu için eğitilmiş kişiler, eğitilmemiş kişilere göre daha hoşgörülü davranmaktadırlar (Alkan, 1989, s. 94).

Tüm bu işlevlerinden dolayı okul, siyasal toplumsallaşma sürecinde aileden sonra en fazla etkili olan kurumdur. Okulun siyasal toplumsallaşmaya hem bilgisel hem duygusal yönden katkısı bulunmaktadır. Örneğin ilkokula başlayan bir çocuk, "vatanını sevmesi, ulusu için canını vermesi gibi inançlarla donatılırken; bir yandan da ülkesinin parlamenter bir sisteme sahip olduğunu, milletvekillerini vatandaşların seçtiğini öğrenir" (Turan, 1977, s. 57). Siyasal toplumsallaşma sürecinde, çocuklara bazı sözlerin ve marşların özel anlamı olduğu, bazı kurumların ve kişilerin toplumun tarihinde özel bir yer işgal ettiği, otorite sahiplerine saygı ve itaat gösterilmesi gerektiği öğretilir (Yayla, 2017, s. 351). Dolayısıyla çocuklara ulusal değerlere bağlı, ulus çıkarlarını gözeten, milli sembollere sahip çıkan bir siyasi kimlik kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Özetlenecek olunursa; okul, müfredatıyla, ders içerikleri ve öğretmenleri ile ikinci siyasal toplumsallaşma aracıdır. Ders kitapları, ulusal marşlar, törenler, öğretmenlerin tutumları, kısaca eğitim yoluyla aktarılan değerler, öğrencilerin belleğinden geçmekte ve yeniden yorumlanıp içselleştirilmektedir. Böylece bireyin siyasal kimliğini, siyasal ilgisini ve siyasal yönelimlerini etkileyebilmektedir.

2.2.2.3. Sosyal Çevre

Siyasal toplumsallaşma, sadece aile ve okuldan edinilen tecrübeler çerçevesinde inşa edilen bir süreç değildir (Gökçe ve Göksu, 2016, s. 128). Aile ve okul dışında çocuğun siyasal toplumsallaşma sürecinde rol oynayan faktörlerden birisi de sosyal çevredir. Ailede başlayıp okulda devam eden siyasal toplumsallaşma süreci, çocuğun arkadaş gruplarına dâhil olmasıyla birlikte yeni bir döneme girmektedir. Belirli bir arkadaş grubuna dâhil olan çocuk, farklı siyasal görüşlere sahip olan

bireylerle karşılaşır. O zamana kadar anne ve babasının siyasi görüş ve fikirleri ile beslenen çocuk, arkadaş grupları sayesinde farklı siyasi görüşlerle tanışma imkânı bulur.

Ailenin siyasal toplumsallaşmadaki rolü, bireyin ailesinden kopmaya başlamasıyla azalır (Turan, 1977, s. 59) ve ailenin yerine yeni toplumsal aktörler devreye girer. Yani, ailede başlayan siyasal toplumsallaşma süreci, arkadaş çevresinde hızlı bir gelişim göstererek devam eder. Yaş ilerledikçe, çocuklar siyasal konuları daha çok arkadaş grupları içinde tartışmaya başlar (Kışlalı, 1994, s. 104). Bu yüzden çocuğun ailede edindiği kültürel değerler ve ilkeler, arkadaş grubu aracılığıyla güçlenebilir veya tam tersi zayıflayabilir. Arkadaş çevresi, bireyin özgül siyasal roller oynamaya hazırlandığı bir dönemde ona etki etmeye başlar. Aile içinde bireye verilmeye çalışılan temel değerler, bireyi siyasal yaşamda karşılaşabileceği özgül deneyimlere hazırlar (Kahraman, 2011, s. 38).

Aile ortamındaki duygusal ilişkiler, sosyal grup ortamında rasyonel ilişki biçimine dönüşmektedir. Birey, arkadaş çevresi sayesinde ailesinden, okuldan veya çevreden edindiği rolleri uygulama imkânı bulmaktadır (Duvarger, 2002, s. 101). "Birey, bir gruba girdiği zaman öncelikle davranış değerleri geliştirir. Bu değerler, o gruba uyum sağlama kaygısının ürünüdür. Her grubun kendine özgü alışkanlıkları, rol dağıtımı ve gelenekleri vardır. Grup içerisinde bireysel katılımın yoğunluğu, etkisi ve niteliği oranında liderlik ve tabiiyet ilişkileri oluşur" (Türköne, 2010, s. 246). Bu süreçte bireyin de kendi yeteneklerine uygun rolleri benimsemesiyle siyasal toplumsallaşma sağlanmış olur.

Arkadaş çevresinin siyasal toplumsallaşmadaki önemi, çocuğun ailesinin aksine, arkadaş çevresini tercih edebilme imkânına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Arkadaş çevresi, çocuğun kendi tercihleri doğrultusunda karar vermesi ve ailede edindiği kültürü test etmesi açısından önemlidir. Arkadaş çevresi, küçük bir örgüt gibidir. Çocuğun liderlik veya itaat yönündeki yetenek ve yetkinlikleri bu alanda ortaya çıkar. Grup bilinci, ortak karar alma ve davranış geliştirme kültürü bu örgüt iklimi içerisinde gelişir. Çocuğun paylaşımcı olup olmadığı, kavgacılığı, dayanışma anlayışı (Türköne, 2010, s. 245), liderlik ruhuna sahip olup olmadığı, en iyi bu çevre içerisinde gözlemlenebilir.

Sosyal çevre ya da arkadaş çevresi, bireyin siyasal konulara ilişkin bilgi edinmesine yardımcı olabilir; siyasal katılım düzeyini ve sıklığını arttırabilir ve siyasal kimliklerinin oluşmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca arkadaş gruplarının sınıfsal yapısı da bireyin siyasal tutumlarında önemli rol oynamaktadır. Çocuklar ve ergenler, yaşadıkları çevredeki akranlarından bölgenin alt kültürüne ve sosyal sınıfına ilişkin bilgileri edinebilir (Turan, 1977, s. 60; Yalçın, 2016, s. 337). Bu bilgiler de çocuğun siyasal görüşlerinin oluşmasında önemli bir etmendir. Yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlara göre, arkadaşlarıyla siyasal görüşlerini daha sık tartışan ergenlerin, siyasal ilgi düzeyleri de daha yüksek olmaktadır. Böylece akranlar, siyasal yönelimlerinde birbirlerine benzemeye başlarlar. Bununla birlikte dâhil olunan grubun homojenliği de siyasal yönelimlerde etkili olabilmektedir. Jamarika'da yapılan bir araştırmada homojen akranlara sahip işçi sınıfından öğrencilerle karşılaştırıldığında, heterojen akranlara sahip işçi sınıfından öğrencilerin daha fazla siyasallaştığını, daha demokratik tutumlara sahip olduğunu, sivil özgürlüklere daha fazla önem verdiğini ve oy verme yönelimlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yalçın, 2016, ss. 337- 338). Yani siyasal toplumsallaşma süreci, farklı toplumsal sınıftaki çocuklar için de farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Emekçi sınıftan olan çocukların grubundaki arkadaşlarının hepsi aynı sınıfsal kökenden geliyorsa, bu çocuklar çok büyük bir olasılıkla emekçi sınıfın siyasal tutumlarını benimserler. Diğer taraftan "eğer bir arkadaşlık grubu içinde burjuva ve emekçi sınıflardan gelen çocuklar karışık olarak bulunuyorsa, emekçi çocuklarının kendi sınıflarına özgü siyasal tutumları bırakarak burjuva sınıfının tutumlarını benimsemektedirler" (Alkan, 1989, s. 79). Dolayısıyla farklı siyasal görüşlere sahip olan arkadaşların, birbirlerinin siyasal görüşlerini etkileme olasılığı söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda, arkadaş ortamındaki siyasi meselelerin tartışılmasının, siyasal olaylar hakkındaki yorumlamaların siyasal toplumsallaşma sürecinde etkili olduğu söylenebilir.

2.2.2.4. Kitle İletişim Araçları

Günümüzde televizyon, gazete, internet gibi kitle iletişim araçlarının kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Bu araçların günlük yaşamın her alanını

etkileyebildiği gibi siyasal toplumsallaşma süreci üzerinde de güçlü etkileri bulunmaktadır. Çünkü kitle iletişim araçlarının izleyiciyi etkileme ve izleyicide siyasal kanaat oluşturma gibi önemli bir işlevi vardır.

Aile, okul ve sosyal çevre dışında kitle iletişim araçları da önemli bir siyasal toplumsallaşma aracıdır. Çünkü günümüzde kitle iletişim araçlarının ulaşamadığı hemen hemen hiç kimse yoktur. Her kesimden bireyin her türlü bilgiye ulaşmasının önünde bir engel bulunmaması, siyasi nitelikli olsun olmasın tüm bilgileri anında servis etmekte ve herkesin kullanımına açmaktadır (Gökçe ve Göksu, 2016, s. 131). Kitle iletişim araçları bilgiyi aktarmakla birlikte kişinin siyasal kültürünü de etkilemektedir (Turan, 1977, s. 60). Kitle iletişim araçlarının tıpkı okul ve öğretmenler gibi "bilgilendirerek biçimlendirme" ideolojik işlevleri vardır (Akın, 2013, s. 127). Çünkü siyasal sistemler, bulundukları ortamda varlıklarını sürdürebilmek için kendilerine ait düşünce, değer yargıları ve tutumları yaymak ve bunları benimsetmek durumundadırlar. Bunu gerçekleştirmek için de yaygın bir şekilde kitle iletişim araçlarını kullanmaktadırlar (Dilber, 2012, s. 7).

Kitle iletişim araçları, yüz yüze ilişkiyi içermedikleri için etkinlikleri diğer siyasal toplumsallaşma araçlarına göre daha düşüktür (Turan, 1977, s. 60). Ancak, kitle iletişim araçlarının, bireylerin siyasal yönelimlerini güçlendirmede, fikirlerin gelişimi ve bilgilerin dağılımında önemli bir rolü vardır. Zira "kitle iletişim araçları, siyasal parti liderlerinin, siyasal yorumcu ve kamuoyu yapımcılarının siyasal yaşama katılmak için propagandalarını yayan araçlar olmaktadırlar" (Kalaycıoğlu, 1983, s. 34; akt. Akay-Orhan, 2009, s. 63). Örneğin seçim dönemlerinde, siyasal iktidarların, kitle iletişim araçları vasıtasıyla yönetilenleri etkilemesi mümkün olabilmektedir (Kahraman, 2011, s. 46). Bu açıdan medya, "liderin vatandaş gözünde imajını ve algılanmasını büyük ölçüde belirlemekte, kararsız seçmenin siyasal eğilimleri ve tercihleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır" (Gökçe ve Göksu, 2016, s. 133).

Özellikle günümüzde en çok kullanılan kitle iletişim aracı olan internet, daha çok gençler üzerinde oldukça etkili olmaktadır. İnternet kullanımı, ergenlik dönemindeki bireylerin, siyasal davranışlarını, siyasal bilgilerini ve siyasal katılımlarını etkileyebilmektedir. Yapılan araştırmalarda daha fazla medya kullanan ergenlerin daha fazla siyasal bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yine benzer

araştırmalar, gençlerin, interneti, siyasal bilgi edinme, siyasal olaylarda örgütlenme ve harekete geçme amacıyla kullandıklarını göstermiştir. İnternet kullanımının siyasal işlevleri; siyasal katılım için kamusal tartışma, çevrimiçi oy verme, imza kampanyaları vb. türden fırsatları içermektedir (Yalçın, 2016, ss. 340-341).

Tüm bunlara ek olarak kitle iletişim araçlarının, bireylerin siyasal eğilimlerini değiştirmekten veya yeni eğilimler yaratmaktan çok, var olan eğilimleri güçlendirici bir etkisinin olduğu söylenebilir. Çünkü bireyler zaten ilgilendikleri konuları dinliyor veya okuyor; diğerleri üzerinde fazla durmuyorlar (Alkan, 1989, s. 145). Bu anlamda kitle iletişim araçları ile kişinin siyasal tercihi arasında diyalektik bir ilişki vardır. Örneğin muhafazakâr bir insan, kendi hassasiyetlerini savunduğunu düşündüğü bir gazeteyi okudukça muhafazakârlığını da pekiştirmektedir (Akın, 2013, s. 128).

Görüldüğü gibi, diğer siyasal toplumsallaşma araçları kadar etkili olmasa da kitle iletişim araçlarının da bireylerin siyasal yönelimleri üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Kitle iletişim araçlarının, bireylerin siyasal olaylara karşı ilgisini yoğunlaştırması, dolayısıyla siyasal yaşama katılımını arttırıcı bir özelliği vardır. Bu durum özellikle -günümüz toplumlarının en önemli kitle iletişim aracı olan- sosyal medyayı çok sık kullanan gençler üzerinde daha belirgindir. Çünkü genç nesil, siyasal olayları televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçlarını takip etmekten çok, sosyal medyadan takip etmektedirler. Bu da onların siyasal bilinç düzeylerini arttırabilmekte; imza kampanyaları, gösteri, yürüyüş gibi siyasal eylemlere daha çok dâhil olmalarının önünü açabilmektedir.

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET VE SİYASAL KÜLTÜR: SİYASETİN CİNSİYETİ

2.3.1. Siyaset Kavramının Cinsiyetlendirilmesi

Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik cinsiyet kalıp yargıları, toplumun her alanına nüfuz ettiği gibi siyasal alana da yansımaktadır. Kadın-erkek arasındaki cinsiyet rolleri, kadına ve erkeğe bir takım ödev ve sorumluluklar yüklemektedir. Kadına atfedilen özellikler ile erkeğe atfedilen özellikler ve cinsiyete dayalı işbölümü,

özel ve kamusal alan ayrımına yol açmıştır. Bunun sonucunda da özel yaşam ile özdeşleştirilen kadın, siyasal alandan uzak kalırken; kamusal yaşam ile özdeşleştirilen erkek, siyasal alana daha fazla yönelmektedir. Yani kadını siyasetin dışına iten temel neden yine toplumsal cinsiyettir.

Siyaset kavramı, dünyadaki bütün ülkelerde erkeğe özgü bir eylem olarak algılanmaktadır (Talaslı, 1996, s. 46). Gerçekten de toplumdaki genel algıya göre siyaset, geleneksel olarak maskülen (erkeksi) bir kimliği temsil eder; yani politik, ekonomik ve sosyal güç erkeklerdedir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009, s. 100). Bu algı da ataerkil zihniyetin bir sonucudur. Ataerkil zihniyet, siyaset alanında oldukça etkili olmaktadır. Kadınların siyasetteki yerinin ve rolünün ölçüsünü belirleyen de yine bu zihniyettir. Çünkü toplumsal zihniyet, erkek egemen bir nitelik taşımaktadır. Toplum bu zihniyete göre, yani hemen her alanda erkeklere göre biçimlenmektedir (Işık, 2007, s. 56).

Ataerkil zihniyete göre, erkekler doğal olarak daha güçlü ve akılcıdırlar. Çünkü yönetmek ve egemen olmak için yaratılmışlardır. Buradan da erkeklerin siyasal olanı yani devleti temsil etmeye daha elverişli olduğu sonucuna varılabilir. Kadınlar ise doğal olarak daha zayıf ve rasyonel yetiler bakımından daha geri, duygusal olarak daha dengesizdirler. Bu da onları siyasal katılım açısından elverişsiz kılar. Erkek egemenliğini meşrulaştıran bu ideoloji, kadının ve erkeğin 'doğası'nın farklı olduğu tezine dayanmaktadır. Ancak bu 'doğal' "ayrımın bir yanı (erkeklik) akılcılık, güçlülük ve istikrarlılık gibi olumlu özelliklerle donatılırken, diğer yanı (kadınlık) duygusallık, zayıflık, dengesizlik gibi olumsuz özelliklerle nitelenir" (Berktay, 1998, s. 37). Dolayısıyla ataerkil zihniyet, kadını siyasal hayata katılmak için gerekli niteliklerden yoksun bir varlık olarak görür. Bu zihniyete göre kadın bedeni, yalnızca özel alanı temsil eder ve kadın bu çerçevede kendisini ifade edebilir. Erkekler ise duygularını bastırmak için akıllarını kullanabildiklerinden, adalet duyguları daha gelişmiş varlıklar olarak kabul edilir (Ataman, 1998, s. 29). Neredeyse bütün toplumlarda bu ataerkil zihniyet üzerine kurulu olan siyasal kültür, kadınların siyasetteki yerini, rolünü ve farklılıklarını belirlemektedir.

Ataerkil toplumlarda erkeklerin yaptığı her iş önemli sayılırken, kadınların yaptıkları işler, yürüttükleri çalışmalar önemsizleştirilmekte; sosyal faaliyetler bir tür

dernek çalışması gibi gösterilmektedir. Tüm bunlar da erkek egemen zihniyetin, siyasetteki kadınları geleneksel rollerinin içinde tutma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Işık, 2007, s. 59). Bu anlamda siyasete katılan kadınlar 'yardımcı, uyumlu ve bağımlı destekçiler' olarak algılanmaktadır. Bu kadınların mahalle görüşmeleri yapması, koordinasyon görevi üstlenmeleri beklenir. Ancak genel politika ve kararları belirlemek erkeklerin işidir. Yani siyasete dâhil olmuş kadınlar için, siyaset alanında erkek siyasetçiler tarafından sınırları çizilen bir özel alan oluşturulmaktadır (Ataman, 1998, s. 32).

Bu kapsamda kadınların yerel faaliyetleri, çoğu zaman siyasetle ilişkilendirilmez. Buradan hareketle çoğunlukla "kadınların geleneksel rollerinin kapsamının genişlemesi" yani ev işi faaliyetlerinin uzantısı olarak nitelendirilmekte; bu yüzden de yine özel alana ait görülmekte ve taşıdığı siyasal önem takdir edilmemektedir. Çünkü ev ve yerel sorunlar, kadınların alanına girer. Bu nedenle erkekler, yönetim işlevlerinde kadınlara oranla daha fazla sayıda temsil edilmektedir. Çünkü dış dünya deneyimleri kadınlardan daha çok olduğu için bürokratik becerileri daha fazladır (Wedel, 2013, ss. 37-38).

Her toplumun "kadına özgü" veya "erkeğe özgü" olarak tanımladıkları kalıp yargıları vardır. Cinsiyet özelliklerinin bu tanımlamaları, kişilerin siyasal yönelimlerini belirlediği gibi kadının siyasettekini yerini de belirlemektedir. Örneğin kadınların annelik ve çocuk bakımı işlevleri öne çıkarılarak, ataerkil aile yapısı içindeki geleneksel rolü için hazırlanmakta, evin yönetimi için yetiştirilmektedir. Kadının bu "annelik" kimliği, onların kamusal veya özel yaşamını biçimlendirmekte ve siyasal yönelim ve katılımlarını olumsuz yönde etkilemekte; siyasal katılımda kadını erkeğe bağımlı hale getirmektedir. Kadının rolü hakkında toplumdaki bu imaj ve algı, onların siyasal davranışlarındaki farklılıklara yol açmaktadır. Bu imaja göre, "siyaset erkek işidir" veya "kadınlar evlerini yönetmekle uğraşmalı, ülkeyi yönetmeyi erkeklere bırakmalıdır." Toplumdaki bu algı yüzünden kadınların siyasete ilgileri erkeklerden daha az olmaktadır (Talaslı, 1996, ss. 13-45). Bir bakıma, kadınların biyolojik özelliklerine yüklenen anlamlar, onların toplum içerisindeki ve siyasal alandaki ikincil konumlarının en önemli nedeni sayılabilmektedir. Başka bir deyişle, toplumun her alanında olduğu gibi siyasal alanda da kadınların "öteki" sayılmalarının nedeni cinsiyet değil, toplumsal cinsiyettir.

2.3.2. Siyasal İlgi, Siyasal Bilgi Düzeyleri Üzerinde Toplumsal Cinsiyetin Etkisi

Bireylerin siyasal tutumları, onların bilgi ve deneyimlerinden hareketle inşa olmaktadır. Bu anlamda bir toplumun siyasal kültürünü öğrenmek için kullanılan ölçütlerden olan siyasal ilgi ve siyasal bilgi düzeylerinde de kadın ve erkek arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanmakla birlikte, kadının sosyo-ekonomik statüsünden kaynaklı da olabilmektedir. Örneğin kadının çalışıp çalışmaması, evli olup olmaması gibi faktörler onun siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal katılım düzeyleri üzerinde etkili olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kültürüne göre inşa edilen toplumsal düzen ve cinsiyet rolleri, kadınların ilgi duydukları alanları da büyük ölçüde belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle toplumsal cinsiyet rollerinin siyaseti kadınların ilgi alanının dışında tuttuğu söylenebilir (Atabey ve Hasta, 2018, s. 499). Bu anlamda kadının siyasal olana ilişkin ilgisinin düşük olması ve siyasal yaşamda daha az aktif olmasının en önemli nedenlerinden biri, erkek egemen siyasal kültürdür. Neredeyse bütün toplumlarda görülen "kadının yeri evidir", "kadının başlıca görevi kocası ve çocukları ile ilgilenmektir", "kadın duygusaldır" ve "kadın siyasetten anlamaz" gibi cinsiyetçi söylemler kadının siyasal ilgisini azaltmaktadır.

Genel olarak, erkekler siyasete kadınlardan daha fazla ilgi duyarlar, siyaseti daha sık tartışırlar, siyasi tartışma programlarını daha sık takip ederler ve gazetelerdeki siyasi olayları daha fazla okurlar, siyasal etkinlik duyguları daha güçlüdür. Buna karşılık kadınlar erkeklere göre siyasete daha az ilgilidirler, siyasi tartışmalara daha az katılırlar, siyasal etkinlik duyguları daha zayıftır, siyasete daha az dâhil olurlar ve daha az aktif olurlar Kadınların siyasal yaşama daha az katılmaları siyasal bilgi düzeylerinin düşük olmasına bağlanabilir. Siyasal yaşama katılmak, siyasi olayları izlemekten ve bilgi edinmekten geçmektedir. Oysa kadınların siyasal bilgileri, cinsiyetle ilgili sorunlardan –oy hakkı, kürtaj hakları ve sağlıkla ilgili konulardan- ibaret olmaktadır (Kittilson, 2016, ss. 9-10).

Siyasal bilgi ve cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan araştırma sonuçları, kadınların siyasal bilgi sorularına "bilmiyorum" cevabını verme olasılıklarının

erkeklerden fazla olduğunu göstermektedir (Dolan, 2016, s. 2016). Yapılan araştırmalara göre genel olarak kadınlar belirsiz oldukları sorularda "bilmiyorum" cevabını vermektedir. Bu da kadınların erkeklerden daha fazla riskten uzak olduğunu ve bu nedenle cevaplarından emin olmadıkları soruların doğru cevaplarını tahmin etme olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir (Lizotte ve Sidman, 2009, s. 128). Yani aslında kadınlar doğru cevabı tahmin etmek yerine "bilmiyorum"u seçmeye hazırdır (Souble ve Nairne, 2006, s. 2). Bu da kadın üzerindeki toplumsal baskıların bir sonucudur. Çünkü "bilmiyorum" cevabını veren kadınlar, toplumdaki ezilmişliklerinin bir uzantısı olarak yanlış cevap verecekleri endişesi ile "bilmiyorum" yanıtını vermeyi tercih etmektedirler.

Kadınların siyasal yaşamda aktif bir şekilde yer almamalarının önündeki en önemli engellerden biri de bu bilgi yetersizliği ve kendilerine olan güvenlerinin eksikliğidir. Eğitim almamış olmak, çok sayıda kadının özgüven eksikliği yaşamasına neden olmaktadır. Bu kadınlar hiçbir şey bilmediklerini düşünmektedirler. Öyle ki bu kadınlar çoğu durumlarda hangi kuruma gideceklerini dahi bilmiyorlar, resmî kurumlara tek başlarına gidemiyorlar (Wedel, 2013, ss. 106-107).

Siyasal bilgi üzerine yapılan bu araştırmalar, erkeklerin siyasal bilgi düzeylerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğunu doğrulamakla birlikte toplumsal cinsiyet farkının var olduğunu doğrulamaktadır. Bu araştırmacılar, siyasal bilginin belirleyicilerinin kendilerinin cinsiyetlendirildiğini; yani kadınların ve erkeklerin yaşadıkları farklı deneyimlerin, onlarda farklı bilgi seviyelerine yol açtığını ileri sürmektedir. Cinsler arasındaki bu farklılıklar her zaman olmasa da nispeten uzun sürelidirler ve genellikle kadınların daha düşük olan siyasal bilgileri, siyasete etkin bir şekilde katılmalarının önündeki engellerden bir tanesidir. Kadın-erkek arasındaki bu siyasal tutum farklılıklarının, kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyet rolü farklılıklarından kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Araştırmacılar, kadınların tarihsel olarak daha düşük eğitim ve meslek düzeylerine, çocuk yetiştirme ve aile yaşamına daha fazla zaman ayırmalarına; bunun sonucunda da daha düşük siyasal ilgi ve bilgi düzeylerine sahip olduklarını vurgulamaktadırlar (Dolan, 2011, ss. 97-98).

Ancak ev dışına çıkma ve çalışma yaşamına girme, kadınların siyaset için temel olacak bilgiyi edinmelerini kolaylaştırmaktadır. Kadınlar siyasi gelişmelerle

ilgilendikçe, siyasal kapasite ve becerilerini kullanmaya başlamaktadırlar. Yapılan araştırmalar da ev dışında çalışan kadınların cinsiyet rolleri ve eşitlik konularında çok daha liberal ve feminist eğilimler taşıdıklarını göstermiştir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009, ss. 99-100). Çünkü çalışan kadınların, çalışmayanlara göre daha geniş bir siyasal çevreleri vardır. Yani ev hanımlarına kıyasla siyasi konuları tartışabilecekleri, siyasi meseleleri yorumlayabilecekleri bir ortama sahiptirler. Bu da çalışan kadınların daha çok bilinçlenmesine ve siyasal değerlerinde daha ılımlı, daha eşitlikçi ve daha demokratik düşünebilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu anlamda sadece kadınlar ve erkekler arasında değil; çalışan kadınlar ile çalışmayan kadınlar arasında da siyasal tutum farklılıkları görülmektedir.

Ücretli bir işte çalışma, kadınların siyasal ilgi ve bilgi düzeylerinin artmasını da beraberinde getirecektir. Çalışan kadınların ev hanımlarına göre, siyasi olarak bilgilenmeleri ve siyasal faaliyetlerde etkin olmaları muhtemeldir. Çünkü siyasal yaşama katılma, daha fazla kaynak, bilgi, beceri ve zaman gerektirmektedir. Ev hanımlarının sınırlı kaynaklara sahip oldukları, siyasal bilgilerinin az oluşu ve siyasete ayıracak zamanlarının kısıtlı oluşu gibi faktörler göz önünde bulundurulduğunda siyasete daha az katıldıkları söylenebilir. Buna karşılık, daha eğitimli olan, daha fazla kaynağa ve daha fazla zamana sahip olan kadınların siyasete daha fazla katıldıkları bilinmektedir. Ayrıca çalışan kadınlar, sivil toplum kuruluşlarına daha fazla üye olmakta, siyasete karşı daha olumlu tavırlar sergilemekte, gösteri ve yürüyüş gibi eylemlere daha fazla katılmaktadırlar. Yine çalışan kadınların herhangi bir seçimde aday olma potansiyelleri çalışmayanlara göre daha yüksek olmaktadır.

Görüldüğü gibi kadınları siyasetten uzak tutan nedenlerin başında kadınların biyolojik özellikleri dışında, erkek egemen siyasal kültür, ataerkil aile yapısı, kısaca sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik faktörler gelmektedir. Kadınlar, genel olarak siyasal yaşama katılmada isteksiz olmaktadırlar. Kadınlardaki, "siyasetin kadına uygun olmayacağı" algısı kadınları siyaset sahnesinin dışında tutmaktadır.

2.3.3. Siyasal Tutum, Davranış ve Tercihlerde Toplumsal Cinsiyetin Etkisi

Önceki bölümde de belirtildiği gibi bütün toplumlarda cinsiyetten kaynaklanan bir rol farklılaşması bulunmakta ve bu durum, siyasal tutum ve davranışlara da yansımaktadır. Geleneksel cinsiyet rolleri (kadının annelik görevi vb.), kadınların ve erkeklerin siyasi tercihleri arasında belirgin farklılıklara da neden olmaktadır. Bu farklılıklar, parti ve aday tercihlerinde, siyasi meselelere yaklaşımlarda ve ilgi duyulan konular üzerinde oldukça belirgindir. Bu farklılıklara kısaca değinmek cinsiyetin siyasal kültür üzerindeki etkisini anlamak açısından yararlı olacaktır.

Kişinin cinsiyeti, siyasal tercihler üzerinde etkili olan en önemli faktörlerden birisidir. Siyasal inanç ve davranışlardaki cinsiyet farklılıklarını açıklamak için genel olarak üç bakış açısı kullanılır. Bunlar, siyasal toplumsallaşma, yapısal ve durumsal farklılıklardır. Siyasal toplumsallaşma bakış açısına göre kadınların ve erkeklerin siyasal tutumlarındaki farklılıklar, farklı siyasal sosyalleşme süreçlerinden kaynaklanmaktadır (Orum, Cohen, Grasmuck ve Orum, 1974, ss. 197-198). Buna göre kadınların siyasete olan ilgi ve bilgilerinin düşük olmasının ve siyasetin eril bir alan olarak algılanmasının önemli sebeplerinden birisi de siyasal toplumsallaşmadır (Alkan, 1989, s. 124).

Cinsiyet, siyasal kültürler bağlamında önemli bir değişkendir. Genel toplumsallaşma sürecinde cinsiyet rolleri öğrenildiği gibi, siyasal toplumsallaşma sürecinde de cinsiyet rolleri siyasal kültür bağlamında öğrenilmektedir. Bu yüzden kadın ve erkeğin siyasal toplumsallaşma süreçleri farklılık göstermektedir (Akın, 2013, s. 56). Örneğin küçük yaşlardan itibaren kadınlara evle ilgili beceriler (yemek pişirmek, çocuk bakmak vb.), erkeklere ise ekonomik anlamda kullanabilecekleri beceriler öğretilmektedir. Kısacası farklı sosyalleşme yaşantıları, siyasal davranışlarda cinsiyet farklılıklarının oluşmasının temel nedeni olmaktadır (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009, ss. 102-103).

110 ülkenin siyasal kültürü üzerinde yapılan karşılaştırmalı bir araştırmada, çocuk yetiştirmede kız-erkek farklılığı güdülen toplumlarda, bu farkın genellikle kızlar aleyhine olduğu gözlenmektedir. Buna göre çocuk, aşama aşama siyasetin erkek işi olduğu bilgisini edinir. Kız çocuklarına evle olan ilişkileri özendirilirken, erkek

çocuklarına daha büyük amaçlar özendirilir. Siyasal toplumsallaşma sürecinde kızlar için genellikle itaat ve sorumluluk duygularının gelişmesine önem verilirken; erkek çocuklar için başarı ve kendine güven duygularının gelişmesine önem verilmektedir. Bunun sonucunda erkeklerde başarı eğilimi egemen olurken; kızlarda kendi bireysel nitelikleriyle ve başkaları tarafından beğenilme isteği egemen olmaktadır. Bu da, kız çocuklarının büyüdüklerinde siyasetle daha az ilgilenmesinde rol oynayabilmektedir (Alkan, 1989, ss. 124-125; Yalçın, 2016, s. 351). Bu bağlamda cinsiyet, siyasal toplumsallaşma sürecinin işleyişini etkileyen en önemli bireysel faktörlerden birisi olarak, bir toplumun siyasal kültürünü de önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Çocuk, önce aile, ardından okul ve sosyal çevre tarafından siyasetin erkek işi olduğu bilgisini edinir.

Diğer bir bakış açısına göre, kadın ve erkeğin siyaset konusundaki tutum farklılıkları, kadın ve erkeğin yapısal özellikleri ve yapısal farklılıklarından (Orum vd., 1974, s. 198) yani biyolojik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Kadınların siyasal tutumlarındaki farklılıklar için getirilen ilk açıklamalar siyasetin erkeksilikle bağlantılı olduğu düşünülen biyolojik tartışmalara dayalı olmuştur. Biyolojik yaklaşıma göre, kadınlar fiziksel olarak farklıdırlar ve bu da onların siyasal olarak (siyasal duruş, siyasal tercih gibi) da erkeklerden farklı olmalarına neden olmaktadır. Bu yaklaşıma göre biyolojik olarak çocuk doğurabilme yetisine sahip olan kadın, bu rolü gereği daha duygusal olmaktadır. Bu nedenle de siyasal alandaki duygularının zayıf olması ve dolayısıyla siyasetle daha az ilgilenmeleri şaşırtıcı değildir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009, ss. 100-101).

Son olarak kadın ve erkeğin siyasal tutum ve tercihleri içinde bulundukları duruma bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Burada yine cinsiyet rollerindeki farklılıktan doğan işbölümüne vurgu yapılmaktadır. Bu görüşe göre, cinsiyet rollerindeki farklılıklar, çıkar ilişkilerine göre siyasi farklılıklara dönüşmektedir. Örneğin fırsatlardaki eşitsizlikler, siyasi tutum farklılıklarının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Erkekler için eşit ücret fırsatları, kadınlar arasında siyasi farklılıklar üretebilir. Bu farklılıklar, onların siyasi beklentilerini şekillendirebilmektedir (Orum vd., 1974, ss. 198-199). Yani kadınların ve erkeklerin siyasal yönelimleri, içinde bulundukları duruma göre çıkar ilişkileri bağlamında şekillenmektedir.

Kadınlarla erkeklerin ihtiyaç öncelikleri farklıdır. Kadınların ihtiyaçlarına göre sosyal imkânlarının eksik oluşu, onların siyasal beklentilerini büyük ölçüde belirlemektedir. Örneğin kadınlar, sosyal refah konularına erkeklerden daha fazla öncelik vermektedir. Bu durum, kadınların devlete daha fazla bağımlı olmasıyla ilişkilendirilebilir. Kadınlar, devletin sosyal güvenlik politikalarını erkeklerden daha fazla desteklemekte ancak onları tehdit eden politikalara daha fazla karşı olmaktadırlar. Kadınların refah devleti tarafından sağlanan sosyal güvenlik uygulamalarına erkeklerden daha fazla ihtiyaç duymaları "yoksulluğun dişileştirilmesi" anlamına gelmektedir. Tüm bunlar da kadınların ve erkeklerin maddi çıkarları arasındaki farklılığa vurgu yapmaktadır (Gidengil, Blais, Nadeau ve Nevitte, 2003, s. 3). Kısacası ihtiyaçlar da kadın ve erkeğin siyasal tercihleri üzerinde etkili olan bir faktördür.

Daha önce de belirtildiği gibi kadınlarla erkekler arasındaki siyasal tutum ve davranış farklarının temelinde genel olarak her iki cinsin de toplumdaki konumlarının farklı oluşu yatmaktadır. Bu da yine cinsiyete dayalı iş bölümü ile açıklanabilir. Kadının biyolojik olarak çocuk doğurma görevi, onu ev içi işlerle sınırlandırmış ve toplumda ikincil konuma düşmesine neden olmuştur. Çalışma yaşamı olmayan evli bir kadın, kocasından çok daha dar bir çevrede yaşar ve içinde bulunduğu çevrenin koşullarından etkilenir. Farklı toplumsal sınıfların yaşam koşullarıyla ilgili bilgisi kocasınınkinden oldukça azdır. Bu kadının günlük alışverişinin ötesine geçen, ekonomiyi ve çevresini aşan bir boyutta toplumsal olayları değerlendirmesine ve analiz etmesine imkân yoktur. Yani onun evreni, kocasınınkinden çok daha dardır. Onun içinde bulunduğu çevrenin koşulları daha ağır değiştiği için, geleneklere daha çok bağlıdır ve daha tutucudur. Kısacası, ev kadını siyasal yaşama erkekten daha az ilgi duyar. Çünkü siyasal yaşamın boyutları onun küçük dünyasını aşar (Kışlalı, 1994, s. 150). Bu yüzden de kadınlar genellikle genel siyasi sorunlarla ilgilenmek yerine, daha çok yerel sorunlara odaklanırlar. Kasabaya yapılacak bir okul, onları bir dış politika sorunundan daha fazla meşgul eder (Yücekök, 1987, s. 28). Bu bağlamda ev ve aile içi rollerle yetinen bir kadının siyasal yaşamda çok aktif bir katılım göstermesi beklenemez. Çünkü kadınların bunun için ne yeterli zamanları ne de enerjileri vardır. Bu nedenle kadınlar oy verme gibi fazla zaman ve enerji gerektirmeyen siyasal katılma

türlerine yönelmektedirler. Cinsler arasındaki rol farklılaşması, erkeklerde siyasal katılım alanını genişletirken, kadınlarda ise daraltmaktadır (Balcı vd., 2013, s. 48).

Siyasal kültüre cinsiyet açısından bakıldığında kadınların erkeklerden daha uyucu ve düzeltmeci oldukları görülmektedir. Erkekler kadınlara göre daha devrimci bir yöneliş içerisindedirler. Yabancılaşmış bir toplumda kadınlar, sistemin kuralları içinde düzeltimden yana olduklarını göstermektedirler. Bu durum kadının aile reisine bağımlılığı olgusuna yol açmaktadır. Yani oy kullanan, siyasete yabancılaşan kadınların siyasal tercihleri de kocalarının ya da aile reisinin tercihlerine yönelik olacaktır (Kahraman, 2011, s. 73). Bu durumda evliliğin de kadının siyasal tercihi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Evli çiftler büyük bir çoğunlukla seçime katılma kararını müştereken vermekte (Baykal, 1970, s. 65) ve çoğunlukla eşler aynı parti ya da adayı desteklemektedirler. Evli kadınlar genellikle kocaları ile aynı partiye oy vermektedirler (Uluç, 2007, s. 76).

Kadınların siyasal tutum ve davranışlarındaki genel karakteristik özellikler ise şunlardır: Kadınlar sandık başına gitmeye erkeklerden daha az eğilimlidirler. Oy kullandıkları zaman da erkeklere oranla tutucu partileri daha çok desteklemektedirler. Ancak, erkeklerin siyasi tercihleri zor değişirken; kadınların siyasi tercihlerinde bir kararlılık görülmemektedir. Ayrıca kadınların, güçlü olanı ve istikrarı seçme eğilimi erkeklerden daha fazladır. Adayların veya parti liderlerinin kişiliği, kadınları ideolojilerden daha çok etkilemektedir (Kışlalı, 1994, s. 144). Bu çerçevede kadınların tercihlerindeki dikkat çeken bir diğer özellik, kişiliklere karşı çok hassas oluşlarıdır. Kadınların siyasal tercihlerini yaparken parti programından çok, siyasetçilerin kişiliklerini dikkate aldıkları anlaşılmaktadır (Baykal, 1970, s. 65).

Görüldüğü gibi kadın ve erkeğin siyasal eğilimleri arasındaki farklar oldukça barizdir. Kadınlar, doğaları gereği daha duygusaldırlar. Kadınların erkeklere göre daha duygusal olmaları, siyasi olaylar konusunda mantıksal değil de daha duygusal yaklaşmalarına neden olmaktadır. Genel olarak kadınlar erkeklere göre siyasi gerginliklerden daha fazla kaçınmakta, otoriter sistemleri daha fazla benimsemekte, daha muhafazakâr eğilimler göstermekte ve siyasi tercihlerinde daha kararsız olmaktadırlar (Şentürk, 2008, s. 26). Ayrıca yapılan araştırmalar, kadınların güç kullanımına başvurmada erkeklerden daha isteksiz olduklarını ortaya koymaktadır

(Gidengil vd., 2003, s. 2). Yine kadınlar huzur ve istikrarı temin etmede tek partiyi daha uygun bulurken, erkekler kadınlara göre daha liberal bir tutum sergilemektedirler (Uluç, 2007, s. 75).

Kadınların ideolojileri ve parti tercihleri incelendiğinde, kadınların erkeklerden daha muhafazakâr olduğu söylenebilir. Kadınlar, var olan sosyal düzeni korumak için geleneksel dini inançlardan daha çok etkilenmektedirler (Lipset, 1986, s. 250). Bu konuda yapılan çalışmalar, kadınların dindarlık seviyelerinin yüksek olmasına paralel olarak dini ve muhafazakâr partilere erkeklerden daha çok yöneldiklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, kadınların ve erkeklerin politik konulara yaklaşımları arasında da belirgin farklılıklar bulunmaktadır. 1980'lerden bu yana yapılan araştırmalar, politik sorun tercihlerinde kadınların feminist değerleri, refah devletini ve sosyal harcamaları daha fazla desteklediğini ve piyasaya dayalı çözümleri erkeklerden daha az destekliklerini göstermektedir. Kısacası ihtiyaç farklılıkları, siyasal görüş farklılıklarını da beraberinde getirmektedir. Çünkü erkekler ve kadınlar farklı konulara öncelik vermektedirler ve feminist değerler ile sosyal harcamalar, kadınlar için daha önemli görünmektedir. Bu anlamda sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin, kadınların siyasi sürece yönelik bakış açılarının ve çıkarlarının kaynağı olduğu söylenebilir (Kittilson, 2016, ss. 3-5). Diğer bir ifadeyle toplum içinde her türlü eşitsizliğe maruz kalan ve ikincil konumda bulunan kadın için düşük ücretle çalışma, işsizlik ve yoksulluk ödeneği gibi konular daha önemli olduğu için siyasal parti tercihleri de bu doğrultuda olmaktadır.

Erkek egemen zihniyetin sonuçlarından biri de erkeklerin kadın-erkek eşitliği sorunuyla nadiren ilgilenmesidir. Bu da cinsiyetçiliğin bir "kadın meselesi" olarak algılanıp sınırlandırılmasına, hatta çoğu zaman ciddi bir sorun olarak görülmemesine, bu sorunları çözme görevinin kadınlara verilmesine neden olmaktadır (Işık, 2007, s. 57). Gerçekten de kadına şiddet, kadın cinayetleri, taciz, tecavüz gibi sorunlarla ilgilenenler, bu sorunların çözümü için çaba gösteren ve eylemler yapanlar hep kadınlardır. Bu sorunlar, erkekler için -kadınlar için olduğu kadar- önemli görülmemektedir.

2.4. SİYASAL KÜLTÜRÜ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Siyasal kültür, siyasetin daha çok öznel ve psikolojik yönüyle ilgilidir. Bu yönüyle siyasal kültür, bireyin siyasal tutum ve davranışlarından ayrı düşünülemez. Bu yüzden de bir toplumdaki siyasal kültürü anlamak için hem tutumlara hem de bunların eylem ve pratiklerine bakmak gerekmektedir (Çelebi, 2016, s. 220).

Bireylerin bu davranış, tutum ve eylemleri incelenirken de bir takım ölçütler kullanılmaktadır. Cinsiyet, yaş, eğitim, gelir düzeyi ve meslek gibi faktörler, bireyin siyasal tercih ve davranışlarını etkileme ölçütleri olarak önemle üzerinde durulan ölçütlerdir. Diğer bir ifadeyle siyasal kültür, siyasal inanç, siyasal değer ve siyasal davranışlardan oluştuğuna göre siyasal kültüre etki eden bu siyasal davranışlar üzerinde cinsiyetin, yaşın, eğitimin, gelir düzeyinin ve mesleğin önemli etkileri vardır. Cinsiyet faktörü, bir önceki başlıkta incelendiği için bu bölümde ele alınmayacaktır.

2.4.1. Yaş

Bireyin içinde bulunduğu toplumun siyasal kültürünü benimsemesi, birtakım değerler, inançlar ve tutumlar geliştirebilmesi için, belirli bir yaş sınırını aşması gerekmektedir. Bu yüzden yaş, siyasal tercihler üzerinde etkili ve önemli bir faktördür.

Kuşaklar arasındaki siyasal tutum farklılıklarının temelindeki ana etken, bireysel enerjinin düzeyi, yani değişikliklere uyum yeteneği gelmektedir. Yaşlanmayla birlikte siyasal katılımın yoğunluğu da azalmaktadır. "Yaşlılığın getirmiş olduğu bir takım fiziksel (enerji kaybı, hastalıklar) ve psikolojik (hayata karşı pek bir beklentisinin kalmaması, ölümün yaklaşması) gerçekler yaşlıları siyasetle ilgilenmekten alıkoymaktadır" (Uluç, 2007, s. 72). "Yıllar geçtikçe enerjisi azalan kişi, uyum göstermek için yeni çabalar gerektirecek köklü değişikliklerden korkmaya başlar" (Kışlalı, 1994, s. 135). Bu da onların siyaset sahnesinin gerisinde kalmalarına neden olmaktadır.

Yaşın siyasal tercihlerdeki önemi, yaşlı kuşakların değişimlere karşı dirençli oldukları, buna karşın genç kuşakların ise yeniliklere daha açık olduğu şeklinde

özetlenebilir (Ozankaya, 1968, s. 269). Yani "gençler, yaşlılara oranla, genellikle daha çok değişme ve yenilik yanlısıdırlar. Yaşlılarda ise tutucu eğilimler güçlenmektedir" (Kışlalı, 1994, s. 132). Ayrıca gençler, yaşlılara göre çağdaş ve modern değerleri benimsemeye daha yatkındır. Bu da onların kitle iletişim araçlarını daha sık kullanmalarının bir sonucu olabilmektedir. Örneğin sosyal medyada yer alan eşitlikçi söylemler, gençlerin kadın-siyaset ilişkisine olan bakış açısına olumlu yönde etki edecektir.

Bununla birlikte, gençler, güçlü ve geleneksel yapılara karşı olan ideolojilere daha yatkın olma eğilimindedirler (Çukurçayır, 2000, s. 78). Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, genç yaşlarda radikal siyasal hareketler daha çok desteklenmektedir. Yaşla birlikte muhafazakârlık da artmaktadır (Baykal, 1970, s. 82). Yani gençlik yıllarında etkisi altında kalınan ve benimsenen bazı siyasal görüşler, yıllar geçtikçe ılımlılaşmakta ve siyasal tercihler de soldan başlayıp sağa doğru kayma eğiliminde olmaktadır (Kışlalı, 1994, s. 136). Yaş ilerledikçe, bireyin siyasal tercihleri, bir kararlılık kazanmakta ve siyasal yaşama katılması daha düzenli bir kalıba oturmaktadır (Talaslı, 1996, s. 31).

Yaşın siyasal kültür üzerindeki etkileri şu şekilde özetlenebilir: Hemen hemen bütün toplumlarda gençler, siyasete daha az ilgi duymakta; daha düzensiz ve daha düşük düzeylerde bir katılma göstermektedir (Turan, 1977, s. 80). Orta yaş döneminde ise bireyler siyasal yaşama daha yoğun ilgi göstermektedirler. Çünkü orta yaş grubu bireyler belli sorumluluklar almışlardır; dünya görüşleri, hayata, topluma ve siyasal olaylara bakışları daha netleşmiştir. Yaşlılık döneminde ise siyasete katılımları düşüş göstermektedir. Bunun nedeni de ileriki yaşlardaki bireylerin hayattan ve toplumdan beklentilerinin azalması ve fiziki güçlerinin hareketliliğe olanak vermemesidir (Öztekin, 2018, s. 259). Sonuç olarak bireylerin siyasal tercihleri ve değerleri farklı yaş dönemlerinde, yaşadıkları tecrübeler çerçevesinde şekillenmekte ve birey, belirli bir yaşa ulaştığında ise bu değerler kalıplaşıp onun siyasal kültürünü belirlemektedir.

2.4.2. Eğitim

Eğitim, toplumsallaşmanın en önemli araçlarından birisidir. Toplumsallaşma, siyasal toplumsallaşmayı da içerdiğine göre, eğitim, siyasal değerlerin kazandırılmasında başvurulan önemli bir araç olmaktadır (Özer, 1988, s. 169; Turan, 1977, s. 77). Eğitimle beraber gelişen dünya görüşü ve entelektüel bilgi, bireylerdeki kalıplaşmış değerlerin değişmesine neden olmakta; daha modern ve daha eşitlikçi düşünmelerinin önünü açmaktadır. Bu açıdan eğitimin siyasal bilinçlenmeyi arttırdığı söylenebilmektedir.

Siyasal kültürün gelişmesi için eğitim, en önemli faktörlerden birisidir. İnsanlar eğitildikçe siyasetle ilgili yeni gelişmeleri, yeni bilgileri öğrendikçe, eski alışkanlıklarını değiştirmeye başlayacaklardır (Öztekin, 2018, s. 240). Eğitim-siyasal davranış ilişkisini bir çeşit bilgi-siyaset ilişkisi şeklinde yorumlamak mümkündür. Baykal, eğitim ile siyasal davranış arasındaki ilişkiyi "bilginin belli bir davranış biçimine yol açışı" (Baykal, 1970, s. 53) şeklinde yorumlamaktadır.

Siyasal davranışlar üzerine yapılan araştırmalar, siyasal davranış ile eğitim arasında olumlu bir bağlantının varlığını kanıtlamıştır. Buna göre eğitim, siyasal konularla ilgili, siyasal yaşama katılmaya hazır ve onun gereklerini yerine getirmiş bir insan tipini ortaya çıkarmaya yardım etmektedir (Özer, 1988, s. 165). Yani eğitim düzeyinin, siyasal bilgi, ilgi ve siyasal katılma konularında bireyler üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Daha fazla eğitim görme, yurttaşlık bilincinin artışı ile doğru orantılıdır. Eğitim, kişinin bakış açısını genişletmekte, hoşgörü kurallarının gerekli olduğunu anlamasına yardımcı olmakta ve rasyonel tercih yapma yeteneğini arttırmaktadır. Kişinin eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik değerlere olan inancı artar ve kişi demokratik uygulamaları destekler (Özer, 1996, ss. 91-92).

Bunun yanında eğitim düzeyinin yükselmesi, bireyleri toplumsal cinsiyetçi bakış açısından uzaklaştırarak, onların daha eşitlikçi değer ve yaklaşımları benimsemelerini sağlamaktadır. Özellikle –üniversite- eğitim müfredatı, cinsiyet eşitliğini yansıtan, çağdaş ve modern değerleri kapsayan bir içeriğe sahip olduğundan, bireylerin eşitlikçi tutum ve değerleri benimsemelerine etki edecektir. Bu yolla değişen

algılar ve yükselen eğitim düzeyi sayesinde kadınlar kamusal ve siyasal alanda daha adil bir düzeyde temsil edilebileceklerdir (Atabey ve Hasta, 2018, s. 506).

Yüksek eğitimli kimseler, düşük eğitimli kimselere kıyasla, siyasal meseleleri daha iyi anladıkları kanaatindedirler. Sistemi etkileme şansıyla ilgili algıları da daha kuvvetlidir (Yayla, 2017, s. 196). Eğitim seviyesi yüksek olan bireyler, üyesi oldukları topluma karşı daha büyük bir sorumluluk hissetmekte ve kamu politikalarını etkileyebilme potansiyellerinin olduğuna, eğitim seviyesi daha düşük olan vatandaşlardan daha fazla hissetmektedirler (Roskin vd., 2018, s. 162). Buna paralel olarak eğitimli bireyler, siyasal olaylara daha fazla ilgi gösterirler. Siyasete girmeleri ve siyasette aktif olarak görev almaları daha muhtemeldir ve özgüvenleri yüksektir. Eğitim seviyesi düşük olan kimseler ise daha özgüvensizdirler. Siyaset hakkında yeterince bilgilerinin olmadığını düşünürler. Bu yüzden da pasif kalmayı tercih ederler (Yayla, 2017, s. 348). Kısaca eğitim seviyesi daha yüksek olan bireyler daha katılımcıdır.

Eğitimin siyasal davranış ve tutumlar üzerindeki etkilerini inceleyen Almond ve Verba, eğitim düzeyi yüksek olan kimselerle, eğitim seviyesi düşük olan kimseler arasındaki farklılıkları yedi madde halinde açıklamaktadırlar. Buna göre eğitim seviyesi yüksek bir kimse, düşük eğitimlilere kıyasla;

> Hükümetin birey üzerindeki etkisinden daha çok haberdardır.
> Siyasi haberleri ve seçim kampanyalarını daha yakından takip eder.
> Siyasal bilgisi daha fazladır.
> Hakkında kanaat sahibi olduğu siyasal konular ve siyasal ilgi alanı daha geniştir.
> Siyasal konuları daha çok tartışır.
> Siyasal konuları tartışacağı ve serbestçe konuşabileceği çevresi daha geniştir.
> Siyasal organları ya da kişileri etkileme açısından kendisini daha yeterli görür (Almond ve Verba, 1963, s. 317).

Görüldüğü gibi eğitimin, bireyin siyasal ilgi ve siyasal bilgi düzeylerini arttırmada, daha modern düşünmelerini sağlamada ve siyasal eylemlerini arttırmada önemli işlevleri vardır**.** Eğitimli birey, siyasal meselelere daha fazla ilgi gösterir;

siyasal sistem hakkında daha çok bilgiye sahip olması gerektiğine inanabilir; kendini daha sorumlu hissedebilir ve bu bilinçle hareket eder. Ayrıca eğitimli birey kaynaklara ulaşma konusunda düşük eğitimlilere göre daha avantajlı konumdadır. Eğitimli birey, daha çok kaynağa ulaştığından siyasal ilgi ve bilgi düzeyi de artacaktır. Yine eğitim, kişinin değer yargılarını da ılımlılaştırmakta ve bireyin siyasal konulara daha farklı bir bakış açısıyla bakmasını sağlamaktadır.

2.4.3. Gelir

Siyasal tercihler üzerinde etkili olan faktörlerden bir diğeri de gelir düzeyidir. Gelir düzeyi ile siyasal ilgi ve siyasal katılım arasında doğru bir orantı bulunmaktadır. Gelir düzeyinin artmasıyla siyasal yaşama katılım oranı artmakta; gelir düzeyi düştükçe bu ilgi azalmaktadır. Çünkü gelir düzeyi yüksek olan bir kişinin, tıpkı daha iyi eğitim görmüş birisi gibi, siyasal olarak daha aktif ve daha özgüvenli olma olasılığı yüksektir (Talaslı, 1996, s. 33). Gelir ile siyasal davranış arasında yapılan araştırmalar, siyasetle en ilgisiz kişilerin en düşük gelir grubundaki kişiler olduğunu göstermektedir (Özer, 1988, s. 163). Kısaca alt gelir gruplarında siyasete katılımın yoğunluğu, üst gelir gruplarına göre daha azdır (Öztekin, 2018, s. 256).

Lipset'in yaptığı araştırma bulgularına göre ekonomik yönden gelişmiş ülkelerde düşük gelir grubuna mensup olanlar sol partileri, yüksek gelir grubuna girenler ise sağ partileri desteklemektedirler (Lipset, 1986, s. 247). Gelişmiş ülkelerde aynı gelir grubuna dâhil olan bireylerin ortak bir siyasal tutum sergiledikleri kabul edilmekle birlikte; ekonomik olarak belli bir istikrarsızlığın içinde yer alan ülkelerde kitlelerin içinde bulundukları gelir grubunun denk düştüğü ideolojiyi temsil eden partileri desteklediğini söylemek zordur. Örneğin 1990'lı yıllardan 2000'li yılların başına kadar Türkiye'de seçmenler sürekli farklı dünya görüşlere sahip partileri iktidara getirmekte, ekonomik sorunları çözemediğini gördükten sonra onun yerine yeni bir partiyi tercih etmektedirler (Uluç, 2007, s. 88).

Yüksek gelire sahip bireylerin toplumdan "en fazla nimeti temin edenler" olmaları nedeniyle, toplumdaki bu yerlerini korumak ve sürdürmek amacıyla siyasal sistemin işleyişini ve siyasal olayların gelişimini yakından takip etmeleri muhtemeldir.

Bu açıdan yüksek gelire sahip kişi, siyasal olayları kitle iletişim araçları sayesinde daha yakından takip edecek ve siyasal örgütlerde daha fazla faaliyet gösterebilecektir. Bu da onun siyasal ilgi ve bilgisindeki artışı ile siyasal etkinlik duygusunun daha güçlü olmasına neden olacaktır. Buna karşın, alt gelir grubundaki bir kişi, siyasal olaylara ilgisizdir. Bunda yaşam koşullarının ağırlığının önemli bir etkisi vardır. Yani fiziksel ihtiyaçların zor karşılanmasıyla bir üst basamağa geçişin zor olması, bu bireylerin siyasal alanın dışında kalmalarına neden olmaktadır. Ayrıca alt gelir grubundaki bireylerin gazete, dergi, internet vb. bilgi-iletişim kaynaklarına ulaşımlarının kısıtlı olması ve siyasal gelişmeleri öğrenememenin vermiş olduğu eksiklik, ilgisizliği doğurmaktadır (Balcı vd., 2013, ss. 52-54). Dolayısıyla geçinebilmek için kendisini günlük işlere kaptırmış birisinin, siyasal etkinlik yoluyla durumlarını düzeltmek için uzun süreli girişimlere ayıracak ne zamanları ne de enerjileri vardır (Lipset, 1986, s. 248). Yani birincil ihtiyaçlarını karşılamada zorlanan biri için, siyasete ilgi duymak, siyasi konularda bilgi sahibi olmak, gösteri ve yürüyüş gibi siyasal faaliyetlere katılmak vb. pek olası görünmemektedir.

2.4.4. Meslek

Meslek, bireyin siyasal tercihleri ve siyasal eylemleri üzerinde etkili olan bir diğer faktördür. Bireyin eğitim düzeyi ve gelir durumu ile de yakından ilişkili olan meslek, bireyin siyasal katılımının niteliğini ve yoğunluğunu belirleyen önemli bir etkendir. Bazı meslek gruplarında daha yoğun bir katılım gerçekleşirken, bazılarında katılım oldukça düşük seviyede olmaktadır.

Bir siyasal davranış biçimi olarak siyasete katılım açısından, bireyin toplum içindeki konumu, öğrenim durumu, prestiji, mesleği ve statüsü karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen faktörlerdir. İnsanların bu özellikleri arttıkça siyasete katılmaları da artacaktır. Diğer bir ifadeyle, bireylerin eğitim seviyeleri yükseldikçe, toplumdaki konumları belirginleştikçe ve toplumda aranan meslekleri edindikçe her düzeyde siyasete katılım ve ilgi çoğalmaktadır. Sonuçta toplumu oluşturan bireylerin toplumsal statülerini yükselten bu gelişmeler sonucu, siyasal kültür ve bunun da sonucu olarak siyasal bilinçlenme artacağından, siyasal katılımın niceliği ve niteliği de artacaktır

(Öztekin, 2018, s. 256). Çünkü çalışılan işin niteliği, bireyin siyasal katılmasına etkinlik ve yoğunluk kazandırabilmektedir. Özellikle meslek gruplarının kendilerini ilgilendiren konularda yasal kararlar alınması söz konusu olduğunda yoğun katılma biçimlerine yönelecekleri söylenebilir (Özer, 1988, s. 163). İşçilerin haklarını ilgilendiren bir konuda işçilerin toplu grev yapmaları veya haklarını aramak adına işçi sendikalarına üye olmaları buna örnek verilebilir.

Ancak işçi gibi düşük statülü mesleklerde çalışanlar sadece kendilerini ilgilendiren konularda siyasal faaliyetlerde bulunurken, yüksek statülü mesleklerde çalışanlar bunun ötesinde bir siyasal katılım gerçekleştirirler. Yüksek statülü mesleklerde çalışan bireyler, menfaat gruplarının siyasayı değiştirmekte başarılı olduğuna şahit olmuştur. Sıradan işçiler genellikle siyasal hayatı bir "sessiz çoğunluk" olarak görür. Hükümete baskı yapmak için nadiren organize olmuşlardır. Fabrika işçileri, adaylar arasında az fark görebilirler. Vergi öderler, kurallara uyarlar, hayatlarını idame ettirirler ve bir yönetimden diğerine küçük değişiklikleri fark ederler. Oysa üst düzey yöneticiler, siyasal olaylara müdahil olurlar ve kimin kazandığıyla kendi kişisel gelecekleri arasında doğrudan ilişki görürler (Roskin vd.2018, s. 251). Kısaca, düşük statülü mesleklerde çalışan bireylerde siyasal etkinlik duygusu zayıf, yüksek statülü mesleklerde çalışan bireylerde siyasal etkinlik duygusu daha güçlüdür; yüksek statülü mesleklerde çalışanlar, düşük statülü mesleklerde çalışanlara göre daha katılımcıdır.

Meslek, sivil toplum kuruluşuna üyeliğin nitelik ve niceliğini de belirlemektedir. Kamu sektöründe çalışanlar memur sendikalarına, işçiler ise işçi sendikalarına, yani her meslek grubu kendi sınıfsal ve mesleksel örgütlerine üye olacaktır. Ayrıca bu bireyler kendilerine ait gelirleri olduğu için dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarına da üye olabilmektedirler. Üye oldukları bu sivil toplum kuruluşlarının toplantılarına katılıp, yayınlarını düzenli olarak takip edecekleri için siyasal bilinçleri de artacak ve ülke sorunlarına daha duyarlı olacaklardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN SİYASAL KÜLTÜR: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

3.1. ŞANLIURFA'NIN SOSYO-EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

3.1.1. Şanlıurfa'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı

Ekonomik yapı (üretim biçimi, üretim ilişkileri vb.), bir toplumun örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini, kadın-erkek ilişkilerini, aile ve evlilik kurumlarını kısacası toplumsal değerlerin tümünü etkilemekte ve biçimlendirmektedir. Diğer bir ifadeyle ekonomik üretim tarzı, toplumsal yapıyı şekillendiren ve toplumsal ilişkilerin niteliğini belirleyen etkenlerin başında gelmektedir. Tarih boyunca insanlar ekonomik nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalmış ve toplumlar ekonomik nedenlerden dolayı sürekli bir çatışma ve arayış içerisinde olmuşlardır. Kısaca bütün toplumsal değişimlerin temeli ekonomiye dayanmaktadır. Bu bağlamda bir toplumun ekonomik yapısını öğrenmek, o toplumun toplumsal ilişki biçimlerini ve değer yargılarını öğrenme konusunda yardımcı olmaktadır.

Jeopolitik konumu gereği verimli topraklara sahip olan Şanlıurfa, önemli bir tarım kentidir. Kentte yaşayanların önemli bir bölümü ya gelirinin tümünü tarımdan sağlamakta ya da tarımdan ek bir gelir elde etmektedir (Uluç ve Karasu, 2015, s. 208). Sanayinin yeterli ölçüde gelişmediği kentte aktif nüfusun %70'i tarımla uğraşmaktadır. Genel olarak Şanlıurfa ekonomisinin %60'ı bitki üretimi ve % 40'ı hayvancılığa dayanmaktadır. Dolayısıyla tarımdan sonra en önemli gelir kaynağı hayvancılıktır. 60 köyde hayvancılık birinci derecede gelir kaynağıdır. 375 köyde ise ikinci derecede gelir kaynağıdır (Coğrafya Dünyası, 2014).

Şanlıurfa, Türkiye'deki toplam sulanabilen alanların %10'una tek başına sahip bir kenttir. Şanlıurfa'da bu arazilerin %30'u sulanabilen arazilerdir. GAP'ın tamamlanmasıyla sulanacak 1,822 milyon hektar arazinin %50'si Şanlıurfa'da bulunmaktadır (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2017). Kentte üretilen başlıca tarım

ürünleri pamuk, mercimek, buğday, Antep fıstığı, biber ve mısırdır. Türkiye'nin ihtiyacı olan pamuğun yüzde 45'i, kırmızı mercimeğin yüzde 38'i, mısırın yüzde 22'si, arpanın yüzde 13'ü ve buğdayın da %9,'u Şanlıurfa'da üretilmektedir (Hürriyet, 2018). GAP'la birlikte sulama imkânları gelişen Şanlıurfa'da alternatif ürün sayısı da artmaya başlamıştır. Sulu tarıma geçişle birlikte Şanlıurfa'da yer fıstığı, marul, karalahana, brokoli ve karnabahar, üretimine de başlanmıştır (Hürriyet, 2017).

Kentte en fazla üretilen tarımsal ürünlerin başında Antep fıstığı gelmektedir. Türkiye'deki Antep fıstığının %40'ı Şanlıurfa'da üretilmektedir. 2018 verilerine göre Türkiye genelinde 240.000 ton Antep fıstığı üretimi yapılmıştır. Bunun 100.107 tonu Şanlıurfa'da üretilmiş olup, bu rakamlar Şanlıurfa'yı Antep fıstığı üretiminde birinci sıraya taşımıştır (Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası, 2019).

Şanlıurfa'da sanayi az gelişmiştir. Şanlıurfa'da sanayinin ekonomiye katkısı tarıma dayalı sanayidir. Tarıma dayalı sanayi içerisinde hububat ve pamuk ağırlıklıdır. Şanlıurfa'da Tekstil ve Gıda sektörünün toplam imalat sanayi içerisindeki payı %71 dolayındadır. Diğer Sektörlerin imalat sanayi içerisindeki payı ise ancak %29'dur (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2017). Başlıca sanâyi kuruluşları: Un fabrikaları, tuğla-kiremit fabrikaları, Urfa Pamuk İpliği Sanyii A.Ş., Çimento Fabrikası, Hilvan Yem Fabrikası, Siverek Tereyağ Fabrikası, Tarım Âletleri ve Makinası Fabrikası, Et ve Balık Kurumu Et Kombinası ve Yapağı Yıkama ve Yün İpliği Fabrikası (Coğrafya Dünyası, 2014).

Şanlıurfa'da, turizm de ekonomiye önemli ölçüde katkısı sağlamaktadır. "Peygamberler Şehri" olarak anılan kentte inanç turizmi yaygındır. Ayrıca, 2019 yılının "Göbeklitepe Yılı" ilan edilmesiyle birlikte kente gelen turist sayısında önemli oranda artış yaşanmaktadır. Açıklanan verilere göre 2019 yılında Göbeklitepe'yi 412 bin 378 kişi ziyaret etmiştir. Otellerin doluluk oranı ise %95'e ulaşmıştır (Hürriyet, 2020).

Bütün bunlara rağmen Şanlıurfa gelişmekte olan bir kenttir. Kentteki yaşam olanakları halen beklenilen seviyeye ulaşmamıştır. Kentteki istihdam oranları Türkiye sıralamasının altında, işsizlik oranları ise Türkiye sıralamasının üzerindedir. Şanlıurfa'da istihdam oranı %35,7'dir. Türkiye genelinde ise bu oran %45,7'dir. Erkeklerdeki istihdam oranı %52,2 iken, bu oran kadınlarda %19,7'dir. Şanlıurfa'daki

işsizlik oran ise %23,4'tür. Türkiye genelinde bu oran %13,7'dir. Erkeklerdeki işsizlik oranı %25,1, kadınlardaki işsizlik oranı %18,4'tür (TÜİK, 2019b).

Şanlıurfa'nın hâkim üretim biçiminin tarım ekonomisine dayanması, bölgede kapalı sosyal yapı unsurlarını doğurmuştur. Geleneksel hayat tarzı, aşiretçilik ve ağalık sistemi, söz konusu sosyal yapı içerisinde öne çıkan olgulardır (Kaya 2015, s. 100). Tarımda yarı feodal yapı, hayvancılıkta geleneksellik, yarı göçebelik bölgenin sosyoekonomik örgütlenme biçimleridir. Bu örgütlenmenin doğal sonucu olarak da ağalık, şeyhlik ve aşiret reisliği gibi geleneksel kurumlar henüz varlıklarını korumakta ve az da olsa etkilerini sürdürmektedir (Gökçe, 2004a, s. 279). Sözü edilen geleneksel kurumlar bir sonraki başlıkta sosyal ve kültürel yönleri ile daha detaylı ele alınacaktır.

3.1.2. Şanlıurfa'nın Sosyo-Kültürel Yapısı

2019 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre Şanlıurfa'nın nüfusu 2.073.614'tür. Nüfusun %50,44'ü erkek, %49,56'sı kadındır (TÜİK 2019c). Şanlıurfa, Türkiye'nin (nüfus bakımından) 9'uncu büyük kentidir (Şanlıurfa Valiliği, 2019).

Şanlıurfa ilinde yapılan alan araştırmalarından çıkan sonuçlara göre, Şanlıurfa ili eğitim durumu incelendiğinde; "okuryazar değil, okuryazar ancak okula gitmemiş ve ilkokul eğitim düzeylerinde" kadın oranı erkek oranının üzerinde olduğu sonucuna varılmıştır. Toplamda kadınların %30'u eğitim almamış veya en alt eğitim düzeyinde bulunurken, erkekler için bu oran %16 olarak gerçekleşmiştir. Eğitim düzeyi yükseldikçe her kategoride sayısal olarak eğitimli erkek oranı eğitimli kadın oranının üzerine çıkmaktadır (Yıldırım, 2019, s. 7). 2019 TÜİK verilerine göre Şanlıurfa'da yaşayan kadınların %10'u (103.341 kadın) okuma yazma bilmemektedir. Bu oran erkeklerde ise sadece %1,4 (15.436 erkek)'tür (TÜİK 2019d). Görüldüğü gibi kentte kadınların eğitimlerine gereken önem verilmemektedir. Sadece eğitim açısından değil, bölgede kadına, kadının yapabileceklerine, kadın bedenine de gereken önem verilmemektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadın bedeni üzerinde, bölgenin kültürel yapısına göre şekillenen bir anlayışın varlığından söz edilebilir. Genel olarak kadınların kendileri için değil daha çok aşiret ya da topluma uygun davrandığı erkek

egemen bir anlayış ve tutum hâkimdir. Bu anlayışın izleri bölgede geleneklerden törelere, toplumsal ve bireysel davranışlara kadar geniş alana yayılmaktadır. Bu bağlamda bölgedeki kadının statüsü, kadının evin içinde ve evin dışındaki konumunu belirleyen, cinsiyetler arası eşitsizliği besleyip koruyan ve yeniden üreten mekanizmalardan söz edilebilir. Bu mekanizmalar; erken, zorla veya görücü usulü evlilik, çokeşlilik, başlık parası, namus cinayetleri, kadının eğitim durumu ve çalışma olanakları, siyasal ve toplumsal hayata katılım düzeylerini gösteren daha çok ekonomik göstergelerdir (Ökten, 2009, s. 304). Kadını ikincil konuma düşüren bu göstergeler (çokeşlilik, başlık parası, namus cinayetleri vb.) her ne kadar kent merkezinde sık görülmese de kırsal alanda halen geçerliliğini korumaktadır. Kırsal alanda kadın, cinsiyet rollerinden kaynaklanan işbölümü sonucu ev hanımı ve annelik gibi rolleri yerine getiren geleneksel bir konumdadır.

Şanlıurfa'da, erkeğin belirleyici, kadının ikincil konumda olduğu bir "soy ideolojisinin" büyük oranda geçerli olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek arasında iktidar ilişkisinin temelini bu soy ideolojisi oluşturmaktadır. Erkek, soyun de devam ettiricisi olarak değerlendirildiğinde, baba soyunu devam ettirmek de ancak erkek çocuklara sahip olmakla mümkün olacaktır. Soyun devamı babadan oğula geçtiği için erkek evlat soyun devam ettiricisidir. Şanlıurfa'da evli olsa da erkek çocuk sahibi olmayanlar ocaklarını sürdürecek bir "erkek çocuk" olmadığı için "körocak" olarak değerlendirilir (Ökten, 2009, s. 306). Dolayısıyla Şanlıurfa'da erkek çocuğa büyük değer atfedilir. Öyle ki bu kentte toplum, dört- beş kızı olan ancak hiç oğlu olmayan ailelere soylarını devam ettirecek kimseleri olmadığı için hiç çocukları yokmuş gözüyle bakmaktadır. Bu da çokeşliliğin önünü açan önemli bir neden olarak ortaya çıkmaktadır. Erkek, kız çocuk sahibi olsa bile soyunu devam ettirmek, diğer bir ifade ile erkek çocuk sahibi olmak için birden çok evlilik yapmaya yönelebilmektedir.

Soyun temel belirleyicisi erkek olduğu için gücün sahibi de erkektir. Şanlıurfa'da, kadınların büyük çoğunluğu hala ekonomik özgürlüklerine kavuşamamıştır. Dolayısıyla ekonomik olarak eşlerine bağımlıdırlar. Evin geçimini sağlayan kişinin erkek olması nedeniyle, evde alınacak olan kararlarda söz sahibi olan erkektir. Kadın ise kocasına itaat etmekle, ev ve çocuk bakımı gibi yükümlülükleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bu anlamda otoritenin cinsiyete göre belirlendiği söylenebilir.

Erkeğin kadın üzerindeki otoritesi, kadının siyasal tercihlerine de yansımaktadır. Şanlıurfa'da kadınların önemli bir bölümü halen eşlerine danışarak veya eşlerinin istekleri doğrultusunda oy kullanmaktadır. Dolayısıyla bir kadın, kocası hangi partiye oy veriyorsa kendisi de büyük çoğunlukla o partiye oy vermektedir. Bu da bölgede kadınların halen pek çok açıdan olduğu gibi siyasal açıdan da eşlerinin baskısına maruz kaldıklarını göstermektedir. (Bu konu ile ilgili istatistiki veriler "Siyasal Eylem" başlığı altında detaylı olarak ele alınacaktır.)

Geleneksel toplumların bir özelliği olarak, ekonomik ve diğer ihtiyaçların karşılanması ve karşılaşılan sorunların aşılmasında birincil ilişkilerin uzantısı olan hısım-akraba çevresinin başta gelmesi durumu Şanlıurfa için de geçerlidir. Akrabalar arası evlilikler, bu köyleri bir tür akrabalık birliklerine çevirmiştir. Akrabalık ilişkileri, aynı zamanda temel dayanışma ve yardımlaşma görevi de görmektedir. Güvenlik, adalet, borçlanma, yardımlaşma gibi pek çok ihtiyaç modern kurumlar yerine örgütsüz olan kentte, toplumsal güvence akrabalık ilişkileri üzerinden geliştirilmektedir Akraba evlilikleri, sülaleler arası akrabalıkları iyice pekiştirerek, akrabalık sınırlarını netleştirmektedir. Bu da aşiret yapısının henüz etkinliğini koruduğunu göstermektedir (Ökten, 2006, s. 31). Dışardan gelebilecek herhangi bir saldırı durumunda aynı aşiretten gelen bireyler arasında ortak bir kan ve soy bağı olduğundan orta savunma durumlarında bu aşiret bağı önemli rol oynamaktadır. Evlilik, doğum, ölüm, güvenlik ihtiyacı, yardımlaşma vb. birçok sosyal ilişki büyük oranda akrabalık bağı ve aşiretçiliğin etkisi altındadır.

Feodal toplumsal yapılanmalar içerisinde aşiret, bir güç kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal yapısı içinde aşiretsel yapının önemli bir yeri bulunmaktadır. Şanlıurfa, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde oransal olarak aşiret kökenli insanların en çok yaşadığı kentlerden biri olma özelliğine sahiptir (Uluç ve Karasu, 2015, s. 209). Aşiretçilik ve ağalık, kentte kendine has bir gelenek oluşturmuştur. Bir aşirete mensup olmak, toplumsal saygınlık kaynağı olarak görülmektedir. Yörede bireysel kimlikten ziyade, kolektif kimlikler (aşiret, aile vb.) sosyal hayatta daha ön plandadır. Kentte tabakalaşma; saygınlık, ekonomik güç ve statüye göre (ağa, şeyh, aşiret reisi) şekillenmiştir. Kırsal alanda en saygın kişi aşiret reisi ve çoğu zaman aynı anda ağa olan kimsedir. Ancak bu değerler şehir merkezinde eşit oranda görülmemektedir. Bu tabakalaşma tarzı, şehirde

başkalaşmıştır. Kırsalda aşiretsel yapı hâkim iken; şehirde gelenek, en başat ve yaygın ögeler arasındadır. Tabakalaşma, görece başkalaşmış olsa da sosyo-ekonomik modernleşme tam anlamıyla gerçekleşmediğinden Şanlıurfa'ya özgü bir modernleşme türü olarak geleneksel değerler, modernlikle harmanlanıp birlikte yürütülmektedir. Bu da kentte geleneksel değerlerin önemli oranda sürdüğünü göstermektedir (Kaya, 2015, 101).

Gelenek ve din, halen Şanlıurfa'nın toplumsal yaşamında belirleyici olan ögelerdir. Şanlıurfa toplumsal yapısında "din" baskın bir öğe olarak hep süregelmiştir. Bu nedenle sosyal hayatın birçok alanında dini motif ve ritüellerin izlerine rastlamak mümkündür (Kaya, 2015, s. 99). Bu dini ve geleneksel motifler, evlilik, doğum, ölüm gibi törensel etkinliklerde geçerliliğini korumaktadır. Yine bölgede erkek çocuk sahibi olamamanın bir "kusur" olarak değerlendirilmesi ve bunun çokeşliliğin edeni olarak görülmesi, erkek çocuğun bir prestij kaynağı olarak görülüp, kız çocuğunun geri planda kalması, kentte geleneksel anlayışın hüküm sürdüğünü göstermektedir. Kısaca, Şanlıurfa'da modernleşmenin izleri görülmekle birlikte geleneksel ve dinsel değerler toplum yapısını şekillendiren önemli ögelerdir.

3.2. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, SINIRLILIKLARI, HİPOTEZLERİ, VERİ TOPLAMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.2.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Sınırlılıkları

Toplumsal cinsiyet, cinsiyeti sosyolojik açıdan inceleyen bir terimdir. Toplumsal cinsiyete yönelik yapılan tanımlamalarda cinsiyetin biyolojik olmayan, toplumsal ve kültürel boyutuna vurgu yapılır. Bu tanımlamaya göre toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek bedenine toplumun yüklediği anlamlar bütünüdür. Başka bir deyişle, kadın ve erkeğin sahip olduğu biyolojik özelliklere toplum ve kültür tarafından bir takım değer yargıları yüklenir. Toplumsal cinsiyeti inşa eden ve sürdüren bu değer yargıları zaman içerisinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik cinsiyet kalıp yargılarına dönüşmektedir. Bu anlamda dikkat edilmesi gerekir ki, ilk toplumlardan itibaren kadın ve erkeklere biyolojik özelliklerine göre cinsiyetle ilişkili rol ve

sorumluluklar yüklenmiştir. Örneğin kadınlar ev ve çocuk bakımı gibi işleri üstlenirken, erkekler kamusal işlerle ilgilenmektedirler. İşte siyaset alanının erkeklere ait bir uğraş olarak algılanmasının ve siyaseti kadınların ilgi alanının dışında tutan temel faktör, cinsiyetten kaynaklanan bu rol farklılaşmasıdır. Bu anlamda, toplumun siyasal olana yönelik tutum ve davranışlarından oluşan siyasal kültürün toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi bu çalışmasının konusu olmaktadır.

Almond ve Verba, siyasal kültürün bilişsel, duygusal ve yargısal boyutunu olduğunu belirtmişlerdir. Siyasal kültürün bu üç boyutunun bir araya getirilmesinden oluşan bir siyasal kültür sınıflandırması yapmışlardır. Bunlar; yerel siyasal kültür, uyrukluk kültürü ve katılımcı siyasal kültürdür.

Bu üç katılım biçimi, siyasal kültürün niteliği hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışmada bu üçlü sınıflandırmanın paralelinde katılımcıların siyasal kültürleri hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla Özer Ozankaya'nın 1971 yılında yaptığı bir araştırma olan "Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür"[1] isimli çalışmasından yararlanılarak siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve siyasal eylem (katılım) olmak üzere dörtlü bir ölçeklendirme yapılarak anket formu oluşturulmuştur. Anket formunda yer alan sorularla katılımcıların bu üç siyasal kültür kalıbından (yerel kültür, uyrukluk kültür, katılımcı kültür) hangisi içerisinde yer aldığını tespit etmek, çalışmanın temel amacı olmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki cinsiyet ayrımı ve cinsiyetten kaynaklanan rol farklılaşması, cinsiyet ön yargı ve kalıp yargıları, günlük hayatın her alanını etkilediği gibi, siyasal alanı da etkilemektedir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet, her iki cinsiyetten olan bireylerin siyasal inançlarını, tutum ve değer yargılarını belirleyen önemli bir etken olmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın amacı, toplumsal cinsiyet rollerinin siyasal tutum ve davranışlara nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Çalışmada, siyasal kültür açısından kadın ve erkek arasındaki siyasal inanç, düşünce ve görüş farklılıkları ile siyasal tavır ve eylem farklılıkları, toplumsal cinsiyet rolü bağlamında, uygulanan saha çalışmasından elde edilen verilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışma,

[1] Özer Ozankaya, Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları

toplumsal cinsiyet ile seçmenlerin siyasal kültürleri arasında herhangi bir farklılığın olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca çalışmada toplumsal cinsiyet ile ilişkili olarak deneklerin kadın ve siyaset ilişkisine yönelik görüş ve düşünceleri hakkında bilgi edinmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda deneklere kadınların siyasette aktif olarak yer alıp almamasına yönelik sorular sorularak, deneklerin siyasal kültürlerinde toplumsal cinsiyeti faktörünün ne gibi bir etkisinin olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'nin pek çok kentinde olduğu gibi Şanlıurfa ili merkezinde de toplumsal cinsiyet ve siyasal kültür ile ilgili araştırmaların kısıtlı olduğu gerçeği söz konusudur. Siyasal kültürün toplumsal cinsiyet bağlamında incelendiği çalışmalara literatürde çok fazla rastlanmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, yerli literatürde bu eksikliği bir ölçüde giderme amacındadır. Bu nedenle bu çalışmanın, Şanlıurfa ilinin siyasal kültürünün toplumsal cinsiyet açısından nicel olarak ortaya koyan bir çalışma olması, teorik bilgilerin alan araştırması ile elde edilecek verilerle desteklenmesi bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca, bu çalışma, her iki cins arsındaki siyasal tutum farklılıklarını, ortaya koyması ve bu bağlamda Türkiye'deki siyasal kültür literatürüne katkıda bulunması açısından önem arz etmektedir.

Çalışma, Şanlıurfa'nın merkez ilçelerinde (Karaköprü, Eyyübiye ve Haliliye) ikamet eden 18 yaş ve üzeri seçmenlerin siyasal tutum ve davranışlarını toplumsal cinsiyet bağlamında incelemekle sınırlıdır.

3.2.2. Araştırmanın Problemi ve Hipotezleri

Her bilimsel araştırma bir problemi çözmeye ve o probleme cevap aramaya yöneliktir. Bu araştırmada tanımlanan ve cevabı aranacak temel problem şudur: "Şanlıurfa'da ikamet eden seçmenlerin siyasal kültürlerinde, siyasal davranış ve inançlarında toplumsal cinsiyetin rolü nedir?" Belirlenen bu probleme bağlı olarak oluşturulan ana ve yan hipotezlerle çalışmanın kapsamı şekillendirilmeye çalışılmıştır.

"Hipotez, bir bilimsel araştırmanın gerekçesidir. Gözlenilen olaylar ya da olaylar bütünü içinde olası görülen, henüz kanıtlanmamış ilişkilere ait önermelere

hipotez denir" (Gökçe, 2004b, s. 46). Hipotez, araştırma probleminin ifade ediliş biçimidir. "Hipotez, araştırmacının araştırma problemindeki değişkenler arasında ne tür bir ilişkinin olduğuna dair beklentilerini ve yargılarını ifade eder" (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017, s. 63).

Buna göre çalışmada belirlenen probleme bağlı olarak aşağıdaki hipotezler test edilecektir:

Ana Hipotez

H_1: Katılımcıların siyasal değerleri, siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal eylem düzeyleri -cinsiyet özelliklerine göre- birbirinden farklıdır. Erkek katılımcılar kadınlara göre uyrukluk kültürüne, kadın katılımcılar yerel kültüre daha yakındır. Ayrıca kadınların siyasete olan ilgileri, siyasal bilgileri ve siyasal faaliyetlere katılım düzeyleri erkeklerinkinden daha düşüktür. Kadınların ve erkeklerin ilgi duydukları alanlar da birbirinden farklıdır.

Yan Hipotezler

H_1: Hem kadın hem de erkek katılımcılarda orta yaş grubunda siyasal ilgi, bilgi, değer ve eylem, genç ve yaşlılara göre daha yüksektir.

H_2: Hem kadın hem de erkek katılımcılarda eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal ilgi, bilgi ve siyasal bilinç yükselmektedir. Aynı bilinç, kadınların siyasal faaliyetlerle ilgilenmesi yönündeki siyasal tutumu ve siyasal faaliyetlere katılmayı da etkilemektedir.

H_3: Hem kadın hem de erkek katılımcılarda yüksek sosyo-ekonomik statülü mesleklerde çalışanlarda siyasal ilgi-bilgi ile siyasal eylem diğer mesleklere göre daha yüksektir. Ayrıca toplumsal konumları gereği, ev hanımları ve çalışan kadınların siyasal konulara olan ilgileri ve siyasal eylem düzeyleri birbirinden farklıdır.

3.2.3. Veri Toplama

"Veri, araştırmayı sonuca götürmeye yarayan her türlü bilgi, belge, kayıt veya istatistiklerdir" (Seyidoğlu, 2016, s. 38). Bilimsel bir araştırmada veri elde edinmenin

iki temel yolu vardır. Bunlar yazılı kaynaklardan oluşan ikincil veriler ve sözlü kaynaklardan oluşan birincil verilerdir (Coşkun vd. 2017, ss. 79-84). Bu verilerden yalnızca bir tanesi kullanılabildiği gibi araştırmanın amacına göre her ikisi de kullanılabilmektedir.

Bu çalışmada veri elde etmede yazılı kaynaklardan ve anket formundan yararlanılmıştır. Çalışmanın kavramsal kuramsal çerçevesini oluşturan "Toplumsal Cinsiyet ve Siyasal Kültür" kısmı için literatür taraması yapılmıştır. Bu amaçla çalışma konusu ile ilgili yazılı kaynaklar olarak kütüphaneler, yerli ve yabancı yayınlanmış olan tezler, makaleler, elektronik kaynaklar ve diğer bilimsel yayınlar literatür taraması sonucunda elde edilmiştir. Yazılı kaynaklara ek olarak anket soruları, seçmen nüfusu gibi istatistiki kaynaklardan ve istatistik programından yararlanılmıştır.

Bu kapsamda çalışmada birincil veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Hazırlanan anket soruları, çalışmanın teorik kısmı ile bağlantılı olarak araştırma problemlerinin sonuçlarını öğrenmek amacıyla oluşturulmuştur.

Hazırlanan anketler, 15.01.2020- 20.05.2020 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Anket soruları, seçmenlerin içinde bulunduğu kültür düzeylerine bağlı olarak sade, açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır. Anket formunda 47 soru kullanılmıştır. Bu çerçevede araştırma hakkında bilgi edinilecek 18 yaş ve üstü seçmenlere açık ve kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. Açık uçlu sorular kendi aralarında kodlanıp anlamlı hale getirilerek analize tabi tutulmuştur**.** Ayrıca anket sorularında olası hatayı önlemek için farklı yaş ve sosyo-ekonomik düzeydeki kişilerle yapılan pilot uygulama ile sorulara son şekil verilmeden önce eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır.

Anket, Şanlıurfa'daki seçmenlerin ikamet ettiği üç merkez ilçede (Karaköprü, Eyyübiye ve Haliliye) uygulanmıştır. Anket soruları doğrudan görüşme yoluyla anketörlerce sorularak ve yine anketörler tarafından cevapların kodlanmasıyla doldurulmuştur. Anketler iki anketörün yardımıyla yapılmıştır. Katılımcılara anketörler tarafından önce sözlü olarak çalışmanın amacı ve anket formu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca görüşmeler esnasında anketörler tarafından görüşmelerden gözlem yoluyla elde edilen veriler ile saha notları oluşturulmuştur. Dolayısıyla çalışmada aynı zamanda gözlem tekniği de kullanılarak görüşülen kişinin sorulara olan

yaklaşımı, soruları yorumlayış biçimi ve değerlendirmesi de dikkate alınmış ve saha notlarına eklenmiştir.

Uygulama esnasında karşılaşılan zorluklar, olumsuzluklar ile anketörün gözlemlerinden derlenen saha notları ise şunlardır:

Çalışmanın konusunun siyaset içermesi nedeniyle denekler tedirgin olmuş ve deneklerin bir kısmı "biz siyasi görüşümüzü belirtmek istemiyoruz" diyerek anket formunu doldurmak istememiştir. Özellikle kamu sektöründe çalışan memurların bir kısmı siyasi görüşlerini ve siyasal faaliyetlerini belirtmek istemedikleri için anket doldurmaya pek istekli olmamıştır. Bununla birlikte anketin üzerinde isim bulunmadığı için kamu çalışanlarının büyük çoğunluğu anket formunu doldurma konusunda anketörlere yardımcı olmuştur.

Anketin uygulanması esnasında gözlemlenen bir diğer durum da kadın deneklerin tutumları olmuştur. Özellikle eğitim seviyesi düşük olan kadın denekler "ben anlamam bu anket işlerinden" veya "kocam şimdi yanımda değil, kocam olmadan anket doldurmam" diyerek soruları cevaplamak istememiştir. Bununla birlikte yine kadın denekler "siyasetle hiç alakam yok, hiç takip etmem, soracağınız sorular beni ilgilendirmiyor" diyerek anket sorularını cevaplamak istememiştir.

Ayrıca evli katılımcılardan karı-kocanın birlikte bulunduğu ortamlardaki görüşme öncesinde birkaç erkek denek "eşim anlamaz siyasetten falan, sen ver anket formunu onun yerine ben işaretleyeyim" veya "eşimin görüşünü biliyorum, ona sormanıza gerek yok" diyerek eşlerinin yerine cevaplamak istemiştir. Ancak çalışmadan elde edilecek verilerin sağlıklı olması için her iki eşle de ayrı ayrı görüşme yapılmıştır.

Bunlara ek olarak görüşme esnasında katılımcıların eğitim seviyeleri ve özellikle kadınların çalışıp çalışmaması gibi hususlara da değinmek gerekmektedir. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip bireyler, "biz okuyamadık, sizlere faydamız olacaksa destek oluruz" diyerek anketörlere destek olurken; lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireyler "ülke şartlarında bilim yapmanın bir anlamı olmadığı gibi sizin yaptığınız anketin de bir faydası olmaz" diyerek anket formunu doldurmaya gönüllü olmamıştır. Ayrıca yüksek statülü mesleklerde çalışan kimi bireyler vakitlerinin

olmamasını gerekçe göstererek anket formunu doldurmaktan ve görüşmelerden kaçınmıştır.

Bir diğer unsur, çalışan kadınlar ile ev hanımları arasında anket formuna ve görüşmelere karşı gösterdikleri tutumdur. Ev hanımlarının bir kısmı anketten anlamadığını ileri sürerek görüşme yapmaktan kaçınsa da bir kısım ev hanımları da "biz okumadık, okuyanlara da destek olmak isteriz" diyerek gayet duyarlı davranmıştır. Çalışan kadınların bir kısmı ise ankete ayıracak vakitlerinin olmadığını belirterek anket formunu doldurmaya istekli olmamıştır.

3.2.4. Araştırmanın Yöntemi, Evren ve Örneklemi

Araştırmanın yöntemi, nicel araştırma tekniklerinde kullanılan yöntem olarak bilinen alan araştırmasıdır. Alan araştırmaları, incelenen denek grubunun doğal yaşantılarına doğrudan katılarak yapılan araştırmalardır (Seyidoğlu, 2016). Bu araştırmalarda incelenen denek grubu ile mülakat, gözlem ve anket gibi araçlar kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılır. Elde edilen bulgular çalışmanın problemine ışık tutacak nitelikte olmaktadır.

Bu çalışmada, alan araştırmasında bilinen bir veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra görüşmeler esnasında denekleri gözlemlemek suretiyle kısmen gözlem tekniğinden de yararlanılmıştır.

3.2.4.1. Araştırmanın Evreni

Evren, üzerinde araştırma yapılan topluluktur (Coşkun vd. 2017, s. 139). Buna göre bu çalışmanın evrenini, Şanlıurfa ili merkezinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri seçmenler oluşturmaktadır.

2019 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi esas alınarak TÜİK'ten alınan bilgilere göre, Şanlıurfa ili merkezinde kayıtlı seçmen nüfusu 1.093.515 kişi olarak belirlenmiştir. Şanlıurfa iline bağlı köy ve kasabalar düşürüldükten sonra Şanlıurfa ili merkezinde yaşayan seçmenlerin sayısı 512.926 kişi olarak bulunmuştur (TÜİK, 2019b)

Buna göre, 253.482 erkek ve 259.444 kadından oluşan 512.926 kişilik seçmen grubu (TÜİK, 2019b) araştırmanın evreni olarak belirlenmiştir.

3.2.4.2. Araştırmanın Örneklemi

Örnekleme seçimi, araştırma evreninin belirlenmesi ile başlamaktadır. Araştırma evreni belirlendikten sonra, evreni temsil edecek uygun örneklem büyüklüğü ve örnek seçme tekniği belirlenmektedir.

Evrenin büyüklüğü ve çokluğu nedeniyle evrendeki bütün deneklere ulaşmanın mümkün olmadığı durumlarda, ana kütlenin (evren) tamamı yerine onu temsil edecek nitelikte bir parçası ele alınarak, ana kütlenin özellikleri belirlenmeye çalışılır. Buna örnekleme yöntemi adı verilir (Seyidoğlu, 2016, s. 42). Örneklemenin amacı, araştırmacıya evren hakkında genellemeler yapabileceği veriyi, evrenini tümünü tek tek araştırmasına gerek kalmadan sağlayacak bir örneklem seçmektir" (Coşkun vd. 2017, s. 140). Bu anlamda evreni temsil edecek uygun örnekleme tekniğinin seçilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, araştırmanın amacına ve problemine uygun olan ve örneklem sayısının belirlenmesine yardımcı olan "basit tesadüfi örneklem" yöntemi kullanılmıştır. Bu örneklem tekniği ile araştırmaya konu olan örnek grubunun, siyasal tutum ve davranışlarını yansıtacak özelliklere sahip olmasına dikkat edilmiştir.

Basit tesadüfi örneklemde örneklem seçimi olasılık hesabına dayanmaktadır. Bu yöntemde örnek seçimi tümüyle rastlantıya bağlı olduğu için seçilen örneklem grubunun, evreni yüksek derecede temsili sağlanmış olur. Bu yöntemde temel ilke, "eşit seçilme şansı"dır. Yani evreni oluşturan her deneğin, seçilecek örnekte yer alma olasılığı birbirine eşittir (Seyidoğlu, 2016, s. 43)

Buna göre söz konusu hedef kitleyi temsilen %5 örneklem hatası yani %95 güvenilirlik düzeyi ile 384 kişi örneklem için yeterli sayıyı oluşturmaktadır. 100.000 ile 1.000.000 arasındaki evren için 384 denek yeterli sayıyı oluştursa da (Baş, 2010, s. 41) "örnek kütle büyüdükçe evren hakkında yapılan genellemelerde yanılma olasılığı azalır" (Coşkun vd. 2017, s. 143) ilkesinden hareketle, bu çalışmada evrenin temsil

yeteneğini güçlendirmek ve güven düzeyini arttırmak amacıyla 420 kişi ile görüşme yapılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada anket yöntemiyle toplanan veriler, nicel analiz yöntemlerinin istatistiksel analizinde kullanılan SPSS programı ile bilgisayarda değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, kadın ve erkek arasında fark olup olmadığına ilişkin olarak uygulanan "bağımsız örneklem t- testi" (independent samples t-test) ile analiz edilmiştir. Ayrıca çok değişkenli tabloların analizinde de üçlü çapraz tablolar (crosstabs) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgiler

Alan araştırmalarında deneklerin verdikleri cevaplar ile sosyo-demografik özellikleri arasında doğrudan bağlantı bulunmaktadır. Bu anlamda görüşülen kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarının bilinmesi, anket sorularına verdikleri cevapları ve soruları nasıl yorumladıkları noktasında büyük önem taşımaktadır. Araştırmaya katılan deneklerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımları, tablolar halinde ortaya konulmuştur.

3.3.1.1.Yaş

Tablo 1: Yaş özellikleri

Yaş		Sayı	%
	18-24	50	11,9
	25-34	127	30,2
	35-44	103	24,5
	45-55	87	20,7
	56-64	38	9
	65 ve üstü	15	3,6
Toplam		420	100

Deneklerden 18-24 yaş grubunda olanlar %11,9, 25-34 yaş grubunda olanlar %30,2, 35-44 yaş grubunda olanlar %24,5, 45-55 yaş grubunda olanlar %20,7, 56-64 yaş grubunda olanlar %9,0 ve 65 ve üstü yaş grubunda olanlar %3,6'dır. Görüşülen deneklerin en büyük dilimini %30,2 ile 25-34 yaş grubu oluşturmaktadır. (Tablo 1). Basit tesadüfi örneklem yöntemine göre görüşülen deneklerden 65 ve üstü yaş grubunda olanların oranının düşük olmasının nedeni okuma yazma seviyelerinin çok düşük olmasından ve anket formundaki soruları yanıtlamaya isteksiz olmalarından kaynaklanmaktadır.

3.3.1.2.Cinsiyet

Tablo 2: Cinsiyet özellikleri

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	210	50,0
Erkek	210	50,0
Toplam	420	100,0

Çalışmaya katılan deneklerin %50'si kadın, %50'si erkektir (Tablo 2). Çalışmanın konusunu toplumsal cinsiyet oluşturduğu için her iki cinsiyet grubunun da eşit derecede temsil edilebilmesi amacıyla evreni temsil edecek deneklerin oluşturduğu 420 kişilik örneklem içerisinde yer alan kadın ve erkek deneklerin de eşit seçilmesine dikkat edilmiştir.

3.3.1.4. Eğitim Durumu

Tablo 3: Eğitim durumu

Eğitim Durumu		Sayı	%
	İlkokul ve altı	111	26,4
	Ortaokul mezunu	53	12,6
	Lise mezunu	110	26,2
	Lisans	127	30,2
	Lisansüstü	19	4,5
Toplam		420	100,0

Çalışmaya katılan 420 deneğin %26,4'ü ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip iken, %12,6'sı ortaokul mezunu, %26,2'si lise mezunu, %30,2'si lisans mezunu ve %4,5'i lisansüstü mezunudur (Tablo 3). Genel olarak değerlendirildiğinde görüşülen deneklerin eğitim durumları içerisinde en büyük dilimin %30,2 ile lisans düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu veriler araştırmanın yapıldığı bölgede okullaşma oranının arttığını göstermektedir.

Tablo 4: Cinsiyet, yaş ve eğitim durumu ilişkisi

Cinsiyet	Yaş		Eğitim durumu					Toplam
			İlkokul ve altı	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Lisans	Lisansüstü	
Kadın	18-24	Sayı	1	4	14	9	1	29
		%	3,4%	13,8%	48,3%	31,0%	3,4%	100,0%
	25-34	Sayı	7	7	13	35	2	64
		%	10,9%	10,9%	20,3%	54,7%	3,1%	100,0%
	35-44	Sayı	28	4	10	10	1	53
		%	52,8%	7,5%	18,9%	18,9%	1,9%	100,0%
	45-55	Sayı	21	5	7	9	2	44
		%	47,7%	11,4%	15,9%	20,5%	4,5%	100,0%
	56-64	Sayı	7	1	3	1	0	12
		%	58,3%	8,3%	25,0%	8,3%	0,0%	100,0%
	65 ve üstü	Sayı	8	0	0	0	0	8
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	72	21	47	64	6	210
		%	34,3%	10,0%	22,4%	30,5%	2,9%	100,0%
Erkek	18-24	Sayı	2	6	10	3	0	21
		%	9,5%	28,6%	47,6%	14,3%	0,0%	100,0%
	25-34	Sayı	4	9	20	24	6	63
		%	6,3%	14,3%	31,7%	38,1%	9,5%	100,0%
	35-44	Sayı	8	8	12	18	4	50
		%	16,0%	16,0%	24,0%	36,0%	8,0%	100,0%
	45-55	Sayı	14	5	15	8	1	43
		%	32,6%	11,6%	34,9%	18,6%	2,3%	100,0%
	56-64	Sayı	7	4	6	7	2	26
		%	26,9%	15,4%	23,1%	26,9%	7,7%	100,0%
	65 ve üstü	Sayı	4	0	0	3	0	7
		%	57,1%	0,0%	0,0%	42,9%	0,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	39	32	63	63	13	210
		%	18,6%	15,2%	30,0%	30,0%	6,2%	100,0%

Kadınlar ile erkeklerin eğitim durumlarına bakıldığında ilkokul ve altı, ortaokul ve lise mezunu eğitim düzeyleri için genel olarak kadınların erkeklere göre daha düşük eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Ancak lisans düzeyi için bu durum söz konusu olmamaktadır.

Çalışmaya katılan kadın deneklerin %34,3'ü ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip iken bu oran erkeklerde %18,6'dır. Yine kadın deneklerin %10,0'ı ortaokul mezunu iken erkek deneklerin %15,2'si ortaokul mezunudur. Lise mezunu kadın deneklerin oranı %22, 4 iken lise mezunu erkek deneklerin oranı %30,0'dır. Ancak lisans mezunu kadın deneklerin oranı %30,5 iken erkek deneklerde de bu oran %30,0'dır. Dolayısıyla her iki grupta da lisans mezunu kişi sayısı birbirine çok yakın hatta lisans mezunu kadınların sayısı 64 olup erkeklerden (63 kişi) daha fazladır (Tablo 4). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki ailelerin kız çocuklarının okutma oranlarının düşük olduğu göz önüne alındığında bu durum, kadınların yüksekokul okumaya erkeklerden daha istekli olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

18-24 yaş grubundaki kadın deneklerin %3,4'ü ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip iken, 18-24 yaş grubundaki erkek deneklerde bu oran %9,5'tir. Kadın deneklerde lisans mezunu olanların yoğunlaştığı yaş grubu %54,7 ile 25-34 yaş grubudur. Erkek deneklerde lisans mezunu olanların yoğunlaştığı yaş grubu ise %42,9 ile 65 ve üstü yaş grubudur. Erkek deneklerde yaş büyüdükçe eğitim düzeyinin yükseldiği, yaş küçüldükçe eğitim düzeyinin düştüğü görülmektedir. Kadınlarda ise tam tersi bir durum söz konusu olmaktadır (Tablo 4). Bu durum, kadınlardaki genç neslin erkeklerdekine oranla yüksekokul okumaya daha istekli oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Kadınlarda yaş büyüdükçe eğitim düzeyi düştüğü, yaş küçüldükçe eğitim düzeyinin yükseldiği görülmektedir. 35-44 yaş grubundaki kadın deneklerin %52,8'i, ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip iken, %18,9'u lisans mezunudur. 56-64 yaş grubundaki kadın deneklerin %58,3'ü ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip iken, %8,3'ü lisans mezunudur. 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerin %100'ü ilkokul ve altı ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Dolayısıyla 65 ve üstü yaş grubunda lisans mezunu olan kadın denek yoktur (Tablo 4). Görüldüğü gibi kadınlarda yaş büyüdükçe eğitim düzeyi düşmektedir. Bu durum orta yaş üstü ile 65 yaş üstü yaş grubundaki kadın deneklerin çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdikleri dönemin koşulları göz önüne alındığında, yaşları itibariyle o dönemin toplumsal koşullarının okullaşmaya pek de fırsat verememesine bağlanabilir. Bu oran erkekler için de kısmen geçerli olsa da kadınlardaki kadar bariz bir farklılık erkekler için söz konusu değildir.

3.3.1.3.Medeni Durum

Tablo 5: Medeni durumu

Medeni Durum	Sayı	%
Evli	299	71,2
Bekâr	98	23,3
Dul	23	5,5
Toplam	420	100,0

Görüşülen toplam deneklerin %71,2'si evli, %23,3'ü bekâr, %5,5'i duldur (Tablo 5). Bölgenin geleneksel kültüründe boşanma pek de hoş karşılanmadığından ve kadınların ekonomik özgürlüğünün düşük olmasından dolayı boşanan insan sayısı azdır. Bekâr olanların sayı olarak düşük olması yine bölgenin geleneksel kültürünün yani toplumsal ve dini inanışların gereği olarak gençlerin erkenden evlendirilmesine bağlanabilir.

3.3.1.5.Meslek

Tablo 6: Cinsiyete göre meslek durumu

Cinsiyet		Meslek									Toplam
		İşsiz	İşçi	Memur	Çiftçi	Esnaf	Serbest Meslek	Ev Hanımı	Öğrenci	Emekli	
Kadın	Sayı	7	17	41	1	5	4	122	12	1	210
	%	3,3%	8,1%	19,5%	,5%	2,4%	1,9%	58,1%	5,7%	,5%	100,0%
Erkek	Sayı	11	53	64	7	26	33	0	7	9	210
	%	5,2%	25,2%	30,5%	3,3%	12,4%	15,7%	0,0%	3,3%	4,3%	100,0%
Toplam	Sayı	18	70	105	8	31	37	122	19	10	420
	%	4,3%	16,7%	25,0%	1,9%	7,4%	8,8%	29,0%	4,5%	2,4%	100,0%

Görüşülen toplam deneklerin oluşturduğu en büyük grup %29,0 ile "ev hanımı"dır. Bunu %25,0 ile de "memur" grubu izlemektedir. Kadınlarla erkeklerin meslek dağılımına bakıldığında, kadınların büyük çoğunluğunun (%58,1'i) "ev

hanımı" olduğu görülmektedir (Tablo 6). Bu da kadınların büyük çoğunluğunun herhangi bir mesleğe sahip olmadıklarını ve sadece tüketici konumunda bulunduğunu göstermektedir

Bireyin dış dünya ile iletişimini sağlayan, sosyal çevresini genişleten, herhangi sosyal, siyasal faaliyete katılımını arttıran en önemli faktörlerden biri toplumsal ilişkileri sağlayan bir mesleğe sahip olmaktır. Bu bağlamda görüşülen denekler açısından bakıldığında, kadınların %58,1'inin (Tablo 6) bir mesleğe sahip olmadığı göz önüne alındığında kadının dış dünya ile ilişkisinin çok sınırlı olduğunu sonucuna varılabilir.

Deneklerin cinsiyetlere göre meslek dağılımlarına bakıldığında kadın deneklerden %3,3'ü işsiz, %8,1'i işçi, %19,5'i memur, % ,5'i çiftçi, %2,4'ü esnaf, %1,9'u serbest meslek, %5,7'si öğrenci, % ,5'i emeklidir. Erkek deneklerden %5,2'si işsiz, %24,2'si işçi, %30,5', memur, %3,3'ü çiftçi, %12,4'ü esnaf, %15,7'si serbest meslek, %3,3'ü öğrenci, %4,3'ü emeklidir (Tablo 6).

3.3.1.6.Aylık Gelir

Tablo 7: Gelir durumu

Aylık Gelir		**Sayı**	**%**
	0-2500	236	56,2
	2501-3500	62	14,8
	3501-5000	74	17,6
	5001-10000	39	9,3
	10001 ve üstü	9	2,1
Toplam		420	100,0

Deneklerin gelir durumları yıllık olarak ve asgari ücret üzerinden ele alınmıştır. Buna göre deneklerin %56,2'si 0-2500, %14,8'i 2501-3500, %17,6'sı 3501-5000, %9,3'ü 5001-10000, %2,1'i 10001 ve üstü gelir grubuna mensuptur (Tablo 7). Görüldüğü gibi deneklerin yarıdan fazlası (%56,2) asgari ücret almaktadır.

Tablo 8: Cinsiyet ve aylık gelir ilişkisi

Cinsiyet		Aylık gelir					Toplam
		0-2500	2501-3500	3501-5000	5001-10000	10001 ve üstü	
Kadın	Sayı	156	20	21	12	1	210
	%	74,3%	9,5%	10,0%	5,7%	,5%	100,0%
Erkek	Sayı	80	42	53	27	8	210
	%	38,1%	20,0%	25,2%	12,9%	3,8%	100,0%
Toplam	Sayı	236	62	74	39	9	420
	%	56,2%	14,8%	17,6%	9,3%	2,1%	100,0%

Kadın deneklerin %74,3'ü, erkek deneklerin %38,1'i 0-2500 gelir grubuna mensuptur. Kadın deneklerin %10'u 3501-5000 gelir grubuna mensuptur. Diğer gelir gruplarındaki kadın deneklerin oranı ise oldukça düşüktür (Tablo 8). Görüldüğü gibi kadınların büyük çoğunluğunun ya hiç geliri yoktur ya da asgari ücret ile çalışmaktadır.

Erkekler deneklerin aylık gelirleri, kadın deneklerden nispeten daha yüksektir. Erkek deneklerin %3,8'inin aylık geliri 10001 ve üstü'dür. Diğer değişkenlerdeki oranlar birbirlerine yakın düzeydedir (Tablo 8).

3.3.2. T- Testi Analizleri

Sosyal bilimlerde farklılıkların test edilmesine yönelik çeşitli hipotez testleri kullanılmaktadır. Bunlardan biri de iki grup arasında karşılaştırma yapma imkânı sağlayan t-testidir. Burada karşılaştırılan iki grubun normal dağılım sergileyen iki farklı evrenden tesadüfi olarak seçilmiş olması gerekmektedir (Coşkun vd., 2017, s. 196).

Bu çalışmada iki farklı evrenden (kadınlar ve erkeler) tesadüfi olarak seçilen iki grubun yani kadınlar ile erkeklerin tutum ve davranışları karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan "bağımsız örneklem t-testi" ile belirlenen hipotezler test edilerek gruplar arasında gözlemlenen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, bağımsız örneklem t-testi, iki bağımsız grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için

kullanılmaktadır. Bu çalışmanın uygulama kısmında cinsiyete göre, katılımcıların siyasal kültürleri, siyasal tutum, davranış ve inançları arasında önemli bir farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem t testi kullanılarak incelenmiştir.

Çalışmada t- testi ile ilgili hipotez şu şekilde formüle edilmiştir:

H_1: Katılımcıların siyasal değerleri, siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal eylem düzeyleri -cinsiyetlerine göre- birbirinden farklıdır.

Bu hipotezlere bağlı olarak çalışmada kullanılan değer, Signifinance (2-tailed) olarak belirtilen "p" anlamlılık değeridir. Bu değer 0,05'ten küçük ise ($p<0,05$) karşılaştırılan iki grup arasında incelenen özellik açısından "anlamlı fark vardır", 0,05'ten büyük ise ($p>0,05$) karşılaştırılan iki grup arasında incelenen özellik açısından "anlamlı fark yoktur" yorumu yapılır (Coşkun vd., 2017, 198). Bu çalışmada çalışmada 41 ifade için yapılan t-testi sonucunda ifadelere cevap veren kişilerin sayısı (Sayı), "t değeri" ve Signifinance (2-tailed) değeri (p değeri) Ek-1'de gösterilmiştir. Çalışmada t-testi sonucu anlamlı çıkan hipotezlere üçlü crosstabs (çapraz tablolama) analizi yapılmıştır. Crosstabs analizi, iki veya daha fazla değişkene ait cevapların aynı tablo üzerinde gösterilmesi işlemidir.

3.3.3. Araştırma Bulguları

Ankette bulunan 41 ifadeye (kişisel bilgiler haricinde) t-testi uygulanarak Şanlıurfa'da yaşayan seçmenlerin siyasal kültürlerinin cinsiyet faktörüne göre nasıl değiştiği (t-testi için belirlenen hipotez) analiz edilmiştir. Her bir ifade için verilen ortalamaların cinsiyet faktörüne göre karşılaştırması yapılmış ve çapraz tablolar oluşturularak analize dâhil edilmiştir. Bunlardan anlamlı olmayan sorular eliminize edilerek çalışma açısından önem arz eden 23 soru cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve meslek değişkenlerine göre tablolaştırılıp yorumlanmıştır.

3.3.3.1. Siyasal İlgi

Bireyin siyasal alana yönelmesinin, siyasal konular hakkında fikir sahibi olmasının, siyasal meseleleri yakından takip etmesinin ve siyasal faaliyetlere katılımının derecesini belirleyen ölçüt siyasal ilgidir. Bu anlamda siyasete ve siyasal olana yönelik ilgiyi belirleyen birtakım değişkenler vardır. Bunlar cinsiyet, yaş, meslek, eğitim ve gelir durumu gibi değişkenlerdir. Dolayısıyla bireylerin geçirdiği farklı sosyalleşme süreçleri, toplumsal konumları ve sosyal ilişkilerine bağlı olarak siyasete olan ilgileri de birbirinden farklılık göstermektedir. Buna bağlı olarak siyasal faaliyetlere katılma da farklı düzeylerde gerçekleşmektedir.

Siyasal davranışlar, bölgeden bölgeye, kentten kente değişebilmektedir. Yerel sorunların algılanması, sorunların bilincinde olma, değerlere yönelme ve partilerin sorun çözme yetenekleri bireyin siyasal ilgi derecesini belirler. Bu bağlamda "siyasal ilgi, bireyin siyasete dair ülkede meydana gelen gelişmeleri takip etmesi, yönetim anlayışı, bireyin hakları, özgürlükler, siyasal partilerin politikaları, devlet birey ilişkisi, din-devlet ilişkisi gibi konularda süreci ve gelişmeleri takip etmesi" (Uluç, 2007, s. 288) olarak tanımlanabilmektedir.

Siyasal ilgi, siyasal sistemin yapısını, işleyişini ve siyasal kararların alınma biçimlerini sürekli ve düzenli olarak izlemeyi anlatan bir kavramdır. Siyasal ilginin, siyasal olayları algılamayı kolaylaştırıcı bir işlevi bulunmaktadır. Siyasal ilgi düzeyine göre, bireyin siyasal etkinliği artmaktadır. Örneğin oy verme davranışı için çok yoğun bir siyasal ilgiye gereksinim duyulmazken; bürokratik yapıyı anlama ve işleyişine müdahale etme düşüncesi, yoğun bir siyasal ilgiyi gerektirmektedir (Çukurçayır, 2000, ss. 68-69).

Bu çalışmada katılımcıların siyasal ilgilerini saptamak üzere, "Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?", "En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?", "Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?" soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların bu sorulara cevap verme oranı ve cevapların niteliği, siyasal ilgi derecesi hakkında aydınlatıcı olmaktadır.

3.3.3.1.1. Cinsiyet ve Siyasal İlgi

Tablo 9: Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?

Cinsiyet		Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?				Toplam
		Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
Kadın	Sayı	14	46	89	61	210
	%	6,7%	21,9%	42,4%	29,0%	100,0%
Erkek	Sayı	41	72	63	34	210
	%	19,5%	34,3%	30,0%	16,2%	100,0%
Toplam	Sayı	55	118	152	95	420
	%	13,1%	28,1%	36,2%	22,6%	100,0%

"Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?" ifadesi için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (p:,000 ve p<0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısacası kadınlar ve erkekler bu ifade için farklı davranışları sergilemişlerdir.

Çalışmaya katılan kadın denekler içerisinde basın yayın kanalı ile tartışma programlarını "sürekli" ve "genellikle" takip ettiklerini belirtenlerin oranı %28,6 iken, erkeklerde bu oran 53,8'dir. Yine kadın deneklerin %42,4'ü "nadiren" takip ettiklerini ve %29'u "hiç" takip etmediklerini belirtirken; erkek deneklerin %30'u "nadiren" takip ettiklerini ve %16,2'si "hiç" takip etmediklerini belirtmiştir (Tablo 9). Görülmektedir ki "nadiren takip ediyorum" ve "hiç takip etmiyorum" diyenlerin büyük çoğunluğunu kadın denekler oluşturmaktadır. Dolayısıyla kadınların siyasal ilgi düzeylerinin erkeklerinkinden daha düşük olduğu söylenebilir ki bu da çalışmanın temel hipotezini doğrulamaktadır.

Önceki bölümde de belirtildiği gibi kadınlarla erkeklerin siyasal ilgi düzeylerindeki farklılıklarının temel nedeni, genel olarak her iki cinsin de toplumdaki

konumlarının ve işbölümlerinin farklı oluşudur. Bu durum biyolojik farklılık ile değil, biyolojik farklılığa yüklenen toplumsal anlam ile yani toplumsal cinsiyet ile ilişkili olmaktadır. Toplumsal cinsiyet ile bağlantılı olarak kadınlara empoze edilen "siyaset erkek işidir" veya "kadının yeri evidir" gibi algılar yüzünden kadınlara siyasete ilgileri erkeklerinkinden daha düşük olmaktadır.

Bu doğrultuda Tablo 9'daki veriler de kadınların siyasal ilgi düzeylerinin düşüklüğünü göstermektedir. Öyle ki kadınlardan basın yayın kanalı ile tartışma programlarını "sürekli" takip eden sadece 14 kişi (%6,7) bulunmaktadır (Tablo 9).

Tablo 10: En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?

Cinsiyet		En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz							**Toplam**
		Siyaset	Spor	Televizyon dizileri	Gündüz kuşağı kadın programları	Bilgi vb. yarışma programları	Belgesel	Diğer	
Kadın	Sayı	17	1	91	34	39	20	8	210
	%	8,1%	,5%	43,3%	16,2%	18,6%	9,5%	3,8%	100,0%
Erkek	Sayı	71	65	27	0	11	32	4	210
	%	33,8%	31,0%	12,9%	0,0%	5,2%	15,2%	1,9%	100,0%
Toplam	Sayı	88	66	118	34	50	52	12	420
	%	21,0%	15,7%	28,1%	8,1%	11,9%	12,4%	2,9%	100,0%

Günümüzde yaygın olarak kullanılan kitle iletişim araçlarının başında televizyon gelmektedir. Bireylerin günlerinin önemli bir kısmını televizyon karşısında geçirdikleri dikkate alınırsa, televizyonlarda izlenen program türlerinin incelenmesi bireylerin genel ve siyasal ilgi düzeyleri hakkında ipuçları verecektir.

"En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?" ifadesi için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (p: ,000 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Diğer bir ifade ile kadınlar ve erkekler bu ifade için farklı davranışlar sergilemişlerdir.

Görüşülen tüm deneklerin %28,1 ile en çok "televizyon dizileri"ni takip ettikleri görülmektedir. Cinsiyet açısından dağılıma bakıldığında kadın deneklerin

%43,3'ü, erkek deneklerin %12,9'ü televizyon dizilerini takip etmektedir. Yine siyasal ilgi açısından önem arz eden diğer bir konu da deneklerin "siyaset"i takip etme oranlarıdır. Kadın deneklerin sadece %8,1'i "siyaset"i takip ederken, bu oran erkeklerde %33,8'dir (Tablo 10). Bu veriler kadınların siyasete olan ilgilerinin düşüklüğünü doğrular niteliktedir.

Bununla birlikte erkek deneklerin %31'i "spor"u takip ederken, sadece 1 kadın denek (,5%) "spor"u takip ettiğini belirtmiştir. Benzer bir biçimde kadın deneklerin %16,2'si "gündüz kuşağı kadın programları"nı takip etmektedir. Erkek deneklerden ise "gündüz kuşağı kadın programları"nı takip eden bulunmamaktadır. "Dini programlar" ve "hiç izlemem" biçiminde cevap verenlerin yer aldığı "Diğer" değişkeninin oranı ise %2,9'dur (Tablo 10). Buna göre kadınlar ile erkeklerin ilgi alanlarının farklı olduğu ve siyasetin kadınların ilgi alanının dışında kaldığı söylenebilir. Bu ilgi alanları da yine cinsiyet rollerine ve bu rollere uygun olarak yapılan yayınların saatlerine göre biçimlenmektedir. Günlerinin büyük çoğunluğunu evde geçiren ev hanımlarının gündüz kuşağı kadın programlarını takip etmeleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 11: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?

Cinsiyet			Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?				**Toplam**
			Yerel Sorunlar	Ekonomik Sorunlar	Siyasi sorunlar	Diğer	
	Kadın	Sayı	99	53	15	2	169
		%	58,6%	31,4%	8,9%	1,2%	100,0%
	Erkek	Sayı	33	120	35	3	191
		%	17,3%	62,8%	18,3%	1,6%	100,0%
Toplam		Sayı	132	173	50	5	360
		%	36,7%	48,1%	13,9%	1,4%	100,0%

Kadınların ve erkeklerin önemli gördükleri meseleler de birbirinden farklıdır. Kadınlar iç politikaya genel politikadan daha fazla ilgi duymaktadır (Campell ve Winters, 2008, s. 64). Ya da yerel sorunlara ulusal sorunlardan daha fazla ilgi duymaktadır.

Wedel'in İstanbul'un semtlerinde yaptığı bir saha çalışması, cinsiyete dayalı iş bölümüne uygun olarak erkeklerin "kadın işi" olarak gördükleri çocuk bakımı, okul, sağlık ve alışveriş gibi ev ihtiyaçlarına ya da yerel ihtiyaçlara ilgi göstermediğini ortaya koymuştur. Buna göre erkekler daha çok genel sorunlarla yani istihdam, ekonomi, kültürel ve siyasal eğitime önem verirken; kadınlar yeniden üretimle ilişkili görevlerine ve daha sınırlı mekânsal hareketliliğe uygun olarak mahalledeki sorunlar üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Gerçekten de tüm gün ev işleri ile uğraşan, zorlu hava şartlarında çocuklarını okula götürüp getiren bir kadın için su/elektrik kesintisi, ulaşım, sağlık vb. sorunlar onu genel politikadan daha çok etkilemektedir. Dolayısıyla erkek eve geldiğinde yemek yapılmış, ev temizlenmiş olup; bunların nasıl ve hangi şartlar altında yapıldığı, onun ilgilendiren bir sorun olarak algılanmamaktadır (Wedel, 2013, ss. 94-97).

Bu bilgilerden ve söz konusu çalışmadan yararlanılarak katılımcılara yöneltilen "Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (p: ,000 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısacası, kadınlar ile erkeklerin ilgilendikleri meselelerin birbirinden farklıdır.

Daha önceden yapılan çalışmalara dayanılarak bu çalışmada yer alan anket formunda da kadın ve erkeklerin ilgilendikleri meselelere yönelik sorular yer almıştır. Buna göre bu çalışmadan elde edilen veriler de yukarıda bahsi geçen araştırma sonuçlarını doğrular niteliktedir. Çalışmaya katılan kadın deneklerden %58,6'sı "yerel sorunlar"la ilgilenirken, bu oran erkek deneklerde %17,3'tür. Kadınlara göre daha aktif bir çalışma yaşamı olan erkekler için önemli görülen sorun, "ekonomik sorunlar" olmaktadır. Erkek deneklerden %62,8'i "ekonomik sorunlar"la ilgilenirken, kadın deneklerin %31,4'ü "ekonomik sorunlar"la ilgilenmektedir. Yine "siyasi sorunlar"la ilgilendiklerini belirten kadın deneklerin oranı sadece %8,9 iken bu oran erkek deneklerde %18,3'tür. "Ülkeyi ilgilendiren her sorun" biçiminde cevap verenlerin yer aldığı "Diğer" değişkeninin oranı ise %1,4'tür (Tablo 11).

Çeşitli ülkelerde yapılan saha çalışmaları bulgularına göre, kadınlar erkeklere oranla ekonomik değerleri daha az önemsemektedirler. Bunu, ekonominin erkeğin geleneksel bir uğraşı olmasına bağlamak mümkündür. Erkekler, ekonomik hayatta daha fazla aktif oldukları için, ekonomik alanda takip edilen politikalar da kadınlardan çok erkeklerin ilgi alanına girebilmektedir (Çaha, 2008, s. 18). Bu çalışmadan elde edilen veriler de sözü edilen saha çalışmaları ile örtüşmektedir. Kısacası kadınların büyük çoğunluğunun ekonomik özgürlüklerinin bulunmadığı, evle sınırlı bir yaşam sürdürdükleri göz önüne alınırsa, ekonomik ve özellikle siyasi sorunların onları yerel sorunlar kadar ilgilendirmediği söylenebilir. Tüm gün kamusal alanda faaliyet gösteren erkekler için su/elektrik kesintisi gibi altyapı sorunları onlar için önemli bir sorun olmaktan uzaktır.

3.3.3.1.2. Yaş, Cinsiyet ve Siyasal İlgi

Çalışmanın konusu itibariyle çalışmada belirlenen ana değişkenin “cinsiyet” değişkeni olması nedeniyle bu bölümdeki tablolara “cinsiyet” değişkeni de eklenip tablolar “üçlü çapraz tablo” şeklinde tablolaştırılıp yorumlanmaktadır.

Tablo 12: Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?

Cinsiyet				Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?				Toplam
				Sürekli takip ediyorum	Genellikle takip ediyorum	Nadiren takip ediyorum	Hiç takip etmiyorum	
Kadın	**Yaş**	18-24	Sayı	0	11	10	8	29
			%	0,0%	37,9%	34,5%	27,6%	100,0%
		25-34	Sayı	7	15	24	18	64
			%	10,9%	23,4%	37,5%	28,1%	100,0%
		35-44	Sayı	3	9	29	12	53
			%	5,7%	17,0%	54,7%	22,6%	100,0%
		45-55	Sayı	3	7	20	14	44
			%	6,8%	15,9%	45,5%	31,8%	100,0%
		56-64	Sayı	1	2	2	7	12
			%	8,3%	16,7%	16,7%	58,3%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	2	4	2	8
			%	0,0%	25,0%	50,0%	25,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	14	46	89	61	210
			%	6,7%	21,9%	42,4%	29,0%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	3	6	8	4	21
			%	14,3%	28,6%	38,1%	19,0%	100,0%
		25-34	Sayı	15	21	18	9	63
			%	23,8%	33,3%	28,6%	14,3%	100,0%
		35-44	Sayı	4	16	21	9	50
			%	8,0%	32,0%	42,0%	18,0%	100,0%
		45-55	Sayı	7	14	12	10	43
			%	16,3%	32,6%	27,9%	23,3%	100,0%
		56-64	Sayı	9	13	3	1	26
			%	34,6%	50,0%	11,5%	3,8%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	3	2	1	1	7
			%	42,9%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	41	72	63	34	210
			%	19,5%	34,3%	30,0%	16,2%	100,0%

Tabloda görüldüğü gibi kadın ve erkeklerin yaşı ile basın yayın yoluyla siyasi tartışma programlarını izleme oranları arasında ilişki bulunmaktadır. Genel olarak hem kadınlarda hem de erkeklerde "sürekli takip ediyorum" diyenlerin oranı düşüktür. Ancak bu oran erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlarda daha da düşüktür. Kadın deneklerde yaş büyüdükçe siyasi tartışma programlarını izleme oranı düşmektedir. Ancak erkek deneklerde yaş büyüdükçe siyasi tartışma programlarını izleme oranı artmaktadır.

Kadın deneklerden 18-24 ile 65 ve üstü yaş grubu içinde siyasi tartışma programlarını "sürekli" takip ettiğini belirten olmamaktadır. Aynı yaş grubundaki erkek deneklerin siyasi tartışma programlarını izleme oranları farklılık göstermektedir. Erkek denekler içerisinde 18-24 yaş grubunun %14,3'ü, 65 ve üstü yaş grubunun %42,9'u "sürekli" takip ettiklerini belirtmişlerdir. Erkek denekler içerisinde "sürekli" takip edenlerin oluşturduğu en büyük dilim (%42,9 ile) 65 ve üstü yaş grubuna aittir (Tablo 12). Görüldüğü gibi kadınlarda yaş büyüdükçe siyasal ilgi azalmakta, erkeklerde yaş büyüdükçe siyasal ilgi artmaktadır.

Kadın deneklerden "sürekli" takip edenlerin yoğunlaştığı yaş grubu ise %10,9 ile 25-34 yaş grubudur. Kadın deneklerden "genellikle" takip ettiklerini belirtenlerin yoğunlaştığı yaş grubu 18-24 (%37,9) yaş grubudur (Tablo 12). Görüldüğü gibi kadın denekler içerisinde siyasal konulara olan ilginin yoğunlaştığı yaş grubu 18-24 yaş grubudur. Bu veriler kadın denekler içerisinde değerlendirildiğinde tezin ikinci bölümünde belirtilen "yaş grupları açısından gençlerin orta yaş grubunda yer alanlara göre siyasetle daha az ilgilendikleri" tezini reddetmektedir. Bu durum ana kütledeki orta yaş grubunu oluşturan kadın deneklerin eğitim düzeyinin düşük olmasına bağlanabilir. Tablo 4'teki veriler dikkate alındığında kadınlarda yaş arttıkça eğitim düzeyinin düştüğü gözükmektedir. Eğitim düzeyi siyasal bilinçlenmeyi ve ilgiyi de arttıracağından bu yaş grubundaki düşük eğitim düzeyi, siyasete olan ilgisizliği de beraberinde getirecektir. Dolayısıyla bölgede gençlerin orta yaş grubunda olanlar ile yaşlılara oranla siyasete daha ilgili olmaları onların diğer yaş gruplarına oranla eğitim düzeylerinin daha yüksek olmasına bağlanabilir.

Erkek denekler içerisinde siyasi tartışma programlarını "sürekli" takip edenlerin yoğunlaştığı yaş grubu ise 56-64 ile 65 ve üstü 'dür. 56-64 yaş grubunun %34,6'sı, 65 ve üstü yaş grubunun %42,9'u "sürekli" takip ettiklerini belirtmiştir (Tablo 12). Erkek denekler içerisindeki gençlerin ve orta yaş grubunda olanların yaşlılara göre siyasal ilgilerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yaşlıların "sürekli" takip etme oranları gençlerinkinden daha yüksektir (Tablo 12).

Bu veriler, erkek ve kadın deneklerin basın yayın yoluyla siyasi tartışma programlarını izleme oranları yaş grupları itibarı ile farklılık gösterdiğini doğrulamaktadır. Özellikle orta yaş (35-44 ile 45-55) grubunda bu fark daha da

belirginleşmektedir. Bu yaş grubundaki kadınların %32,9'u "genellikle" takip ederken, aynı yaş grubundaki erkeklerin %64,6'sı "genellikle" takip etmektedir. Bu doğrultuda kadın deneklerde orta yaş (35-44 ile 45-55) ile orta yaş üstü (56-64 ile 65 ve üstü) yaş grubuna doğru gidildikçe siyasal ilginin de azaldığı görülmektedir. Genel olarak tüm yaş gruplarından kadın deneklerin %42,4'ü siyasi tartışma programlarını "nadiren" takip ettiklerini belirtmişlerdir ancak yoğunluk orta ve orta üstü yaş gruplarında toplanmıştır. Yine "hiç takip etmiyorum" diyenlerin büyük çoğunluğunu %58,3 ile 56-64 yaş grubunda olanlar oluşturmaktadır (Tablo 12).

Erkek denekler içerisinde "nadiren" takip ettiklerini ve "hiç" takip etmediklerini belirtenler birlikte değerlendirildiğinde 18-24 yaş grubunun yarıdan fazlasının (%57,1) siyasete olan ilgilerinin düşük olduğu görülmektedir. Buna göre erkeklerde kadınların aksine yaş büyüdükçe siyasal ilgi düzeyi de artmaktadır. Erkekler denekler içerisinde "hiç takip etmiyorum" diyenler içerisinde en küçük oranı 56-64 ile 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 12). Dolayısıyla erkek denekler içerisindeki yaşlıların siyasete, gençlerden ve orta yaş grubundakilerden daha ilgili oldukları söylenebilir. Bu durum, 56-64 ile 65 ve üstü yaş grubunun emeklilik yıllarına denk geldiği göz önüne alınırsa bu yaş grubunun siyasi olaylarla ilgilenebilecek yeterli düzeyde zamana sahip olmalarından kaynaklanabilmektedir.

Tablo 13: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?

Cinsiyet				Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?				Toplam
				Yerel Sorunlar	Ekonomik Sorunlar	Siyasi sorunlar	Diğer	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	16	7	2	1	26
			%	61,5%	26,9%	7,7%	3,8%	100,0%
		25-34	Sayı	29	19	5	0	53
			%	54,7%	35,8%	9,4%	0,0%	100,0%
		35-44	Sayı	25	12	1	0	38
			%	65,8%	31,6%	2,6%	0,0%	100,0%
		45-55	Sayı	17	13	4	1	35
			%	48,6%	37,1%	11,4%	2,9%	100,0%
		56-64	Sayı	7	0	3	0	10
			%	70,0%	0,0%	30,0%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	5	2	0	0	7
			%	71,4%	28,6%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	99	53	15	2	169
			%	58,6%	31,4%	8,9%	1,2%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	3	14	0	0	17
			%	17,6%	82,4%	0,0%	0,0%	100,0%
		25-34	Sayı	10	38	12	0	60
			%	16,7%	63,3%	20,0%	0,0%	100,0%
		35-44	Sayı	7	26	12	1	46
			%	15,2%	56,5%	26,1%	2,2%	100,0%
		45-55	Sayı	9	20	5	2	36
			%	25,0%	55,6%	13,9%	5,6%	100,0%
		56-64	Sayı	3	17	6	0	26
			%	11,5%	65,4%	23,1%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	5	0	0	6
			%	16,7%	83,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	33	120	35	3	191
			%	17,3%	62,8%	18,3%	1,6%	100,0%

Tabloya göre genel olarak her yaştan kadın deneğin %58,6'sının öncelikli olarak ilgilendikleri sorunlar "yerel sorunlar" olmaktadır. Özellikle 56-64 (%70) ile 65 ve üstü (%71,4) yaş grubundaki kadın deneklerin yerel sorunlara olan ilgileri diğer yaş gruplarınkinden daha fazladır (Tablo 13). Bu durum onların yaşlarından dolayı zamanlarının önemli bir çoğunluğunu evde geçirmelerine ve yine bu sebeple genel ülke sorunlarına daha duyarsız kalmalarına bağlanabilir.

Erkek deneklere bakıldığında, genel olarak her yaştan erkek deneğin %62,8'inin öncelikli olarak ilgilendikleri sorunlar "ekonomik sorunlar" olmaktadır. Erkek deneklerden "ekonomik sorunlar" ile ilgilendiğini belirtenler içerisinde en büyük dilimi %83,3 ile 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır. Bunu %82,4 ile 18-24 yaş grubu izlemektedir (Tablo 13). 65 ve üstü yaş grubu sosyal güvenlik, yaşlılık ödeneği gibi uygulamalara ihtiyaç duyulan bir yaş grubudur. 65 ve üstü yaş grubunun "ekonomik sorunlar"a daha ilgili olmaları bu nedene bağlanabilir. Yine genel olarak incelendiğinde erkekler açısından 18-24 yaş grubu, kariyer, meslek hazırlıklarının yapıldığı ve hayata atılmanın başladığı yıllar olarak değerlendirilmektedir. Aynı yaş grubundaki kadınlar ile kıyaslandığında, 18-24 yaş grubundaki erkeklerin "ekonomik sorunlar"a daha duyarlı olmaları doğal bir durum olarak görülebilmektedir.

Orta yaş (25-34, 35-44, 45-55) grubundaki kadın deneklerden "ekonomik sorunlar"la ilgilenenlerin oranı diğer yaş grubunda olanlara göre daha yüksektir. "Ekonomik sorunlar"la ilgilenenler en düşük oranla 56-64 (%0) ve 18-24 (%26,9) yaş grubudur (Tablo 13). Genç kadın deneklerin "ekonomik sorunlar" ile daha az ilgilenmelerini, birçoğunun henüz kendi ekonomik özgürlüklerine kavuşmadıkları (Tablo 6) ve genelde aileleri ile birlikte yaşadıkları için ekonomik bir sorunun onlar için daha az önem taşıdığı şeklinde yorumlamak mümkündür. Orta yaş grubu içinde "ekonomik sorunlar"a olan ilginin diğer yaş gruplarına göre daha fazla olması şöyle yorumlanabilir: Bu yaş grubundaki kadınların büyük çoğunluğunun çocuk yetiştirme döneminde olduğu ve çocukların okul çağına erişmiş olduğu göz önüne alındığında gelir-gider dengesini korumak için ekonomik sorunları daha yakından takip ettikleri söylenebilir. Yine orta yaş üstündeki kadın deneklerin ve yaşlıların da "ekonomik sorunlar"ı daha az takip etmesi de bu sebebe bağlanabilir.

Tüm yaşlardan kadın deneklerin "siyasi sorunlar"la ilgilendiklerini belirtenlerin oranı ise sadece %8,9'dur. Bu oran genç ve orta yaş grubunda yer alan kadın deneklerde daha düşüktür. "Siyasi sorunlar"la ilgilendiklerini belirtenler içerisinde en büyük dilimi, %30 ile 56-64 yaş grubu oluştururken, 65 ve üstü yaş grubunda olanlardan "siyasi sorunlar"la ilgilenen bulunmamaktadır (Tablo 13). Görüldüğü gibi kadınların siyasi sorunlarla ilgilenme oranları oldukça düşüktür.

Erkeklerin “siyasi sorunlar”la ilgilenme oranları kadınlarınkinden yüksektir. Genel olarak erkek deneklerin “siyasi sorunlar”la ilgilenme oranı %18,3’tür. 18-24 ile 65 ve üstü yaş grubunda olanlardan “siyasi sorunlar”la ilgilenen bulunmamaktadır. Erkek denekler içerisinde “siyasi sorunlar” ile ilgilenenlerin oluşturduğu en büyük dilimi, %26,1 ile 35-44 yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 13). Buna göre siyasi meselelere ilgi yine orta yaş grubunda yoğunlaşmaktadır.

3.3.3.1.3. Eğitim, Cinsiyet ve Siyasal İlgi

Tablo 14: En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?

Cinsiyet				En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?							Toplam
				Siyaset	Spor	Televizyon dizileri	Gündüz kuşağı kadın programları	Bilgi vb. yarışma programları	Belgesel	Diğer	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	6	0	38	19	3	2	4	72
			%	8,3%	0,0%	52,8%	26,4%	4,2%	2,8%	5,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	1	0	8	6	4	2	0	21
			%	4,8%	0,0%	38,1%	28,6%	19,0%	9,5%	0,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	4	0	23	4	10	4	2	47
			%	8,5%	0,0%	48,9%	8,5%	21,3%	8,5%	4,3%	100,0%
		Lisans	Sayı	6	1	19	4	22	10	2	64
			%	9,4%	1,6%	29,7%	6,3%	34,4%	15,6%	3,1%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	0	3	1	0	2	0	6
			%	0,0%	0,0%	50,0%	16,7%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	17	1	91	34	39	20	8	210
			%	8,1%	,5%	43,3%	16,2%	18,6%	9,5%	3,8%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	11	11	7		2	8	0	39
			%	28,2%	28,2%	17,9%		5,1%	20,5%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	10	15	3		0	4	0	32
			%	31,3%	46,9%	9,4%		0,0%	12,5%	0,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	21	18	8		3	10	3	63
			%	33,3%	28,6%	12,7%		4,8%	15,9%	4,8%	100,0%
		Lisans	Sayı	24	19	8		3	8	1	63
			%	38,1%	30,2%	12,7%		4,8%	12,7%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	5	2	1		3	2	0	13
			%	38,5%	15,4%	7,7%		23,1%	15,4%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	71	65	27		11	32	4	210
			%	33,8%	31,0%	12,9%		5,2%	15,2%	1,9%	100,0%

Eğitim değişkeni açısından kadın deneklerin izledikleri televizyon programı türünün dağılımları incelendiğinde, genel olarak kadınların "siyaset" ve "spor" programlarını izleme oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Kadın deneklerden "televizyon dizileri"ni izleyenler en yüksek oran (%52,8) ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlardır. Eğitim düzeyi yükseldikçe bu oran azalmakta ancak "lisansüstü" değişkeninde tekrar %50'ye yükselmektedir. Yine kadın deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe "gündüz kuşağı kadın programları"nı izleme oranı da düşmektedir (Tablo 14).

Kadın deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe "bilgi vb. yarışma programları" ile "belgesel" izleyenlerin oranı artmaktadır. Kadın deneklerden "bilgi vb. yarışma programları" ve "belgesel" (her iki seçenek birlikte) izleyenlerin yoğunlaştığı eğitim değişkeni lisans (%50) ve lisansüstü (%33,3) değişkenlerine aittir (Tablo 14).

Erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe "siyaset"i takip edenlerin oranı artmaktadır. Erkek denekler lisansüstü mezunlarının %15,4 'ü (en düşük oran) "spor"u takip etmektedir. Diğer değişkenlerde sporu takip edenlerin oranları birbirlerine yakın düzeydedir. Yine erkek deneklerden "televizyon dizileri"ni izleyenlerin oranları arasında anlamlı bir farklılık göze çarpmamaktadır. Genel olarak bütün eğitim değişkenlerinde televizyon dizilerini takip eden erkeklerin oranı düşüktür. Erkek deneklerden "gündüz kuşağı kadın programları" takip eden bulunmamaktadır (Tablo 14).

Kadınlardakine benzer bir durum erkekler için de söz konusu olmaktadır. Erkek deneklerden "bilgi vb. yarışma programları" ve "belgesel" izleyenler içerisinde en yüksek dilimi (%38,5 ile) lisansüstü mezunları oluşturmaktadır (Tablo 14). Görüldüğü gibi her iki cinsiyette de eğitim düzeyi yükseldikçe bilgi-kültür programlarını takip etme oranı da artmaktadır.

Tablo 15: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?

Cinsiyet				Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?				Toplam
				Yerel Sorunlar	Ekonomik Sorunlar	Siyasi sorunlar	Diğer	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	38	11	3	0	52
			%	73,1%	21,2%	5,8%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	11	1	4	0	16
			%	68,8%	6,3%	25,0%	0,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	28	11	1	1	41
			%	68,3%	26,8%	2,4%	2,4%	100,0%
		Lisans	Sayı	21	26	7	1	55
			%	38,2%	47,3%	12,7%	1,8%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	1	4	0	0	5
			%	20,0%	80,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	99	53	15	2	169
			%	58,6%	31,4%	8,9%	1,2%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	10	16	2	0	28
			%	35,7%	57,1%	7,1%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	5	23	1	1	30
			%	16,7%	76,7%	3,3%	3,3%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	8	39	10	0	57
			%	14,0%	68,4%	17,5%	0,0%	100,0%
		Lisans	Sayı	8	34	19	2	63
			%	12,7%	54,0%	30,2%	3,2%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	2	8	3	0	13
			%	15,4%	61,5%	23,1%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	33	120	35	3	191
			%	17,3%	62,8%	18,3%	1,6%	100,0%

Kadın ve erkek deneklerin öncelikli olarak ilgilendikleri sorunlar eğitim değişkeni açısından incelendiğinde, kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe "yerel sorunlar" ile ilgilenme oranın düştüğü görülmektedir. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip kadın deneklerin %73,1'i "yerel sorunlar" ile ilgilendiklerini belirtirken, lisans mezunu kadın deneklerin %38,2'si "yerel sorunlar" ile ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Benzer durum erkeklerde de görülmektedir. Erkek deneklerin ifadelerine bakıldığında

“yerel sorunlar” ile ilgilendiklerini belirtenlerin içerisinde en büyük oranı %35,7 ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip denekler oluşturmaktadır (Tablo 15).

Kadın deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe “ekonomik sorunlar” ile ilgilenme oranı da artmaktadır. “Ekonomik sorunlar”la ilgilenenler en düşük oranla (%6,3) ortaokul mezunlarında görülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bu oran artmaktadır. Örneğin lisansüstü mezunu kadın deneklerin %80’i “ekonomik sorunlar”la ilgilendiklerini belirtmişlerdir (Tablo 15). Eğitim, kişinin bakış açısını geliştirdiğinden, yüksek eğitimli kişilerin bakış açısı düşük eğitimli kişilere göre çok daha geniştir ve ekonomik ve siyasal olaylara yaklaşım biçimleri daha farklıdır. Eğitimli kadının yaşamı evin içi ile sınırlı değildir, bu kadınlar artık evin sınırları dışına çıkmıştır ve kamusal alanlarda daha fazla yer almaktadırlar. Eğitimli kadınların “ekonomik sorunlar”a daha ilgili olmaları bu yüzdendir. Ayrıca eğitimli kadınların aynı zamanda kendi ekonomik özgürlüklerine kavuşmaları da göz önüne alınırsa “ekonomik sorunlar”a daha ilgili olmaları beklenilebilen bir durum olmaktadır. Yine benzer şekilde düşük eğitimli kadınların iş yaşamı içinde yer almadıkları için, dolayısıyla onların dünyaları ev içi alanla sınırlı olduğundan “yerel sorunlar”a daha ilgili olması doğaldır.

Erkek deneklerde ise eğitim düzeyi yükseldikçe hem “ekonomik sorunlar”a hem de “siyasi sorunlar”a olan ilgi artmaktadır. Eğitim değişkeni açısından “ekonomik sorunlar”la ilgilenen erkek deneklerin oranları birbirlerine yakın düzeydedir. Ancak “siyasi sorunlar”la ilgilenenlerin oranında bariz şekilde bir artış görülmektedir. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip erkek deneklerin %7,1’i, ortaokul mezunu erkek deneklerin %3,3’ü “siyasi sorunlar” ile ilgilenirken, lisans mezunu erkek deneklerin %30,2’si “siyasi sorunlar” ile ilgilenmektedir (Tablo 15). Bu da yine eğitimin siyasal meselelere olan ilgiyi arttırdığı şeklinde yorumlanabilir.

3.3.3.1.4. **Meslek, Cinsiyet ve Siyasal İlgi**

Tablo 16: Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?

Cinsiyet				Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?				Toplam
				Yerel Sorunlar	Ekonomik Sorunlar	Siyasi sorunlar	Diğer	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	1	3	1	0	5
			%	20,0%	60,0%	20,0%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	6	5	1	0	12
			%	50,0%	41,7%	8,3%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	12	19	6	1	38
			%	31,6%	50,0%	15,8%	2,6%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	1	0	0	1
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	4	1	0	0	5
			%	80,0%	20,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	0	4	0	0	4
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	71	16	6	0	93
			%	76,3%	17,2%	6,5%	0,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	5	4	1	1	11
			%	45,5%	36,4%	9,1%	9,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	99	53	15	2	169
			%	58,6%	31,4%	8,9%	1,2%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	2	6	0	0	8
			%	25,0%	75,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	13	29	4	0	46
			%	28,3%	63,0%	8,7%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	9	33	20	2	64
			%	14,1%	51,6%	31,3%	3,1%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	4	1	0	6
			%	16,7%	66,7%	16,7%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	2	18	3	0	23
			%	8,7%	78,3%	13,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	2	22	5	1	30
			%	6,7%	73,3%	16,7%	3,3%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	2	4	0	0	6
			%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	2	4	2	0	8
			%	25,0%	50,0%	25,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	33	120	35	3	191
			%	17,3%	62,8%	18,3%	1,6%	100,0%

Mesleki statü, bireyin siyasal ilgi düzeyini etkileyen bir diğer faktördür. Tabloda özellikle çalışan kadınlarla çalışmayanların siyasal sorunlara olan ilgisi konusunda iki grup arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu göze çarpmaktadır.

Meslekleri itibariyle kadın ve erkek katılımcıların öncelikli olarak ilgilendikleri sorunlara bakıldığında kadın ve erkeklerin verdikleri yanıtların birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Kadın denekler içerisinde "yerel sorunlar"a en büyük ilgiyi %80 ile "esnaf"lar ve %76,3 ile "ev hanımı" olanlar göstermektedir. Buna karşın kadın denekler içerisinde "ekonomik sorunlar"a en düşük ilgiyi gösteren grup %17,2 ile "ev hanımı"dır. Bu oranlar, ev hanımları için beklenen bir durum olmaktadır. Kadın deneklerin meslek dağılımlarına bakıldığında çalışan kadınların "yerel sorunlar"a daha az ilgili oldukları görülmektedir (Tablo 16). Çalışan kadınların kendilerine ait gelirlerinin olduğu ve kendi gelir-gider dengelerini kendileri sağladığı düşünülürse onların "ekonomik sorunlar"a daha fazla ilgi göstermeleri doğaldır. Bu anlamda (kadınlar için) meslek sahibi olmanın genel ülke sorunlarına, dolayısıyla siyasete karşı ilgili olmaya pozitif yönde etki ettiği söylenebilir.

Erkek deneklere bakıldığında genel olarak her meslek grubundan erkek deneklerin "ekonomik sorunlar"a kadınlardan daha ilgili oldukları ve "yerel sorunlara" kadınlardan daha az ilgili oldukları görülmektedir. Erkek denekler içerisinde "ekonomik sorunlar"a en büyük ilgiyi ise %78,3 ile "esnaf" grubu göstermektedir. Bunu %75,0 ile "işsiz"ler izlemektedir (Tablo 16). Erkek denekler içerisinde "işsiz"lerin diğer meslek gruplarından daha fazla "ekonomik sorunlar"a ilgi göstermeleri (kadınların da büyük çoğunluğunun ev hanımı oldukları göz önüne alınırsa) evin geçiminin sağlayan kişinin erkek olmasından kaynaklanmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde her meslek grubundan kadın deneğin "siyasi sorunlar"a ilgilerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Kadın denekler içerisinde "siyasi sorunlar"a en büyük ilgiyi %20 ile "işsiz"ler ve %15,8 ile "memur"lar göstermektedir. Erkekler denekler içerisinde de "siyasi sorunlar"a en büyük ilgiyi %31,3 ile "memur"lar göstermektedir (Tablo 16). Kadın denekler içerisinde "işsiz" grubunda olanlar "ev hanımı" olanlardan ayrıldığı için "işsiz" olanların belli bir eğitim düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılabilir. Aynı şekilde "memur" olanlar da belli bir eğitim düzeyine sahip olmaktadır. Bu iki grubun belli bir eğitim düzeyine sahip

oldukları da göz önüne alındığında diğer meslek gruplarına göre "siyasi sorunlar"a daha fazla ilgili olmaları beklenebilen bir durum olmaktadır.

3.3.3.2. Siyasal Bilgi

Bir toplumda yaşayan bireylerin siyasal kültürünü oluşturan ve bireylerin siyasal duruşunu belirleyen unsurlardan biri siyasal bilgidir. Bireylerin kendi siyasal duruşlarını ortaya koymaları, siyasal olarak bilinçlenmelerinden geçmektedir. Bu bilinçlenme de siyasal bilgiyi edinmekle mümkün olabilmektedir. Bu anlamda bir topluluğun siyasal bilgi düzeyini öğrenmek, o toplumun üyelerinin siyasal kültürlerini öğrenmeye yarayacak ipuçları vermektedir. Çünkü birey, siyasal bilgisi dâhilinde bir siyasal davranışta bulunabilecek ve yine siyasal bilgisi dâhilinde siyasal eylem ve faaliyetlere katılabilecektir.

Siyasal bilgi, eyleme geçebilmenin temel koşullarından biridir. Diğer bir ifadeyle siyasal bilgi, siyasal katılımı teşvik eder. "Bireyin, siyasal eyleme geçebilmesi, onun kendisini yönetenlerden bir şey beklemesi durumunda olasıdır. Siyasal bilgi, bilişsel bir kolaylık veya hazırlık oluşturarak siyasal katılmayı ve siyasal katılma türlerini arttırmaktadır" (Çukurçayır, 2000, s. 69).

Siyasal bilgi, demokrasi için merkezi bir konumdadır. Temsili demokratik bir sistemde vatandaşların, her siyasi konuda ileri düzeyde olmasa da genel bir düzeyde siyasal bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle demokratik sistemlerde, vatandaşların karar verirken rollerini etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri için kamusal konular hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaları gereklidir. Demokratik sistemlerde birey, seçmen olarak kendisini temsil edecek aktörleri seçmek amacıyla bir siyasal davranış ortaya koymakta yani oy vermektedir. Seçmen, siyasal davranışını gerçekleştirme sürecinde karar vermek için siyasal bilgi edinme ihtiyacı duymaktadır. Seçmen bu süreçte parti politikaları, seçim vaatleri gibi konularda bilgi edinip en nihayetinde elde ettiği siyasal bilgi doğrultusunda bir değerlendirme yaparak siyasal bir davranış ortaya koymaktadır (Doğan ve Göker, 2018, ss.1015-1016). Bu anlamda siyasal bilgi, bireyin rasyonel kararlar alıp eyleme geçmesinde bir araç olmaktadır.

Bu çalışmada katılımcıların siyasal bilgi düzeylerini ölçmek üzere, “Demokrasi nedir?”, “Laiklik nedir?”, “Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?”, “Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?” soruları sorulmuştur.

3.3.3.2.1. Cinsiyet ve Siyasal Bilgi

Tablo 17: Demokrasi nedir?

Cinsiyet		Demokrasi nedir?					Toplam
		Bir kişinin yönetimi	Birkaç kişinin yönetimi	Halkın yönetimi	Bilmiyorum	Diğer	
Kadın	Sayı	25	12	131	41	1	210
	%	11,9%	5,7%	62,4%	19,5%	,5%	100,0%
Erkek	Sayı	19	25	147	16	3	210
	%	9,0%	11,9%	70,0%	7,6%	1,4%	100,0%
Toplam	Sayı	44	37	278	57	4	420
	%	10,5%	8,8%	66,2%	13,6%	1,0%	100,0%

“Demokrasi nedir?” sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1’de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (p: ,187 ve p>0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz. Ek-1). Kısaca, demokrasinin tanımını bilip bilmeme konusunda kadınlar ve erkekler aynı davranışları sergilemişlerdir.

“Demokrasi nedir?” sorusunu kadın deneklerin %62,4’ü, erkek deneklerin %70’i “Halkın kendi kendini yönetmesidir” diyerek doğru cevaplamıştır. “Bilmiyorum” diyen kadınların oranı %19,5 iken, bu oran erkeklerde %7,6’dır. Görüldüğü gibi kadın ve erkeklerin büyük çoğunluğu demokrasinin tanımını doğru bilmiştir. Kadın ve erkek denekler içerisinde doğru cevap verenlerin oranları birbirlerine çok yakındır. Ancak kadın denekler içerisinde “Bilmiyorum” diyenlerin oranı erkeklerinkinden iki kat fazladır (Tablo 17).

Tablo 18: Laiklik nedir?

Cinsiyet			Laiklik nedir?					Toplam
			Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması	Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Dinin devlet işlerine karışması	Bilmiyorum	Diğer	
	Kadın	Sayı	149	5	7	49	0	210
		%	71,0%	2,4%	3,3%	23,3%	0,0%	100,0%
	Erkek	Sayı	172	3	3	25	7	210
		%	81,9%	1,4%	1,4%	11,9%	3,3%	100,0%
Toplam		Sayı	321	8	10	74	7	420
		%	76,4%	1,9%	2,4%	17,6%	1,7%	100,0%

"Laiklik nedir?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,030 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısaca, laikliğin tanımını bilip bilmeme konusunda kadınlar ve erkekler faklı davranışlar sergilemişlerdir.

"Laiklik nedir?" sorusunu kadın deneklerin %71'i, erkek deneklerin %81,9'u "Din ve devlet işlerinin birbirlerinden ayrılmasıdır" diyerek doğru cevaplamıştır. "Bilmiyorum" cevabını veren kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir "Bilmiyorum" diyenlerin oranı kadınlarda %23,3 iken erkeklerde bu oran %11,9'dur. "Devletin dini kullanmasıdır", "Dinsiz devlettir", "Devletin dine karışmasıdır" vb. biçiminde tanımlayanların oluşturduğu "Diğer" seçeneğinde sadece erkekler (%3,3 ile) fikir beyan etmiştir (Tablo 18). Kadınların fikir beyan etmemeleri erkek egemen toplumda kendilerini baskı altında hissetmelerinden kaynaklanabilmektedir.

Tablo 19: Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?

Cinsiyet		Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?					
		Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi	Parlamenter sistem	Başkanlık sistemi	Yarı başkanlık sistemi	Bilmiyorum	**Toplam**
Kadın	Sayı	110	5	63	4	28	210
	%	52,4%	2,4%	30,0%	1,9%	13,3%	100,0%
Erkek	Sayı	135	3	53	10	9	210
	%	64,3%	1,4%	25,2%	4,8%	4,3%	100,0%
Toplam	Sayı	245	8	116	14	37	420
	%	58,3%	1,9%	27,6%	3,3%	8,8%	100,0%

Türkiye'de, 24 Haziran 2018'de yapılan genel seçimle birlikte Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne resmen geçilmiştir. Bu yeni sistem Türkiye'ye özgü bir sistem olup, medyada ve halk arasında başkanlık sistemi olarak da anılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin 2018 yılı itibariyle resmi olarak hangi hükümet biçimi ile yönetildiği sorulmuştur.

"Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (p: ,003 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Diğer bir ifade ile kadınlar ve erkekler bu ifade için faklı davranışlar sergilemişlerdir.

"Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?" sorusuna kadın deneklerin %52,4'ü, erkek deneklerin %64,3'ü "Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi" diyerek doğru cevaplamıştır. Kadın deneklerin %30'u erkek deneklerin %25,2'i "Başkanlık sistemi" demiştir. "Bilmiyorum" yanıtını verenlerin oranı kadınlarda %13,3 iken, bu oran erkeklerde %4,3'tür (Tablo 19). Görüldüğü gibi "Bilmiyorum" cevabını veren kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir.

Tablo 20: Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?

Cinsiyet		Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?			
		Z.A.Beyazgül	Diğer	Bilmiyorum	**Toplam**
Kadın	Sayı	151	4	55	210
	%	71,9%	1,9%	26,2%	100,0%
Erkek	Sayı	182	1	27	210
	%	86,7%	,5%	12,9%	100,0%
Toplam	Sayı	333	5	82	420
	%	79,3%	1,2%	19,5%	100,0%

"Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (p: ,000 ve p<0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısaca, kadınlar ve erkekler bu ifade için faklı davranışlar sergilemişlerdir.

"Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?" sorusuna kadın deneklerin %71,9'u, erkek deneklerin %86,7'si "Zeynel Abidin Beyazgül" diyerek doğru cevap vermiştir. "Nihat Çiftçi", "Uğur Beyazgül" gibi yanlış cevapların yer aldığı "Diğer" seçeneği kadınlarda %1,9, erkeklerde %,5'tir. Kadınların %26,2'si, erkeklerin %12,9'u "bilmiyorum" demiştir (Tablo 20). Buna göre Şanlıurfa Büyükşehir Başkanının adını bilme oranı, erkeklerde daha yüksektir. Diğer ifadelerde olduğu gibi yine "bilmiyorum" diyen kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir.

Yukarıdaki dört tablo birlikte değerlendirildiğinde genel olarak kadınların siyasal bilgi düzeylerinin erkeklerinkinden daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu da çalışma açısından beklenen bir durum olmaktadır. Kadınların siyasal bilgi düzeyinin erkeklerinkine göre daha düşük olmasına neden olan faktörlerin başında yine kadınların geleneksel cinsiyet rolleri gelmektedir. Kadınların aile içindeki geleneksel cinsiyet rolleri göz önüne alındığında, annelik ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları, onların kitle iletişim araçları vasıtası ile siyasal kaynaklara ulaşma ve kullanmalarını, dolayısıyla siyasal bilgi sahibi olmalarını kısıtlayabilmektedir.

3.3.3.2.2. Yaş, Cinsiyet ve Siyasal Bilgi

Tablo 21: Demokrasi nedir?

Cinsiyet				Demokrasi nedir?					Toplam
				Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Birkaç kişinin ülkeyi yönetmesi	Halkın kendi kendini yönetmesi	Bilmiyorum	Diğer	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	5	0	17	6	1	29
			%	17,2%	0,0%	58,6%	20,7%	3,4%	100,0%
		25-34	Sayı	8	4	45	7	0	64
			%	12,5%	6,3%	70,3%	10,9%	0,0%	100,0%
		35-44	Sayı	6	6	27	14	0	53
			%	11,3%	11,3%	50,9%	26,4%	0,0%	100,0%
		45-55	Sayı	4	1	32	7	0	44
			%	9,1%	2,3%	72,7%	15,9%	0,0%	100,0%
		56-64	Sayı	1	1	7	3	0	12
			%	8,3%	8,3%	58,3%	25,0%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	0	3	4	0	8
			%	12,5%	0,0%	37,5%	50,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	25	12	131	41	1	210
			%	11,9%	5,7%	62,4%	19,5%	,5%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	3	1	14	2	1	21
			%	14,3%	4,8%	66,7%	9,5%	4,8%	100,0%
		25-34	Sayı	6	7	47	3	0	63
			%	9,5%	11,1%	74,6%	4,8%	0,0%	100,0%
		35-44	Sayı	4	4	37	4	1	50
			%	8,0%	8,0%	74,0%	8,0%	2,0%	100,0%
		45-55	Sayı	4	8	25	5	1	43
			%	9,3%	18,6%	58,1%	11,6%	2,3%	100,0%
		56-64	Sayı	1	2	21	2	0	26
			%	3,8%	7,7%	80,8%	7,7%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	3	3	0	0	7
			%	14,3%	42,9%	42,9%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	19	25	147	16	3	210
			%	9,0%	11,9%	70,0%	7,6%	1,4%	100,0%

Kadın ve erkek deneklerin yaş özelliklerine göre demokrasinin tanımını bilip bilmeme oranları incelendiğinde genel olarak her iki grupta da her yaştan katılımcının yarıdan fazlasının, demokrasinin tanımını doğru yaptıkları görülmektedir.

Kadın denekler içerisinde "Demokrasi nedir?" sorusuna verilen doğru cevapların yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında altı farklı yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık göze çarpmamaktadır. Diğer bir ifade ile her yaş grubundan kadın deneğin %62,4'ü "halkın kendi kendini yönetmesi" biçiminde tanımlayarak doğru cevap vermiştir. Kadın denekler içerisinde 45-55 yaş grubu

demokrasinin tanımına %72,7 ile en çok doğru cevap veren yaş grubudur. Bunu %70,3 ile 25-34 yaş grubu izlemektedir (Tablo 21).

Kadın deneklerde "Demokrasi nedir?" sorusunu doğru tanımlayanların oranı içerisinde en küçük dilimi %37,5 ile 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır. "Bilmiyorum" diyenlerin içerisindeki en büyük dilimi ise %50 ile 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 21). Görüldüğü gibi 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerden "bilmiyorum" diyenlerin oranı diğer yaş gruplarından daha yüksektir. Tablo 4'teki verilere göre kadın deneklerde yaş ilerledikçe eğitim düzeyi düşmektedir (Tablo 4). Kadın denekler içerisindeki 65 ve üstü yaş grubundakilerin siyasal bilgilerinin düşük olması onların eğitim düzeylerinin düşük olmasından kaynaklanabilmektedir.

Erkek deneklerde de kadınlardakine benzer bir durum söz konusudur. Genel olarak her yaş grubundan erkek deneğin %70'i "halkın kendi kendini yönetmesi" biçiminde tanımlayarak doğru cevaplamıştır. Erkek denekler içerisinde 56-64 yaş grubu demokrasinin tanımına %80,8 ile en çok doğru cevap veren yaş grubudur. Bunu yine %74,6 ile 25-34 yaş grubu izlemektedir (Tablo 21). Her iki cinsiyette de doğru cevapların yoğunlaştığı yaş grubu 25-34 yaş grubudur. 25-34 yaş grubunun siyasal bilgisinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olması, bu yaş grubunun eğitim düzeyinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olmasına bağlanabilir (Tablo 4).

Kadın deneklerde olduğu gibi erkek deneklerde de yaş büyüdükçe demokrasinin tanımını bilme oranı düşmektedir. Erkek deneklerde "Demokrasi nedir?" sorusunu doğru tanımlayanların oranı içerisinde en küçük dilimi %42,9 ile yine 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır. Ancak kadınlardaki durumun aksine 65 ve üstü yaş grubunda demokrasinin tanımını bilmediğini belirten hiç erkek denek bulunmamaktadır (Tablo21). Kısacası 65 ve üstü yaş grubundaki erkeklerde demokrasinin tanımını bilmediğini belirtenlerin oranı 65 ve üstü yaş grubundaki kadınlarınkinden düşüktür.

Burada göze çarpan bir husus daha bulunmaktadır. Kadın denekler içerisinde (her iki yanlış cevap seçeneği birlikte ele alındığında) "bilmiyorum" diyenlerin oranı yanlış verilen cevapların oranından yüksektir. Özellikle 56-64 ile 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerin "bilmiyorum" yanıtını verme oranları, yanlış cevaplara

("Bir kişinin ülkeyi yönetmesi" ve "Birkaç kişinin ülkeyi yönetmesi") verdikleri yanıtlardan daha yüksektir (Tablo 21). Bu durum çalışmanın teori kısmında belirtilen "kadınlar doğru cevabı tahmin etmek yerine 'bilmiyorum'u seçmeye hazırdır" (Souble ve Nairne, 2006, s. 2) ifadesi ile örtüşmektedir. Diğer bir ifade ile kadınlar belirsiz oldukları sorularda doğru cevabı tahmin etmek yerine "bilmiyorum" cevabını vermektedir. Bu da kadınların erkeklerden daha fazla riskten uzak olduğunu (Lizotte ve Sidman, 2009, s. 128) ve emin olmadıkları sorularda riske girmekten çekindiklerini göstermektedir.

Tablo 22: Laiklik nedir?

Cinsiyet				Laiklik nedir?					Toplam
				Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması	Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Dinin devlet işlerine karışması	Bilmiyorum	Diğer	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	21	1	0	7		29
			%	72,4%	3,4%	0,0%	24,1%		100,0%
		25-34	Sayı	50	1	3	10		64
			%	78,1%	1,6%	4,7%	15,6%		100,0%
		35-44	Sayı	32	2	2	17		53
			%	60,4%	3,8%	3,8%	32,1%		100,0%
		45-55	Sayı	35	1	2	6		44
			%	79,5%	2,3%	4,5%	13,6%		100,0%
		56-64	Sayı	9	0	0	3		12
			%	75,0%	0,0%	0,0%	25,0%		100,0%
		65 ve üstü	Sayı	2	0	0	6		8
			%	25,0%	0,0%	0,0%	75,0%		100,0%
	Toplam		Sayı	149	5	7	49		210
			%	71,0%	2,4%	3,3%	23,3%		100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	16	0	1	4	0	21
			%	76,2%	0,0%	4,8%	19,0%	0,0%	100,0%
		25-34	Sayı	52	1	0	6	4	63
			%	82,5%	1,6%	0,0%	9,5%	6,3%	100,0%
		35-44	Sayı	43	0	0	6	1	50
			%	86,0%	0,0%	0,0%	12,0%	2,0%	100,0%
		45-55	Sayı	31	2	1	8	1	43
			%	72,1%	4,7%	2,3%	18,6%	2,3%	100,0%
		56-64	Sayı	25	0	0	0	1	26
			%	96,2%	0,0%	0,0%	0,0%	3,8%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	5	0	1	1	0	7
			%	71,4%	0,0%	14,3%	14,3%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	172	3	3	25	7	210
			%	81,9%	1,4%	1,4%	11,9%	3,3%	100,0%

Ankete katılan kadın deneklerin yaş özelliklerine göre laikliğin tanımını bilip bilmeme oranlarına bakıldığında (65 ve üstü yaş grubundaki kadın denekler haricinde) deneklerin birbirlerine yakın düzeyde laikliğin tanımını doğru yaptıkları görülmektedir. 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerin sadece %25'i "Laiklik nedir?" sorusuna doğru cevap vermiştir. Dolayısıyla kadın denekler içerisinde "bilmiyorum" diyenler içerisinde en büyük dilimi, %75 ile 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır. Kadın denekler içerisinde diğer yaş gruplarından "bilmiyorum" diyenlerin oranları birbirlerine yakın düzeydedir (Tablo 22). 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerinin siyasal bilgi düzeylerinin düşük olması yine eğitim düzeylerinin düşük oluşuna bağlanabilir. 65 ve üstü yaş grubunda yer alan kadın deneklerin çoğunun okuma yazma bilmedikleri göz önüne alınırsa bu yaş grubunun siyasal bilgi düzeylerinin diğer yaş gruplarına oranla daha düşük olması, eğitim düzeyi, okullaşma ve kitle iletişim araçlarının etkisi ile açıklanabilir.

Ankete katılan erkek deneklerin yaş özelliklerine göre laikliğin tanımını bilip bilmeme oranlarına bakıldığında erkek denekler içerisinde 56-64 yaş grubu laikliğin tanımına %96,2 ile en çok doğru cevap veren yaş grubudur. Diğer yaş gruplarında ise erkek deneklerin birbirlerine yakın düzeyde laikliğin tanımını doğru yaptıkları görülmektedir. Kadınların aksine, erkek denekler içerisinde "bilmiyorum" diyenlerin oranı gençlerde daha yüksektir. Erkek denekler içerisinde "bilmiyorum" diyenler içerisinde en büyük dilimi, %19 ile 18-24 yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 22). Bu durum gençlerin siyasete ilgisiz oluşuna bağlanabilmektedir.

Demokrasinin ve laikliğin tanımının cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımlarının yer aldığı Tablo 21 ile Tablo 22 birlikte değerlendirildiğinde siyasal bilgi düzeyinin en yüksek olduğu yaş grubu erkeklerde 56-64, kadınlarda 45-55 yaş grubu olarak bulunmuştur. Bu tablolardan elde edilen veriler, daha önce yapılan bir çalışmada elde edilen sonuçlar ile örtüşmektedir. Gronlund, yaş ile siyasal bilgi düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu çalışmasında, siyasal bilgi düzeyinin en yüksek 55-64 yaş aralığında olduğu sonucuna varmıştır (Grounlund, 2007, s. 409). Bu çalışmada yapılan analizlerde de "orta yaş" ve "orta yaş üstü" yaş grubundaki bireylerin siyasal bilgilerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu da yine orta ve üstü yaş grubundaki bireylerin gençlere göre siyasete daha ilgili olmalarından kaynaklanabilmektedir.

Tablo 23: Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?

Cinsiyet				Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?					Toplam
				Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi	Parlamenter sistem	Başkanlık sistemi	Yarı başkanlık sistemi	Bilmiyorum	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	21	0	5	0	3	29
			%	72,4%	0,0%	17,2%	0,0%	10,3%	100,0%
		25-34	Sayı	39	2	17	3	3	64
			%	60,9%	3,1%	26,6%	4,7%	4,7%	100,0%
		35-44	Sayı	23	0	21	1	8	53
			%	43,4%	0,0%	39,6%	1,9%	15,1%	100,0%
		45-55	Sayı	18	3	13	0	10	44
			%	40,9%	6,8%	29,5%	0,0%	22,7%	100,0%
		56-64	Sayı	4	0	6	0	2	12
			%	33,3%	0,0%	50,0%	0,0%	16,7%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	5	0	1	0	2	8
			%	62,5%	0,0%	12,5%	0,0%	25,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	110	5	63	4	28	210
			%	52,4%	2,4%	30,0%	1,9%	13,3%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	14	0	5	1	1	21
			%	66,7%	0,0%	23,8%	4,8%	4,8%	100,0%
		25-34	Sayı	41	0	17	4	1	63
			%	65,1%	0,0%	27,0%	6,3%	1,6%	100,0%
		35-44	Sayı	35	0	13	0	2	50
			%	70,0%	0,0%	26,0%	0,0%	4,0%	100,0%
		45-55	Sayı	21	2	12	4	4	43
			%	48,8%	4,7%	27,9%	9,3%	9,3%	100,0%
		56-64	Sayı	20	1	4	1	0	26
			%	76,9%	3,8%	15,4%	3,8%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	4	0	2	0	1	7
			%	57,1%	0,0%	28,6%	0,0%	14,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	135	3	53	10	9	210
			%	64,3%	1,4%	25,2%	4,8%	4,3%	100,0%

Kadın denekler içerisinde "cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi" diyenler içerisindeki en yüksek oran (%72,4) 18-24 yaş grubuna aittir. Bunu %60,9 ile 25-34 yaş grubu izlemektedir. Bu oran orta yaşa doğru gelindikçe %40'lara düşmekte ve 65 ve üstü yaş grubuna gelindiğinde tekrar artarak %62,5'e ulaşmaktadır (Tablo 23). Kadın denekler içerisinde gençlerin yönetilen hükümet biçimini bilme oranları orta yaş grubundakilere göre daha yüksek iken, bu durum erkeklerde ters yönde seyretmektedir.

Erkek denekler içerisinde 56-64 yaş grubu "Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?" sorusuna %76,9 ile en çok doğru cevap veren yaş grubudur. Genel olarak erkek deneklerin yönetilen hükümet biçimini bilme oranları

18-24, 25-34 ve 35-44 yaş gruplarında %65-70 civarında seyretmektedir. Bu oran 45-55 yaş grubuna gelindiğinde %48,8'e düşmekte, 56-64 yaş grubuna gelindiğinde %76,9'a yükselmekte ve 65 ve üstü yaş grubuna gelindiğinde tekrar %57,1'e düşmektedir (Tablo 23). Kadın ve erkek denekler arasındaki bu farklılık, kadınlardaki 18-24 yaş grubunun eğitim düzeyinin daha yüksek olmasına (Tablo 4), erkeklerde ise 56-64 yaş grubundaki erkek deneklerin siyasete daha ilgili olmalarına (Tablo 12) bağlanabilir.

Kadın denekler içerisinde bu ifade için "bilmiyorum" diyenlerin oranı da gençlerde daha düşüktür. Kadın deneklerde yaş büyüdükçe "bilmiyorum" diyenlerin oranları da artmaktadır. Kadın deneklerden "bilmiyorum" diyenler içerisinde en büyük dilimi %25 ile 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır "Bilmiyorum" diyen erkeklerin oranı ise sadece toplamda sadece %4,3'tür. Erkek deneklerden "bilmiyorum" diyenler içerisinde en büyük dilimin %14,3 ile 65 ve üstü yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 23). Görüldüğü gibi her iki cinsiyette de "bilmiyorum" diyenlerin çoğunluğunu 65 ve üstü yaş grubundaki denekler oluşturmaktadır. Kadınlarda da erkeklerde de yönetilen hükümet biçimini bilme oranı yaşlılarda daha düşüktür. Bu durum eğitim, teknolojik imkânlar ve kitle iletişim araçlarını kullanma sıklığı gibi nedenlere bağlanabilir. Gençlerde ve orta yaş grubundaki bireylerde interneti, sosyal medyayı ve diğer kitle iletişim araçlarını kullanma sıklığı yaşlılara göre daha fazladır. Dolayısıyla Türkiye'de yönetim biçiminin değiştirilmesi henüz yeni olduğundan bu değişikten gençlerin ve orta yaş grubunda olanların yaşlılardan daha önce haberdar olmaları doğaldır.

Tablo 24: Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?

Cinsiyet				Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?			
				Z.A.Beyazgül	Diğer	Bilmiyorum	**Toplam**
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	24	0	5	29
			%	82,8%	0,0%	17,2%	100,0%
		25-34	Sayı	44	2	18	64
			%	68,8%	3,1%	28,1%	100,0%
		35-44	Sayı	36	1	16	53
			%	67,9%	1,9%	30,2%	100,0%
		45-55	Sayı	31	0	13	44
			%	70,5%	0,0%	29,5%	100,0%
		56-64	Sayı	11	1	0	12
			%	91,7%	8,3%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	5	0	3	8
			%	62,5%	0,0%	37,5%	100,0%
	Toplam		Sayı	151	4	55	210
			%	71,9%	1,9%	26,2%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	16	0	5	21
			%	76,2%	0,0%	23,8%	100,0%
		25-34	Sayı	53	1	9	63
			%	84,1%	1,6%	14,3%	100,0%
		35-44	Sayı	46	0	4	50
			%	92,0%	0,0%	8,0%	100,0%
		45-55	Sayı	36	0	7	43
			%	83,7%	0,0%	16,3%	100,0%
		56-64	Sayı	24	0	2	26
			%	92,3%	0,0%	7,7%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	7	0	0	7
			%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	182	1	27	210
			%	86,7%	,5%	12,9%	100,0%

"Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?" sorusuna kadın deneklerin 71,9'u "Zeynel Abidin Beyazgül" diyerek doğru cevap vermiştir. Kadın denekler içerisinde 56-64 yaş grubu %91,7 ile en çok doğru cevabı veren yaş gurubudur. 56-64 yaş grubundaki kadın deneklerden "bilmiyorum" diyen olmamaktadır. Benzer durum erkek denekler için de söz konusu olmaktadır. 56-64 yaş grubundaki erkek deneklerin %92,3'ü Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adını doğru bilmiştir (Tablo 24). Dikkat edilmektedir ki kadın ve erkek denekler içerisinde demokrasi ve laikliğin tanımı sorularında olduğu gibi bu soruda da en çok doğru cevabı veren yaş grubu "orta ve üstü" (56-64) yaş grubu olmaktadır.

Kadın deneklerden 65 ve üstü yaş grubu ise 62,5 ile en az doğru cevabı veren yaş grubudur. 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerin %37,5'i "bilmiyorum"

demiştir. Kadınların aksine erkek deneklerde 65 ve üstü yaş grubunun Şanlıurfa Büyükşehir Başkanının adını bilme oranı daha yüksektir. 65 ve üstü yaş grubundaki erkek deneklerin tamamı Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adını bilmiştir (Tablo 24). 65 ve üstü yaş grubundaki erkek deneklerin eğitim düzeylerinin aynı yaş grubundaki kadın deneklerden yüksek olduğundan (Tablo 4) bu oranlar beklenilen düzeydedir. Ayrıca bu yaş grubundaki erkek deneklerin siyasete olan ilgileri de aynı yaş grubundaki kadın deneklerden daha yüksektir (Tablo 12). Siyasete olan ilgi, siyasal bilgiyi de arttıracağından erkek denekler açısından bu sonuçlar beklenilen düzeyde olmaktadır.

Erkek denekler içerisinde "bilmiyorum" diyenlerin en yüksek (%23,8 ile) olduğu yaş grubu 18-24 yaş grubudur. 18-24 yaş grubundaki erkek deneklerin %76,2'si "Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?" sorusuna doğru cevap verirken; aynı yaş grubundaki kadın deneklerin %82,8'i doğru cevap vermiştir (Tablo 24). 18-24 yaş grubunda cinsiyetler arasındaki bu farklılığın nedeni kadınlardaki 18-24 yaş grubunun eğitim düzeyinin erkeklerdeki 18-24 yaş grubunun eğitim düzeyine oranla daha yüksek olması (Tablo 4) ile açıklanabilir. Görüldüğü gibi eğitimin siyasal bilgi düzeyi üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır.

3.3.3.2.3. Eğitim, Cinsiyet ve Siyasal Bilgi

Tablo 25: Demokrasi nedir?

Cinsiyet				Demokrasi nedir?					
				Bir kişinin yönetimi	Birkaç kişinin yönetimi	Halkın yönetimi	Bilmiyorum	Diğer	**Toplam**
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	12	6	24	30	0	72
			%	16,7%	8,3%	33,3%	41,7%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	4	1	10	6	0	21
			%	19,0%	4,8%	47,6%	28,6%	0,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	7	5	34	1	0	47
			%	14,9%	10,6%	72,3%	2,1%	0,0%	100,0%
		Lisans	Sayı	2	0	59	2	1	64
			%	3,1%	0,0%	92,2%	3,1%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	0	4	2	0	6
			%	0,0%	0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	25	12	131	41	1	210
			%	11,9%	5,7%	62,4%	19,5%	,5%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	6	11	14	8	0	39
			%	15,4%	28,2%	35,9%	20,5%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	4	7	18	3	0	32
			%	12,5%	21,9%	56,3%	9,4%	0,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	8	5	46	3	1	63
			%	12,7%	7,9%	73,0%	4,8%	1,6%	100,0%
		Lisans	Sayı	1	2	57	1	2	63
			%	1,6%	3,2%	90,5%	1,6%	3,2%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	0	12	1	0	13
			%	0,0%	0,0%	92,3%	7,7%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	19	25	147	16	3	210
			%	9,0%	11,9%	70,0%	7,6%	1,4%	100,0%

Tabloda görüldüğü gibi kadın ve erkeklerin eğitim düzeyi ile siyasal bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Genel olarak her iki grupta da eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal bilgi düzeyi de yükselmektedir (Tablo 25).

Kadın denekler içerisinde ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %33,3'ü demokrasinin tanımını bilmiştir. Bu oran ortaokul mezunlarında %47,6'ya, lise mezunlarında %72,3'e, lisans mezunlarında %92,2'ye yükselmiştir. Ancak lisansüstü mezunlarında tekrar %66,7'ye düşmüştür. Kadın deneklerde "bilmiyorum" diyenler içerisinde en büyük dilimi %41,7 ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar oluşturmaktadır. Bunu %33,3 ile lisansüstü mezunları izlemektedir (Tablo 25). Bu durum daha önce belirtildiği gibi lisansüstü mezunu kadın deneklerin doğru cevabı tahmin etmek yerine "bilmiyorum" seçeneğini işaretlemelerinden kaynaklı olabilmektedir.

Erkek denekler içerisinde de demokrasinin tanımını bilenler içerisinde en düşük oran %35,9 ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlara aittir. Erkek deneklerde "bilmiyorum diyenler içerisinde en büyük dilimi %20,5 ile yine ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar oluşturmaktadır. Erkek denekler içerisinde de eğitim düzeyi yükseldikçe demokrasinin tanımını bilme oranı yükselmektedir. Ancak kadınlardakinin aksine erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe doğrusal bir biçimde demokrasinin tanımını bilme oranı da yükselmekte ve lisansüstü mezunu olanlarda %92,3'e ulaşmaktadır (Tablo 25).

Tablo 26: Laiklik nedir?

Cinsiyet				Laiklik nedir?					Toplam
				Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması	Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Dinin devlet işlerine karışması	Bilmiyorum	Diğer	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	29	2	4	37		72
			%	40,3%	2,8%	5,6%	51,4%		100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	11	2	2	6		21
			%	52,4%	9,5%	9,5%	28,6%		100,0%
		Lise mezunu	Sayı	43	0	1	3		47
			%	91,5%	0,0%	2,1%	6,4%		100,0%
		Lisans	Sayı	61	1	0	2		64
			%	95,3%	1,6%	0,0%	3,1%		100,0%
		Lisansüstü	Sayı	5	0	0	1		6
			%	83,3%	0,0%	0,0%	16,7%		100,0%
	Toplam		Sayı	149	5	7	49		210
			%	71,0%	2,4%	3,3%	23,3%		100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	21	2	0	15	1	39
			%	53,8%	5,1%	0,0%	38,5%	2,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	26	1	1	3	1	32
			%	81,3%	3,1%	3,1%	9,4%	3,1%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	55	0	1	6	1	63
			%	87,3%	0,0%	1,6%	9,5%	1,6%	100,0%
		Lisans	Sayı	59	0	1	0	3	63
			%	93,7%	0,0%	1,6%	0,0%	4,8%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	11	0	0	1	1	13
			%	84,6%	0,0%	0,0%	7,7%	7,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	172	3	3	25	7	210
			%	81,9%	1,4%	1,4%	11,9%	3,3%	100,0%

Demokrasinin tanımında olduğu eğitim, laikliğin tanımı hakkında da doğru fikir beyan etme oranını artmıştır. Diğer bir ifadeyle kadın ve erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe laikliğin tanımını bilme oranı da yükselmektedir. Her iki cinsiyette de laikliğin tanımını en az bilenler, ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip kişiler olmaktadır (Tablo 26).

Kadın denekler içerisinde "Laiklik nedir?" sorusuna ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %40,3'ü (en düşük oran ile) "Din ve devlet işlerinin birbirlerinden ayrılmasıdır" diyerek doğru cevap vermiştir. Kadın denekler içerisinde "bilmiyorum" diyenler içerisinde en büyük dilimi ise %51,4 ile yine ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar oluşturmaktadır. Bu oran eğitim düzeyi yükseldikçe %3-6'lara gerilemektedir (Tablo 26). Demokrasi tanımında olduğu gibi laikliğin tanımını

bilmede de eğitim önemli bir değişken olmaktadır. Kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal bilgi düzeyleri de yükselmektedir.

Erkek denekler içerisinde ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %53,8'i (en düşük oran ile) laikliğin tanımını bilmiştir. Kadınlarda olduğu gibi erkeklerde de eğitim düzeyi yükseldikçe laikliğin tanımını bilme oranı da yükselmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus da erkeklerden ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların laikliğin tanımını bilme oranı, aynı eğitim düzeyine sahip olan kadınlardan daha yüksektir. Dikkat edilirse bu oran ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olan erkek deneklerde %53,8 iken, aynı eğitim düzeyine sahip olan kadın deneklerde %40,3'tür (Tablo 26). Bu durum erkeklerin kadınlara göre kamusal alanlarda daha fazla görünür olmalarından dolayı siyasi konuları konuşabilecek imkânlarının da daha fazla olmasından kaynaklanabilmektedir.

Tablo 27: Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adı nedir?

Cinsiyet				Şanlıurfa Büyükşehir belediye başkanının adı nedir?			Toplam
				Z.A.Beyazgül	Diğer	Bilmiyorum	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	42	1	29	72
			%	58,3%	1,4%	40,3%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	15	0	6	21
			%	71,4%	0,0%	28,6%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	38	2	7	47
			%	80,9%	4,3%	14,9%	100,0%
		Lisans	Sayı	51	1	12	64
			%	79,7%	1,6%	18,8%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	5	0	1	6
			%	83,3%	0,0%	16,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	151	4	55	210
			%	71,9%	1,9%	26,2%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	30	0	9	39
			%	76,9%	0,0%	23,1%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	29	0	3	32
			%	90,6%	0,0%	9,4%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	57	0	6	63
			%	90,5%	0,0%	9,5%	100,0%
		Lisans	Sayı	53	1	9	63
			%	84,1%	1,6%	14,3%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	13	0	0	13
			%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	182	1	27	210
			%	86,7%	,5%	12,9%	100,0%

Eğitim ile siyasal bilgi arasındaki ilişkiye benzer bir ilişki Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adını bilme oranı ile eğitim düzeyi arasında da görülmektedir. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olan kadın deneklerde Şanlıurfa Belediye Başkanının adını bilme oranı %58,3 iken, ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü mezunlarında %70-80'lere ulaşmaktadır (Tablo 27).

Benzer durum erkek denekler için de söz konusu olmakla birlikte, Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adını bilme oranı (eğitim değişkeni açısından) kadınlara göre erkeklerde daha yüksek düzeyde seyretmektedir. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olan erkek denekler içerisinde Şanlıurfa Büyükşehir Belediye başkanının adını bilme oranı %76,9'dur. Bu oran eğitim düzeyi yükseldikçe artmakta ve lisansüstü mezunlarında %100'e ulaşmaktadır (Tablo 27). Görüldüğü gibi eğitim, siyasal bilgi düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olmakla birlikte, bu durum cinsiyetin etkisini ortadan kaldırmamaktadır.

3.3.3.2.4. Meslek, Cinsiyet ve Siyasal Bilgi

Tablo 28: Demokrasi nedir?

Cinsiyet				Demokrasi nedir?					Toplam
				Bir kişinin yönetimi	Birkaç kişinin yönetimi	Halkın yönetimi	Bilmiyorum	Diğer	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	2	0	4	1	0	7
			%	28,6%	0,0%	57,1%	14,3%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	2	1	13	1	0	17
			%	11,8%	5,9%	76,5%	5,9%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	0	0	38	3	0	41
			%	0,0%	0,0%	92,7%	7,3%	0,0%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	0	1	0	0	1
			%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	0	2	3	0	0	5
			%	0,0%	40,0%	60,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	1	0	2	1	0	4
			%	25,0%	0,0%	50,0%	25,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	20	9	59	34	0	122
			%	16,4%	7,4%	48,4%	27,9%	0,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	0	0	10	1	1	12
			%	0,0%	0,0%	83,3%	8,3%	8,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	0	1	0	0	1
			%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	25	12	131	41	1	210
			%	11,9%	5,7%	62,4%	19,5%	,5%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	1	1	7	1	1	11
			%	9,1%	9,1%	63,6%	9,1%	9,1%	100,0%
		İşçi	Sayı	8	11	27	7	0	53
			%	15,1%	20,8%	50,9%	13,2%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	3	2	58	0	1	64
			%	4,7%	3,1%	90,6%	0,0%	1,6%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	4	2	1	0	7
			%	0,0%	57,1%	28,6%	14,3%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	5	3	16	2	0	26
			%	19,2%	11,5%	61,5%	7,7%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	2	4	23	3	1	33
			%	6,1%	12,1%	69,7%	9,1%	3,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	0	0	7	0	0	7
			%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	0	7	2	0	9
			%	0,0%	0,0%	77,8%	22,2%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	19	25	147	16	3	210
			%	9,0%	11,9%	70,0%	7,6%	1,4%	100,0%

Kadın deneklerden demokrasi tanımını en yüksek oranda bilenler "çiftçi"ler (%100), "emekli"ler (%100) ve "memur"lar (%92,7)'dır. Kadın deneklerde demokrasinin tanımını bilme oranı en düşük olan grup ise "ev hanımı"dır. Ev hanımlarının %48,4'ü demokrasinin tanımını bilmiş, %27,9'u ise "bilmiyorum" demiştir. Dolayısıyla "bilmiyorum" diyenler içerisindeki en büyük oran "ev hanımı" olanlara aittir (Tablo 28). Bu bağlamda ücretli bir işte çalışmanın, kadınlarda siyasal bilgi düzeyini arttırmada pozitif yönde etki ettiği söylenebilir.

Ev hanımları, ücretli bir işte çalışmadıkları ve ev ile sınırlı bir yaşam sürdürdükleri için, sosyal ve teknolojik olanaklardan daha az yararlanmaktadırlar. Ev dışına çıkma ve iş hayatına girme, kadınların siyasal konularda bilgi sahibi olmalarını da kolaylaştırmaktadır. Bu anlamda ev hanımlarının siyasal bilgi düzeylerinin çalışan kadınlara göre daha düşük olması beklenen bir durum olmaktadır.

Erkek deneklerden demokrasi tanımını en yüksek oranda bilenler "öğrenci"ler (%100) ve "memur"lar (%90,6)'dır. Erkekler denekler içerisindeki en düşük oranda bilenler ise "çiftçi"ler (%28,6) ve "işçi"ler (%50,9)'dir (Tablo 28).

Tablo 29: Laiklik nedir?

Cinsiyet				Laiklik nedir?					Toplam
				Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması	Bir kişinin ülkeyi yönetmesi	Dinin devlet işlerine karışması	Bilmiyorum	Diğer	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	6	0	0	1		7
			%	85,7%	0,0%	0,0%	14,3%		100,0%
		İşçi	Sayı	15	0	2	0		17
			%	88,2%	0,0%	11,8%	0,0%		100,0%
		Memur	Sayı	38	1	1	1		41
			%	92,7%	2,4%	2,4%	2,4%		100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	0	0	0		1
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%		100,0%
		Esnaf	Sayı	5	0	0	0		5
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%		100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	3	1	0	0		4
			%	75,0%	25,0%	0,0%	0,0%		100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	70	2	4	46		122
			%	57,4%	1,6%	3,3%	37,7%		100,0%
		Öğrenci	Sayı	10	1	0	1		12
			%	83,3%	8,3%	0,0%	8,3%		100,0%
		Emekli	Sayı	1	0	0	0		1
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%		100,0%
	Toplam		Sayı	149	5	7	49		210
			%	71,0%	2,4%	3,3%	23,3%		100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	8	1	0	2	0	11
			%	72,7%	9,1%	0,0%	18,2%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	41	1	1	10	0	53
			%	77,4%	1,9%	1,9%	18,9%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	57	1	2	0	4	64
			%	89,1%	1,6%	3,1%	0,0%	6,3%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	5	0	0	2	0	7
			%	71,4%	0,0%	0,0%	28,6%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	19	0	0	4	3	26
			%	73,1%	0,0%	0,0%	15,4%	11,5%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	27	0	0	6	0	33
			%	81,8%	0,0%	0,0%	18,2%	0,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	7	0	0	0	0	7
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	8	0	0	1	0	9
			%	88,9%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	172	3	3	25	7	210
			%	81,9%	1,4%	1,4%	11,9%	3,3%	100,0%

Demokrasi tanımında olduğu gibi laiklik tanımında da deneklerin mesleki statüsü ile siyasal bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle kadın denekler için meslek ile siyasal bilgi düzeyleri arasında belirgin bir farklılık bulunmaktadır

Kadın deneklerden laikliğin tanımını en yüksek oranda bilenler yine çalışan kadınlardır. "Laiklik nedir?" sorusuna doğru cevap veren kadın deneklerin mesleklerine bakıldığında, en yüksek oranların "çiftçi" (%100), "esnaf" (%100) ve "emekli" (%100) ve "memur"larda (%92,7) olduğu görülmektedir. En düşük oran ise yine "ev hanımı" (%57,4) grubuna aittir. "Bilmiyorum diyenler içerisinde en büyük dilimi %37,7 ile "ev hanımı" olanlar oluşturmaktadır (Tablo 29).

Erkek deneklerden demokrasi tanımını en yüksek oranda bilenler yine "öğrenci"ler (%100) ve "memur"lar (%89,1)'dır. (Tablo 29).

Her iki tablodan da görüldüğü gibi mesleki statüsü yüksek olan "memur" grubunun siyasal bilgi düzeyi (hem kadınlarda hem de erkeklerde) daha yüksektir. Bu durum eğitim düzeyi ile açıklanabilir. Meslek ile eğitim düzeyi birbiri ile yakından ilişkili olmaktadır. Meslek, bireyin sahip olduğu eğitime bağlı olarak onun siyasal davranışını, siyasal tercihlerini, siyasal ilgisini ve nihayetinde siyasal bilgi düzeyini de etkilemektedir. Bireyin aldığı eğitim, onu icra edeceği mesleğe hazırlayan önemli bir etkendir. Böyle bir bireyin teknolojiyi ve kitle iletişim araçlarını kullanma imkânları daha gelişmiştir. Bireyin mesleki statüsü onu siyasal olayları anlama ve analiz etmeye sevk eder. Kısaca meslek, bireye siyasal kaynaklara erişme kolaylığı sağladığından siyasal bilgi düzeyini de arttırmaktadır.

3.3.3.3. Siyasal Değer

Siyasal kültürü oluşturan unsurlardan biri de siyasal değerdir. Siyasal değer, bireylerin ya da toplumların siyasete yönelik bilinç düzeylerini gösterir. Eğitim düzeyi, sanayileşme, kitle iletişim araçlarına sahip olma, meslek, gelir, geleneksel değerler, din, modernleşme seviyesi, dış dünya ile olan ilişkilerin yoğunluğu ve siyasal sistemin işleyişi gibi olgu ve gelişmelerin tümü siyasal değeri belirlemede belli başlı faktörlerdir. Bu anlamda bir toplumun siyasal değerleri, yani toplumu meydana getiren bireylerin siyasal sisteme yönelik beklentileri, talepleri, sistemin işleyişi hakkındaki yargıları, devlet ile özdeşleşme düzeyleri hakkında bilgi sahibi olmak, aynı zamanda o toplumun siyasal kültürü hakkında önemli bilgiye ulaşmak demektir (Uluç, 2007, s.

345). Diğer bir ifadeyle siyasal değer, siyasal tutum ve davranışların kısaca siyasal kültürün analizinde kullanılacak önemli bir ölçüttür.

Kalaycıoğlu'na göre bir takım toplumsal, kültürel ve siyasal özneler ile simge ve özelliklerin değerli olduğu siyasal toplumsallaşma döneminde kabul edilir. Bu kabullenme, toplumsallaşmanın doğal bir sonucu olmaktadır. Bu yüzden her birey, bir takım değer yargılarına sahiptir ve içinde yaşadığı toplumu ilgilendiren olguları değerlendirirken değer yargılarına göre değerlendirecektir (Kalaycıoğlu, 1984, s. 146). Bireyin siyasal yönelimi ve siyasal tercihleri de bu değer yargıları etrafında şekillenecektir. Siyasal değer bireyin eylemlerine yön verir. Dolayısıyla birey, benimsediği değerler çerçevesinde bir seçim yapacaktır.

Bu çalışmada katılımcıların siyasal değerlerini öğrenmeye yönelik "Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?", "Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?", "'Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır' görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?", "Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?", "Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?", "Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?", "Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?", "Nasıl bir yönetimden yanasınız?", "En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?", "Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?" soruları yöneltilmiştir.

3.3.3.3.1. Cinsiyet ve Siyasal Değer

Tablo 30: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?

Cinsiyet		Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?					**Toplam**
		Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Sayı	56	91	22	29	12	210
	%	26,7%	43,3%	10,5%	13,8%	5,7%	100,0%
Erkek	Sayı	33	89	28	36	24	210
	%	15,7%	42,4%	13,3%	17,1%	11,4%	100,0%
Toplam	Sayı	89	180	50	65	36	420
	%	21,2%	42,9%	11,9%	15,5%	8,6%	100,0%

"Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,002 ve p<0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısaca, bu ifade için kadınlar ve erkekler faklı davranışlar sergilemişlerdir.

Hem kadınlarda (%43,3) hem de erkeklerde (%42,4) deneklerin yoğunlaştığı seçenek "evet"tir. Kadınların %13,8'i, erkeklerin %17,1'i "hayır" demiştir. "evet" ve "hayır" cevaplarının oransal dağılımları açısından -her iki cinsiyette de- ciddi bir farklılık göze çarpmamaktadır. Ancak "kesinlikle evet" seçeneğini tercih edenlerin dağılımlarına bakıldığında aradaki farkın açıldığı görülmektedir. Kadınların %26,7'si, erkeklerin %15,7'si "kesinlikle evet" demiştir. Bununla beraber "kesinlikle hayır" seçeneğinde aradaki fark iki katına çıkmaktadır. Kadınların %5,7'si "kesinlikle hayır" seçeneğini tercih ederken, bu oran erkeklerde %11,4'tür (Tablo 30). Bu oranlar kadın deneklerin erkekler deneklere kıyasla kadınların aktif olarak siyasette yer almalarına daha sıcak baktıklarını göstermektedir.

Tablo 31: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?

Cinsiyet		Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?					**Toplam**
		Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle Hayır	
Kadın	Sayı	63	90	25	25	7	210
	%	30,0%	42,9%	11,9%	11,9%	3,3%	100,0%
Erkek	Sayı	34	87	30	43	16	210
	%	16,2%	41,4%	14,3%	20,5%	7,6%	100,0%
Toplam	Sayı	97	177	55	68	23	420
	%	23,1%	42,1%	13,1%	16,2%	5,5%	100,0%

"Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,000 ve p<0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile

cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler faklı davranışlar sergilemişlerdir.

"Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?" sorusuna kadınlar (%42,9) ve erkekler (%41,4) birbirlerine yakın oranda "evet" demişlerdir. Ancak "hayır" diyenlerin oranı erkeklerde %20,5 iken, bu oran kadınlarda %11,9'dur. Daha büyük kararlılığı ifade eden "kesinlikle evet" seçeneğinde de kadınların oranı (%30) erkeklerin oranından (%16,2) daha yüksektir (Tablo 31). Buradan da görüldüğü gibi kadın denekler, kadın siyasetçilerin başarılı olup olmayacağı konusunda erkek deneklerden daha ılımlı yaklaşmakta ve kadınların da siyasal alanda başarılı olacağını düşünmektedirler.

Tablo 32: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cinsiyet		"Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır " görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?					**Toplam**
		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	
Kadın	Sayı	15	49	39	74	32	209
	%	7,2%	23,4%	18,7%	35,4%	15,3%	100,0%
Erkek	Sayı	28	58	43	58	23	210
	%	13,3%	27,6%	20,5%	27,6%	11,0%	100,0%
Toplam	Sayı	43	107	82	132	55	419
	%	10,3%	25,5%	19,6%	31,5%	13,1%	100,0%

"'Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır' görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,006 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısaca bu ifade için kadınlar ve erkekler faklı davranışlar sergilemişlerdir.

"Bazen devlet işleri ve siyaset kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşüne "katılıyorum" diyen kadın (%23,4) ve erkeklerin (%27,6) oranları birbirine yakındır. Ancak "katılmıyorum" diyen kadınların oranı %35,4 iken erkeklerde bu oran %27,6'dır. Siyasetin kadınların anlayamayacağı kadar karmaşık olduğu görüşüne

“tamamen katılıyorum” diyen erkeklerin (%13,3) oranı kadınlarınkinden (%7,2) daha yüksektir. Her iki seçenek birlikte düşünüldüğünde erkeklerin %40,9’unun (Tablo 32) siyasetin kadınlar açısından anlaşılması güç bir alan olduğunu benimsediklerini göstermektedir. Dolayısıyla bu ifade için kadın deneklerden çok erkek denekler kadınların siyasal meselelere yaklaşımı konusunda negatif bir tutum sergilemişlerdir.

Tablo 33: Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?

Cinsiyet		Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?					**Toplam**
		Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Sayı	69	95	16	25	5	210
	%	32,9%	45,2%	7,6%	11,9%	2,4%	100,0%
Erkek	Sayı	51	92	21	28	18	210
	%	24,3%	43,8%	10,0%	13,3%	8,6%	100,0%
Toplam	Sayı	120	187	37	53	23	420
	%	28,6%	44,5%	8,8%	12,6%	5,5%	100,0%

“Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?” sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1’de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,004 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler faklı davranışlar sergilemişlerdir.

“Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?” sorusuna her iki cinsiyette de “evet” (%44,5) ve “hayır” (%12,6) diyenlerin oranları birbirlerine yakındır. Kadınların “%32,9’u “kesinlikle evet” diyerek kadınların aday olmasını desteklerken bu oran erkeklerde %24,3’tür. Bununla birlikte, her iki cinsiyette de “kesinlikle hayır” (%5,5) gibi katı bir görüş belirtenlerin oranı düşük olmakla birlikte erkeklerde (%8,6) bu oran daha yüksektir (Tablo 33). Kısaca belirtmek gerekirse kadın denekler de erkek denekler de kadınların milletvekili adayı olmasını uygun bulmaktadır. Ancak erkeklere oranla kadınlar bu konuda daha ılımlı yaklaşmaktadır.

Tablo 34: Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?

Cinsiyet		Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?					Toplam
		Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Sayı	56	76	20	41	17	210
	%	26,7%	36,2%	9,5%	19,5%	8,1%	100,0%
Erkek	Sayı	41	80	23	43	23	210
	%	19,5%	38,1%	11,0%	20,5%	11,0%	100,0%
Toplam	Sayı	97	156	43	84	40	420
	%	23,1%	37,1%	10,2%	20,0%	9,5%	100,0%

"Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T- testi analizi sonucunda p değeri (,133 ve p>0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler benzer davranışlar sergilemişlerdir.

"Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?" sorusuna her iki cinsiyette de "evet" (%37,1) ve "hayır" (%20) diyenlerin oranları birbirlerine yakındır (Tablo 34). Ancak bir önceki tablo ile karşılaştırıldığında her iki cinsiyette de "evet" diyenlerin oranının (bu oran Tablo 33'te %44,5'ti) daha düşük, "hayır" diyenlerin oranının (bu oran Tablo 33'de %12,6'dı) ise daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 33). Bu durum muhtarların milletvekillerine göre halkla daha yakın ilişki içerisinde olmalarından kaynaklanabilmektedir. Diğer bir deyişle hem kadın hem de erkek deneklerin bir kadının muhtar adayı olması konusunda daha olumsuz görüş belirtmeleri, kadınların halkla -özellikle erkeklerle- daha yakın ilişki içerisinde olmalarını uygun bulmamalarından kaynaklı olabilmektedir.

Bu beş tablo birlikte değerlendirildiğinde genel olarak kadınların siyasette yer almaları konusunda bütün deneklerin yarıdan fazlasının olumlu yaklaştığı görülmektedir. Ancak bu konuda erkekler, kadınlara göre daha tutucu davranışlar sergilemektedirler.

Tablo 35: Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

Cinsiyet		Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?								Toplam
		Milliyetçi	Solcu	Liberal	Muhafazakâr	Laik	Demokrat	Feminist	Hiçbiri	
Kadın	Sayı	48	2	1	67	13	32	7	40	210
	%	22,9%	1,0%	,5%	31,9%	6,2%	15,2%	3,3%	19,0%	100,0%
Erkek	Sayı	51	12	11	57	7	40	2	30	210
	%	24,3%	5,7%	5,2%	27,1%	3,3%	19,0%	1,0%	14,3%	100,0%
Toplam	Sayı	99	14	12	124	20	72	9	70	420
	%	23,6%	3,3%	2,9%	29,5%	4,8%	17,1%	2,1%	16,7%	100,0%

"Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T- testi analizi sonucunda p değeri (,088 ve p>0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler benzer davranışlar sergilemişlerdir.

Hem kadınların hem de erkeklerin en fazla benimsediği üç kimlik sırasıyla muhafazakârlık, milliyetçilik ve demokratlıktır.

Kadın deneklerin %31,9'u (en yüksek oranla) kendini "muhafazakâr" olarak tanımlamıştır. Kadın deneklerin %22,9'u kendini "milliyetçi" ve %15,2'si de "demokrat" olarak tanımlamıştır. Kendini "liberal" ve "solcu" olarak tanımlayan kadınların oranı oldukça düşüktür. Ayrıca kadınların %19'u "hiçbiri" demiştir (Tablo 35).

Erkek deneklerden "muhafazakâr" (%27,1), "milliyetçi" (%24,3) ve "demokrat" (%19) diyenlerin oranları kadınlarınkine yakın düzeydedir. Erkek deneklerin %5,7'si, (bu oran kadınlarda %1'dir) kendini "solcu", %5,2'si (bu oran kadınlarda %,5'tir) kendini "liberal" olarak tanımlamıştır. Erkek deneklerin %14,3'ü "hiçbiri" demiştir (Tablo 35).

Her iki cinsiyette de katılımcılar çoğunlukla kendilerini muhafazakâr olarak tanımlamıştır. Bu sonucun, yörenin geleneksel ve kültürel değerleri göz önüne alındığında beklenilen bir sonuç olduğu söylenebilir. Kendisini solcu olarak tanımlayan deneklerin oranı oldukça düşüktür.

Tablo 36: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?

Cinsiyet			Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?					Toplam
			Kesinlikle katkıda bulunur	Katkıda bulunur	Kararsızım	Katkıda bulunmaz	Kesinlikle katkıda bulunmaz	
	Kadın	Sayı	31	63	38	61	17	210
		%	14,8%	30,0%	18,1%	29,0%	8,1%	100,0%
	Erkek	Sayı	27	69	50	38	26	210
		%	12,9%	32,9%	23,8%	18,1%	12,4%	100,0%
Toplam		Sayı	58	132	88	99	43	420
		%	13,8%	31,4%	21,0%	23,6%	10,2%	100,0%

"Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T- testi analizi sonucunda p değeri (,905 ve p>0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler aynı davranışları sergilemişlerdir.

"Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?" ifadesi için kadın ve erkek katılımcıların verdikleri olumlu cevaplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Kadın deneklerin %44,8'i "kesinlikle katkıda bulunur" ve "katkıda bulunur" demiştir. Bu oran erkek deneklerde de %45,8'dir (Tablo 36).

Kadınların %37,1'i "katkıda bulunmaz" ve "kesinlikle katkıda bulunmaz" demiştir. Bu oran erkeklerde %30,5'tir (Tablo 36). Buradan hareketle erkeklerin kadınlara göre nispeten daha olumlu yaklaştığı söylenebilir.

Yapılan birçok araştırma kadınların bu konuda daha tutucu bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 37: Nasıl bir yönetimden yanasınız?

Cinsiyet		Nasıl bir yönetimden yanasınız?				Toplam
		Demokratik bir yönetimden	Tek kişi yönetimi	Dini yönetim	Diğer	
Kadın	Sayı	133	13	64	0	210
	%	63,3%	6,2%	30,5%	0,0%	100,0%
Erkek	Sayı	154	8	45	3	210
	%	73,3%	3,8%	21,4%	1,4%	100,0%
Toplam	Sayı	287	21	109	3	420
	%	68,3%	5,0%	26,0%	,7%	100,0%

"Nasıl bir yönetimden yanasınız?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T- testi analizi sonucunda p değeri (,064 ve p>0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler benzer davranışlar sergilemişlerdir.

Genel olarak tüm deneklerin %68,3'ü "demokratik bir yönetim"den yana olduklarını belirtmişlerdir. "Tek kişi yönetimi"nden yana olanların oranı her iki cinsiyette de düşük düzeydedir. Kadın deneklerin %30,5'i "dini yönetim"den yana olduklarını belirtmiştir. Bu oran erkeklerde %21,4'tür. (Tablo 37). Buna göre kadınlar açısından, yörede dini değerlerin hala baskın olduğu yorumu yapılabilir.

Görüldüğü gibi tüm deneklerin yarıdan fazlası demokratik bir yapının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu da genel olarak deneklerin yönetim açısından geleneksel değerlerden uzaklaşıp modern değerleri benimsediklerini göstermektedir.

Tablo 38: En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?

Cinsiyet		En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?							Toplam
		AK Parti	CHP	HDP	MHP	Hiçbiri	Cevap yok	Diğer	
Kadın	Sayı	104	22	10	19	28	23	4	210
	%	49,5%	10,5%	4,8%	9,0%	13,3%	11,0%	1,9%	100,0%
Erkek	Sayı	79	16	22	18	39	21	15	210
	%	37,6%	7,6%	10,5%	8,6%	18,6%	10,0%	7,1%	100,0%
Toplam	Sayı	183	38	32	37	67	44	19	420
	%	43,6%	9,0%	7,6%	8,8%	16,0%	10,5%	4,5%	100,0%

"En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,006 ve p<0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler faklı davranışlar sergilemişlerdir.

Demokratik toplumlarda siyasal partiler genel olarak sağ ve sol şeklinde siyaset biliminin geleneksel iki kimliğinden biriyle tanımlanırlar. Yapılan araştırmalar, kadınların erkeklere göre daha muhafazakâr eğilimli olduklarını ortaya koymuştur. Muhafazakârlık kendisini hem sol partilerden uzaklaşma hem de dinsel nitelik taşıyan partileri destekleme şeklinde göstermektedir (Duvarger, 1963, ss. 42-43; akt. Baykal, 1970, s. 65). Bu çalışmada elde edilen veriler, bu temel argümanı destekler niteliktedir.

"En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz" sorusuna kadınların %49,5'i, erkeklerin %37,6'sı en yüksek oranla "Ak Parti" demiştir. Görüldüğü gibi kadınların neredeyse yarısı "Ak Parti"yi beğendiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 38).

Kadınlardan "HDP"yi beğenenlerin oranı %4,8 iken, bu oran erkeklerde %10,5'tir. "CHP" ve "MHP" seçeneğini tercih edenlerin oranları her iki cinsiyette de birbirlerine yakın düzeydedir. "İyi Parti" "SP", "TKP" gibi seçeneklerin yer aldığı "Diğer" seçeneğinin oranı kadınlarda %1,9, erkeklerde %7,1'dir. Tüm deneklerin %16'sı "Hiçbiri" seçeneğini tercih etmişken, %10,5'i de cevap vermemeyi tercih etmiştir (Tablo 38).

Özetle; muhafazakâr değerleri temsil eden Ak Parti, yörede en çok tercih edilen partidir. Bu partiye verilen destek, kadınlarda daha yoğundur. Bu durum "Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplarla paralel seyir izlemektedir. Kendini muhafazakâr olarak tanımlayan kadınların oranı erkeklerinkinden yüksektir. Her muhafazakârın AK Parti'yi beğendiği söylenemez, ancak kendini muhafazakâr hissedenlerin büyük çoğunluğu AK Parti'yi beğendiğini ifade etmiştir. Benzer durum HDP'yi beğenme durumunda da orta çıkmaktadır. Erkeklerde kendini "solcu" olarak tanımlayanların oranı kadınlardan daha fazladır. Benzer şekilde erkeklerden HDP'yi beğendiğini belirtenlerin oranı da kadınlarınkinden daha fazladır.

Tablo 39: Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?

Cinsiyet		Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?					Toplam
		Kesinlikle dikkat ediyorum	Dikkat ediyorum	Bilmiyorum	Dikkat etmiyorum	Kesinlikle dikkat etmiyorum	
Kadın	Sayı	59	76	29	37	9	210
	%	28,1%	36,2%	13,8%	17,6%	4,3%	100,0%
Erkek	Sayı	48	67	23	46	26	210
	%	22,9%	31,9%	11,0%	21,9%	12,4%	100,0%
Toplam	Sayı	107	143	52	83	35	420
	%	25,5%	34,0%	12,4%	19,8%	8,3%	100,0%

"Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,005 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler faklı davranışlar sergilemişlerdir.

Kadın deneklerin %64,3'ü "kesinlikle dikkat ediyorum" ve "dikkat ediyorum" demiştir. Bu oran erkeklerde %54,8'dir (Tablo 39). Görüldüğü gibi kadınların büyük çoğunluğu oy verdiği partinin adayının dindar olmasına dikkat etmektedir. Bu durum "Nasıl bir yönetimden yanasınız?" ile "En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?" ifadelerine paralel bir seyir izlemektedir. Kadınlardan "dini yönetim"den yana olanların oranı erkeklerinden yüksektir. Yine kadınlarda "Ak Parti"yi beğendiğini belirtenlerin oranı erkeklerinden daha yüksektir. Bu durum, kadınların dindarlık algılarının erkeklerden daha yüksek olmasına bağlanabilmektedir.

Lipset'in de belirttiği gibi toplumların çoğunda kadınlar, geleneksel değerleri benimsemeye daha yatkındırlar. Kadınlar, var olan sosyal düzeni tutan geleneksel dini inançlardan daha çok etkilenirler (Lipset, 1986, s. 250). Bu da onların siyasal parti tercihlerine yansıyan önemli bir faktör olmaktadır.

3.3.3.3.2. Yaş, Cinsiyet ve Siyasal Değer

Tablo 40: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?

Cinsiyet				Sizce siyasette kadınlar aktif olarak yer almalı mıdır?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	7	12	6	3	1	29
			%	24,1%	41,4%	20,7%	10,3%	3,4%	100,0%
		25-34	Sayı	24	25	5	8	2	64
			%	37,5%	39,1%	7,8%	12,5%	3,1%	100,0%
		35-44	Sayı	14	22	6	9	2	53
			%	26,4%	41,5%	11,3%	17,0%	3,8%	100,0%
		45-55	Sayı	7	27	4	4	2	44
			%	15,9%	61,4%	9,1%	9,1%	4,5%	100,0%
		56-64	Sayı	2	5	1	3	1	12
			%	16,7%	41,7%	8,3%	25,0%	8,3%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	2	0	0	2	4	8
			%	25,0%	0,0%	0,0%	25,0%	50,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	56	91	22	29	12	210
			%	26,7%	43,3%	10,5%	13,8%	5,7%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	7	8	1	2	3	21
			%	33,3%	38,1%	4,8%	9,5%	14,3%	100,0%
		25-34	Sayı	11	19	10	14	9	63
			%	17,5%	30,2%	15,9%	22,2%	14,3%	100,0%
		35-44	Sayı	8	20	8	11	3	50
			%	16,0%	40,0%	16,0%	22,0%	6,0%	100,0%
		45-55	Sayı	2	24	6	5	6	43
			%	4,7%	55,8%	14,0%	11,6%	14,0%	100,0%
		56-64	Sayı	5	15	1	4	1	26
			%	19,2%	57,7%	3,8%	15,4%	3,8%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	3	2	0	2	7
			%	0,0%	42,9%	28,6%	0,0%	28,6%	100,0%
	Toplam		Sayı	33	89	28	36	24	210
			%	15,7%	42,4%	13,3%	17,1%	11,4%	100,0%

Genel olarak her iki cinsiyet grubunda da gençler yaşlılara göre kadınların siyasette aktif olarak yer almasını olumlu karşılamaktadır. Bununla birlikte her iki cinsiyet grubunda da orta yaş ve üstü denekler daha olumlu yaklaşmışlardır. Ancak kadın deneklerde yaş büyüdükçe "hayır" diyenlerin oranı artarken, erkek deneklerde belirgin bir artış olmamaktadır.

Kadın denekler içerisinde "kesinlikle evet" ve "evet" diyenlerin oranı %77,3 ile en yüksek olarak 45-55 yaş grubunda görülmektedir. Kadın deneklerde 56-64 ile

65 ve üstü yaş grubuna doğru gidildikçe bu oran düşmektedir. Ancak aynı durum erkek denekler için söz konusu olmamaktadır. Erkek denekler içerisinde "kesinlikle evet" ve "evet" diyenlerin oluşturduğu en büyük dilimi %76,9 ile 56-64 yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 40).

"Hayır" ve "kesinlikle hayır" seçenekleri birlikte düşünüldüğünde kadın deneklerde yaş büyüdükçe kadınların siyasette aktif olarak yer almasını uygun bulmayanların oranları da artmaktadır. Kadın denekler içerisinde 65 ve üstü yaş grubundakilerin %75'i kadınların siyasal alanda aktif olmasına sıcak bakmamaktadır. Ancak kadınlardaki durumun aksine erkek denekler içerisinde "hayır" ve "kesinlikle hayır" diyenlerin (%36,5 ile) yoğunlaştığı yaş grubu 25-34 yaş grubudur. Erkek deneklerde yaş büyüdükçe "hayır" ve "kesinlikle hayır" diyenlerin oranları düşmektedir (Tablo 40). Bu bağlamda yaşlı grupta yer alan erkek deneklerin kadınların siyasal alanda yer alması yönünde daha pozitif bir tutum sergiledikleri söylenebilir.

Özetle; kadın deneklerde yaş büyüdükçe kadınların siyasette aktif olarak yer almasına olumlu yaklaşanların oranı düşmekte; erkek deneklerde ise yaş büyüdükçe kadınların siyasette aktif olarak yer almasına olumlu yaklaşanların oranı artmaktadır. Bu durum, kadınlarda yaş büyüdükçe eğitim düzeyinin düşmesine paralel olarak modern düşünme eğiliminin de düşmesine bağlanabilmektedir.

Tablo 41: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?

Cinsiyet				Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle Hayır	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	8	13	5	2	1	29
			%	27,6%	44,8%	17,2%	6,9%	3,4%	100,0%
		25-34	Sayı	27	23	4	7	3	64
			%	42,2%	35,9%	6,3%	10,9%	4,7%	100,0%
		35-44	Sayı	18	19	7	9	0	53
			%	34,0%	35,8%	13,2%	17,0%	0,0%	100,0%
		45-55	Sayı	7	27	7	3	0	44
			%	15,9%	61,4%	15,9%	6,8%	0,0%	100,0%
		56-64	Sayı	2	5	2	2	1	12
			%	16,7%	41,7%	16,7%	16,7%	8,3%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	3	0	2	2	8
			%	12,5%	37,5%	0,0%	25,0%	25,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	63	90	25	25	7	210
			%	30,0%	42,9%	11,9%	11,9%	3,3%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	3	10	3	2	3	21
			%	14,3%	47,6%	14,3%	9,5%	14,3%	100,0%
		25-34	Sayı	9	22	8	18	6	63
			%	14,3%	34,9%	12,7%	28,6%	9,5%	100,0%
		35-44	Sayı	8	20	10	11	1	50
			%	16,0%	40,0%	20,0%	22,0%	2,0%	100,0%
		45-55	Sayı	6	20	7	6	4	43
			%	14,0%	46,5%	16,3%	14,0%	9,3%	100,0%
		56-64	Sayı	7	13	2	4	0	26
			%	26,9%	50,0%	7,7%	15,4%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	2	0	2	2	7
			%	14,3%	28,6%	0,0%	28,6%	28,6%	100,0%
	Toplam		Sayı	34	87	30	43	16	210
			%	16,2%	41,4%	14,3%	20,5%	7,6%	100,0%

Genel olarak her yaş grubundan kadın deneğin %72,9'u ("kesinlikle evet" ve "evet" seçenekleri birlikte düşünüldüğünde) kadın siyasetçilerin de erkek siyasetçiler kadar başarılı olacağını düşünmektedir. "Kesinlikle evet" ve "evet" diyenler %78,1 ile "25-34" yaş grubunda en yüksek orana sahiptir. Kadın deneklerde yaş büyüdükçe "kesinlikle evet" ve "evet" diyenlerin oranı da düşmektedir (Tablo 41).

Kadın deneklerin aksine erkek deneklerde yaş büyüdükçe kadın siyasetçilerin erkek siyasetçiler kadar başarılı olacağını düşünenlerin oranı artmaktadır. Erkek denekler içerisinde "kesinlikle evet" ile "evet" diyenlerin yoğunlaştığı yaş grubu %76,9 ile yine 56-64 yaş grubudur (Tablo 41).

Her iki cinsiyette de 65 ve üstü yaş grubuna doğru gidildikçe “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin oranları artmaktadır. Kadın denekler içerisinde “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin yoğunlaştığı yaş grubu 65 ve üstü (%50) ile 56-64 (%25) yaş grubudur. Benzer durum erkek denekler için de söz konusu olmaktadır. Önceki tablonun aksine erkek denekler içerisinde “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin (%57,2 ile) yoğunlaştığı yaş grubu 65 ve üstü yaş grubudur (Tablo 41). Dikkat edilirse Tablo 40’te 65 ve üstü yaş grubundaki erkek denekler kadınların siyasette aktif olarak yer almasını daha olumlu karşılamaktadır (Tablo 40). Buradan yaşlı erkek deneklerin kadınların siyasette aktif olarak yer almasını olumlu karşıladıkları ancak kadın siyasetçilerin erkek siyasetçiler kadar başarılı olacaklarını düşünmedikleri sonucuna varılabilir.

Tablo 42: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cinsiyet			"Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır " görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?					Toplam
			Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	
Kadın	Yaş 18-24	Sayı	2	8	6	10	3	29
		%	6,9%	27,6%	20,7%	34,5%	10,3%	100,0%
	25-34	Sayı	5	11	12	22	14	64
		%	7,8%	17,2%	18,8%	34,4%	21,9%	100,0%
	35-44	Sayı	2	12	8	20	10	52
		%	3,8%	23,1%	15,4%	38,5%	19,2%	100,0%
	45-55	Sayı	4	12	9	15	4	44
		%	9,1%	27,3%	20,5%	34,1%	9,1%	100,0%
	56-64	Sayı	1	3	3	5	0	12
		%	8,3%	25,0%	25,0%	41,7%	0,0%	100,0%
	65 ve üstü	Sayı	1	3	1	2	1	8
		%	12,5%	37,5%	12,5%	25,0%	12,5%	100,0%
	Toplam	Sayı	15	49	39	74	32	209
		%	7,2%	23,4%	18,7%	35,4%	15,3%	100,0%
Erkek	Yaş 18-24	Sayı	4	5	6	2	4	21
		%	19,0%	23,8%	28,6%	9,5%	19,0%	100,0%
	25-34	Sayı	9	22	10	16	6	63
		%	14,3%	34,9%	15,9%	25,4%	9,5%	100,0%
	35-44	Sayı	4	12	13	17	4	50
		%	8,0%	24,0%	26,0%	34,0%	8,0%	100,0%
	45-55	Sayı	8	9	8	15	3	43
		%	18,6%	20,9%	18,6%	34,9%	7,0%	100,0%
	56-64	Sayı	2	8	4	6	6	26
		%	7,7%	30,8%	15,4%	23,1%	23,1%	100,0%
	65 ve üstü	Sayı	1	2	2	2	0	7
		%	14,3%	28,6%	28,6%	28,6%	0,0%	100,0%
	Toplam	Sayı	28	58	43	58	23	210
		%	13,3%	27,6%	20,5%	27,6%	11,0%	100,0%

Kadın deneklerden "'Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır' görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" diyenler %50 ile 65 ve üstü yaş grubunda en yüksek orana sahiptir. En düşük oran ise 25-34 (%25) yaşları arasında yer alanlara aittir. Erkek denekler içerisinde "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" diyenlerin oranı %49,2 ile en yüksek olarak 25-34 yaş grubunda görülmektedir. Erkek deneklerdeki en düşük oran ise 35-44 (%32 ile) yaşları arasında yer alanlara aittir (Tablo 42). Görüldüğü gibi kadınların aksine erkeklerde orta yaş ve üstüne doğru gidildikçe olumsuz görüş belirtenlerin oranı düşmektedir. Bu durum bu yaş grubundaki erkeklerin aynı yaş grubundaki kadınlara göre mesleki yaşamının da etkisiyle sosyal çevrelerinin daha

geniş olmasından dolayısıyla görüş ve düşüncelerinin de bu eksende pozitif yönde bir değişiklik göstermesinden kaynaklı olabilmektedir.

Kadın deneklerden "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" diyenlerin oranları birbirlerine yakın olmakla birlikte nispeten düşük olan yaş grubu 65 ve üstü (%37,5)'tür. Erkek deneklerden "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" diyenler içerisinde en yüksek oranı %46,2 ile 56-64 yaş grubu oluşturmaktadır. En düşük oran ise %28,6 ile 65 ve üstü yaş grubu ve %28,5 ile 18-24 yaş grubuna aittir (Tablo 42). Hem kadınlarda hem de erkeklerde 65 ve üstü yaş grubunda olanlar siyasetin kadınların anlayamayacağı kadar güç bir alan olarak görmektedirler. Ancak genç yaş grubu için aynı durum söz konusu olmamaktadır. Kadın denekler içerisindeki 18-24 yaş grubunda olanlar, aynı yaş grubundaki erkek deneklerden daha olumlu düşünmektedir.

Tablo 43: Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?

Cinsiyet				Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	13	10	2	3	1	29
			%	44,8%	34,5%	6,9%	10,3%	3,4%	100,0%
		25-34	Sayı	21	31	4	5	3	64
			%	32,8%	48,4%	6,3%	7,8%	4,7%	100,0%
		35-44	Sayı	19	21	5	7	1	53
			%	35,8%	39,6%	9,4%	13,2%	1,9%	100,0%
		45-55	Sayı	11	25	5	3	0	44
			%	25,0%	56,8%	11,4%	6,8%	0,0%	100,0%
		56-64	Sayı	3	6	0	3	0	12
			%	25,0%	50,0%	0,0%	25,0%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	2	2	0	4	0	8
			%	25,0%	25,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	69	95	16	25	5	210
			%	32,9%	45,2%	7,6%	11,9%	2,4%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	6	10	1	1	3	21
			%	28,6%	47,6%	4,8%	4,8%	14,3%	100,0%
		25-34	Sayı	21	17	5	13	7	63
			%	33,3%	27,0%	7,9%	20,6%	11,1%	100,0%
		35-44	Sayı	8	26	8	6	2	50
			%	16,0%	52,0%	16,0%	12,0%	4,0%	100,0%
		45-55	Sayı	7	23	4	6	3	43
			%	16,3%	53,5%	9,3%	14,0%	7,0%	100,0%
		56-64	Sayı	9	13	1	1	2	26
			%	34,6%	50,0%	3,8%	3,8%	7,7%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	3	2	1	1	7
			%	0,0%	42,9%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	51	92	21	28	18	210
			%	24,3%	43,8%	10,0%	13,3%	8,6%	100,0%

Kadın denekler içerisinde “Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?” sorusuna “kesinlikle evet” ve “evet” diyenler içerisinde en yüksek oran (%81,8) 45-55 yaş grubu ile (%81,2) 25-34 yaş grubuna aittir. Erkek denekler içerisinde “kesinlikle evet” ve “evet” diyenlerin çoğunluğunu %84,6 ile 56-64 yaş grubunda olanlar oluşturmaktadır (Tablo 43). Her iki cinsiyette de orta ve üstü (45-55 ve 56-64) yaş grubunda olanlar kadınların milletvekili adayı olmasına gençlere göre daha olumlu bakmaktadır. Bunu orta ve üstü yaş grubunda olanların yaşın getirmiş olduğu olgunlukla daha ılımlı yaklaştıkları şeklinde yorumlamak mümkündür.

Kadın deneklerden “hayır” diyenler içinde en yüksek oran (%50 ile) 65 ve üstü yaş grubuna aittir. Kadın deneklerin aksine erkek denekler içerisinde “hayır” (%20,6

ile) diyenlerin yoğunlaştığı yaş grubu 25-34'tür. Kadın denekler içerisinde "kesinlikle hayır" diyenler içerinde en yüksek oran (%4,7 ile) 25-34 yaş grubuna aittir. Kadın deneklerden 45-55, 56-64 ile 65 ve üstü yaş grubundan "kesinlikle hayır" diyen olmamaktadır. Erkek denekler içerisinde "kesinlikle hayır" diyenlerin en yüksek olduğu yaş grupları 18-24 (%14,3) ile 65 ve üstü (%14,3)'tür (Tablo 43). Görüldüğü gibi kadın deneklerden yaşlı grubunda olanlar katı bir biçimde kadınların milletvekili adayı olmalarına karşı çıkmamaktadır. Ancak aynı durum kadınların muhtar adayı olması hakkındaki görüşleri için geçerli değildir.

Tablo 44: Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?

Cinsiyet				Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	8	6	2	11	2	29
			%	27,6%	20,7%	6,9%	37,9%	6,9%	100,0%
		25-34	Sayı	21	25	3	10	5	64
			%	32,8%	39,1%	4,7%	15,6%	7,8%	100,0%
		35-44	Sayı	16	13	6	12	6	53
			%	30,2%	24,5%	11,3%	22,6%	11,3%	100,0%
		45-55	Sayı	7	25	9	3	0	44
			%	15,9%	56,8%	20,5%	6,8%	0,0%	100,0%
		56-64	Sayı	2	6	0	2	2	12
			%	16,7%	50,0%	0,0%	16,7%	16,7%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	2	1	0	3	2	8
			%	25,0%	12,5%	0,0%	37,5%	25,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	56	76	20	41	17	210
			%	26,7%	36,2%	9,5%	19,5%	8,1%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	6	8	1	2	4	21
			%	28,6%	38,1%	4,8%	9,5%	19,0%	100,0%
		25-34	Sayı	15	16	7	16	9	63
			%	23,8%	25,4%	11,1%	25,4%	14,3%	100,0%
		35-44	Sayı	6	21	7	14	2	50
			%	12,0%	42,0%	14,0%	28,0%	4,0%	100,0%
		45-55	Sayı	6	19	6	7	5	43
			%	14,0%	44,2%	14,0%	16,3%	11,6%	100,0%
		56-64	Sayı	8	13	0	3	2	26
			%	30,8%	50,0%	0,0%	11,5%	7,7%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	3	2	1	1	7
			%	0,0%	42,9%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	41	80	23	43	23	210
			%	19,5%	38,1%	11,0%	20,5%	11,0%	100,0%

Kadın denekler içerisinde “Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?” sorusuna 25-34 yaş grubundakilerin %32,8’i (en yüksek oran) “kesinlikle evet” demiştir. Yaş büyüdükçe bu oran düşmektedir. “Evet” diyenlerin yoğunlaştığı yaş grubu ise (%56,8) yine 45-55’tir. Erkek denekler içerisinde “kesinlikle evet” diyenler (%30,8) ile “evet” (%50) diyenlerin yoğunlaştığı yaş grubu 56-64’tür (Tablo 44). Bu veriler bir önceki tablo ile benzerlik göstermektedir. Ancak “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin oranı bir önceki tabloya (Tablo 43) göre daha yüksektir.

Kadın deneklerden “hayır” diyenler içerisinde en yüksek oran 18-24 yaş grubu (%37,9) ile 65 ve üstü (%37,5) yaş grubuna aittir. Erkek denekler içerisinde “hayır” diyenlerin (%28) en yoğun olduğu yaş grubu ise 35-44 yaş grubudur. Erkek deneklerde yaş büyüdükçe bu oran düşmektedir (Tablo 44).

Bir önceki tabloda (Tablo 43) kadın deneklerden 65 ve üstü yaş grubunda olanlar “kesinlikle hayır” seçeneğini tercih etmezken, kadınların muhtar adayı olması hakkındaki görüşlerinin yer aldığı Tablo 44’e göre 65 ve üstü yaş grubunda yer alanların %25’i (en yüksek oran ile) “kesinlikle hayır” demiştir. Bunu %16,7 ile 56-64 yaş grubu izlemektedir (Tablo 44). Görüldüğü gibi kadınlarda yaş büyüdükçe kadınların muhtar adayı olmaları hakkındaki görüşlerinde negatif yönde bir değişiklik görülmektedir. Diğer bir ifadeyle yaşlı olan kadın denekler kadınların muhtar adayı olmalarına milletvekili adayı olmalarındaki kadar sıcak bakmamaktadır. Bunda daha önce belirtildiği gibi muhtarların milletvekillerine göre halkla daha yakın ilişki içerisinde olmalarının payı büyüktür.

Erkek denekler içerisinde “kesinlikle hayır” diyenlerin en yüksek olduğu yaş grubu (%19) 18-24’tür (Tablo 44). Tablo 4’teki veriler incelendiğinde erkek deneklerden 18-24 yaş grubunda olanların eğitim düzeylerinin diğer yaş gruplarına oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Buradan hareketle 18-24 yaş grubunun kadınların muhtar adayı olma konusundaki olumsuz yönde görüş belirtmeleri, eğitim düzeylerinin düşük oluşuna bağlanabilmektedir.

Tablo 45: Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

Cinsiyet			Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?								Toplam
			Milliyetçi	Solcu	Liberal	Muhafazakâr	Laik	Demokrat	Feminist	Hiçbiri	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	5	0	0	9	3	6	1	5	29
			%	17,2%	0,0%	0,0%	31,0%	10,3%	20,7%	3,4%	17,2%	100,0%
		25-34	Sayı	14	1	0	17	3	10	3	16	64
			%	21,9%	1,6%	0,0%	26,6%	4,7%	15,6%	4,7%	25,0%	100,0%
		35-44	Sayı	14	0	0	17	3	11	1	7	53
			%	26,4%	0,0%	0,0%	32,1%	5,7%	20,8%	1,9%	13,2%	100,0%
		45-55	Sayı	13	1	1	12	2	5	1	9	44
			%	29,5%	2,3%	2,3%	27,3%	4,5%	11,4%	2,3%	20,5%	100,0%
		56-64	Sayı	2	0	0	7	1	0	1	1	12
			%	16,7%	0,0%	0,0%	58,3%	8,3%	0,0%	8,3%	8,3%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	0	0	5	1	0	0	2	8
			%	0,0%	0,0%	0,0%	62,5%	12,5%	0,0%	0,0%	25,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	48	2	1	67	13	32	7	40	210
			%	22,9%	1,0%	,5%	31,9%	6,2%	15,2%	3,3%	19,0%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	9	1	1	2	1	3	0	4	21
			%	42,9%	4,8%	4,8%	9,5%	4,8%	14,3%	0,0%	19,0%	100,0%
		25-34	Sayı	14	4	3	13	2	13	2	12	63
			%	22,2%	6,3%	4,8%	20,6%	3,2%	20,6%	3,2%	19,0%	100,0%
		35-44	Sayı	10	3	5	15	2	7	0	8	50
			%	20,0%	6,0%	10,0%	30,0%	4,0%	14,0%	0,0%	16,0%	100,0%
		45-55	Sayı	12	3	2	15	0	5	0	6	43
			%	27,9%	7,0%	4,7%	34,9%	0,0%	11,6%	0,0%	14,0%	100,0%
		56-64	Sayı	5	1	0	8	2	10	0	0	26
			%	19,2%	3,8%	0,0%	30,8%	7,7%	38,5%	0,0%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	0	0	4	0	2	0	0	7
			%	14,3%	0,0%	0,0%	57,1%	0,0%	28,6%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	51	12	11	57	7	40	2	30	210
			%	24,3%	5,7%	5,2%	27,1%	3,3%	19,0%	1,0%	14,3%	100,0%

Kadın deneklerde yaş büyüdükçe kendini "muhafazakâr" olarak tanımlayanların oranı artmaktadır. Kadın deneklerde yaş küçüldükçe ise kendini "demokrat" olarak tanımlayanların oranı artmaktadır (Tablo 45). Buradan hareketle kadın denekler içerisinde, gençlerin sol değerleri; yaşlıların ise sağ değerleri daha çok benimsedikleri sonucuna varılabilmektedir.

Erkek deneklerde de yaş büyüdükçe kendin "muhafazakâr" olarak tanımlayanların oranı artmaktadır. Ancak kadınların aksine erkeklerde yaş büyüdükçe kendini "demokrat" olarak tanımlayanların oranı da artmaktadır (Tablo 45). Görüldüğü gibi kadınların aksine erkeklerde sol değerleri benimseme, yaşın büyümesi ile doğru orantılıdır.

Tablo 46: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?

Cinsiyet				Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?					Toplam
				Kesinlikle katkıda bulunur	Katkıda bulunur	Kararsızım	Katkıda bulunmaz	Kesinlikle katkıda bulunmaz	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	4	10	4	7	4	29
			%	13,8%	34,5%	13,8%	24,1%	13,8%	100,0%
		25-34	Sayı	9	22	12	13	8	64
			%	14,1%	34,4%	18,8%	20,3%	12,5%	100,0%
		35-44	Sayı	9	14	8	21	1	53
			%	17,0%	26,4%	15,1%	39,6%	1,9%	100,0%
		45-55	Sayı	7	15	9	13	0	44
			%	15,9%	34,1%	20,5%	29,5%	0,0%	100,0%
		56-64	Sayı	1	1	3	4	3	12
			%	8,3%	8,3%	25,0%	33,3%	25,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	1	2	3	1	8
			%	12,5%	12,5%	25,0%	37,5%	12,5%	100,0%
	Toplam		Sayı	31	63	38	61	17	210
			%	14,8%	30,0%	18,1%	29,0%	8,1%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	2	7	6	3	3	21
			%	9,5%	33,3%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
		25-34	Sayı	10	21	16	9	7	63
			%	15,9%	33,3%	25,4%	14,3%	11,1%	100,0%
		35-44	Sayı	5	12	14	12	7	50
			%	10,0%	24,0%	28,0%	24,0%	14,0%	100,0%
		45-55	Sayı	6	14	8	8	7	43
			%	14,0%	32,6%	18,6%	18,6%	16,3%	100,0%
		56-64	Sayı	4	12	6	3	1	26
			%	15,4%	46,2%	23,1%	11,5%	3,8%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	3	0	3	1	7
			%	0,0%	42,9%	0,0%	42,9%	14,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	27	69	50	38	26	210
			%	12,9%	32,9%	23,8%	18,1%	12,4%	100,0%

Kadın deneklerden gösteri ve yürüyüş yapmak sorunların çözümüne "katkıda bulunur" ve "kesinlikle katkıda bulunur" diyenler içinde en düşük oranlar orta yaş üstü (56-64) ile 65 ve üstü yaş gruplarında görülmektedir. En yüksek oranlar ise 45-55 (%50) ve 25-34 (%48,5) yaş gruplarında görülmektedir (Tablo 46). Kısacası

kadınlarda orta yaş üstü ile yaşlı yaş grubunda gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkıda bulunacağını söyleyenlerin oranı en düşüktür. Bu durum erkeklerde ters yönde seyretmektedir.

Erkeklerde yaş büyüdükçe "katkıda bulunur" ve "kesinlikle katkıda bulunur" diyenlerin oranı da artmaktadır (Tablo 46). Buna göre yaşlı erkeklerde gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkıda bulunacağına olan inanç, yaşlı kadınlarınkine göre daha fazladır. Kısaca, yaşlı kadınların gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkısı olacağına daha sert bir biçimde karşı çıktıkları söylenebilir.

Tablo 47: Nasıl bir yönetimden yanasınız?

Cinsiyet				Nasıl bir yönetimden yanasınız?				Toplam
				Demokratik bir yönetimden	Tek kişi yönetimi	Dini yönetim	Diğer	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	20	2	7		29
			%	69,0%	6,9%	24,1%		100,0%
		25-34	Sayı	45	5	14		64
			%	70,3%	7,8%	21,9%		100,0%
		35-44	Sayı	28	4	21		53
			%	52,8%	7,5%	39,6%		100,0%
		45-55	Sayı	32	2	10		44
			%	72,7%	4,5%	22,7%		100,0%
		56-64	Sayı	7	0	5		12
			%	58,3%	0,0%	41,7%		100,0%
		65 ve üstü	Sayı	1	0	7		8
			%	12,5%	0,0%	87,5%		100,0%
	Toplam		Sayı	133	13	64		210
			%	63,3%	6,2%	30,5%		100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	14	1	6	0	21
			%	66,7%	4,8%	28,6%	0,0%	100,0%
		25-34	Sayı	44	2	15	2	63
			%	69,8%	3,2%	23,8%	3,2%	100,0%
		35-44	Sayı	41	1	8	0	50
			%	82,0%	2,0%	16,0%	0,0%	100,0%
		45-55	Sayı	29	2	11	1	43
			%	67,4%	4,7%	25,6%	2,3%	100,0%
		56-64	Sayı	22	1	3	0	26
			%	84,6%	3,8%	11,5%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	4	1	2	0	7
			%	57,1%	14,3%	28,6%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	154	8	45	3	210
			%	73,3%	3,8%	21,4%	1,4%	100,0%

Kadın deneklerden “demokratik bir yönetimi” benimseyenlerin oranı %70,3 ile en yüksek oran olarak 25-34 yaş grubunda görülmektedir. En düşük oran ise %12,5 ile 65 ve üstü yaş grubunda görülmektedir (Tablo 47). Kadınlarda gençler, demokratik yönetimi orta yaş üstü ile yaşlılara göre daha fazla benimsemektedirler. Erkeklerde ise tam tersi bir durum söz konusudur.

Erkek deneklerden “demokratik bir yönetimi” benimseyenler içerisindeki en yüksek oran, %84,6 ile 56-64 yaş grubunda görülmektedir. Bu oran genç erkek (18-24 yaş) deneklerde daha düşüktür (Tablo 47).

Kadın denekler içerisinde 65 ve üstü yaş grubundakilerin %87,5’i (en yüksek oran) “dini yönetim”den yana olduklarını belirtmişlerdir. Bu oran yaş küçüldükçe düşmektedir. Kadınlardaki benzer bir durum erkekler için de söz konusu olmaktadır. Erkek denekler içerisinde “dini yönetim”i benimseyenler en yüksek oranla 65 ve üstü (%28,6) yaş grubu ile 18-24 (%28,6) yaş grubunda görülmektedir (Tablo 47). Her iki cinsiyette de yaş büyüdükçe dini yönetimi benimseyenlerin oranı artmaktadır. Buradan yaşlıların geleneklere daha bağlı olduğu yorumu yapılabilir.

3.3.3.3.3. Eğitim, Cinsiyet ve Siyasal Değer

Tablo 48: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?

Cinsiyet				Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	10	23	10	20	9	72
			%	13,9%	31,9%	13,9%	27,8%	12,5%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	5	10	3	2	1	21
			%	23,8%	47,6%	14,3%	9,5%	4,8%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	18	17	7	4	1	47
			%	38,3%	36,2%	14,9%	8,5%	2,1%	100,0%
		Lisans	Sayı	20	38	2	3	1	64
			%	31,3%	59,4%	3,1%	4,7%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	3	3	0	0	0	6
			%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	56	91	22	29	12	210
			%	26,7%	43,3%	10,5%	13,8%	5,7%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	3	18	6	6	6	39
			%	7,7%	46,2%	15,4%	15,4%	15,4%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	4	11	5	8	4	32
			%	12,5%	34,4%	15,6%	25,0%	12,5%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	10	27	5	14	7	63
			%	15,9%	42,9%	7,9%	22,2%	11,1%	100,0%
		Lisans	Sayı	13	27	11	6	6	63
			%	20,6%	42,9%	17,5%	9,5%	9,5%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	3	6	1	2	1	13
			%	23,1%	46,2%	7,7%	15,4%	7,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	33	89	28	36	24	210
			%	15,7%	42,4%	13,3%	17,1%	11,4%	100,0%

Deneklerin eğitim düzeyleri incelendiğinde, kadınların siyasal alanda aktif olarak yer alması hakkındaki görüşleri ile eğitim düzeyleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Genel olarak hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe "kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı" diyenlerin oranları da artmaktadır.

Kadın denekler içerisinde "kesinlikle evet" ve "evet" diyenlerin en düşük olduğu eğitim düzeyi %45,8 ile "ilkokul ve altı"dır. Ortaokul ve lise mezunlarında bu oran %70'lere, lisans mezunlarında %90,7'ye, lisansüstü mezunlarında ise %100'e ulaşmaktadır. "Hayır" ve "kesinlikle hayır" diyenler içerisinde en yüksek oran %40,3

ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip bireylerde görülmektedir. Kadın denekler içerisinde lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerden "hayır" ve "kesinlikle hayır" diyen bulunmamaktadır (Tablo 48). Görüldüğü gibi eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte kadın denekler cinsiyetçi yaklaşımdan uzaklaşarak, eşitlikçi değerleri benimsemektedirler.

Erkek deneklerde de eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların siyasal alanda aktif olarak yer almasına olumlu yaklaşanların oranı artmakla birlikte bu artışın yoğunluğu kadın deneklerinkinden farklıdır. Erkek deneklerden kesinlikle evet" ve "evet" diyenlerin oluşturduğu en küçük dilim %46,9 ile ortaokul mezunlarına aittir. Bu oran lise mezunlarında %50'lere, lisans ve lisansüstü mezunlarında %60'lara ulaşmaktadır. Kadın deneklerde bu oranlar %90-%100 gibi daha yüksek düzeyde seyretmektedir. Dolayısıyla eğitimin erkek deneklerin modern düşünme eğilimini değiştirdiğini ancak geleneksel değerlerini kısmen korudukları şeklinde yorumlamak mümkündür. Dikkat edilirse kadın deneklerde lisansüstü mezunu olanlardan "hayır" ve "kesinlikle hayır" diyen olmamaktadır. Ancak erkek denekler içerisinde lisansüstü mezunlarının %23,1'i "hayır" ve "kesinlikle hayır" demiştir (Tablo 48).

Tablo 49: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?

Cinsiyet				Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle Hayır	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	12	28	13	15	4	72
			%	16,7%	38,9%	18,1%	20,8%	5,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	5	9	2	4	1	21
			%	23,8%	42,9%	9,5%	19,0%	4,8%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	19	18	6	3	1	47
			%	40,4%	38,3%	12,8%	6,4%	2,1%	100,0%
		Lisans	Sayı	25	32	4	2	1	64
			%	39,1%	50,0%	6,3%	3,1%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	2	3	0	1	0	6
			%	33,3%	50,0%	0,0%	16,7%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	63	90	25	25	7	210
			%	30,0%	42,9%	11,9%	11,9%	3,3%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	4	19	4	9	3	39
			%	10,3%	48,7%	10,3%	23,1%	7,7%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	3	14	3	10	2	32
			%	9,4%	43,8%	9,4%	31,3%	6,3%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	12	22	10	13	6	63
			%	19,0%	34,9%	15,9%	20,6%	9,5%	100,0%
		Lisans	Sayı	12	26	11	10	4	63
			%	19,0%	41,3%	17,5%	15,9%	6,3%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	3	6	2	1	1	13
			%	23,1%	46,2%	15,4%	7,7%	7,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	34	87	30	43	16	210
			%	16,2%	41,4%	14,3%	20,5%	7,6%	100,0%

Kadın deneklerden ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %55,6'sı "kesinlikle evet" ve "evet" demiştir. Bu oran ortaokul (%66,7) ve lise (%78,7) mezunlarında artmaktadır. Lisans mezunlarında %89,1'e ulaşırken, lisansüstü mezunlarında %83,'e gerilemektedir. "Hayır" ve "kesinlikle hayır" diyenlerin oranı ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlarda en yüksek (%26,4 ile) iken, eğitim düzeyi yükseldikçe bu oran düşmekte ancak lisansüstü mezunlarında tekrar artmaktadır. Bir önceki ifadeye lisansüstü mezunlarından "hayır" yanıtı gelmezken "Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?" ifadesine lisansüstü mezunlarının %16,7'si "hayır" demiştir (Tablo 49). Görüldüğü gibi kadın denekler içerisinde lisansüstü mezunu olanlar kadınların aktif olarak siyasette yer almalarını olumlu karşılamakta ancak kadın siyasetçilerin erkek siyasetçiler kadar başarılı olacağını düşünmemektedirler.

Erkek deneklerde ise böyle bir durum söz konusu olmamaktadır. Erkek deneklerde “kesinlikle evet” ve “evet” diyenlerin oranı eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte doğrusal bir biçimde artmaktadır. Yine benzer şekilde “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin oranı da eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak düşmektedir (Tablo 49).

Tablo 50: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşüyorsunuz?

Cinsiyet				"Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır ” görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?					Toplam
				Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	9	25	15	17	6	72
			%	12,5%	34,7%	20,8%	23,6%	8,3%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	0	5	6	8	1	20
			%	0,0%	25,0%	30,0%	40,0%	5,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	4	15	9	15	4	47
			%	8,5%	31,9%	19,1%	31,9%	8,5%	100,0%
		Lisans	Sayı	2	3	9	31	19	64
			%	3,1%	4,7%	14,1%	48,4%	29,7%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	1	0	3	2	6
			%	0,0%	16,7%	0,0%	50,0%	33,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	15	49	39	74	32	209
			%	7,2%	23,4%	18,7%	35,4%	15,3%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	8	13	5	10	3	39
			%	20,5%	33,3%	12,8%	25,6%	7,7%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	6	11	5	6	4	32
			%	18,8%	34,4%	15,6%	18,8%	12,5%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	10	18	16	14	5	63
			%	15,9%	28,6%	25,4%	22,2%	7,9%	100,0%
		Lisans	Sayı	4	14	15	24	6	63
			%	6,3%	22,2%	23,8%	38,1%	9,5%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	2	2	4	5	13
			%	0,0%	15,4%	15,4%	30,8%	38,5%	100,0%
	Toplam		Sayı	28	58	43	58	23	210
			%	13,3%	27,6%	20,5%	27,6%	11,0%	100,0%

Kadın deneklerden "’Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır’ görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?” ifadesine ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %47,2’si (en yüksek oran) “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” demiştir. Bu oran ortaokul mezunlarında %25’e düşmüş, lise mezunlarında %40,4’e yükselmiştir. Lisans mezunlarında en düşük (%7,8) seviyeye

ulaşmakta ancak lisansüstü mezunlarında tekrar %16,7'ye yükselmektedir (Tablo 50). Dolayısıyla bu ifade için verilen yanıtlar ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

Aynı durum erkek denekler için söz konusu olmamaktadır. Erkek denekler içerisinde ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %53,8'i "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum demiştir. Bu oran eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte %15'lere (lisansüstü) düşmektedir (Tablo 50).

Kadın deneklerden "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" diyenlerin oranı ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlarda %31,9'dur. Ortaokul mezunlarında %45'e yükselmekte, lise mezunlarında tekrar %40,4'e düşmekte; lisans mezunlarında %78,1'e ve lisansüstü mezunlarında %83,3'e yükselmektedir (Tablo 50).

Erkek deneklerden "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" diyenlerin oranının incelendiğinde, ilkokul ve altı, ortaokul mezunu ve lise mezunu olanlarda %30'larda olduğu görülmektedir. Bu oran lisans mezunlarında %47,6'ya, lisansüstü mezunlarında %69,3'e yükselmektedir. Genel olarak her iki cinsiyette de "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" diyenlerin oranı eğitim düzeyi yükseldikçe (özellikle lisans ve lisansüstü eğitim düzeyinde ulaştığında) artmaktadır ancak bu artışın yoğunluğu değişmektedir. Kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" diyenlerin oranı %70-80'lere kadar artmaktadır. Ancak bu oran erkeklerde %40-60'larda seyretmektedir (Tablo 50). Bu da kadın deneklerin kadınların siyaseti anlayıp anlayamayacağı konusunda erkeklere göre olumlu ve modern düşündüklerini göstermektedir.

Tablo 51: Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?

Cinsiyet				Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	13	33	8	17	1	72
			%	18,1%	45,8%	11,1%	23,6%	1,4%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	7	8	5	0	1	21
			%	33,3%	38,1%	23,8%	0,0%	4,8%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	18	22	0	6	1	47
			%	38,3%	46,8%	0,0%	12,8%	2,1%	100,0%
		Lisans	Sayı	30	29	3	1	1	64
			%	46,9%	45,3%	4,7%	1,6%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	1	3	0	1	1	6
			%	16,7%	50,0%	0,0%	16,7%	16,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	69	95	16	25	5	210
			%	32,9%	45,2%	7,6%	11,9%	2,4%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	5	18	4	7	5	39
			%	12,8%	46,2%	10,3%	17,9%	12,8%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	5	11	5	8	3	32
			%	15,6%	34,4%	15,6%	25,0%	9,4%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	15	30	3	7	8	63
			%	23,8%	47,6%	4,8%	11,1%	12,7%	100,0%
		Lisans	Sayı	19	30	7	5	2	63
			%	30,2%	47,6%	11,1%	7,9%	3,2%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	7	3	2	1	0	13
			%	53,8%	23,1%	15,4%	7,7%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	51	92	21	28	18	210
			%	24,3%	43,8%	10,0%	13,3%	8,6%	100,0%

Kadın deneklerden “Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?” sorusuna “kesinlikle evet” ve “evet” diyenler içerisindeki en düşük oran %63,9 ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlarda görülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bu oran artmaktadır. Lisans mezunlarında %92,2’ye ulaşmakta ancak lisansüstü mezunlarında tekrar %66,7’ye düşmektedir. “Hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenler içerisindeki en yüksek oran %33,4 ile lisansüstü mezunlarında görülmektedir (Tablo 51). Bu oranlar Tablo 48’deki veriler ile uyuşmamaktadır. “Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?” sorusuna lisansüstü mezunlarından “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyen olmamaktadır (Tablo 48). Ancak kadın denekler içerisindeki lisansüstü mezunları kadınların milletvekili adayı olması konusunda aynı duyarlılığı göstermemektedir.

Erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe “kesinlikle evet” ve “evet” diyenlerin oranı artmaktadır. Erkek denekler içerisinde ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %59’u “kesinlikle evet” ve “evet” demiştir. Bu oran ortaokul mezunlarında %50’ye düşmekte ancak lise (%71,4), lisans (%77,8) ve lisansüstü (%76,9) mezunlarında %70’lere ulaşmaktadır. Dikkat edilirse kadın deneklerde lisans mezunu olanlar içerisinde “evet” ve “kesinlikle evet” diyenlerin oranı %90’lara ulaşmaktadır (Tablo 51). Buradan hareketle lisans mezunu kadın deneklerin lisans mezunu erkek deneklere göre kadınların milletvekili adayı olmalarını daha fazla destekledikleri sonucuna ulaşılabilir.

Ancak aynı durum lisansüstü değişkeni için geçerli olmamaktadır. Kadın deneklerden “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin çoğunluğunu (%33,4) lisansüstü mezunları oluştururken; erkek deneklerden “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin çoğunluğunu (%34,4) ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Lisansüstü mezunu erkek deneklerin sadece %7,7’si “hayır” demiştir (Tablo 51).

Bununla birlikte diğer değişkenlerde kadın ve erkek denekler arasında bariz bir farklılık göze çarpmaktadır. Örneğin ortaokul mezunu erkek deneklerin %34,4’ü “hayır” ve “kesinlikle hayır” demişken, ortaokul mezunu kadın deneklerin sadece %4,8’i “hayır” ve “kesinlikle hayır” demiştir. Benzer şekilde lisans mezunu erkek deneklerin %11,1’i, lisans mezunu kadın deneklerin sadece %3,2’si “hayır” ve “kesinlikle hayır” demiştir (Tablo 51). Sonuçta eğitimin, kadın deneklerin modern düşünme eğilimlerine (erkek deneklere göre) daha pozitif etkide bulunduğu söylenebilir.

Tablo 52: Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?

Cinsiyet				Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	11	20	12	19	10	72
			%	15,3%	27,8%	16,7%	26,4%	13,9%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	4	9	1	5	2	21
			%	19,0%	42,9%	4,8%	23,8%	9,5%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	14	17	2	11	3	47
			%	29,8%	36,2%	4,3%	23,4%	6,4%	100,0%
		Lisans	Sayı	26	29	3	5	1	64
			%	40,6%	45,3%	4,7%	7,8%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	1	1	2	1	1	6
			%	16,7%	16,7%	33,3%	16,7%	16,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	56	76	20	41	17	210
			%	26,7%	36,2%	9,5%	19,5%	8,1%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	3	16	5	8	7	39
			%	7,7%	41,0%	12,8%	20,5%	17,9%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	5	9	5	9	4	32
			%	15,6%	28,1%	15,6%	28,1%	12,5%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	11	22	5	17	8	63
			%	17,5%	34,9%	7,9%	27,0%	12,7%	100,0%
		Lisans	Sayı	17	29	7	7	3	63
			%	27,0%	46,0%	11,1%	11,1%	4,8%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	5	4	1	2	1	13
			%	38,5%	30,8%	7,7%	15,4%	7,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	41	80	23	43	23	210
			%	19,5%	38,1%	11,0%	20,5%	11,0%	100,0%

Kadın deneklerde eğitim düzeyi ile kadınların muhtar adayı olmaları hakkındaki görüşleri, kadınların milletvekili adayı olması hakkındaki görüşleri ile benzerlik göstermekle birlikte "kesinlikle evet" ve "evet" ile "hayır" ve "kesinlikle hayır" diyenlerin oranları arasında %10-20'lik fark görülmektedir.

Kadın deneklerden "kesinlikle evet" ve "evet" diyenler içerisindeki en düşük oran %33,4 ile lisansüstü mezunlarında görülmektedir. İlkokul mezunu olanların %43,1'i (bu oran bir önceki tabloda %63,9'du) "kesinlikle evet" ve "evet" demiştir. Ortaokul ve lise mezunlarında %60'lara (bu oran bir önceki tabloda %70-80'lerde seyretmektedir), lisans mezunlarında %85,9'a yükselmektedir (Tablo 52). Kadın denekler, kadınların milletvekili adayı olmasını kadınların muhtar adayı olmalarından daha fazla desteklemektedir.

Erkek deneklere bakıldığında bir önceki tabloya (Tablo 51) göre oranların farklılık gösterdiği ancak kadınlardaki kadar bariz bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Erkek deneklerden "kesinlikle evet" ve "evet" diyenler içerisindeki en düşük oran %43,7 ile ortaokul mezunlarında görülmektedir. Bu oran lise mezunlarında %52,4'e, lisans mezunlarında %73'e (bir önceki tabloda da bu oran %71,4'tü) yükselmekte, lisansüstü mezunlarında ise %69,3'e düşmektedir. (Tablo 43). Erkek denekler için her iki tablo (Tablo 51 ve Tablo 52) birlikte değerlendirildiğinde kadın deneklerde görülen %10-20'lik farkın erkek deneklerde görülmediği gözlenmektedir. Diğer bir ifadeyle kadınlar kadınların milletvekili adayı olmalarına daha olumlu, muhtar adayı olmalarına daha olumsuz yaklaşmakta ancak erkek denekler kadınların hem milletvekili hem de muhtar adayı olmaları konusuna benzer şekilde yaklaşmaktadır.

Kadın deneklerden "hayır" ve "kesinlikle hayır" diyenlerin oranları bir önceki tabloya göre (Tablo 42) oldukça yüksektir. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %40,3'ü (bu oran bir önceki tabloda %25'ti),ortaokul mezunlarının %33,3'ü (bir önceki tabloda %4,8'di), lise mezunlarının %29,8'i, lisans mezunlarının %9,4'ü (bir önceki tabloda %3,2'di) "hayır" ve "kesinlikle hayır" demiştir. Lisansüstü mezunlarında bu oran yine %33,4'tür (Tablo 52). Kadın denekler kadınların milletvekili adayı olmalarını desteklerken aynı desteği kadınların muhtar adayı olmaları konusunda göstermemektedir. Bu da bölgede hala geleneksel kültürün etkilerinin var olduğunu göstermektedir.

Bir önceki tabloda (Tablo 51) her iki cinsiyette "hayır" ve "kesinlikle hayır" diyenler arasında önemli farklılıklar görülmekle birlikte, aynı durumun Tablo 52 için geçerli olmadığı gözlenmektedir. Diğer bir ifadeyle kadın ve erkek denekler "Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?" sorusuna benzer oranlarda "hayır" ve "kesinlikle hayır" demiştir. Örneğin ilkokul ve altı kadın deneklerin %40,3'ü "hayır" ve "kesinlikle hayır" demişken, bu oran ilkokul ve altı erkek denekler de %38,4'tür. Benzer şekilde lisans mezunu kadın deneklerin %9,4'ü "hayır" ve "kesinlikle hayır" demişken, bu oran lisans mezunu erkek deneklerde %15,9 olup kadınlardakine yakın düzeydedir (Tablo 52). Kısaca, eğitim değişkeni açısından incelendiğinde kadın deneklerin de erkek deneklerin de kadınların muhtar adayı olmalarına sıcak bakmadıkları söylenebilir.

Tablo 53: Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

Cinsiyet			Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?								Toplam
			Milliyetçi	Solcu	Liberal	Muhafazakâr	Laik	Demokrat	Feminist	Hiçbiri	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	10	0	0	38	4	1	2	17	72
			%	13,9%	0,0%	0,0%	52,8%	5,6%	1,4%	2,8%	23,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	8	1	0	6	0	1	1	4	21
			%	38,1%	4,8%	0,0%	28,6%	0,0%	4,8%	4,8%	19,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	12	0	0	14	3	10	1	7	47
			%	25,5%	0,0%	0,0%	29,8%	6,4%	21,3%	2,1%	14,9%	100,0%
		Lisans	Sayı	17	1	0	8	5	19	3	11	64
			%	26,6%	1,6%	0,0%	12,5%	7,8%	29,7%	4,7%	17,2%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	1	0	1	1	1	1	0	1	6
			%	16,7%	0,0%	16,7%	16,7%	16,7%	16,7%	0,0%	16,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	48	2	1	67	13	32	7	40	210
			%	22,9%	1,0%	,5%	31,9%	6,2%	15,2%	3,3%	19,0%	100,0%
Erkek	Eğitim durum	İlkokul ve altı	Sayı	13	2	1	16	1	2	0	4	39
			%	33,3%	5,1%	2,6%	41,0%	2,6%	5,1%	0,0%	10,3%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	12	0	2	8	2	4	0	4	32
			%	37,5%	0,0%	6,3%	25,0%	6,3%	12,5%	0,0%	12,5%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	20	4	2	15	3	8	1	10	63
			%	31,7%	6,3%	3,2%	23,8%	4,8%	12,7%	1,6%	15,9%	100,0%
		Lisans	Sayı	4	6	3	15	1	23	1	10	63
			%	6,3%	9,5%	4,8%	23,8%	1,6%	36,5%	1,6%	15,9%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	2	0	3	3	0	3	0	2	13
			%	15,4%	0,0%	23,1%	23,1%	0,0%	23,1%	0,0%	15,4%	100,0%
	Toplam		Sayı	51	12	11	57	7	40	2	30	210
			%	24,3%	5,7%	5,2%	27,1%	3,3%	19,0%	1,0%	14,3%	100,0%

Genel olarak hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe kendini "muhafazakâr" olarak tanımlayanların oranı düşmekte; buna karşılık kendini "demokrat" olarak tanımlayanların oranı artmaktadır.

Bununla birlikte kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe kendini "liberal" ve "laik" olarak tanımlayanların oranı artmaktadır. Kadın deneklerden kendini "liberal" ve "laik" olarak tanımlayanlar içerisinde en yüksek oran lisansüstü (%16,7 ile) mezunlarında görülmektedir (Tablo 53).

Erkek deneklere bakıldığında, eğitim düzeyi yükseldikçe kendini "milliyetçi" olarak tanımlayanların oranının düştüğü görülmektedir. Buna karşın eğitim düzeyi yükseldikçe kendini "solcu" ve "liberal" olarak tanımlayanların oranı artmaktadır. Erkek denekler içerisinde kendini "solcu" ve "liberal" olarak tanımlayanların yoğunlaştığı değişkenler, lisans ve lisansüstüdür (Tablo 53). Görüldüğü gibi eğitim, hem kadınların hem de erkeklerin siyasal kimlikleri üzerinde etkili olan önemli bir faktördür.

Tablo 54: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?

Cinsiyet				Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?					Toplam
				Kesinlikle katkıda bulunur	Katkıda bulunur	Kararsızım	Katkıda bulunmaz	Kesinlikle katkıda bulunmaz	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	7	15	15	31	4	72
			%	9,7%	20,8%	20,8%	43,1%	5,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	4	6	2	7	2	21
			%	19,0%	28,6%	9,5%	33,3%	9,5%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	9	19	8	8	3	47
			%	19,1%	40,4%	17,0%	17,0%	6,4%	100,0%
		Lisans	Sayı	7	22	12	15	8	64
			%	10,9%	34,4%	18,8%	23,4%	12,5%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	4	1	1	0	0	6
			%	66,7%	16,7%	16,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	31	63	38	61	17	210
			%	14,8%	30,0%	18,1%	29,0%	8,1%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	4	9	7	12	7	39
			%	10,3%	23,1%	17,9%	30,8%	17,9%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	2	11	10	5	4	32
			%	6,3%	34,4%	31,3%	15,6%	12,5%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	6	20	18	10	9	63
			%	9,5%	31,7%	28,6%	15,9%	14,3%	100,0%
		Lisans	Sayı	13	25	12	8	5	63
			%	20,6%	39,7%	19,0%	12,7%	7,9%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	2	4	3	3	1	13
			%	15,4%	30,8%	23,1%	23,1%	7,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	27	69	50	38	26	210
			%	12,9%	32,9%	23,8%	18,1%	12,4%	100,0%

Kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe "kesinlikle katkıda bulunur" ve "katkıda bulunur" diyenlerin oranı artmaktadır. Örneğin lisansüstü mezunu kadın deneklerden "katkıda bulunmaz" ve "kesinlikle katkıda bulunmaz" diyen kadın denek bulunmamaktadır (Tablo 54).

Benzer durum erkek deneklerde de görülmektedir. Erkek deneklerde de eğitim düzeyi yükseldikçe gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkı sağlayacağına olan inanç artmaktadır (Tablo 54). Görüldüğü gibi her iki cinsiyette de eğitimin, demokrasi bilinci üzerinde pozitif yönde etkisi bulunmaktadır.

Tablo 55: Nasıl bir yönetimden yanasınız?

Cinsiyet				Nasıl bir yönetimden yanasınız?				Total
				Demokratik bir yönetimden	Tek adam yönetimi	Dini yönetim	Diğer	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	24	4	44		72
			%	33,3%	5,6%	61,1%		100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	11	3	7		21
			%	52,4%	14,3%	33,3%		100,0%
		Lise mezunu	Sayı	35	4	8		47
			%	74,5%	8,5%	17,0%		100,0%
		Lisans	Sayı	58	1	5		64
			%	90,6%	1,6%	7,8%		100,0%
		Lisansüstü	Sayı	5	1	0		6
			%	83,3%	16,7%	0,0%		100,0%
	Toplam		Sayı	133	13	64		210
			%	63,3%	6,2%	30,5%		100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	20	4	15	0	39
			%	51,3%	10,3%	38,5%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	22	2	7	1	32
			%	68,8%	6,3%	21,9%	3,1%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	46	2	14	1	63
			%	73,0%	3,2%	22,2%	1,6%	100,0%
		Lisans	Sayı	54	0	8	1	63
			%	85,7%	0,0%	12,7%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	12	0	1	0	13
			%	92,3%	0,0%	7,7%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	154	8	45	3	210
			%	73,3%	3,8%	21,4%	1,4%	100,0%

Hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe "demokratik bir yönetim"den yana olduğunu belirtenlerin oranı artmaktadır. Yine her iki cinsiyette de eğitim düzeyi yükseldikçe "dini yönetim"den yana olduğunu belirtenlerin oranı

düşmektedir. Ancak bu düşüşün yoğunluğu her iki cinsiyette de farklı yoğunluklarda seyretmektedir. Örneğin lisans mezunu kadın deneklerin %7,8'i "dini yönetim"den yana olduklarını belirmiştir. Bu oran lisans mezunu erkek deneklerde %12,7'dir. Aynı şekilde lisansüstü kadın deneklerde "dini yönetim"den yana olduğunu belirten kadın denek bulunmamaktadır. Ancak lisansüstü erkek deneklerin %7,7'si "dini yönetim"den yana olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 55). Kısaca eğitimin, geleneksel değerleri sürdürme konusunda kadınlarda daha olumlu yönde etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo 56: En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?

Cinsiyet				En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?							Total
				AK Parti	CHP	HDP	MHP	Hiçbiri	Cevap yok	Diğer	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	48	4	2	3	4	11	0	72
			%	66,7%	5,6%	2,8%	4,2%	5,6%	15,3%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	10	2	1	4	0	3	1	21
			%	47,6%	9,5%	4,8%	19,0%	0,0%	14,3%	4,8%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	27	6	2	4	6	2	0	47
			%	57,4%	12,8%	4,3%	8,5%	12,8%	4,3%	0,0%	100,0%
		Lisans	Sayı	19	9	5	8	15	7	1	64
			%	29,7%	14,1%	7,8%	12,5%	23,4%	10,9%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	1	0	0	3	0	2	6
			%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	33,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	104	22	10	19	28	23	4	210
			%	49,5%	10,5%	4,8%	9,0%	13,3%	11,0%	1,9%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	22	1	3	4	3	5	1	39
			%	56,4%	2,6%	7,7%	10,3%	7,7%	12,8%	2,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	13	2	1	3	5	6	2	32
			%	40,6%	6,3%	3,1%	9,4%	15,6%	18,8%	6,3%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	25	4	7	6	13	4	4	63
			%	39,7%	6,3%	11,1%	9,5%	20,6%	6,3%	6,3%	100,0%
		Lisans	Sayı	17	8	11	4	12	3	8	63
			%	27,0%	12,7%	17,5%	6,3%	19,0%	4,8%	12,7%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	2	1	0	1	6	3	0	13
			%	15,4%	7,7%	0,0%	7,7%	46,2%	23,1%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	79	16	22	18	39	21	15	210
			%	37,6%	7,6%	10,5%	8,6%	18,6%	10,0%	7,1%	100,0%

Kadın deneklerden Ak Parti'ye en fazla destek verenler ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlardan (%66,7 ile) gelmektedir. Lisansüstü kadın deneklerden Ak Parti'yi beğendiğini belirten kadın denek bulunmamaktadır. Kadın deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe CHP'yi beğendiğini belirtenlerin oranı artmaktadır (Tablo 56).

Erkek deneklerde de eğitim düzeyi düştükçe Ak Parti'yi beğenenlerin oranı düşmektedir. Erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe CHP ve HDP'yi beğendiğini belirtenlerin oranı artmaktadır. Bununla birlikte her iki cinsiyette de eğitim düzeyi yükseldikçe MHP'yi beğendiğini belirtenlerin oranı düşmektedir (Tablo 56).

Genel olarak her iki cinsiyette de deneklerin eğitim seviyelerinin düşmesiyle beraber geleneği, muhafazakârlık değerlerini içinde barındıran AK Parti'yi tercih yükselirken, eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte sol değerler taşıyan CHP ve HDP'yi tercih etme davranışı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 57: Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?

Cinsiyet				Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?					Toplam
				Kesinlikle dikkat ediyorum	Dikkat ediyorum	Bilmiyorum	Dikkat etmiyorum	Kesinlikle dikkat etmiyorum	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	28	29	8	6	1	72
			%	38,9%	40,3%	11,1%	8,3%	1,4%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	8	9	1	2	1	21
			%	38,1%	42,9%	4,8%	9,5%	4,8%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	17	16	3	9	2	47
			%	36,2%	34,0%	6,4%	19,1%	4,3%	100,0%
		Lisans	Sayı	6	21	17	17	3	64
			%	9,4%	32,8%	26,6%	26,6%	4,7%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	1	0	3	2	6
			%	0,0%	16,7%	0,0%	50,0%	33,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	59	76	29	37	9	210
			%	28,1%	36,2%	13,8%	17,6%	4,3%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	13	11	5	7	3	39
			%	33,3%	28,2%	12,8%	17,9%	7,7%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	11	11	3	5	2	32
			%	34,4%	34,4%	9,4%	15,6%	6,3%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	14	18	7	16	8	63
			%	22,2%	28,6%	11,1%	25,4%	12,7%	100,0%
		Lisans	Sayı	10	21	6	16	10	63
			%	15,9%	33,3%	9,5%	25,4%	15,9%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	6	2	2	3	13
			%	0,0%	46,2%	15,4%	15,4%	23,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	48	67	23	46	26	210
			%	22,9%	31,9%	11,0%	21,9%	12,4%	100,0%

Hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe "kesinlikle dikkat ediyorum" ve "dikkat ediyorum" diyenlerin oranı düşmektedir. Ancak bu düşüşün yoğunluğu farklıdır.

Örneğin lisans mezunu kadın deneklerin %42,2'si "kesinlikle dikkat ediyorum" ve "dikkat ediyorum" demiştir. Bu oran lisans mezunu erkek deneklerde %49,2'dir. Benzer şekilde lisansüstü kadın deneklerin %16,7'si "dikkat ediyorum" demiştir. Bu oran lisansüstü erkek deneklerde %46,2'dir (Tablo 57). Buradan hareketle "eğitim, kadın deneklerin geleneksellik ve dindarlık algıları üzerinde olumlu sonuçlar doğurmuştur" yorumu yapılabilir. Ancak aynı yorum erkek denekler için geçerli olmamaktadır. Erkek deneklerin aldıkları eğitim, onların siyasal tercihleri üzerinde dinin etkisini azalttığını söylemek pek de mümkün gözükmemektedir.

3.3.3.3.4. Meslek ve Siyasal Değer

Tablo 58: Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?

Cinsiyet				Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle hayır	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	1	4	0	1	1	7
			%	14,3%	57,1%	0,0%	14,3%	14,3%	100,0%
		İşçi	Sayı	10	6	0	1	0	17
			%	58,8%	35,3%	0,0%	5,9%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	12	27	1	1	0	41
			%	29,3%	65,9%	2,4%	2,4%	0,0%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	0	0	0	0	1
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	2	3	0	0	0	5
			%	40,0%	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	1	3	0	0	0	4
			%	25,0%	75,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	27	42	17	25	11	122
			%	22,1%	34,4%	13,9%	20,5%	9,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	2	5	4	1	0	12
			%	16,7%	41,7%	33,3%	8,3%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	1	0	0	0	1
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	56	91	22	29	12	210
			%	26,7%	43,3%	10,5%	13,8%	5,7%	100,0%
Erkek		İşsiz	Sayı	2	1	3	3	2	11
			%	18,2%	9,1%	27,3%	27,3%	18,2%	100,0%
		İşçi	Sayı	8	20	8	12	5	53
			%	15,1%	37,7%	15,1%	22,6%	9,4%	100,0%
		Memur	Sayı	11	33	10	6	4	64
			%	17,2%	51,6%	15,6%	9,4%	6,3%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	4	2	1	0	7
			%	0,0%	57,1%	28,6%	14,3%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	5	11	0	7	3	26
			%	19,2%	42,3%	0,0%	26,9%	11,5%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	3	12	4	6	8	33
			%	9,1%	36,4%	12,1%	18,2%	24,2%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	1	3	1	1	1	7
			%	14,3%	42,9%	14,3%	14,3%	14,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	3	5	0	0	1	9
			%	33,3%	55,6%	0,0%	0,0%	11,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	33	89	28	36	24	210
			%	15,7%	42,4%	13,3%	17,1%	11,4%	100,0%

Kadın deneklerden “kesinlikle evet” ve “evet” diyenler içerisinde en yüksek oran çalışan kadınlarda görülmektedir. Örneğin “çiftçi”, “esnaf”, “serbest meslek” ve “emekli” olanların %100’ü, “memur”ların %95,2’i, “işçi”lerin %94,1’i “kesinlikle evet” ve “evet” demiştir. En düşük oran ise %56,5 ile “ev hanımı” olanlarda görülmektedir. Dolayısıyla “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenlerin büyük çoğunluğunu (%29,5) “ev hanımı” olanlar oluşturmaktadır (Tablo 58). Ev hanımlarının eğitim düzeylerinin çalışan kadınlara göre daha düşük olduğu, dolayısıyla siyasal konuları konuşabilecekleri ortamın daha kısıtlı olduğu göz önüne alındığında, bu verilerin beklenebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

Erkek deneklerden “kesinlikle evet” ve “evet” diyenler içerisinde en yüksek oran %88,9 ile “emekli”lerde görülmektedir. En düşük oran ise %27,3 ile “işsiz”lerdedir (Tablo 58).

Cinsiyet ve meslek değişkenleri üzerinden deneklerin kadınların siyasette aktif olarak yer almaları hakkındaki görüşleri incelendiğinde her iki cinsiyet grubunda da yüksek statülü mesleklerden biri olan “memur” kesiminin diğer mesleklere oranla daha modern düşündüğü görülmektedir. Ancak bu oranların yoğunluğu kadın ve erkek deneklerde aynı değildir. Örneğin memur olan kadın deneklerde kesinlikle evet” ve “evet” diyenlerin oranı %95,2’ye ulaşmaktayken, bu oran memur olan erkek deneklerde %68,8’dir (Tablo 58).

Tablo 59: Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?

Cinsiyet				Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?					Toplam
				Kesinlikle Evet	Evet	Kararsızım	Hayır	Kesinlikle Hayır	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	3	2	1	0	1	7
			%	42,9%	28,6%	14,3%	0,0%	14,3%	100,0%
		İşçi	Sayı	7	7	2	1	0	17
			%	41,2%	41,2%	11,8%	5,9%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	13	25	1	2	0	41
			%	31,7%	61,0%	2,4%	4,9%	0,0%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	0	0	0	0	1
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	3	2	0	0	0	5
			%	60,0%	40,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	2	2	0	0	0	4
			%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	28	47	20	21	6	122
			%	23,0%	38,5%	16,4%	17,2%	4,9%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	6	4	1	1	0	12
			%	50,0%	33,3%	8,3%	8,3%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	1	0	0	0	1
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	63	90	25	25	7	210
			%	30,0%	42,9%	11,9%	11,9%	3,3%	100,0%
Erkek		İşsiz	Sayı	1	7	1	2	0	11
			%	9,1%	63,6%	9,1%	18,2%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	4	24	9	11	5	53
			%	7,5%	45,3%	17,0%	20,8%	9,4%	100,0%
		Memur	Sayı	13	29	11	9	2	64
			%	20,3%	45,3%	17,2%	14,1%	3,1%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	3	1	3	0	7
			%	0,0%	42,9%	14,3%	42,9%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	5	10	2	8	1	26
			%	19,2%	38,5%	7,7%	30,8%	3,8%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	7	9	2	9	6	33
			%	21,2%	27,3%	6,1%	27,3%	18,2%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	1	2	2	1	1	7
			%	14,3%	28,6%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	3	3	2	0	1	9
			%	33,3%	33,3%	22,2%	0,0%	11,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	34	87	30	43	16	210
			%	16,2%	41,4%	14,3%	20,5%	7,6%	100,0%

Bir önceki tabloda (Tablo 58) olduğu gibi “Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?” sorusuna kadın deneklerden “çiftçi”, “esnaf”, “serbest meslek” ve “emekli” olanların %100’ü, “memur”ların %92,7’si “kesinlikle evet” ve “evet” demiştir. Ancak önceki tabloya kıyasla “öğrenci”lerin “kesinlikle evet” ve “evet” seçeneğini tercih etme oranları %57,2 (Tablo 57)’den %83,3’e yükselmektedir. En düşük oran (%61,5 ile) ise yine “ev hanımı” olanlara aittir (Tablo 58).

Erkek deneklerden “işsiz” olanlar en yüksek oranla (%72,7) “kesinlikle evet” ve “evet” demiştir (Tablo 58). Görüldüğü gibi önceki tablonun aksine “memur”ların “evet” seçeneğini tercih etme oranları düşmüştür. Buradan hareketle “memur” olan erkek deneklerin kadınların siyasal alanda aktif olarak yer almalarını destekledikleri ancak siyasal alanda kadınların erkekler kadar başarılı olabileceği konusunda aynı desteği göstermedikleri sonucuna ulaşılabilir.

Kadın deneklerden “hayır” ve “kesinlikle hayır” diyenler içerisinde en yüksek oran (%22,1) “ev hanımı” olanlara; erkek deneklerde “serbest meslek” (%45,5) mensuplarına aittir (Tablo 58). Dikkat edilmektedir ki yine “hayır” diyen erkeklerin oranı kadınlardan daha yüksektir

.

Tablo 60: "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır" görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cinsiyet				"Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır " görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?					**Toplam**
				Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	0	1	2	2	2	7
			%	0,0%	14,3%	28,6%	28,6%	28,6%	100,0%
		İşçi	Sayı	1	3	4	5	4	17
			%	5,9%	17,6%	23,5%	29,4%	23,5%	100,0%
		Memur	Sayı	0	3	7	19	12	41
			%	0,0%	7,3%	17,1%	46,3%	29,3%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	0	0	0	1	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	0	0	0	4	1	5
			%	0,0%	0,0%	0,0%	80,0%	20,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	0	1	0	3	0	4
			%	0,0%	25,0%	0,0%	75,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	14	39	24	34	10	121
			%	11,6%	32,2%	19,8%	28,1%	8,3%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	0	2	2	6	2	12
			%	0,0%	16,7%	16,7%	50,0%	16,7%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	0	0	1	0	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Total		Sayı	15	49	39	74	32	209
			%	7,2%	23,4%	18,7%	35,4%	15,3%	100,0%
Erkek		İşsiz	Sayı	0	5	3	0	3	11
			%	0,0%	45,5%	27,3%	0,0%	27,3%	100,0%
		İşçi	Sayı	9	18	11	12	3	53
			%	17,0%	34,0%	20,8%	22,6%	5,7%	100,0%
		Memur	Sayı	2	12	14	29	7	64
			%	3,1%	18,8%	21,9%	45,3%	10,9%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	2	2	3	0	0	7
			%	28,6%	28,6%	42,9%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	7	8	2	6	3	26
			%	26,9%	30,8%	7,7%	23,1%	11,5%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	5	10	6	9	3	33
			%	15,2%	30,3%	18,2%	27,3%	9,1%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	1	2	3	0	1	7
			%	14,3%	28,6%	42,9%	0,0%	14,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	2	1	1	2	3	9
			%	22,2%	11,1%	11,1%	22,2%	33,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	28	58	43	58	23	210
			%	13,3%	27,6%	20,5%	27,6%	11,0%	100,0%

Kadın deneklerden “’Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır’ görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna “çiftçi”, “esnaf” ve “emekli”lerin %100’ü, “memur”ların %75,6’sı (en yüksek oran) “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” demiştir. En düşük oran ise %36,4 ile “ev hanımı” olanlara aittir (Tablo 60). Bu oran “meslek, cinsiyet ve siyasal değer” başlığı altında yer alan üç tablo birlikte değerlendirildiğinde verilen olumlu cevaplar arasındaki (ev hanımları için) en düşük orandır. (Örneğin bir önceki tabloda “ev hanımı” olanların %61,5’i “kesinlikle evet” ve “evet” diyerek olumlu cevap vermiştir). Bu da “ev hanım”larının siyasal alanda kadınları desteklerini ancak siyasetin kadınların anlayamayacağı kadar karmaşık bulduklarını göstermektedir.

Erkek deneklere bakıldığında “memur”ların %56,2’si (en yüksek oran) “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” demiştir. “Çiftçi” olanlardan “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” diyen bulunmamaktadır (Tablo 60).

Erkek deneklerden “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” diyenler içerisinde %57,7 ile en yüksek oran “esnaf” grubuna aittir. Kadın deneklerden “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” diyenler içerisindeki en yüksek oran (%43,8) ise “ev hanımı” olanlara aittir (Tablo 60). Görüldüğü gibi eğitim düzeyi yakından ilişkili olan mesleki statü, bireylerin modern düşünme eğilimleri üzerinde önemli bir faktör olmaktadır. Yüksek statülü meslek mensupları (örneğin memur kesimi) düşük statülü meslek mensuplarına (örneğin esnaf) göre kadınların siyasal alanda yer almaları, kadınların siyasal alanda başarılı olmaları gibi konularda daha olumlu düşünmektedir.

Tablo 61: Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?

Cinsiyet				Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?					Toplam
				Kesinlikle katkıda bulunur	Katkıda bulunur	Kararsızım	Katkıda bulunmaz	Kesinlikle katkıda bulunmaz	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	0	1	0	4	2	7
			%	0,0%	14,3%	0,0%	57,1%	28,6%	100,0%
		İşçi	Sayı	1	9	1	4	2	17
			%	5,9%	52,9%	5,9%	23,5%	11,8%	100,0%
		Memur	Sayı	11	10	7	9	4	41
			%	26,8%	24,4%	17,1%	22,0%	9,8%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	1	0	0	0	1
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	1	3	1	0	0	5
			%	20,0%	60,0%	20,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	2	1	1	0	0	4
			%	50,0%	25,0%	25,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	14	32	26	42	8	122
			%	11,5%	26,2%	21,3%	34,4%	6,6%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	2	6	2	1	1	12
			%	16,7%	50,0%	16,7%	8,3%	8,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	0	0	1	0	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	31	63	38	61	17	210
			%	14,8%	30,0%	18,1%	29,0%	8,1%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	2	2	2	2	3	11
			%	18,2%	18,2%	18,2%	18,2%	27,3%	100,0%
		İşçi	Sayı	3	14	17	11	8	53
			%	5,7%	26,4%	32,1%	20,8%	15,1%	100,0%
		Memur	Sayı	11	19	17	10	7	64
			%	17,2%	29,7%	26,6%	15,6%	10,9%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	2	2	2	0	7
			%	14,3%	28,6%	28,6%	28,6%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	2	9	6	6	3	26
			%	7,7%	34,6%	23,1%	23,1%	11,5%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	5	17	3	6	2	33
			%	15,2%	51,5%	9,1%	18,2%	6,1%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	1	2	2	1	1	7
			%	14,3%	28,6%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	2	4	1	0	2	9
			%	22,2%	44,4%	11,1%	0,0%	22,2%	100,0%
	Toplam		Sayı	27	69	50	38	26	210
			%	12,9%	32,9%	23,8%	18,1%	12,4%	100,0%

Kadın deneklerden “Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?” sorusuna “kesinlikle katkıda bulunur” ve “katkıda bulunur” diyenlerin en yüksek oranla “serbest meslek” (%75), “çiftçi” (%100), “esnaf” (%80) olduğu görülmektedir. En düşük oranlar ise “emekli” (%0) ve “işsiz” (%14,3) olanlarda görülmektedir. “Ev hanımı” olanlarda ise bu oran %37,7’dir (Tablo 61). Görüldüğü gibi bir meslek sahibi olma, kadınlardaki demokrasi bilincini pekiştirmektedir.

Erkek deneklerden “kesinlikle katkıda bulunur” ve “katkıda bulunur” diyenler içerisindeki en yüksek oranlar “emekli” (%66,6), “serbest meslek” (%52,8) ve “memur” (%46,9) olanlarda görülmektedir. En düşük oranlar ise “işçi” (%32,1) ve “işsiz” (%36,4) olanlarda görülmektedir (Tablo 61). Görüldüğü gibi düşük sosyo-ekonomik statülü meslek gruplarında gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkı sağlayacağına olan inanç düşüktür. Bu da yapılan çalışmalardan çıkan yüksek sosyoekonomik statünün siyasal katılımı arttırdığına dair sonucu desteklemektedir.

Tablo 62: Nasıl bir yönetimden yanasınız?

Cinsiyet				Nasıl bir yönetimden yanasınız?				Toplam
				Demokratik bir yönetimden	Tek adam yönetimi	Dini yönetim	Diğer	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	6	0	1		7
			%	85,7%	0,0%	14,3%		100,0%
		İşçi	Sayı	16	0	1		17
			%	94,1%	0,0%	5,9%		100,0%
		Memur	Sayı	37	2	2		41
			%	90,2%	4,9%	4,9%		100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	0	0		1
			%	100,0%	0,0%	0,0%		100,0%
		Esnaf	Sayı	5	0	0		5
			%	100,0%	0,0%	0,0%		100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	4	0	0		4
			%	100,0%	0,0%	0,0%		100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	53	11	58		122
			%	43,4%	9,0%	47,5%		100,0%
		Öğrenci	Sayı	10	0	2		12
			%	83,3%	0,0%	16,7%		100,0%
		Emekli	Sayı	1	0	0		1
			%	100,0%	0,0%	0,0%		100,0%
	Toplam		Sayı	133	13	64		210
			%	63,3%	6,2%	30,5%		100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	9	0	2	0	11
			%	81,8%	0,0%	18,2%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	34	3	16	0	53
			%	64,2%	5,7%	30,2%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	56	2	6	0	64
			%	87,5%	3,1%	9,4%	0,0%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	5	1	1	0	7
			%	71,4%	14,3%	14,3%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	16	0	10	0	26
			%	61,5%	0,0%	38,5%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	20	1	10	2	33
			%	60,6%	3,0%	30,3%	6,1%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	7	0	0	0	7
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	7	1	0	1	9
			%	77,8%	11,1%	0,0%	11,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	154	8	45	3	210
			%	73,3%	3,8%	21,4%	1,4%	100,0%

Genel olarak çalışan kadınlarda "demokratik bir yönetim"den yana olduğunu belirtenlerin oranı yüksektir. Kadın deneklerde en yüksek oranlar "çiftçi", "esnaf", "serbest meslek", "emekli" ve "memur" olanlarda görülmektedir. En düşük oran ise %43,4 ile "ev hanımı" olanlara aittir. "Ev hanımı" olanların %47,5'i (en yüksek oranla) "dini yönetim"den yana olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 62). Görüldüğü gibi meslek, kadınların siyasal tutumları üzerinde önemli bir etkendir. Kadınların, bir meslek sahibi oldukça geleneksel ve dini değerlerden uzaklaşma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Erkeklerden "demokratik bir yönetim"den yana olduğunu belirtenlerin en yüksek olduğu değişkenler sırasıyla "öğrenci" (%100) ve "memur" (%87,5) 'dur. En düşük oran ise "esnaf" (%60,6) olanlara aittir. Erkek deneklerden "esnaf" olanların %38,5'i (en yüksek oran) "dini yönetim"den yana olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 62). Buradan yine "memur" gibi yüksek statülü meslek grubunun demokratik değerleri benimsemeye daha yatkın olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 63: Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?

Cinsiyet				Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?					Toplam
				Kesinlikle dikkat ediyorum	Dikkat ediyorum	Bilmiyorum	Dikkat etmiyorum	Kesinlikle dikkat etmiyorum	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	1	3	2	1	0	7
			%	14,3%	42,9%	28,6%	14,3%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	3	4	5	5	0	17
			%	17,6%	23,5%	29,4%	29,4%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	6	10	6	15	4	41
			%	14,6%	24,4%	14,6%	36,6%	9,8%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	0	0	1	0	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	2	1	0	2	0	5
			%	40,0%	20,0%	0,0%	40,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	1	2	0	1	0	4
			%	25,0%	50,0%	0,0%	25,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	42	52	12	11	5	122
			%	34,4%	42,6%	9,8%	9,0%	4,1%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	4	3	4	1	0	12
			%	33,3%	25,0%	33,3%	8,3%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	1	0	0	0	1
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	59	76	29	37	9	210
			%	28,1%	36,2%	13,8%	17,6%	4,3%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	5	2	2	0	2	11
			%	45,5%	18,2%	18,2%	0,0%	18,2%	100,0%
		İşçi	Sayı	8	25	6	10	4	53
			%	15,1%	47,2%	11,3%	18,9%	7,5%	100,0%
		Memur	Sayı	10	19	9	16	10	64
			%	15,6%	29,7%	14,1%	25,0%	15,6%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	4	1	1	1	0	7
			%	57,1%	14,3%	14,3%	14,3%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	7	9	0	5	5	26
			%	26,9%	34,6%	0,0%	19,2%	19,2%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	10	10	4	7	2	33
			%	30,3%	30,3%	12,1%	21,2%	6,1%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	1	0	0	5	1	7
			%	14,3%	0,0%	0,0%	71,4%	14,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	3	1	1	2	2	9
			%	33,3%	11,1%	11,1%	22,2%	22,2%	100,0%
	Toplam		Sayı	48	67	23	46	26	210
			%	22,9%	31,9%	11,0%	21,9%	12,4%	100,0%

Kadın deneklerden “kesinlikle dikkat ederim” ve “dikkat ederim” diyenler en yüksek oranla “emekli” (%100) ve “ev hanımı” (%77) olanlarda görülmektedir. En düşük oranlar ise “çiftçi” (%0) ve “memur” (%39) olanlarda görülmektedir (Tablo 63). Buradan hareketle ev hanımlarının siyasi tercihleri üzerinde din ögesinin önemli olduğu söylenebilir. Bu durum onların eğitim düzeyleri ile de yakından ilişkili olmaktadır. Dolayısıyla sınırlı bir alanda yaşamını sürdüren ev hanımlarının geleneksel ve dini değerlere daha bağlı olmaları doğal bir durum olmaktadır.

Erkek deneklerden “kesinlikle dikkat ederim” ve “dikkat ederim” diyenler içerisinde en büyük dilimi “esnaf” (%71,4) olanlar oluşturmaktadır. En düşük oran ise “öğrenci” (%14,3)’lerde görülmektedir (Tablo 63).

3.3.3.4. Siyasal Eylem

Çalışmanın teorik kısmında da bahsedildiği gibi, bazı siyaset bilimciler siyasal kültürün siyasal ilgi, bilgi, değer ve eylem olmak üzere dört boyutu olduğunu öne sürmektedirler. Önceki bölümlerde siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal değer kavramları anlatılmış ve deneklerin siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal değer düzeyleri çeşitli analizlerle ortaya konulmuştur. Bu bölümde ise siyasal eylem kavramı üzerinde durulacak ve deneklerin siyasal eylem düzeyleri analiz edilecektir.

Siyasal eylem genel olarak siyasal olaylara aktif olarak karışmayı ifade etmektedir (Dahl, 1963, s. 57; akt. Kapani, 1996, s. 131). Siyasal eylem, siyasal sistem içinde vatandaşların doğrudan ya da dolaylı biçimde yöneticilerin seçimlerini ve kararlarını etkilemeyi amaçlayan eylemler bütünüdür (Çam, 2005, s. 169). Siyasal eylem, bireylerin siyasallıklarını dışa vurmaları, siyasallıkları temelinde hareket etmeleridir (Akın, 2013, s. 86).

Baykal’a göre siyasal eylem, her şeyden önce bir siyasal davranıştır. Bu bakımdan da bireyin davranışlarına bağlı ve genel düzene uygun olarak işler (Baykal, 1970, s. 29). Siyasal eylem, toplumu oluşturan bireylerin, bir siyasal davranış biçimi olarak alınacak her türlü siyasal, ekonomik ve toplumsal kararlar karşısında gösterdikleri tepkiler, eğilimler ve yaklaşımlardır (Öztekin, 2018, s. 253). Bu anlamda en etkili tepki verme biçiminin oy verme olduğu söylenebilir. Oy verme ile birlikte

siyasal partilere ya da siyasal derneklere üye olmak, siyasal görevlerde bulunmak ya da aday olmak, yürüyüş, gösteri ve mitinglerde aktif bir şekilde yer almak gibi faaliyetler siyasal eylem biçimleri içinde sayılabilmektedir (Baykal, 1970, s. 34).

Siyasal eylem ya da siyasal katılma, her toplumun sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşullarından etkilenmektedir. Dolayısıyla siyasal katılma toplumlar arasında farklı düzeylerde ve biçimlerde gerçekleşmektedir (Özer, 1988, s. 157). Bu bağlamda bu çalışmada deneklerin siyasal katılımlarının boyutlarını öğrenmek üzere deneklere "Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?", "Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?", "Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?", "Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?", "Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?", "Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?" soruları yöneltilmiştir.

3.3.3.4.1.Cinsiyet ve Siyasal Eylem

Tablo 64: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

Cinsiyet		Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?					**Toplam**
		Ülkenin çıkarını düşünerek	Ailemin çıkarlarını düşünerek	İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum	Eşim istediği için oy kullanıyorum	Diğer	
Kadın	Sayı	153	8	41	6	2	210
	%	72,9%	3,8%	19,5%	2,9%	1,0%	100,0%
Erkek	Sayı	158	6	38	1	7	210
	%	75,2%	2,9%	18,1%	,5%	3,3%	100,0%
Toplam	Sayı	311	14	79	7	9	420
	%	74,0%	3,3%	18,8%	1,7%	2,1%	100,0%

"Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,883 ve p>0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında

anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz. Ek-1). Kısaca bu ifade için kadınlar ve erkekler benzer davranışlar sergilemişlerdir.

Kadın deneklerin %72,9'u, erkek deneklerin %75,2'si "ülkenin çıkarını düşünerek" oy kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu seçenekte olduğu gibi "ailemin çıkarlarını düşünerek" (%3,3) ve "ilkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum" (%18,8) seçeneklerini tercih eden deneklerin oranları da birbirlerine yakındır. Kadın deneklerin %2,9'u "eşim istediği için oy kullanıyorum" cevabını vermişken, bu oran erkek deneklerde %,5'tir. "Vatandaşlık görevi olduğu için" veya "Ceza almamak için" gibi cevapların yer aldığı "Diğer" seçeneğinin oranı da kadınlarda %1, erkeklerde %3,3'tür (Tablo 64). Kısaca bu ifade için verilen cevaplar cinsiyet faktörüne göre değişiklik göstermemektedir.

Tablo 65: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

Cinsiyet		Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?					**Toplam**
		Kendi başıma karar veririm	Aile büyüğünün kararına uyarım	Eşimin kararına uyarım	Ortak karar alırız	Oy kullanmam	
Kadın	Sayı	147	5	13	40	5	210
	%	70,0%	2,4%	6,2%	19,0%	2,4%	100,0%
Erkek	Sayı	172	2	0	29	7	210
	%	81,9%	1,0%	0,0%	13,8%	3,3%	100,0%
Toplam	Sayı	319	7	13	69	12	420
	%	76,0%	1,7%	3,1%	16,4%	2,9%	100,0%

"Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,038 ve p<0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler farklı davranışlar sergilemişlerdir.

"Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?" sorusuna erkek deneklerin %81,9'u, kadın deneklerin %70'i "kendi başıma karar veririm" demiştir. Erkek deneklerin %13,8'i, kadın deneklerin %19'u "ortak karar alırız" demiştir. Bununla birlikte kadın deneklerin %6,2'si "eşimin kararına uyarım"

demişken, erkek deneklere bakıldığında "eşimin kararına uyarım" diyen erkek denek bulunmamaktadır (Tablo 65). Görüldüğü gibi erkekler siyasi tercihlerinde kadınlara göre daha bağımsız hareket etmektedir. Eş faktörü ile oy kullanma eğilimi kadınlarda daha baskındır.

Tablo 66: Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?

Cinsiyet			Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?				**Toplam**
			Ben ona söylerim	Kendisi karar verir	Ortak karar alırız	Cevap yok	
	Kadın	Sayı	2	106	25	9	142
		%	1,4%	74,6%	17,6%	6,3%	100,0%
	Erkek	Sayı	17	109	28	3	157
		%	10,8%	69,4%	17,8%	1,9%	100,0%
Toplam		Sayı	19	215	53	12	299
		%	6,4%	71,9%	17,7%	4,0%	100,0%

"Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,010 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Bu ifade için kadınlar ve erkekler farklı davranışlar sergilemişlerdir.

Sadece evli deneklere sorulan "Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?" sorusuna erkek deneklerin %69,4'ü, kadın deneklerin %74,6'sı "kendisi karar verir" demiştir. Denekler birbirlerine yakın oranda (%17,7) "ortak karar alırız" demiştir. Erkek deneklerin %10,8'i "ben ona söylerim" demişken, kadınlarda bu oran sadece %1,4'tür. Ayrıca kadınların %6,3'ü "cevap yok" diyerek cevap vermek istememiştir. Bu oran erkek deneklerde ise %1,9'dur (Tablo 66). Bu verilerden yola çıkarak siyasal kararların alınması konusunda bölgedeki kadınların erkeklerden daha fazla baskı altında olduğu söylenebilir.

Tablo 67: Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?

Cinsiyet		Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?						Toplam
		Siyasal parti	Sendika	Dernek	Kadın kolları	Hiçbiri	Cevap yok	
Kadın	Sayı	2	15	5	6	172	10	210
	%	1,0%	7,1%	2,4%	2,9%	81,9%	4,8%	100,0%
Erkek	Sayı	10	36	13	0	136	15	210
	%	4,8%	17,1%	6,2%	0,0%	64,8%	7,1%	100,0%
Toplam	Sayı	12	51	18	6	308	25	420
	%	2,9%	12,1%	4,3%	1,4%	73,3%	6,0%	100,0%

"Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,000 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısaca bu ifade için kadınlar ve erkekler farklı davranışlar sergilemişlerdir.

Genel olarak kadın deneklerin %13,4'ü (28 kadın), erkek deneklerin ise %28,1'i (59 erkek) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu ifade etmiştir (Tablo 67).

Erkek deneklerin %4,8'inin bir "siyasal parti" %17,1'inin "sendika" ve %6,2'sinin"dernek" üyeliği bulunmaktadır. Bu oranlar kadınlarda daha düşüktür. Kadınların %1'i bir "siyasal parti"ye, %7,1'i "sendika"ya ve %2,4'ü "derneğe" üyedir. Bununla birlikte kadınların %2,9'u "kadın kolları"na üye olduklarını belirtmişlerdir. Erkek deneklerin %64,'8'i "hiçbiri" demişken, bu oran kadınlarda %81,9'dur (Tablo 67). Görüldüğü gibi kadınların siyasal katılımları oldukça düşük düzeydedir. Bu verilere göre erkeklerin kadınlara göre daha fazla kamusal hayatın içinde olduğu, siyasal konularla daha fazla ilgili oldukları ve siyasal faaliyetlere daha fazla katıldıkları sonucuna ulaşılabilir.

Kadınların sivil toplum kuruluşlarına üye olma oranlarının erkeklerden daha düşük düzeyde olmasının bir nedeni de birçoğunun kendi ekonomik özgürlüklerine kavuşamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü kadınların siyasal faaliyetlere

katılmaları için kendi gelirlerinin olması gerekmektedir. Örneğin en basitinden kadınlar gelirleri olmadığı için bir derneğe üye olamamaktadır. Bu da onları erkeklere göre daha az katılımcı yapmaktadır.

Tablo 68: Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?

Cinsiyet		Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?					**Toplam**
		Meslek Sendikaları	Mesleki Dayanışma/ İnsani Yardımlaşma Dernekleri	Ak Parti	Ak Parti Kadın Kolları	Diğer	
Kadın	Sayı	15	4	1	5	3	28
	%	53,6%	14,3%	3,6%	17,9%	10,7%	100,0%
Erkek	Sayı	37	11	4	0	7	59
	%	62,7%	18,6%	6,8%	0,0%	11,9%	100,0%
Toplam	Sayı	52	15	5	5	10	87
	%	59,8%	17,2%	5,7%	5,7%	11,5%	100,0%

"Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,259 ve p>0,05), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (bkz. Ek-1). Kısaca bu ifade için kadınlar ve erkekler benzer davranışlar sergilemişlerdir.

"Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?" sorusuna olumlu cevap verenlere "Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?" sorusu sorulmuştur. Buna göre deneklerin verdikleri cevaplar kendi içlerinde sınıflandırılarak analize tabi tutulmuştur.

Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu söyleyen 59 erkek deneğin %62,7'si, 28 kadın deneğin ise %53,6'sı "meslek sendikaları"na üyedir. Genel olarak deneklerin %17,2'si "mesleki dayanışma/insani yardımlaşma dernekleri"ne üyedir. "Ak Parti" üyeliğine bakıldığında erkeklerin sayısı kadınların sayısından iki kat fazladır. Erkek deneklerin %6,8'i, kadın deneklerin %3,6'sı "Ak Parti"ye üye olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kadın deneklerin %17,9'u "Ak Parti Kadın Kolları"na üye olduklarını belirtmişleridir (Tablo 68). Kısaca ifade etmek gerekirse

erkek deneklerin herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma oranları kadınlarınkinden daha yüksektir. Kadın deneklerin üyelikleri de kendi seslerini duyurabilecekleri örgütlenmelerden biri olan kadın kolları etrafında yoğunlaşmaktadır.

Tablo 69: Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?

Cinsiyet			Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?		
			Evet	Hayır	**Toplam**
	Kadın	Sayı	49	161	210
		%	23,3%	76,7%	100,0%
	Erkek	Sayı	83	127	210
		%	39,5%	60,5%	100,0%
Toplam		Sayı	132	288	420
		%	31,4%	68,6%	100,0%

"Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?" sorusu için elde edilen yanıtların cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterip göstermediği t-testi ile test edilmiş ve Ek-1'de gösterilmiştir. T-testi analizi sonucunda p değeri (,000 ve $p<0,05$), olarak bulunduğundan bu ifadeye verilen cevapların ortalamaları ile cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Ek-1). Kısaca bu ifade için kadınlar ve erkekler farklı davranışlar sergilemişlerdir.

Deneklere "Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?" sorusuna erkeklerin %39,5'i "Evet" demiştir. Kadınlarda ise bu oran %23,3'tür (Tablo 69). Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre daha katılımcı oldukları görülmektedir.

3.3.3.4.2. Yaş, Cinsiyet ve Siyasal Eylem

Tablo 70: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

Cinsiyet				Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?					Toplam
				Kendi başıma karar veririm	Aile büyüğünün kararına uyarım	Eşimin kararına uyarım	Ortak karar alırız	Oy kullanmam	
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	21	1	0	7	0	29
			%	72,4%	3,4%	0,0%	24,1%	0,0%	100,0%
		25-34	Sayı	48	4	0	9	3	64
			%	75,0%	6,3%	0,0%	14,1%	4,7%	100,0%
		35-44	Sayı	34	0	6	11	2	53
			%	64,2%	0,0%	11,3%	20,8%	3,8%	100,0%
		45-55	Sayı	30	0	5	9	0	44
			%	68,2%	0,0%	11,4%	20,5%	0,0%	100,0%
		56-64	Sayı	8	0	1	3	0	12
			%	66,7%	0,0%	8,3%	25,0%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	6	0	1	1	0	8
			%	75,0%	0,0%	12,5%	12,5%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	147	5	13	40	5	210
			%	70,0%	2,4%	6,2%	19,0%	2,4%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	21	0		0	0	21
			%	100,0%	0,0%		0,0%	0,0%	100,0%
		25-34	Sayı	53	1		5	4	63
			%	84,1%	1,6%		7,9%	6,3%	100,0%
		35-44	Sayı	45	0		5	0	50
			%	90,0%	0,0%		10,0%	0,0%	100,0%
		45-55	Sayı	33	1		7	2	43
			%	76,7%	2,3%		16,3%	4,7%	100,0%
		56-64	Sayı	17	0		9	0	26
			%	65,4%	0,0%		34,6%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	3	0		3	1	7
			%	42,9%	0,0%		42,9%	14,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	172	2		29	7	210
			%	81,9%	1,0%		13,8%	3,3%	100,0%

Kadın deneklerde (65 ve üstü yaş grubu hariç) yaş küçüldükçe “kendi başıma karar veririm” diyenlerin oranları da artmaktadır. Kadın deneklerden “kendi başıma karar veririm” diyenler içerisindeki en yüksek oran %75 ile 25-34 yaş grubu ile 65 ve üstü yaş grubuna aittir. Gençlerde de (18-24 yaş) yüksek olan (%72,4 ile) bu oran orta yaşa gelindiğinde %60’lara düşmektedir. 65 ve üstü yaş grubundakilerin %12,5’i, 45-

55 yaş grubundakilerin %11,4'ü ve 35-44 yaş grubundakilerin %11,3'ü "eşimin kararına uyarım" demiştir. Yine "ortak karar alırız" diyenlerin çoğunluğunu da orta yaş ve üzeri oluşturmaktadır 56-64 yaş grubundakilerin %25'i (en yüksek oran) "ortak karar alırız" demiştir (Tablo 70). Görüldüğü gibi kadınlarda yaş büyüdükçe eşi ile ortak karar alan ve eşinin etkisi ile siyasal parti tercihinde bulunanların oranı da artmaktadır.

Kadınlarda olduğu gibi erkek deneklerde de yaş küçüldükçe "kendi başıma karar veririm" diyenlerin oranları artmaktadır ancak bu artışın yoğunluğu kadınlarınkinden daha fazladır. 65 ve üstü erkek deneklerin %42,9'u "kendi başıma karar veririm" demiştir. Bu oran orta yaşa gelindiğinde %60 ve %70'lere yükselmekte, 18-24 yaş grubunda %100'e ulaşmaktadır (Tablo 70). Görüldüğü gibi genç yaş grubundaki (18-24 ile 25-34) erkeklerin bağımsız karar verme oranları aynı yaştaki kadınlarınkinden daha yüksektir. (Dikkat edilirse kadınlarda görülen en yüksek oran %75'ti).

Bununla birlikte kadınlardakine benzer bir durum erkekler için de söz konusu olmaktadır. Erkek denekler içerisinde de "ortak karar alırız" diyenlerin yoğunlaştığı yaş grupları 65 ve üstü (%42,9 ile) ile 56-64 (%36,6 ile)'tür (Tablo 70). Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus da "ortak karar alırız" diyen erkeklerin sayısının kadınlardan daha fazla olduğudur. Örneğin kadınlarda "ortak karar alırız" diyenlerin oranı %10-20'lerde olup erkeklerden daha düşüktür. Bu da kadın deneklerden "eşimin kararına uyarım" seçeneğini tercih edenlerin de bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 71: Aşağıdakilerden hangisine üyesiniz?

Cinsiyet				Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz? Siyasal parti	Sendika	Dernek	Kadın kolları	Hiçbiri	Cevap yok	Toplam
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	0	1	0	1	26	1	29
			%	0,0%	3,4%	0,0%	3,4%	89,7%	3,4%	100,0%
		25-34	Sayı	0	6	1	2	51	4	64
			%	0,0%	9,4%	1,6%	3,1%	79,7%	6,3%	100,0%
		35-44	Sayı	2	3	2	1	42	3	53
			%	3,8%	5,7%	3,8%	1,9%	79,2%	5,7%	100,0%
		45-55	Sayı	0	4	1	2	35	2	44
			%	0,0%	9,1%	2,3%	4,5%	79,5%	4,5%	100,0%
		56-64	Sayı	0	1	1	0	10	0	12
			%	0,0%	8,3%	8,3%	0,0%	83,3%	0,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	0	0	0	8	0	8
			%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	2	15	5	6	172	10	210
			%	1,0%	7,1%	2,4%	2,9%	81,9%	4,8%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	0	2	1		16	2	21
			%	0,0%	9,5%	4,8%		76,2%	9,5%	100,0%
		25-34	Sayı	5	9	4		39	6	63
			%	7,9%	14,3%	6,3%		61,9%	9,5%	100,0%
		35-44	Sayı	1	9	2		36	2	50
			%	2,0%	18,0%	4,0%		72,0%	4,0%	100,0%
		45-55	Sayı	3	9	3		24	4	43
			%	7,0%	20,9%	7,0%		55,8%	9,3%	100,0%
		56-64	Sayı	1	6	2		16	1	26
			%	3,8%	23,1%	7,7%		61,5%	3,8%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	0	1	1		5	0	7
			%	0,0%	14,3%	14,3%		71,4%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	10	36	13		136	15	210
			%	4,8%	17,1%	6,2%		64,8%	7,1%	100,0%

Yaş grupları içinde "üye" kadın deneklerin yoğunlaştığı grupları 56-64 (%16,6) ile 45-55 (%15,9)'tir. 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerden herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olan bulunmamaktadır. Gençlerde ise üyelik oranı toplamda %6,8'dir (Tablo 71). Kadın deneklerde genç ve yaşlılarda katılım düşük, orta yaş grubunda nispeten daha yüksektir

Benzer durum erkek denekler de için söz konusu olmaktadır. Erkek deneklerde "üye" olanların yoğunlaştığı yaş grupları 45-55 (%34,9) ile 56-64 (34,6)'tür. Görüldüğü gibi erkek deneklerde de gençlerde ve yaşlılarda katılım, orta yaşa göre daha düşüktür. Ancak kadın deneklerden 65 ve üstü yaş grubunda hiç "üye" bulunmazken, 65 ve üstü erkek deneklerin %28,6'sı bir sivil toplum kuruluşuna üyedir

(Tablo 71). Dolayısıyla erkek denekler, kadın deneklere göre siyasal parti, dernek üyeliği gibi siyasal faaliyetlerde daha aktif olarak yer almaktadırlar.

Tablo 72: Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?

Cinsiyet				Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?		
				Evet	Hayır	**Toplam**
Kadın	Yaş	18-24	Sayı	9	20	29
			%	31,0%	69,0%	100,0%
		25-34	Sayı	15	49	64
			%	23,4%	76,6%	100,0%
		35-44	Sayı	13	40	53
			%	24,5%	75,5%	100,0%
		45-55	Sayı	6	38	44
			%	13,6%	86,4%	100,0%
		56-64	Sayı	3	9	12
			%	25,0%	75,0%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	3	5	8
			%	37,5%	62,5%	100,0%
	Toplam		Sayı	49	161	210
			%	23,3%	76,7%	100,0%
Erkek	Yaş	18-24	Sayı	4	17	21
			%	19,0%	81,0%	100,0%
		25-34	Sayı	33	30	63
			%	52,4%	47,6%	100,0%
		35-44	Sayı	16	34	50
			%	32,0%	68,0%	100,0%
		45-55	Sayı	18	25	43
			%	41,9%	58,1%	100,0%
		56-64	Sayı	10	16	26
			%	38,5%	61,5%	100,0%
		65 ve üstü	Sayı	2	5	7
			%	28,6%	71,4%	100,0%
	Toplam		Sayı	83	127	210
			%	39,5%	60,5%	100,0%

Bir önceki tablonun aksine, kadın deneklerde herhangi bir siyasal parti mitingine katılma oranı gençlerde ve yaşlılarda daha yüksektir. "Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?" sorusuna 65 ve üstü yaş grubundakilerin %37,5'i (en yüksek oran) "evet" demiştir. Bunu %31 ile 18-24 yaş grubu izlemektedir. Orta yaş grubundaki kadın deneklerde herhangi bir siyasal parti mitingine katılma oranları düşüktür (Tablo 72). Bir önceki tablo ile (Tablo 71) tamamen zıt görünen bu sonuçlar, sivil toplum üyeliğinin siyasal parti mitingine katılmaktan daha fazla emek ve zaman isteyen bir siyasal eylem olmasından kaynaklı olabilmektedir. Neticede herhangi bir sendikaya veya derneğe üye olmak için belli bir eğitim düzeyi ve (en

azından sendika için) mesleki statü gerekmektedir. Ancak herhangi bir siyasal partinin mitingine katılmak için okuma yazma bilmeye bile gerek olmamaktadır. Siyasal parti mitingine katılanların en yüksek oranla yaşlılarda olması bundan kaynaklı olabilmektedir.

Kadınlardaki bu durum erkek denekler için söz konusu olmamaktadır. Erkeklerde "evet" diyenlerin yoğunlaştığı yaş grubu 25-34 (%52,4)'tür Erkeklerde "evet" diyenlerin en düşük olduğu yaş grubu ise 18-24 (%19)'tür. Bunu %28,6 ile 65 ve üstü yaş grubu izlemektedir. Erkek deneklerde yaş büyüdükçe herhangi bir siyasal partinin mitingine katılma oranı da düşmektedir (Tablo 72). Erkek denekler için bu veriler bir önceki tablo (Tablo 71) ile örtüşmektedir. Yani (erkek denekler için) her iki tabloda da katılım gençlerde ve yaşlılarda düşük, orta yaş grubunda yüksektir.

3.3.3.4.3. Eğitim, Cinsiyet ve Siyasal Eylem

Tablo 73: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

Cinsiyet				Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?					Toplam
				Ülkenin çıkarını düşünerek	Ailemin çıkarlarını düşünerek	İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum	Eşim istediği için oy kullanıyorum	Diğer	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	54	3	8	6	1	72
			%	75,0%	4,2%	11,1%	8,3%	1,4%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	15	2	4	0	0	21
			%	71,4%	9,5%	19,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	28	3	16	0	0	47
			%	59,6%	6,4%	34,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Lisans	Sayı	52	0	11	0	1	64
			%	81,3%	0,0%	17,2%	0,0%	1,6%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	4	0	2	0	0	6
			%	66,7%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	153	8	41	6	2	210
			%	72,9%	3,8%	19,5%	2,9%	1,0%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	29	1	7	1	1	39
			%	74,4%	2,6%	17,9%	2,6%	2,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	24	1	6	0	1	32
			%	75,0%	3,1%	18,8%	0,0%	3,1%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	48	2	11	0	2	63
			%	76,2%	3,2%	17,5%	0,0%	3,2%	100,0%
		Lisans	Sayı	46	1	14	0	2	63
			%	73,0%	1,6%	22,2%	0,0%	3,2%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	11	1	0	0	1	13
			%	84,6%	7,7%	0,0%	0,0%	7,7%	100,0%
	Toplam		Sayı	158	6	38	1	7	210
			%	75,2%	2,9%	18,1%	,5%	3,3%	100,0%

Kadın deneklerden "ülkenin çıkarını düşünerek" oy kullandığını belirtenlerin en yüksek oranı %81,3 ile lisans mezunlarına aittir. Lise mezunlarının %34'ü en yüksek oranla "ilkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum" demiştir. Bunu %33,3 ile lisansüstü mezunları izlemektedir. Sadece ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip

olanların %8,3'ü "eşim istediği için oy kullanıyorum" demiştir. Ortaokul mezunu ve yukarısından bu cevabı veren olmamıştır (Tablo 73). Görüldüğü gibi eğitim, kadınların siyasal davranışlarına yön veren önemli bir değişken olmaktadır.

Erkek deneklerden "ülkenin çıkarını düşünerek" oy kullandığını belirtenlerin en yüksek oranı %84,6 ile lisansüstü mezunlarına aittir. Lisans mezunu olanlar en yüksek oranla (%22,2) "ilkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum" demiştir (Tablo 73).

Tablo 74: Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?

Cinsiyet				Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?				Toplam
				Ben ona söylerim	Kendisi karar verir	Ortak karar alırız	Cevap yok	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	1	41	8	6	56
			%	1,8%	73,2%	14,3%	10,7%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	1	10	5	1	17
			%	5,9%	58,8%	29,4%	5,9%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	0	20	10	1	31
			%	0,0%	64,5%	32,3%	3,2%	100,0%
		Lisans	Sayı	0	30	2	1	33
			%	0,0%	90,9%	6,1%	3,0%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	5	0	0	5
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	2	106	25	9	142
			%	1,4%	74,6%	17,6%	6,3%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	4	23	8	2	37
			%	10,8%	62,2%	21,6%	5,4%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	2	11	5	0	18
			%	11,1%	61,1%	27,8%	0,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	8	30	7	1	46
			%	17,4%	65,2%	15,2%	2,2%	100,0%
		Lisans	Sayı	3	38	4	0	45
			%	6,7%	84,4%	8,9%	0,0%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	7	4	0	11
			%	0,0%	63,6%	36,4%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	17	109	28	3	157
			%	10,8%	69,4%	17,8%	1,9%	100,0%

Sadece evli deneklere sorulan “Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?” sorusuna “kendisi karar verir” diyen kadın denekler içerisinde en yüksek oran, lisansüstü (%100) değişkenine aittir. “Ortak karar alırız” diyenler içerisindeki en yüksek oran (%32,3) lise mezunları değişkenine aittir. Eğitim düzeyi yükseldikçe “ortak karar alırız” diyenlerin oranları düşmektedir (Tablo 74).

Erkek denekler içerisinde lisans mezunlarının %84,4’ü (en yüksek oran) “kendisi karar verir” demiştir. “Ortak karar alırız” diyenler içerisinde en yüksek oran ise (%36,4) lisansüstü değişkenine aittir. Kadınların aksine erkeklerde eğitim düzeyi düştükçe “ortak karar alırız” diyenlerin oranı da düşmektedir (Tablo 74).

Lise mezunu erkek deneklerin %17,4’ü (en yüksek oran) “ben ona söylerim” demiştir. Bu oran ortaokul mezunlarında %11,1, ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlarda %10,8’dir. Lisans mezunlarında %6,7’ye düşmektedir. Lisansüstü mezunu erkek deneklerden “ben ona söylerim” diyen bulunmamaktadır (Tablo 74). Görüldüğü gibi erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe kadınlar üzerindeki siyasal baskılar da azalmaktadır.

Tablo 75: Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?

Cinsiyet				Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz? Siyasal parti	Sendika	Dernek	Kadın kolları	Hiçbiri	Cevap yok	Toplam
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	1	0	1	1	66	3	72
			%	1,4%	0,0%	1,4%	1,4%	91,7%	4,2%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	0	0	1	1	18	1	21
			%	0,0%	0,0%	4,8%	4,8%	85,7%	4,8%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	1	1	0	3	39	3	47
			%	2,1%	2,1%	0,0%	6,4%	83,0%	6,4%	100,0%
		Lisans	Sayı	0	12	3	1	45	3	64
			%	0,0%	18,8%	4,7%	1,6%	70,3%	4,7%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	2	0	0	4	0	6
			%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	66,7%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	2	15	5	6	172	10	210
			%	1,0%	7,1%	2,4%	2,9%	81,9%	4,8%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	2	3	2		31	1	39
			%	5,1%	7,7%	5,1%		79,5%	2,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	2	4	1		22	3	32
			%	6,3%	12,5%	3,1%		68,8%	9,4%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	3	6	4		42	8	63
			%	4,8%	9,5%	6,3%		66,7%	12,7%	100,0%
		Lisans	Sayı	3	21	4		32	3	63
			%	4,8%	33,3%	6,3%		50,8%	4,8%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	0	2	2		9	0	13
			%	0,0%	15,4%	15,4%		69,2%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	10	36	13		136	15	210
			%	4,8%	17,1%	6,2%		64,8%	7,1%	100,0%

Tabloda da görüldüğü gibi hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma oranı da artmaktadır. Eğitim düzeyi mesleki statü ile de doğru orantılı olduğundan, eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların ücretli bir işte çalışma oranı da artacaktır. Dolayısıyla bir gelire sahip olan kadınların siyasal faaliyetlere (örneğin dernek üyeliği gibi) katılma oranı da artmaktadır.

Kadın deneklerde "üyelik" oranının en yüksek oranda (%33,3) görüldüğü değişken lisansüstü, en düşük oranda (%4,2) görüldüğü değişken ise ilkokul ve altı değişkenidir. Kadın deneklerin en fazla üye oldukları sivil toplum kuruluşu ise "sendika"lardır. Lisans mezunu kadın deneklerin %18,8'i, lisansüstü mezunu kadın deneklerin %33,3'ü "sendika"ya üyedirler (Tablo 75). Görüldüğü gibi eğitim düzeyi yükseldikçe "sendika"ya üye olma oranı da artmaktadır.

Bu bağlamda kadın deneklerde eğitim düzeyi düştükçe “sendika”ya üye olma oranları da düşmektedir. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar ile ortaokul mezunu olanlardan “sendika”ya üye olan kadın denek bulunmamaktadır. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar, ortaokul ve lise mezunu olanların yoğunlaştığı üyelikler ise “dernek” ve “kadın kolları”dır. Lise mezunu kadın deneklerin %6,4’ü, ortaokul mezunu kadın deneklerin %4,8’i “kadın kolları”na üyedir. Lisans mezunlarında %1,6'ya düşerken, kadın kollarına üye olan lisansüstü mezunu kadın denek bulunmamaktadır. Kadın deneklerin en düşük oranda (tüm deneklerin sadece %1’i) üye oldukları sivil toplum kuruluşu “siyasal parti”lerdir (Tablo 75).

Erkek deneklerden “üyelik” oranının en yüksek oranda (%44,4) görüldüğü değişken lisans, en düşük oranda (%17,9) görüldüğü değişken ise ilkokul ve altı değişkenidir (Tablo 75). Dikkat edilirse bu oranlar kadın deneklerde daha düşüktür. Örneğin ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip kadın deneklerin sadece %4,2’si herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyedir. Dolayısıyla erkeklerin kadınlardan daha katılımcı oldukları söylenebilir.

Dağılımlara bakıldığında lisans mezunu erkek denekler (%33,3’ü) ile lisansüstü mezunu erkek deneklerin (%15,4’ü) en fazla üye oldukları sivil toplum kuruluşu yine “sendika”lardır. Lisansüstü mezunu erkeklerden “siyasal parti”ye üye olan denek bulunmamakla birlikte, diğer değişkenlerde erkek deneklerin “siyasal parti” ve “dernek” üyelikleri ise birbirlerine yakın düzeydedir (Tablo 75).

Tablo 76: Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?

Cinsiyet				Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?					Toplam
				Meslek Sendikaları	Mesleki Dayanışma/ İnsani Yardımlaşma Dernekleri	Ak Parti	Ak Parti Kadın Kolları	Diğer	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	0	1	1	1	0	3
			%	0,0%	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	0	1	0	0	1	2
			%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	1	0	0	3	1	5
			%	20,0%	0,0%	0,0%	60,0%	20,0%	100,0%
		Lisans	Sayı	12	2	0	1	1	16
			%	75,0%	12,5%	0,0%	6,3%	6,3%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	2	0	0	0	0	2
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	15	4	1	5	3	28
			%	53,6%	14,3%	3,6%	17,9%	10,7%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	4	1	0		2	7
			%	57,1%	14,3%	0,0%		28,6%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	4	1	0		2	7
			%	57,1%	14,3%	0,0%		28,6%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	6	4	2		1	13
			%	46,2%	30,8%	15,4%		7,7%	100,0%
		Lisans	Sayı	21	3	2		2	28
			%	75,0%	10,7%	7,1%		7,1%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	2	2	0		0	4
			%	50,0%	50,0%	0,0%		0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	37	11	4		7	59
			%	62,7%	18,6%	6,8%		11,9%	100,0%

Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olan kadın deneklerin dağılımlara bakıldığında lisansüstü mezunu kadın denekler (%100'ü) ile lisans mezunu kadın deneklerin (%75'i) en fazla üye oldukları sivil toplum kuruluşu "meslek sendikaları"dır (Tablo 76). Eğitim düzeyi, mesleki statü ile ilişkili olduğundan lisans ve lisansüstü mezunu kadın deneklerin meslekleri gereği "sendika"lara üye oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür.

Ortaokul mezunu kadın deneklerin %50'si (en yüksek oran) "mesleki dayanışma/insani yardımlaşma dernekleri"ne, lise mezunu kadın deneklerin %60'ı (en yüksek oran) "Ak Parti Kadın Kolları"na üyedir (Tablo 76).

Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olan erkek deneklerin dağılımlara bakıldığında lisans mezunu erkek deneklerin (%75'i) en fazla üye oldukları sivil

toplum kuruluşu yine "meslek sendikaları"dır. Kadın deneklerin aksine ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların %57,1'i ve ortaokul mezunu erkek deneklerin %57,1'i "meslek sendikaları"na üyedir (Tablo 76).

Lisansüstü erkek deneklerin %50'si (en yüksek oran) "mesleki dayanışma/insani yardımlaşma dernekleri"ne üyedir. Eğitim düzeyi düştükçe bu oran azalmaktadır. Erkek deneklerden "Ak Parti"ye üye olanların çoğunluğunu (%15,4) lise mezunları oluşturmaktadır (Tablo 76). Hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi lisans ve lisansüstüne doğru yükseldikçe siyasal partiye üye olma oranı azalmaktadır.

Tablo 77: Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?

Cinsiyet				Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?		Toplam
				Evet	Hayır	
Kadın	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	18	54	72
			%	25,0%	75,0%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	4	17	21
			%	19,0%	81,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	14	33	47
			%	29,8%	70,2%	100,0%
		Lisans	Sayı	12	52	64
			%	18,8%	81,3%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	1	5	6
			%	16,7%	83,3%	100,0%
	Toplam		Sayı	49	161	210
			%	23,3%	76,7%	100,0%
Erkek	Eğitim durumu	İlkokul ve altı	Sayı	12	27	39
			%	30,8%	69,2%	100,0%
		Ortaokul mezunu	Sayı	8	24	32
			%	25,0%	75,0%	100,0%
		Lise mezunu	Sayı	32	31	63
			%	50,8%	49,2%	100,0%
		Lisans	Sayı	26	37	63
			%	41,3%	58,7%	100,0%
		Lisansüstü	Sayı	5	8	13
			%	38,5%	61,5%	100,0%
	Toplam		Sayı	83	127	210
			%	39,5%	60,5%	100,0%

Kadın denekler içerisinde “Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?” sorusuna en yüksek oranla lise mezunları (%29,8 ile) “evet” demiştir. Bunu %25 ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar izlemektedir. En düşük oranla “evet” diyenler ise lisansüstü (%16,7) ile lisans mezunlarında (%18,8) yoğunlaşmaktadır (Tablo 77). Kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe “evet” diyenlerin oranı düşmektedir.

Erkek denekler içerisinde en yüksek oranla lise mezunları (%50,8 ile) “evet” demiştir. Bunu %41,3 ile lisans mezunları izlemektedir. En düşük oran ise %25 ile ortaokul mezunları ve %30,8 ile ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlarda görülmektedir (Tablo 77). Görüldüğü gibi kadınların aksine erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe “evet” diyenlerin oranı artmaktadır.

3.3.3.4.4. Meslek, Cinsiyet ve Siyasal Eylem

Tablo 78: Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

Cinsiyet				Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?					Toplam
				Ülkenin çıkarını düşünerek	Ailemin çıkarlarını düşünerek	İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum	Eşim istediği için oy kullanıyorum	Diğer	
Kadın	**Meslek**	İşsiz	Sayı	3	0	4	0	0	7
			%	42,9%	0,0%	57,1%	0,0%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	11	1	5	0	0	17
			%	64,7%	5,9%	29,4%	0,0%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	32	1	8	0	0	41
			%	78,0%	2,4%	19,5%	0,0%	0,0%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	0	0	0	0	1
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	4	0	1	0	0	5
			%	80,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	4	0	0	0	0	4
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	91	5	18	6	2	122
			%	74,6%	4,1%	14,8%	4,9%	1,6%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	6	1	5	0	0	12
			%	50,0%	8,3%	41,7%	0,0%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	1	0	0	0	0	1
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	153	8	41	6	2	210
			%	72,9%	3,8%	19,5%	2,9%	1,0%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	8	0	3	0	0	11
			%	72,7%	0,0%	27,3%	0,0%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	41	4	7	0	1	53
			%	77,4%	7,5%	13,2%	0,0%	1,9%	100,0%
		Memur	Sayı	47	1	14	0	2	64
			%	73,4%	1,6%	21,9%	0,0%	3,1%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	5	0	1	0	1	7
			%	71,4%	0,0%	14,3%	0,0%	14,3%	100,0%
		Esnaf	Sayı	19	1	5	0	1	26
			%	73,1%	3,8%	19,2%	0,0%	3,8%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	27	0	4	1	1	33
			%	81,8%	0,0%	12,1%	3,0%	3,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	6	0	1	0	0	7
			%	85,7%	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	5	0	3	0	1	9
			%	55,6%	0,0%	33,3%	0,0%	11,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	158	6	38	1	7	210
			%	75,2%	2,9%	18,1%	,5%	3,3%	100,0%

Kadın deneklerden “çiftçi” (%100), “serbest meslek” (%100) ve “emekli” olanlar (%100) en yüksek oranla “ülkenin çıkarını düşünerek” diyenler içerisinde yer almaktadır. En düşük oran ise “işsiz” (%42,9) olanlarda görülmektedir. “İşsiz” olanların %57,1’i (en yüksek oran) “ilkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum” demiştir. “Ev hanımı” olanların %4,9’u “eşim istediği için oy kullanıyorum” demiştir. Diğer meslek gruplarında bu seçeneği tercih eden bulunmamaktadır (Tablo 78). Görüldüğü gibi kendilerine ait bir gelirleri olmayan ev hanımları, ekonomik olarak eşlerine bağımlı oldukları gibi siyasal tercihlerinde de eşlerine bağımlı olmaktadırlar.

Erkek deneklerden “ülkenin çıkarlarını düşünerek” diyenler içerisinde en küçük oran (%55,6) “emekli”lere aittir. En yüksek oran (%85,7) ise “öğrenci”lerde görülmektedir. Kadın deneklerde olduğu gibi erkek deneklerde de “ilkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum” diyenlerin çoğunluğunu (%27,3) “işsiz”ler oluşturmaktadır. Erkek deneklerden “serbest meslek” mensuplarının %3’ü de eşi istediği için oy kullandığını belirtmiştir (Tablo 78).

Tablo 79: Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

Cinsiyet				Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?					Toplam
				Kendi başıma karar veririm	Aile büyüğünün kararına uyarım	Eşimin kararına uyarım	Ortak karar alırız	Oy kullanmam	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	4	2	0	1	0	7
			%	57,1%	28,6%	0,0%	14,3%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	16	1	0	0	0	17
			%	94,1%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	33	0	1	7	0	41
			%	80,5%	0,0%	2,4%	17,1%	0,0%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	1	0	0	0	0	1
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	5	0	0	0	0	5
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	4	0	0	0	0	4
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	74	2	12	29	5	122
			%	60,7%	1,6%	9,8%	23,8%	4,1%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	10	0	0	2	0	12
			%	83,3%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	0	0	1	0	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	147	5	13	40	5	210
			%	70,0%	2,4%	6,2%	19,0%	2,4%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	9	0		2	0	11
			%	81,8%	0,0%		18,2%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	45	1		7	0	53
			%	84,9%	1,9%		13,2%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	54	0		8	2	64
			%	84,4%	0,0%		12,5%	3,1%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	5	0		1	1	7
			%	71,4%	0,0%		14,3%	14,3%	100,0%
		Esnaf	Sayı	24	0		2	0	26
			%	92,3%	0,0%		7,7%	0,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	22	1		7	3	33
			%	66,7%	3,0%		21,2%	9,1%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	7	0		0	0	7
			%	100,0%	0,0%		0,0%	0,0%	100,0%
		Emekli	Sayı	6	0		2	1	9
			%	66,7%	0,0%		22,2%	11,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	172	2		29	7	210
			%	81,9%	1,0%		13,8%	3,3%	100,0%

Kadın deneklerden “Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?” sorusuna “çiftçi”, “esnaf” ve “serbest meslek” çalışanlarının %100’ü “kendi başıma karar veririm” demiştir. En düşük oranlar %57,1 ile “işsiz”lerde ve %60,7 ile “ev hanımı” olanlarda görülmektedir. “İşsiz”lerin %28,6’sı (en yüksek oran) “aile büyüğünün kararına uyarım” demiştir. Diğer meslek gruplarında bu oran oldukça düşük seviyededir (Tablo 79). Bu durum işsiz olanların ekonomik olarak ailelerine bağımlı olmalarından kaynaklanabilmektedir.

“Ev hanımı” olanların %9,8’i en yüksek oranla “eşimin kararına uyarım” demiştir. Önceki tabloda olduğu gibi bu ifade için de ev hanımlarının daha çok eşlerine bağımlı tercihlerde bulundukları söylenebilir. Bununla birlikte “ortak karar alırız” diyenlerin büyük çoğunluğunu “emekli” (%100) ve “ev hanımı” (%23,8) olanlar oluşturmaktadır (Tablo 79).

Erkek deneklerden “öğrenci” olanlar en yüksek oranla (%100) “kendi başıma karar veririm” demiştir. En düşük oran ise “serbest meslek” (%66,7) ile “emekli” (%66,7) olanlarda görülmektedir (Tablo 79). Öğrencilerin henüz bekâr oldukları göz önüne alınırsa danışacak veya ortak karar alacak bir eşlerinin bulunmadığı sebebiyle tümünün oy kullanırken kendi başına karar veriyor olmaları beklenebilecek bir durumdur.

Kadın deneklerde olduğu gibi erkek deneklerde de “ortak karar alırız” diyenlerin çoğunluğunu (%22,2) “emekli” olanlar oluşturmaktadır (Tablo 79). Emekli olan bireylerin daha çok evde ve aileleriyle vakit geçirdiği ayrıca siyasal tercihlerinin artık belli bir kalıba oturduğu düşünülürse karar alırken ortaklaşa karar vermeleri onlardan beklenilebilecek bir davranış olabilmektedir.

Tablo 80: Aşağıdakilerden hangisine üyesiniz?

Cinsiyet				Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?						Toplam
				Siyasal parti	Sendika	Dernek	Kadın kolları	Hiçbiri	Cevap yok	
Kadın	Meslek	İşsiz	Sayı	0	0	0	0	7	0	7
			%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	0	4	0	0	11	2	17
			%	0,0%	23,5%	0,0%	0,0%	64,7%	11,8%	100,0%
		Memur	Sayı	0	11	2	2	26	0	41
			%	0,0%	26,8%	4,9%	4,9%	63,4%	0,0%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	0	0	0	1	0	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		Esnaf	Sayı	1	0	0	0	3	1	5
			%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	60,0%	20,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	0	0	1	0	3	0	4
			%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	75,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	1	0	2	3	110	6	122
			%	,8%	0,0%	1,6%	2,5%	90,2%	4,9%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	0	0	0	1	10	1	12
			%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	83,3%	8,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	0	0	0	0	1	0	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	2	15	5	6	172	10	210
			%	1,0%	7,1%	2,4%	2,9%	81,9%	4,8%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	0	1	0		10	0	11
			%	0,0%	9,1%	0,0%		90,9%	0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	2	11	1		34	5	53
			%	3,8%	20,8%	1,9%		64,2%	9,4%	100,0%
		Memur	Sayı	2	23	3		31	5	64
			%	3,1%	35,9%	4,7%		48,4%	7,8%	100,0%
		Çiftçi	Sayı	0	0	0		6	1	7
			%	0,0%	0,0%	0,0%		85,7%	14,3%	100,0%
		Esnaf	Sayı	3	0	4		17	2	26
			%	11,5%	0,0%	15,4%		65,4%	7,7%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	2	1	5		25	0	33
			%	6,1%	3,0%	15,2%		75,8%	0,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	0	0	0		6	1	7
			%	0,0%	0,0%	0,0%		85,7%	14,3%	100,0%
		Emekli	Sayı	1	0	0		7	1	9
			%	11,1%	0,0%	0,0%		77,8%	11,1%	100,0%
	Toplam		Sayı	10	36	13		136	15	210
			%	4,8%	17,1%	6,2%		64,8%	7,1%	100,0%

Kadın deneklerden herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyeliği bulunanların meslek dağılımlarına bakıldığında en yüksek üyelik oranın (%36,6) "memur"larda olduğu görülmektedir. Bunu %25 ile "serbest meslek" mensubu olanlar izlemektedir. "Memur"ların büyük çoğunluğu da (%26,8'i) "sendika"lara üyedir. "İşsiz", "çiftçi" ve "emekli" olanlarda "üye" olan kadın denek bulunmamaktadır. Bu meslek değişkenlerinden sonra en az üyeliği bulunan grup ise "ev hanımı"dır. "Ev hanımı"

olanların %4,9'u herhangi bir sivil topluma kuruluşuna üyedir; %90,2'si de "hiçbir" sivil toplum kuruluşuna üye değildir (Tablo 80). Görüldüğü gibi kadınların sivil toplum kuruluşuna üye olma oranları kendilerine ait gelirlerinin olmasına bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Kadın deneklerde olduğu gibi erkek deneklerde de üyelik oranı en yüksek olan meslek grubu "memur" (%43,7)'dur. Yine kadınlardaki duruma benzer şekilde en düşük oranla üye olan meslek değişkeni "İşsiz" (%9,1)'dir (Tablo 80). Tıpkı ev hanımları gibi işsizlerin de kendi gelirleri olmadığı düşünülürse bu sonuç beklenilen bir seviyede olmaktadır.

Tablo 81: Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?

Cinsiyet				Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?					
				Meslek Sendikaları	Mesleki Dayanışma/ İnsani Yardımlaşma Dernekleri	Ak Parti	Ak Parti Kadın Kolları	Diğer	**Toplam**
Kadın	Meslek	İşçi	Sayı	4	0	0	0	0	4
			%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Memur	Sayı	11	1	0	1	2	15
			%	73,3%	6,7%	0,0%	6,7%	13,3%	100,0%
		Esnaf	Sayı	0	0	0	0	1	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	0	1	0	0	0	1
			%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Ev Hanımı	Sayı	0	2	1	3	0	6
			%	0,0%	33,3%	16,7%	50,0%	0,0%	100,0%
		Öğrenci	Sayı	0	0	0	1	0	1
			%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	15	4	1	5	3	28
			%	53,6%	14,3%	3,6%	17,9%	10,7%	100,0%
Erkek	Meslek	İşsiz	Sayı	1	0	0		0	1
			%	100,0%	0,0%	0,0%		0,0%	100,0%
		İşçi	Sayı	11	1	1		1	14
			%	78,6%	7,1%	7,1%		7,1%	100,0%
		Memur	Sayı	23	2	2		1	28
			%	82,1%	7,1%	7,1%		3,6%	100,0%
		Esnaf	Sayı	0	4	1		2	7
			%	0,0%	57,1%	14,3%		28,6%	100,0%
		Serbest Meslek	Sayı	1	4	0		3	8
			%	12,5%	50,0%	0,0%		37,5%	100,0%
		Emekli	Sayı	1	0	0		0	1
			%	100,0%	0,0%	0,0%		0,0%	100,0%
	Toplam		Sayı	37	11	4		7	59
			%	62,7%	18,6%	6,8%		11,9%	100,0%

"Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?" sorusuna olumlu cevap verenlere "Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?" sorusu sorularak üyelik dağılımları analiz edilmiştir. Buna göre kadın deneklerin en fazla üye olduğu sivil toplum kuruluşu %53,6 ile "meslek sendikaları"dır. "İşçi"lerin %100'ü, "memur"ların %73,3'ü "meslek sendikaları"na üyedir. "Serbest meslek" mensubu kadın deneklerin %100'ü, "ev hanımı" olanların %33,3'ü "mesleki dayanışma/insani yardımlaşma dernekleri"ne üyedir. Dikkat çeken bir diğer husus da "ev hanımı" olanların %50'sinin "Ak Parti Kadın Kolları"na, %16,7'sinin de "Ak Parti"ye üye olmasıdır. Ev hanımlarından başka siyasal parti üyeliği bulunan meslek grubu yoktur (Tablo 81). Bu verilere bakılarak ev hanımlarının da belli ölçüde politize olup düşük de olsa siyasal faaliyetlere katıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Erkeklerdeki dağılımlara bakıldığında "işsiz"lerin ve "emekli"lerin %100'ünün "meslek sendikaları"na üye oldukları görülmektedir. Kadınlardaki gibi "memur"ların büyük çoğunluğu (%82,1) "meslek sendikaları"na üyedir. "Mesleki dayanışma/insani yardımlaşma dernekleri"ne üye olanların çoğunluğunu (%57,1) ise "esnaf" grubu oluşturmaktadır. Yine "Ak Parti"ye üye olma oranı da en yüksek oran (%14,3) olarak "esnaf" grubunda görülmektedir. "Emekli" olanlardan "Ak Parti"ye üye olan bulunmamakta; "memur"ların ise sadece %7,1'i "Ak Parti"ye üye olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 81). Bu oranın "memur"larda düşük olması, bu meslek grubunun siyasal parti üyeliklerinin kısıtlı olmasından kaynaklanabilmektedir.

Toparlanacak olunursa; erkek denekler kadın deneklere göre siyasal faaliyetlere daha çok katılmaktadır. Bununla birlikte kadın denekler içerisinde çalışan kadınların STK'ya üye olma oranları ev hanımlarından daha yüksektir. Hem kadınlarda hem de erkeklerde STK üyeliği en yüksek olan meslek grubu "memur"dur.

3.3.4. Genel Değerlendirme

- Çalışmanın konusunu toplumsal cinsiyet oluşturduğu için her iki cinsiyet grubunun da eşit derecede temsil edilebilmesi için evreni temsil edecek örneklem grubundaki kadın ve erkek deneklerin eşit seçilmesine dikkat edilmiştir. Buna göre örneklem, 210 kadın ve 210 erkekten oluşmaktadır.
- Görüşülen tüm deneklerin eğitim durumları içerisinde en büyük dilimin %30,2 ile lisans düzeyinde olduğu gözlenmiştir. Kadın ve erkek deneklerden lisans mezunu olanların oranı (%30 civarında) birbirlerine yakın düzeydedir. Buna karşın kadınlardaki ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanların oranı erkeklerdekinden daha yüksektir. Kadınlarda yaş küçüldükçe eğitim düzeyi artmakta, erkeklerde yaş küçüldükçe eğitim düzeyi azalmaktadır. Bu da bölgede kız çocuklarının eğitimine verilen önemin arttığının bir göstergesidir.
- Meslek değişkeni açısından incelendiğinde kadınların yarıdan fazlasının (%58,1) ev hanımı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bölgede ücretli bir işte çalışan kadın oranı halen düşük seviyededir.
- Genel olarak erkeklerin siyasete olan ilgileri kadınlarınkinden daha yüksektir. **Siyasal ilgi**nin yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında, erkeklerde yaş büyüdükçe siyasal ilginin arttığı; kadınlarda yaş büyüdükçe siyasal ilginin azaldığı görülmektedir. Kadınların ve erkeklerin ilgi duydukları alanlar birbirinden farklıdır. Kadınların ve erkeklerin ilgi duydukları meseleler de birbirinden farklıdır. Ayrıca eğitim düzeyi, siyasal konulara olan ilgiyi arttırmaktadır. Hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe siyaset ve bilgi-kültür gibi televizyon programlarını takip etme oranları da artmaktadır. Ayrıca ev hanımları ile çalışan kadınların siyasal ilgi düzeyleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Ev hanımlarının %76,3'ü yerel sorunlarla ilgilenirken, çalışan kadınlarda bu oran %30'larda seyretmektedir. Çalışan kadınların büyük çoğunluğu ekonomik sorunlarla ilgilenmektedir. Bu sonuçlar, siyaset bilimi alanında yapılmış benzer çalışmalara yakın sonuçlar olmaktadır.
- **Siyasal bilgi**yi ölçmeye yönelik sorulan sorular çerçevesinde deneklerin siyasal bilgi düzeylerinin yüksek olduğunu söylenebilir. Bununla birlikte

kadınların ve erkeklerin siyasal bilgi düzeyleri de birbirinden farklıdır. Genel olarak erkeklerin siyasal bilgileri kadınlarınkinden daha yüksektir. Ayrıca her iki cinsiyette de gençlerin (25-34 yaş grubunun) siyasal bilgileri yaşlılardan daha yüksektir. Eğitimli bireylerin (lisans ve lisansüstü mezunlarının) siyasal bilgileri düşük eğitimli bireylerden (ilkokul ve altı ve ortaokul mezunları); yüksek statülü meslek gruplarının siyasal bilgileri de düşük statülü meslek gruplarından daha yüksektir. Deneklerin siyasal bilgilerini ölçmeye yönelik kullanılan değişkenlerden (yaş, cinsiyet, eğitim vb.) elde edilen cevapların niteliği, şimdiye kadar siyasal davranış üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile benzer sonuçlar doğurmuştur.

- Genel olarak görüşülen deneklerin büyük çoğunluğunun siyasal kültür açısından modern, katılımcı kültüre açık oldukları görülmektedir. Kadın ve erkek deneklerin büyük çoğunluğu kadınların siyasette aktif olarak yer almasından yana olduklarını söylemişlerdir. Bununla birlikte kadınlar, erkeklere; gençler yaşlılara, yüksek eğitimli bireyler düşük eğitimlilere, yüksek statülü meslek grubunda yer alanlar düşük statülü meslek grubunda yer alanlara göre kadınların aktif olarak siyasette yer almalarına daha sıcak bakmaktadırlar. Denekler **siyasal değer** açısından kendilerini büyük çoğunlukla muhafazakâr olarak tanımlamışlardır. Bu durum yörenin geleneksel ve kültürel değerleri ile örtüşmektedir. Ancak bu, yönetim anlayışı için pek de geçerli olmamaktadır. Deneklerin büyük çoğunluğu (%68,3'ü) demokratik bir yönetimden yana olduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla deneklerin yönetim anlayışlarının geleneksel değerlerden uzaklaştığı söylenebilir. Deneklerin en çok beğendiği birinci parti Ak Parti'dir. Ak Parti'yi beğendiğini belirten kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir. HDP'yi beğendiğini belirten erkeklerin oranı ise kadınlarınkinden iki kat fazladır. Ayrıca her iki cinsiyette de yaş büyüdükçe ve eğitim düzeyi düştükçe, kendini muhafazakâr olarak tanımlayanların ve dini yönetimden yana olduğunu belirtenlerin oranı artmaktadır. Değişkenler açısından elde edilen sonuçlar, şu ana kadar siyasal davranış üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile büyük ölçüde örtüşmektedir.

- Erkeklerin ve kadınların **siyasal eylem** düzeyleri arasında farklar vardır. "Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?" sorusuna görüşülen toplam deneklerin %76'sı "kendi başıma karar veririm" demiştir. Dolayısıyla deneklerin büyük çoğunluğu oy kullanma tercihlerinde bağımsız hareket etmektedir. Bununla birlikte kadınların bir bölümü halen eşlerinin istekleri doğrultusunda oy kullanmaktadır. "Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?" sorusuna erkek deneklerin %10,8'si "ben ona söylerim" demiştir. Bu da erkeklerin siyasal tercihlerinde kadınlara göre daha bağımsız hareket ettiklerini göstermektedir. Deneklerde STK üyeliği oldukça düşük düzeydedir. Genel olarak deneklerin %73,3'ü hiçbir sivil toplum kuruluşuna üye değildir. Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma oranı erkeklerde, orta yaş grubunda, yüksek eğitimli bireylerde ve yüksek statülü meslek gruplarında çalışanlarda daha yüksektir. Ayrıca "Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?" sorusuna deneklerin %68'i "Hayır" demiştir. "Hayır" diyen kadınların oranı erkeklerden daha fazladır. Bu sonuçlar şimdiye kadar yapılmış benzer çalışmalarla örtüşmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, siyasal kültür açısından kadın ve erkek arasındaki siyasal inanç, düşünce ve görüş farklılıkları ile siyasal tavır ve eylem farklılıkları, toplumsal cinsiyet rolü bağlamında incelenmiştir. Katılımcıların siyasal kültürleri uygulanan saha çalışmasından elde edilen verilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda hazırlanmış anket soruları deneklerin siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve siyasal eylem düzeylerini ölçmeye yönelik sorulardır. İkinci olarak bu dört ölçüt (siyasal ilgi, bilgi, değer ve eylem) kullanılarak kadınların ve erkeklerin hangi siyasal kültüre (yerel kültür, uyrukluk kültürü ve katılımcı kültür) ne kadar yakın ya da ne kadar uzak olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Buna göre araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

> **Ana hipoteze** bağlı olarak ileri sürülen "Katılımcıların siyasal değerleri, siyasal ilgi, siyasal bilgi ve siyasal eylem düzeyleri -cinsiyet özelliklerine göre- birbirinden farklıdır" hipotezi büyük ölçüde doğrulanmıştır.

-Çalışmadan elde edilen bulgulara göre kadın ve erkek deneklerin **siyasal ilgi** düzeyleri birbirinden farklıdır. Kadınların siyasal ilgi düzeyleri, erkeklerinkinden daha düşüktür.

-Kadınların ve erkeklerin ilgi duydukları alanlar da birbirinden farklıdır. Erkeklerin yoğun olarak ilgi duydukları alanların başında siyaset ve spor gelirken; kadınların ilgi duydukları alanların başında televizyon dizileri ve gündüz kuşağı kadın programları gelmektedir.

-Kadınların ve erkeklerin önemli gördükleri siyasal meseleler de birbirinden farklıdır. Kadınlar yerel sorunlara daha duyarlı iken, erkekler ekonomik ve siyasi sorunlara daha duyarlı olmaktadır. Kadınların büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğu göz önüne alındığında onların yerel sorunlara (su/elektrik kesintisi, yol, ulaşım vb.) daha duyarlı olmaları beklenilebilen bir durum olmaktadır.

-Kadın ve erkek deneklerin **siyasal bilgi** düzeyleri birbirinden farklıdır. Çalışmada genel olarak deneklerin siyasal bilgi düzeylerinin yüksek olduğu tespit

edilmiştir. Bununla birlikte ortaya çıkan bulgular göstermektedir ki kadınların siyasal bilgileri erkeklerinden daha düşüktür.

-**Siyasal değer** açısından kadın ve erkek deneklerin siyasal duruşları ve demokratik ve modern değerleri benimseme tutumları birbirinden farklıdır.

-Genel olarak kadın ve erkek denekler siyasal değer açısından kendilerini büyük çoğunlukla muhafazakâr olarak tanımlamışlardır. Ancak kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan kadınların oranı erkeklerden fazladır. Buna paralel olarak kadınlardan oy verdiği adayın dindar olup olmadığına dikkat ettiğini belirtenlerin oranı erkeklerden fazladır.

-Kadınlarla erkeklerin siyasal parti tercihleri de birbirinden farklıdır. Her iki cinsiyette de en çok beğenilen parti Ak Parti olmakla birlikte, Ak Parti'yi beğendiğini söyleyen kadınların oranı erkeklerden daha fazladır. Buna karşın erkeklerden HDP'yi beğendiğini söyleyenlerin oranı kadınların iki katından fazladır. Bu bulgular, kadınların daha muhafazakâr, daha dindar ve dolayısıyla sağ değerlere daha yakın olduğunu; erkeklerin ise kadınlara oranla sol değerlere daha yakın olduğunu doğrulamaktadır.

-Kadın ve erkek deneklerin tam olarak demokratik bir tutum sergilediğini söylemek güç olsa da deneklerin büyük çoğunluğunun geleneksel değerlerden uzaklaştığı söylenebilir. Denekler yönetim konusunda büyük ölçüde demokratik yönetimden yana olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte kadınların bir bölümü dini yönetimden yana olduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla kadınların erkeklere göre geleneklere daha bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

-Bölgede gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkı sağlayacağı yönündeki inanç oldukça düşük seviyededir. Burada da cinsiyetler açısından önemli farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadınlar, gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkı sağlayacağı konusunda daha tutucu bir tavır sergilerken; erkekler bu konuya daha ılımlı yaklaşmaktadır. Dolayısı ile buradan erkeklerin demokratik uygulamaları daha fazla desteklediği ve siyasal etkinlik duygularının daha yüksek olduğu sonucuna varılabilmektedir.

-Bölgede ataerkil zihniyet -nispeten- etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Kadın ve erkek denekler genel olarak kadınların siyasette aktif olarak yer alması konusuna

olumlu yaklaşmaktadır. Ancak bu konuda da kadın ve erkeklerin siyasal tutumları birbirinden farklıdır. Kadınlar, kadınların siyasete atılmasını erkeklerden daha fazla desteklemektedir. Bu bulgulara göre erkek egemen yapının, erkekler nezdinde halen devam ettiği söylenebilir.

-Kadın ve erkek deneklerin **siyasal eylem** düzeyleri birbirinden farklıdır. Çalışmada, erkeklerin kadınlardan daha katılımcı oldukları tespit edilmiştir. Örneğin kadınların %81,9'u hiçbir sivil toplum kuruluna üye değildir. Bu oran erkeklerde %64,8'dir. Kadınların üye oldukları sivil toplum kuruluşları da mesleksel STK'lar ile kadın kolları gibi kuruluşlardır. Yani kadınların üye oldukları STK'lar da dernek, vakıf gibi sosyal sorumluluğu yüksek kuruluşlar değil, kadın kolları gibi geleneksel rollerinin bir devamı niteliğinde sayılabilecek kuruluşlardır.

-Kadın ve erkek deneklerin büyük çoğunluğu (%76'sı) oy verirken kendi başına karar verdiğini belirtmiştir. Bununla birlikte kadınların bir bölümü halen eşinin kararına uyduğunu veya eşinin tercihleri doğrultusunda oy kullandıklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi bölgede kadının siyasal kararları üzerindeki baskı azalsa da tam olarak ortadan kalkmamıştır.

> Bu bulgulara göre **ana hipoteze** bağlı olarak ileri sürülen "Erkek katılımcılar kadınlara göre uyrukluk kültürüne, kadın katılımcılar yerel kültüre daha yakındır" hipotezi büyük ölçüde doğrulanmıştır.

-Diğer bir ifade ile siyasal gelişmelerden habersiz, siyasal ilgileri az olan, siyasal bir beklentileri olmayan, ulusal çapta alınan kararlar ile kendi yaşamları arasında bağ kuramayan, siyasal katılımları düşük seviyede olan kişilerin sahip olduğu siyasal kültür olarak tanımlanan **yerel siyasal kültür**, kadınlar açısından büyük ölçüde kendini göstermektedir. Buna karşın, siyasal sistemin bütünü hakkında sınırlı düzeyde ilgi ve bilgiye sahip olan, kendisini katılımcı olmaktan çok tebaa olarak gören, siyasal sistemin bilincinde olan ancak siyasi merkez üzerinde etkisinin olamayacağını düşünen kişilerin oluşturduğu siyasal kültür olarak tanımlanan **uyrukluk kültürü** ile hem politika hem de yönetimin ilerleyişi hakkında bilgi sahibi olan, siyasal sistemin aldığı kararları değerlendirebilen ve sistemi kendi çıkarları doğrultusunda etkileyebileceklerine inanan kişilerin sahip olduğu **katılımcı kültür**, erkekler açısından büyük ölçüde kendini göstermektedir.

- Çalışmada siyasal kültür üzerinde etkili olan faktörler (yaş, eğitim, meslek vb.) ile ilgili ileri sürülen **yan hipotezler** büyük ölçüde doğrulanmıştır.

-**Yaş** değişkeni açısından ileri sürülen "Hem kadın hem de erkek katılımcılarda orta yaş grubunda siyasal ilgi, bilgi, değer ve eylem, genç ve yaşlılara göre daha yüksektir" hipotezi doğrulanmıştır. Bununla birlikte yaş grupları açısından kadın ve erkeklerin verdikleri cevaplar birbirinden farklıdır. Yani kadınların ve erkeklerin yaşı ile siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal değer ve siyasal eylem düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Kadın deneklerde **siyasal ilgi**nin en yüksek olduğu yaş grubu 25-34, erkek deneklerde ise 56-64'tür. Kadınlarda yaş büyüdükçe siyasal ilgi azalmakta, erkeklerde yaş büyüdükçe siyasal ilgi artmaktadır. Dolayısıyla her iki cinsiyet arasında birbirine zıt sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Hem kadınlarda hem de erkeklerde **siyasal bilgi** düzeyi gençlerde ve yaşlılarda düşük, orta ve orta üstü yaş gruplarında yüksektir. Bununla birlikte 65 ve üstü yaş grubundaki erkek deneklerin siyasal bilgilerinin 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da 65 ve üstü yaş grubundaki kadınların büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmemesinden kaynaklı olabilmektedir.

Siyasal değer konusunda –hem kadınlarda hem de erkeklerde- orta yaş grubundakiler yaşlılara göre demokratik ve modern değerlere daha yakın durmaktadır. Ayrıca her iki cinsiyet grubunda da yaş büyüdükçe muhafazakârlık eğilimi artmaktadır. Yine her iki cinsiyette de yaş büyüdükçe kadınların siyasette aktif olarak yer alması konusunda tutucu tavır sergileyenlerin oranı artmaktadır.

Siyasal eylem konusunda (her iki cinsiyette de) en katılımcı grup yine orta yaş grubudur. Bunun tek istisnası 65 ve üstü yaş grubundaki kadın deneklerin %37,5'inin (en büyük oranla) siyasal parti mitinglerine katılma oranlarında görülmektedir. Yani herhangi bir siyasal partinin mitingine katılma oranı yaşlı kadınlarda daha fazladır. Bu durum yaşlı kadınların daha katılımcı olduklarını göstermez. Dikkat edilirse kadınlarda yaş büyüdükçe muhafazakâr eğilim artmaktadır. Bölgede en güçlü partinin

Ak Parti olduğu da göz önüne alındığında yaşlı kadınların siyasal parti mitinglerine katılma oranlarının yüksek oluşu partiye duydukları sempati ile açıklanabilmektedir.

-**Eğitim** değişkeni açısından ileri sürülen "Hem kadın hem de erkek katılımcılarda eğitim düzeyi yükseldikçe siyasal ilgi, bilgi ve siyasal bilinç yükselmektedir" hipotezi doğrulanmıştır.

Hem kadın hem de erkek deneklerden daha eğitimli olanlar daha az eğitimli olanlara göre siyasete ve genel politikaya daha çok ilgi göstermektedirler ve daha bilgilidirler. Demokratik toplumun değerlerini daha çok benimsedikleri, daha çok politik davrandıkları, daha katılımcı oldukları, kadınların siyasette aktif olarak yer almaları konusunda daha modern düşündükleri, -eğitimli kadın deneklerin- oy tercihlerinde eşlerinden daha bağımsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Hem kadın hem de erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe kadın-siyaset ilişkisine bakış açısı modern düşünceye doğru kaymaktadır. Diğer bir ifadeyle her iki cinsiyet grubunda da eğitim düzeyi yükseldikçe cinsiyetçi düşünme eğilimi azalmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus daha vardır. Erkek deneklerde eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların siyasal yaşamda aktif olarak yer almaları gerektiğini düşünenlerin oranı artmakla birlikte bu artışın yoğunluğu kadınlarınkinden farklıdır. Diğer bir ifadeyle eğitimli kadınlar, eğitimli erkeklere göre kadınların siyasette aktif olarak yer almalarına daha olumlu yaklaşmaktadır. Buna göre erkek deneklerin aldıkları eğitim, onlardaki ataerkil zihniyeti pek de değiştirmediği söylenebilir.

Bunun yanında hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim düzeyi yükseldikçe kendini muhafazakâr olarak tanımlayanların oranı düşmektedir. Yine eğitim düzeyi yükseldikçe Ak Parti'yi beğendiğini söyleyenlerin oranı ile oy verirken parti adayının dindar olup olmadığına dikkat etmediğini belirtenlerin oranı da düşmektedir.

-Son olarak **meslek** değişkeni açısından ileri sürülen "Hem kadın hem de erkek katılımcılarda yüksek sosyo-ekonomik statülü mesleklerde çalışanlarda siyasal ilgi-bilgi ile siyasal katılım diğer mesleklere göre daha yüksektir. Ayrıca toplumsal konumları gereği, ev hanımları ve çalışan kadınların siyasal meselelere olan ilgileri ve siyasal katılım düzeyleri birbirinden farklıdır" hipotezi doğrulanmıştır.

Hem kadınlarda hem de erkeklerde yüksek statülü mesleklerde (memur gibi) çalışanlar, düşük statülü mesleklerde çalışanlara göre siyasete daha çok ilgilidirler ve

daha çok siyasal bilgiye sahiptirler. Siyasal değerler açısından diğer mesleklere göre demokratik değerleri daha fazla benimsemekte, gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkı sağlayacağı yönündeki inançları daha yüksek; muhafazakârlık eğilimleri daha düşüktür. Ayrıca daha katılımcıdırlar. Yine yüksek statülü mesleklerde çalışanlar, düşük statülü mesleklerde çalışanlara göre kadınların aktif olarak siyasette yer almasını daha fazla desteklemektedirler.

Bunun yanında ev hanımları ile çalışan kadınların siyasal meselelere olan ilgileri birbirinden farklıdır. Ev hanımları yerel sorunlara daha duyarlı iken, çalışan kadınlar ekonomik sorunlara daha duyarlıdır. Ev hanımlarının evle sınırlı bir yaşam sürdüğü ve çalışan kadınların kendi gelirleri olduğu düşünülürse bu sonuçlar beklenilen düzeydedir. Ayrıca çalışan kadınlar ev hanımlarına göre daha katılımcıdırlar. Örneğin STK üyeliği çalışan kadınlarda daha fazladır.

Araştırmanın sorunsalı çerçevesinde ileri sürülen ana ve yan hipotezler, araştırma sonuçları tarafından büyük ölçüde doğrulanmıştır.

Araştırmada kadın ve erkek deneklerin siyasal inanç, tutum, davranış ve siyasal yönelim tercihlerinin birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hem kadın hem de erkek deneklerin yaş, eğitim ve meslek özelliklerinin kendi içinde farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Bu araştırmada kadın-erkek tutum farklılıklarını öğrenmenin yanında, bölgenin toplumsal cinsiyet düzeni hakkında da birtakım sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada, araştırmaya konu olan 420 kişilik örneklem grubunun -bir bütün olarak- geleneksel değerlere olan bağlılıklarının zayıfladığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile çalışmadan elde edilen bulgulara göre deneklerin kadınların siyasal alanda yer alması konusundaki görüşlerinin –büyük ölçüde- geleneksel formlardan koptuğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla deneklerin, kadın-siyaset ilişkisi yönündeki görüşleri modern değerlerle belli ölçüde uyumluluk arz etmektedir. Bu durum dünya genelindeki eşitlik söylemlerinden bölge halkının da etkilendiğini göstermektedir. Bu bağlamda bölgede –siyasal açıdan- kalıplaşmış ataerkil düşünce yapısının kısmen çözülmeye başladığı söylenebilir. Yani araştırma bulgularına göre geleneksel kabullerde, toplumsal cinsiyete ilişkin algı, tutum ve önyargılarda olumlu yönde değişiklikler görülmeye başlanmıştır.

Araştırmada deneklerin yarıdan fazlasının kadın-siyaset ilişkisine bakışlarında modern değerleri benimsedikleri söylenebilir. Bölgede siyasal alan bütünüyle "erkeksi" bir alan olarak görülmemektedir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre deneklerin kadınların siyasal alanda yer almaları konusunda toplumsal cinsiyetçi tutumlardan belli ölçüde uzaklaştıkları söylenebilir. Araştırma bulgularına göre –en azından siyasal açıdan- bölgenin toplumsal cinsiyet kültüründe yer etmiş, kadınları siyasal alandan dışlayan kalıp yargıların iyileştirilmesi yönünde önemli sayılabilecek olumlu değişiklikler yaşanmaktadır. Ancak bölge halkının tümüyle eşitlikçi düşündüğünü söylemek de doğru olmayacaktır. Bununla birlikte araştırma sonuçları cinsiyet ayrımcılığının etkisinin azaldığını doğrulamaktadır.

KAYNAKÇA

Adaçay, F.R. (2018). Toplumsal cinsiyetin yaratılması ve sürdürülmesinde temel kurumların rolü. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi,* 1(2), 246-265.

Agacinski, S. (1998). *Cinsiyetler siyaseti.* Çev. İsmail Yerguz. Ankara: Dost Kitabevi.

Akay-Orhan, E. (2009). *Toplumsal, kültürel ve katılımsal boyutlarıyla siyasal davranışın sosyo-politik analizi.* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Akın, H.M. ve Aydemir, M.A. (2007). Üniversitede okuyan kız öğrencilerin cinsiyet rolü tutumları bağlamında aile ve evlilik kurumlarına bakışları. *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi,* (18), 43-60.

Akın, M. (2013). *Siyasallığın toplumsal inşası.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: erkek egemen bir toplumda olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 30(1), 53-72.

Akyol, E. (2016). Siyasal kültür (political culture). H. Altunok ve F.G. Gedikkaya (Ed.), *Kamu politikaları ansiklopedisi* (ss. 315-318). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Alkan, T. (1989). *Siyasal bilinç ve toplumsal değişim*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Almond, G.A. ve Verba, S. (1963). *The civic culture.* New Jersey: Princeton University Press.

Altan-Arslan, Ş. (2000). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik.* Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.

Arat, N. (1986). *Kadın Sorunu*. İstanbul: Say Yayınları.

Atabey, G. ve Hasta D. (2018). Siyasal katılım, siyasal yeterlik ve toplumsal cinsiyet. *Nesne Psikoloji Dergisi,* 6(13), 484-516.

Ataman, N. (1998). Kadınsız demokrasi demokrasi değildir. Z. Göğüş (Ed.), *Kadınlar olmadan asla* (ss. 23-34). İstanbul: Sabah Kitapçılık.

Atılgan, G. (2014). Kültür. G. Atılgan ve E.A. Aytekin (Ed.), *Siyaset bilimi.* İstanbul: Yordam Kitap.

Balcı, Ş., Tarhan, A. ve Bal, E. (2013). *Medya ve siyasal katılım.* Konya: Litera Türk Academia Yayınları.

Baş, T. (2010). *Anket.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bayhan, V. (2016). Beden sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet. *Doğu Batı Dergisi,* (63), 147-164.

Baykal, D. (1970). *Siyasal katılma bir davranış incelemesi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Berktay, F. (1996). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın.* İstanbul: Metis Yayınaları.

Berktay, F. (2004). Kadınların insan haklarının gelişimi ve Türkiye. *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, (7), 1-30.

Berktay, F. (2012). *Tarihin cinsiyeti.* İstanbul: Metis Yayınları.

Berktay, F. (2013). Feminist teoride açılımlar. Y. Ecevit ce N. Karkıner (Ed.). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (ss. 2-23). Eskisehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bhasin, K. (2003). *Toplumsal cinsiyet bize yüklenen roller*. Çev. Kader Ay. İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.

Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. . K. Çayır ve M.A. Ceyhan (Ed.), *"Ayrımcılık"*(ss. 175-188). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bora, A. (2016). *Kadınların sınıfı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bourdieu, P. (2015). *Eril tahakküm*. Çev. Bediz Yılmaz. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Bozok, M. (2018). Toplumsal cinsiyet ve aile. N. Oktik ve H.Ü. Reşitoğlu (Ed.), *Aileyi anlamak-disiplinler arası yaklaşım* (ss. 101-114). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bussey, K. Ve Bandura, A. (1999). Social cognitive therory of gender development and differentation. *Psychological Review,* 106(4), 676-713.

Butler, J. (2009). Toplumsal cinsiyet düzenlemeleri. Çev. Begüm Kovulmaz. *Cogito,* (58), 73-91.

Butler, J. (2017). *Cinsiyet belası*. Çev. Başak Ertür. İstanbul: Metis Yayınları.

Campell, R. ve Winters, K. (2008). Understanding men's and women's political interest: evidence from a study of gendered political attitutes. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties,* 18(1), 53-74.

Cesur Kılıçaslan, S. ve Işık, T. (2016). *Toplumsal cinsiyet ve efsaneden gerçeğe Türkiye'de kadın*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Coğrafya Dünyası (2014). http://www.cografya.gen.tr/tr/sanliurfa/ekonomi.html adresinden edinilmiştir.

Connell, R.W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Coşkun, R., Altunışık, R., Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Çaha, Ö. (1998). Aile yaşamı ile kamusal yaşam arasında kadın. *Tezkire,* (13), 86-104.

Çaha, Ö. (2008). *Türkiye'de seçmen davranışı ve siyasal partiler*. Ankara: Orion Kitabevi.

Çakır, S. (2011). Feminizm: ataerkil iktidarın eleştirisi. H.B. Örs (Der.), *19. yüzyıldan 20.yüzyıla modern siyasal ideolojiler* (ss. 423-476). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınaları.

Çam, E. (2005). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Der Yayınları.

Çeçen, A. (1996). *Kültür ve Politika*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Çelebi, E. (2016). Siyaset psikolojisinde kültürel yaklaşımlar. Ö. Dirilen-Gümüş (Ed.), *Siyaset psikolojisi* (ss. 213-238). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Çeler, Z. (2016). Annenin serüveni: kadının anne olarak toplumsal kurgulanışı. *Doğu Batı Dergisi I,* (63), 165-181.

Çukurçayır, M.A. (2000). *Siyasal katılma ve yerel demokrasi*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Daver, B. (1993). *Siyaset bilimine giriş.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

De Beauviour, S. (1993). *Kadın "ikinci cins" genç kızlık çağı.* Çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınları.

Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik &Ekonomik Yorumlar,* 44(511), 12-27.

Demirhan-Serinken, N. (2016). Anaerkil toplumun sonu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 9(42), 1070-1076.

Dilber, F. (2012). Siyasal toplumsallaşmada seçmenlerin siyasal tercihlerine sosyal unsurların etkisi: Karaman ili seçmenleri üzerine bir alan araştırması, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi,* (32), 1-19.

Doğan, A. ve Göker, G. (2018). Siyasal bilgi ve siyasal davranış bağlamında 2014 Elazığ yerel seçimleri üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 104-180.

Dolan, K. (2011). Do women and men know different things? Measuring gender differences in political knowledge. *Journal of Politics*, 73(1), 97-107

Donovan, J. (2015). *Feminist teori*. Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan. İstanbul: İletişim Yayınları.

Dökmen, Z. (2009). *Toplumsal cinsiyet.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Durdu, Z. (2018). Siyasal kültür, modern devlet ve demokrasinin demokratikleştirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 574-582.

Duvarger, M. (2002). *Siyaset sosyolojisi.* Çev. Şirin Tekeli. İstanbul: Varlık Yayınları.

Erbil, P. (2015). *Kibele'den Pandora'ya kadının tarihsel yenilgisi.* Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erol, M. (2008). Toplumsal cinsiyetin tutumlar üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 199-219.

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.

Freud, S. (1997). *Cinsellik üzerine*. Çev. Selçuk Budak. İstanbul: Öteki Yayınları.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji.* Çev. İsmail Yılmaz, Hüseyin Özel. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gidengil, E., Blais, A., Nadeau, R. ve Neuitte, N. (2003). Women to the left? Gender differences in political beliefs and policy preferences. M. Tremblay ve L. Trimble (Ed.), *Gender and Elections Canada* (ss. 140-159). New York: Oxford University Press.

Gökçe, B. (2004a). *Türkiye'nin toplumsal yapısı ve toplumsal kurumlar.* Ankara: Savaş Yayınevi.

Gökçe, B. (2004b). *Toplumsal bilimlerde araştırma.* Ankara: Savaş Yayınevi.

Gökçe, O. ve Göksu, V. (2016). Siyasal toplumsallaşma. O. Gökçe (Ed). *Siyaset sosyolojisi* (ss.115-130). Konya: Çizgi Kitabevi.

Gökçe, O. ve Turan, E. (2016). Siyasal kültür. O. Gökçe (Ed.), *Siyaset sosyolojisi* (ss.157-172). Konya: Çizgi Kitabevi.

Gökçe, O., Akgün, B. ve Afacan, H. (2001). Konya'da siyasal kültür ve demokratik değerler. *Sosyal ve Ekonomi Araştırmalar Dergisi*, 1-17.

Göregenli, M. (2012). Temel kavramlar: önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. K. Çayır ve M.A. Ceyhan (Ed.), *"Ayrımcılık"* (ss. 17-28), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Grolund, K. (2007). Knowing and not knowing: the ınternet and political ınformation scandinavian political studies. *Researcgate,* 1014-1045.

Güldü, Ö ve Ersoy Kart, M. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* 64(3), 97-116.

Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Günindi-Ersöz, A. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi,* 1(6), 167-182.

Hammer, R. ve Kellner, D. (2009). Third-wave feminism, sexualities and the adventures of the posts. B. Mousli ve E.A. Roustang-Stoller (Ed.), *Women, feminism and femininity in the 21st Century: American and French perspectives* (ss. 219-234). Houndmills: Palgrave Macmillan.

Heywood, A. (2011). *Siyasi İdeolojiler*. Çev. Ahmet Kemal Bayram. Ankara: Adres Yayınları.

Hürriyet (2017). https://www.hurriyet.com.tr/sanliurfada-alternatif-urun-yetistiriliyor-40665435 adresinden edinilmiştir.

Hürriyet (2018). https://www.hurriyet.com.tr/sanliurfada-4-milyon-dekar-tarim-arazisi-sulan-40699902 adresinden edinilmiştir.

Hürriyet (2020). https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/gobeklitepe-2019da-rekora-kostu-41411781 adresinden edinilmiştir.

Illich, I. (1996). *Gender.* Çev. Ahmet Fethi. Ankara: Ayraç Yayınevi.

Işık, S.N. (2007). Toplumsal cinsiyet ve siyaset. U. Dufner ve S. Sevim (Der.), *Türkiye'de toplumsal cinsiyet tartışmaları* (ss. 56-68). İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği.

Kahraman, A.B. (2011). *Siyasal katılımın sosyolojik analizi.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Kalaycıoğlu, E. (1984). Siyasal değerler ve siyasal bilim. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,* 38(3-4), 145-159).

Kandiyoti, D. (2015). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar.* Çev. Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay. İstanbul: Metis Yayınları.

Kapani, M. (1006). *Politika bilimine giriş.* Ankara: Bilgi Yayınevi.

Kartal, F. (2016). Kadınların yurttaşlığı ve feminist kuram. *Amme İdaresi Dergisi,* 49(3), 59-87.

Kaya, M. (2015). *Aşiret modernleşmesi.* İstanbul: Çıra Yayınları.

Kaya-Erdem, B. ve Baydaş-Sayılgan, Ö. (2012). Ataerkil ve anaerkil toplumun tarihsel savaşımının "Avatar" filmi bağlamında incelenmesi. *İletişim Çalışmaları Dergisi,* (1), 111-132.

Kışlalı, A. (1994). *Siyaset bilimi.* Ankara: İmge Yayınevi.

Kittilson, M.C. (2016). *Gender and Political Behaviour - In Oxford Research Enclopedia of Politics*-. Oxford: Oxford University Press.

Kurt, H. (2012). Politik kültür ve iletişim. H. Çetin (Ed.), *Siyaset bilimi* (ss. 322-358). Ankara: Orion Kitabevi.

Leaper, C. ve Friedman, C.K. (2007). The socialization of gender. J.E. Grusec ve P.D. Hastings (Ed.), *Handbook of socialization: theory and research* (ss. 561-587). New York: Guilford Publications.

Lipset, S.M. (1986). *Siyasal insan.* Çev. Mete Tuncay. Ankara: Teori Yayıncılık.

Lizotte, M.K. ve Sidman, A.H. (2009). Explaning the gender gap in political knowledge. *Politics&Gender,* 5(2), 127-151.

Mann, S.A. ve Huffman, D.J. (2005). The decentering of second wave feminism and the rise of third wave. *Science&Society,* 69(1), 56-91.

Michell, A. (1993). *Feminizm.* Çev. Şirin Tekeli. Ankara: İletişim Yayınları.

Mitchel, J. ve Oakley, A. (1998). *Kadın ve eşitlik.* Çev. Fatmagül Berktay. İstanbul: Pencere Yayınları.

Mitchell, J. (2006). *Kadınlar: en uzun devrim.* Çev. Gülseli İnal, Gülnur Savran, Şirin Tekeli, Feraye Tunç, Şule Torun, Yaprak Zihnioğlu. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Mora, N. (2005). Kitle iletişim araçlarında yeniden üretilen cinsiyetçilik ve toplumda yansıması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 1-7.

Oktay, C. (2003). *Siyaset bilimi incelemeleri.* İstanbul: Alfa Yayınları.

Orhun, C. (1998). Mitlerden günümüze Mezopotamya'da siyaset ve kadın. Z. Göğüş (Der.), *Kadınlar olmadan asla* (ss. 106-118). İstanbul: Sabah Kitapları.

Orum, A.M., Cohen, R.S., Grasmuck, S. ve Orum, A.W. (1974). Sex, socialization and politics. *American Sociological Review,* (39), 197-209.

Ozankaya, Ö. (1968). Siyasal olayların etkenleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* 20(4), 263-280.

Ozankaya, Ö. (1971). *Köyde toplumsal yapı ve siyasal kültür.* Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Ökten, Ş. (2006). GAP bölgesi'nin sosyo-kültürel ve yapısal özelliklerinin aile yapısına etkileri. *Aile ve Toplum,* 3(9), 23-34.

Ökten, Ş. (2009), Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 2(8), 302-312.

Özbudun, E., Kalaycıoğlu, E., Köker, L. (1995). *Türkiye'de demokratik siyasal kültür.*

Özçelik, S. (2018). Cinsiyet ayrımında evrensel normların oluşumu ve toplumsal cinsiyet. *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal,* 4(13), 860-875.

Özer, İ. (1988). Toplumsallaşma sürecinin siyasal boyutu, siyasal katılma ve kentlileşme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 6(1-2), 153-169.

Özer, İ. (1996). Siyasal kültür, demokrasi ve demokratik değerler. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* XIV(1), 71-98.

Özgün, Y. (2014). Feminizm. G. Atılgan ve E.A. Aytekin (Ed.), *Siyaset bilimi* (ss. 379-394). İstanbul: Yordam Kitap.

Öztekin, A. (2018). *Siyaset bilimine giriş.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Öztürk, E. (2017). *Feminist teori ve tarihsel süreçte Türk kadını.* Ankara: Gece Kitaplığı.

Parla, T. (1991). *Türkiye'de siyasal kültürün resmi kaynakları cilt I.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Phillips, A. (2015). *Demokrasinin Cinsiyeti.* Çev. Alev Türker. İstanbul: Metis Yayınları.

Reed, E. (2012). *Kadının evrimi I.* Çev. Şemsa Yeğin. İstanbul: Payel Yayınevi.

Reed, E. (2014). *Kadının evrimi II.* Çev. Şemsa Yeğin. İstanbul: Payel Yayınevi.

Roskin, M.G., Cord, R.L., Medeiros, J.A. ve Jones, W.S. (2018). *Siyaset bilimi.* Çev. Atilla Yayla. Ankara: Adres Yayınları.

Sakallı-Uğurlu, N. (2003). Cinsiyetçilik: kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları,* (6), 1-20.

Sakallı-Uğurlu, N. ve Türkoğlu, B. (2016). Günümüz Türkiye'sinde cinsiyet kalıp yargıları: kadın kimdir? erkek kimdir?. *I. Sosyal Psikoloji Kongresi* içinde (s. 98-108). Ankara: Başkent Üniversitesi.

Sancar, S. (2016). *Erkeklik: imkânsız iktidar.* İstanbul: Metis Yayınları.

Sarıbay, A.Y. (1996). *Siyasal sosyoloji*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.

Scott, J.W. (2013). *Feminist tarihin peşinde.* Çev. Derya Demirler, Fahriye Dinçer, Özlem Aslan. İstanbul: bgst Yayınları.

Sevim, A. (2005). *Feminizm*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Souble, S. ve Nairne, J. (2006). Are girls checking out? Gender and political socialization in transitioning democracies. S. Soule ve J. Nairne (Ed.), *A paper Presented at the Midwestern Political Science Meeting* içinde (ss. 1-16). Chicago.

Suğur, S. (2002). Toplumsal cinsiyet. G.Y. Oğuz (Ed.), *Toplumsal yaşamda kadın* (ss. 1-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi (2017). https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/14/2/ekonomik-yapi adresinden edinilmiştir.

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (2019). https://www.sutso.org.tr/haber/1623/sanliurfa-fistik-uretiminde-ilk-sirada adresinden edinilmiştir.

Şanlıurfa Valiliği (2019). http://www.sanliurfa.gov.tr/genel-bilgiler adresinden edinilmiştir.

Şentürk, H. (2008). *Seçmenin DNA'sı*. İstanbul: Okutan Yayınları.

Talaslı, G. (1996). *Siyaset çıkmazında kadın.* Ankara: Ümit Yayıncılık.

Turan, İ. (1977). *Siyasal sistem ve siyasal davranış.* İstanbul: Güryay Matbaacılık.

Turan, İ. (2016). Türkiye'de siyasal kültürün oluşumu. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay (Ed.), *Türk siyasal hayatı* (ss. 479-512). Bursa: Sentez Yayıncılık.

TÜİK (2019a). Merkezi Dağıtım Sistemi (Seçmen İstatistikleri-Şanlıurfa Seçmen Nüfusu). https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerelsecmen.zul adresinden edinilmiştir.

TÜİK (2019b). Merkezi Dağıtım Sistemi (İş gücü İstatistikleri- Şanlıurfa'nın İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri). https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr adresinden edinilmiştir.

TÜİK (2019c). Merkezi Dağıtım Sistemi (Nüfus İstatistikleri-Şanlıurfa Nüfusu). https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr adresinden edinilmiştir.

TÜİK (2019d). Merkezi Dağıtım Sistemi (Ulusal Eğitim İstatistikleri- Şanlıurfa'da Okuma-Yazma İstatistikleri). https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr adresinden edinilmiştir.

Türköne, M. (2010). *Siyaset.* İstanbul: Opus Yayınları.

Uluç, A.V. (2007). *Güneydoğu Anadolu bölgesinin toplumsal ve siyasal yapısı: Mardin örneğinde siyasal katılım.* (Yayınlanmış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Uluç, A.V. ve Karasu, M.A. (2015). Kente yerleşmiş aşiret üyelerinin kentlileşme eğilimleri üzerine bir çalışma: Şanlıurfa örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(25), 201-232.

Uluyağcı, C. Ve Yılmaz. A. (2007). Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi,* (6), 141-157.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi,* (35), 29-56.

Walby, S. (2016). *Patriyarka kuramı.* Çev. Hülya Osmanağaoğlu. Ankara: Dipnot Yayınları.

Wedel, H. (2013). *Siyaset ve cinsiyet.* Çev. Can Kurultay. İstanbul: Metis Yayınları.

Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın haklarının gerekçelendirilmesi.* Çev. Deniz Hakyemez. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yalçın, Ö. (2016). Siyasal toplumsallaşma. Ö. Dirilen-Gümüş (Ed.), *Siyaset psikolojisi* (ss. 321-372). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yapıcı, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet din ve kadın.* İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Yayla, A. (2017). *Siyaset bilimi*. Ankara: Adres Yayınları.

Yıldırım, Z. (2019). Türkiye'de ve Şanlıurfa'da kadının genel profili. E. Siverekli ve G. Sarıışık (Ed.), *Şanlıurfa ili kırsal kadın profili, demografik, sosyo-ekonomik ve istihdam perspektifli bir araştırma* (ss. 1-8). Bursa: Ekin Yayınevi.

Yılmaz, N. (2013). Sosyalleşme sürecinin siyasallaşma boyutu. *Uluslararası İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 319-322.

Yücekök, A. (1987). *Siyasetin toplumsal tabanı.* Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Zencirkıran, M. (2015). *Sosyoloji.* Burs Dora Yayınları.

EKLER

EK-1: T-TESTİ SONUÇLARI

Sorular	T- testi Sonuçları				
	Cinsiyet	Sayı	Ortalama	t değeri	p değeri
1.Siyasete karşı ilginiz ne derecededir?	Kadın	210	1,8905	-3,517	**,000**
	Erkek	210	2,1952	-3,517	
2. Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?	Kadın	210	2,9381	5,598	
	Erkek	210	2,4286	5,598	**,000**
3. En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?	Kadın	210	3,8048	7,117	
	Erkek	210	2,6524	7,117	**,000**
4. Ülke meseleleri ile ilgilenir misiniz?	Kadın	210	2,3286	-6,079	
	Erkek	210	2,8429	-6,079	**,000**
5. Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?	Kadın	169	1,5266	-7,213	
	Erkek	191	2,0419	-7,174	**,000**
6. Demokrasi nedir?	Kadın	210	2,9095	1,32	
	Erkek	210	2,8048	1,32	,187
7. Laiklik nedir?	Kadın	210	1,7905	2,138	
	Erkek	210	1,5333	2,138	**,033**
8. Türkiye Büyük Millet Meclisi kimi temsil eder?	Kadın	210	1,5143	1,366	
	Erkek	210	1,3905	1,366	,173
9. Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?	Kadın	210	2,2143	2,945	
	Erkek	210	1,8333	2,945	**,003**
10. Şanlıurfa Büyükşehir belediye başkanının adı nedir?	Kadın	210	1,5429	3,674	
	Erkek	210	1,2619	3,674	**,000**
11. Sizce bir evde 'aile reisi' olgusu olmalı mıdır?	Kadın	210	1,4429	5,217	
	Erkek	210	1,1571	5,217	**,000**
12. Sizce siyaset ile uğraşmak ne kadar önemlidir?	Kadın	210	2,5524	1,31	
	Erkek	210	2,3810	1,31	,191
13. "Siyaset kadınlara uygun bir iştir" görüşünü doğru buluyor musunuz?	Kadın	210	2,4333	-1,645	
	Erkek	210	2,6381	-1,645	,101
14. Neden doğru bulmuyorsunuz?	Kadın	50	2,0000	-1,74	
	Erkek	62	2,3871	-1,718	,089
15. Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?	Kadın	210	2,2857	-3,181	
	Erkek	210	2,6619	-3,181	**,002**
16. Cevabınız "HAYIR" ise nedeni?	Kadın	42	1,8333	-0,416	
	Erkek	59	1,9153	-0,408	,684
17. Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?	Kadın	210	2,1571	-4,144	
	Erkek	210	2,6190	-4,144	**,000**
18. Sizce siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biri midir?	Kadın	210	2,2810	-0,653	
	Erkek	210	2,3524	-0,653	,514
19. Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Kadın	210	4,5190	1,708	
	Erkek	210	4,1190	1,708	,088

20. Siyasi parti veya aday tercihinde eşinizin fikrini alır mısınız?	Kadın	142	1,5141	0,297	
	Erkek	157	1,4968	0,297	,766
21. Vatandaş olarak hükümetin almış olduğu siyasi kararları etkilediğinize inanıyor musunuz?	Kadın	210	2,8143	-0,421	
	Erkek	210	2,8619	-0,421	,674
22. Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?	Kadın	210	2,8571	0,12	
	Erkek	210	2,8429	0,12	,905
23. Nasıl bir yönetimden yanasınız?	Kadın	210	1,6714	1,854	
	Erkek	210	1,5095	1,854	,064
24. En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?	Kadın	210	2,6667	-2,749	
	Erkek	210	3,2143	-2,749	**,006**
25. Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?	Kadın	210	2,3381	-2,827	
	Erkek	210	2,6905	-2,827	**,005**
26. "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır " görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?	Kadın	209	3,2823	2,783	
	Erkek	210	2,9524	2,783	**,006**
27. Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?	Kadın	210	2,0571	-2,906	
	Erkek	210	2,3810	-2,906	**,004**
28. Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?	Kadın	210	2,4619	-1,506	
	Erkek	210	2,6524	-1,506	,133
29. Oy kullanıyor musunuz?	Kadın	210	1,0143	-1,528	
	Erkek	210	1,0381	-1,528	,127
30. Hayır ise nedeni?	Kadın	3	1,3333	-0,116	
	Erkek	8	1,3750	-0,11	,919
31. Oyunuzu kim kullanır?	Kadın	210	1,1238	0,286	
	Erkek	210	1,1095	0,286	,775
32. Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?	Kadın	210	1,5524	0,147	
	Erkek	210	1,5381	0,147	,883
33.Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?	Kadın	210	1,8143	2,085	
	Erkek	210	1,5571	2,085	**,038**
34. Ailenizde herkes (anne, baba ve çocuklar) aynı partiye mi oy verir?	Kadın	210	2,3190	-1,305	
	Erkek	210	2,4857	-1,305	,193
35. Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?	Kadın	142	2,2887	2,604	
	Erkek	157	2,1083	2,603	**,010**
36. Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?	Kadın	210	4,7190	4,016	
	Erkek	210	4,2429	4,016	**,000**
37. Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın adı nedir?	Kadın	28	2,1786	1,199	
	Erkek	59	1,7966	1,142	,259
38. Herhangi bir siyasal partiye üye misiniz?	Kadın	210	1,9571	0,875	
	Erkek	210	1,9381	0,875	,382
39. (Cevabınız "EVET" ise) Hangi siyasal partiye üyesiniz?	Kadın	9	1,3333	-2,106	
	Erkek	13	2,3077	-2,429	**,027**
40. Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?	Kadın	210	1,7667	3,621	
	Erkek	210	1,6048	3,621	**,000**
41. Şu ana kadar herhangi bir gösteri ve yürüyüşe katıldınız mı?	Kadın	210	1,8619	2,638	
	Erkek	210	1,7619	2,638	**,009**

Tablo incelendiğinde ankete verilen cevapların ortalamaları “0,05” (p)’in altında ise kadınların ve erkeklerin soruda belirtilen ifadeye verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ancak bu değer (p) “0,05”in üstünde ise kadınların ve erkeklerin soruda belirtilen ifadeye verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Buna göre “Siyasete karşı ilginiz ne derecededir?” (p: ,000 ve p<0,05), “Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?” (p: ,000 ve p<0,05), “En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?” (p: ,000 ve p<0,05), “Ülke meseleleri ile ilgilenir misiniz?” (p: ,000 ve p<0,05), “Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz?” (p: ,000 ve p<0,05), “Laiklik nedir?” (p: ,033 ve p<0,05), “ Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?” (p: ,003 ve p<0,05), “Şanlıurfa Büyükşehir belediye başkanının adı nedir?” (p: ,000 ve p<0,05), “Sizce bir evde ‘aile reisi’ olgusu olmalı mıdır?” (p: ,000 ve p<0,05), “Sizce kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?” (p: ,002 ve p<0,05), “Sizce kadın siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?” (p: ,000 ve p<0,05), “En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?” (p: ,006 ve p<0,05), “Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?” (p: ,005 ve p<0,05), “’Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır’ görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?” (p: ,006 ve p<0,05), “Bir kadının milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?” (p: ,004 ve p<0,05), “Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?” (p: ,038 ve p<0,05), “. Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir?” (p: ,010 ve p<0,05), “Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?” (p: ,000 ve p<0,05), “Hangi siyasal partiye üyesiniz?” (p: ,027 ve p<0,05), “Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?” (p: ,000 ve p<0,05), “Şu ana kadar herhangi bir gösteri ve yürüyüşe katıldınız mı?” (p: ,009 ve p<0,05) ifadelerine ait p değerleri 0,05’ten küçük olduğu için (p<0,05) cinsiyet ile belirtilen ifadeler arasında anlamlı bir ilişki olduğu kabul edilmiştir.

Ancak “Demokrasi nedir?” (p: ,187 ve p>0,05), “Türkiye Büyük Millet Meclisi kimi temsil eder?” (p: ,173 ve p>0,05), “Sizce siyaset ile uğraşmak ne kadar

önemlidir?" (p: ,191 ve p>0,05), "Siyaset kadınlara uygun bir iştir" görüşünü doğru buluyor musunuz?" (p: ,101 ve p>0,05), "Neden doğru bulmuyorsunuz?" (p: ,089 ve p>0,05), "Cevabınız hayır ise nedeni?" (p: ,684 ve p>0,05), "Sizce siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biri midir?" (p: ,514 ve p>0,05), " Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?" (p: ,088 ve p>0,05), "Siyasi parti veya aday tercihinde eşinizin fikrini alır mısınız?" (p: ,766 ve p>0,05), "Vatandaş olarak hükümetin almış olduğu siyasi kararları etkilediğinize inanıyor musunuz?" (p: ,674 ve p>0,05), "Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?" (p: ,905 ve p>0,05), "Nasıl bir yönetimden yanasınız?" (p: ,064 ve p>0,05), "Bir kadının muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?" (p: ,133 ve p>0,05), "Oy kullanıyor musunuz?" (p: ,127 ve p>0,05), "Hayır ise nedeni" (p: ,919 ve p>0,05), "Oyunuzu kim kullanır?" (p: ,775 ve p>0,05), "Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?" (p: ,883 ve p>0,05), "Ailenizde herkes (anne, baba ve çocuklar) aynı partiye mi oy verir?" (p: ,193 ve p>0,05), "Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın adı nedir?" (p: ,259 ve p>0,05), "Herhangi bir siyasal partiye üye misiniz?" (p: ,382 ve p>0,05) ifadelerine ait p değerleri 0,05'ten büyük olduğu için (p> 0,05) cinsiyet ile belirtilen ifadeler arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı kabul edilmiştir.

EK-2: ANKET FORMU

Değerli katılımcılar;

Bu anket formu, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütmekte olduğum **"Toplumsal Cinsiyet Açısından Siyasal Kültür: Şanlıurfa Örneği"** isimli yüksek lisans tezi çerçevesinde kadın ve erkek arasındaki cinsiyet rollerinin siyasal tutum ve davranışlara nasıl yansıdığını ortaya koymak üzere veri toplamak için hazırlanmıştır. Araştırmada elde edilen bilgiler bilimsel amaçla kullanılacak olup, bilgiler saklı tutulacaktır. Aşağıdaki ifadeleri doğru ve objektif bir şekilde cevaplamanız ve hiçbir maddeyi boş bırakmamanız çalışma açısından önem arz etmektedir.

Katıldığınız için teşekkür ederim.

Ayşe KÜÇÜK

Yüksek Lisans Öğrencisi

A. KİŞİSEL ÖZELLİKLER

1. Yaşınız

( ) 18-24 ( ) 25-34 ( ) 35-44 ( ) 45-55 ( ) 56-64 ( ) 65 ve üstü

2. Cinsiyetiniz

( ) Kadın ( ) Erkek

3. Medeni Durumunuz

( ) Evli ( ) Bekâr ( ) Dul

4. Eğitim düzeyiniz

( ) İlkokul ve altı ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Lisans

( ) Lisansüstü

5. Mesleğiniz

( ) İşsiz ( ) İşçi ( ) Memur ( ) Çiftçi ( ) Esnaf ( ) Serbest Meslek

( ) Ev Hanımı ( ) Öğrenci ( ) Diğer…….

6. Aylık geliriniz (DİKKAT! Sadece size ait)

( ) 0-2500 ( ) 2501-3500 ( ) 3501-5000 ( ) 5001-10 000 ( ) 10 001 ve üstü

B. SİYASAL İLGİ

7.Siyasete karşı ilginiz ne derecededir?

( ) Hiç ilgili değilim ( ) Az ilgiliyim ( ) İlgiliyim ( ) Çok ilgiliyim

8. Basın yayın yoluyla (televizyon, gazete, internet) siyasi tartışma programlarını hangi sıklıkla takip edersiniz?

( ) Sürekli takip ediyorum ( ) Genellikle takip ediyorum ( ) Nadiren takip ediyorum ( ) Hiç takip etmiyorum

9. En çok ne tür televizyon programlarını takip edersiniz?

( ) Siyaset ( ) Spor ( ) Televizyon dizileri ( ) Gündüz kuşağı kadın programları

( ) Bilgi vb. yarışma programları ( ) Belgesel ( ) Diğer…….

10. Ülke meseleleri ile ilgilenir misiniz?

( ) Hiç ilgilenmem ( ) Az ilgilenirim ( ) İlgilenirim ( ) Çok ilgilenirim

11. Öncelikli olarak aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilenirsiniz? (DİKKAT! Sadece 10. soruya olumlu cevap verenler cevaplayacak)

( ) Yerel sorunlar (Su/elektrik kesintisi, yol/ulaşım) ( ) Ekonomik sorunlar

( ) Siyasi sorunlar ( ) Diğer…….

B. SİYASAL BİLGİ

12. Demokrasi nedir?

( ) Bir kişinin ülkeyi yönetmesidir ( ) Birkaç kişinin ülkeyi yönetmesidir

( ) Halkın kendi kendini yönetmesidir ( ) Bilmiyorum ( ) Diğer…….

13. Laiklik nedir?

( ) Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır ( ) Bir kişinin ülkeyi yönetmesidir

( ) Dinin devlet işlerine karışmasıdır ( ) Bilmiyorum ( ) Diğer…….

14. Türkiye Büyük Millet Meclisi kimi temsil eder?

( ) Tüm halkı ( ) Milletvekillerini ( ) İktidarı ( ) Bilmiyorum

15. Türkiye şu anda hangi hükümet biçimi ile yönetilmektedir?

( ) Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ( ) Parlamenter sistem ( ) Başkanlık sistemi
( ) Yarı başkanlık sistemi ( ) Bilmiyorum

16. Şanlıurfa Büyükşehir belediye başkanının adı nedir?

Adı soyadı……

( ) Bilmiyorum

C. SİYASAL DEĞER

17. Sizce bir evde 'aile reisi' olgusu olmalı mıdır?

( ) Evet ( ) Kararsızım ( ) Hayır

18. Sizce siyaset ile uğraşmak ne kadar önemlidir?

( ) Çok önemli ( ) Az önemli ( ) Kararsızım ( ) Önemli değil

( ) Hiç önemli değil

19. “Siyaset KADINLARA uygun bir iştir” görüşünü doğru buluyor musunuz?

( ) Kesinlikle doğru buluyorum ( ) Doğru buluyorum ( ) Kararsızım ( ) Doğru bulmuyorum ( ) Kesinlikle doğru bulmuyorum

20. Neden doğru bulmuyorsunuz? (DİKKAT! Sadece “(Kesinlikle) doğru bulmuyorum” diyenler cevaplayacaktır.)

( ) ……..…….

21. Sizce KADINLAR siyasette aktif olarak yer almalı mıdır?

( ) Kesinlikle Evet ( ) Evet ( ) Kararsızım ( ) Hayır ( ) Kesinlikle hayır

22. Cevabınız “HAYIR” ise nedeni?.....

23. Sizce KADIN siyasetçiler erkek siyasetçiler kadar başarılı olabilir mi?

( ) Kesinlikle Evet ( ) Evet ( ) Kararsızım ( ) Hayır ( ) Kesinlikle Hayır

24. Sizce siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demokrasinin koşullarından biri midir?

( ) Kesinlikle Evet ( ) Evet ( ) Kararsızım ( ) Hayır ( ) Kesinlikle Hayır

25. Öncelikli olarak kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

( ) Milliyetçi ( ) Solcu ( ) Liberal ( ) Muhafazakâr ( ) Laik

( ) Demokrat ( ) Feminist ( ) Hiçbiri

26. (DİKKAT! Sadece evli katılımcılara sorulacak) Siyasi parti veya aday tercihinde eşinizin fikrini alır mısınız?

( ) Evet ( ) Hayır

27. Vatandaş olarak hükümetin almış olduğu siyasi kararları etkilediğinize inanıyor musunuz?

( ) Kesinlikle Evet ( ) Evet ( ) Kararsızım ( ) Hayır ( ) Kesinlikle Hayır

28. Sizce gösteri ve yürüyüş yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur mu?

( ) Kesinlikle katkıda bulunur

( ) Katkıda bulunur

( ) Kararsızım

( ) Katkıda bulunmaz

( ) Kesinlikle katkıda bulunmaz

29. Nasıl bir yönetimden yanasınız?

( ) Demokratik bir yönetimden ( ) Tek kişi yönetimi ( ) Dini yönetim

( ) Diğer…….

30. En çok hangi siyasal partiyi beğeniyorsunuz?

( ) AK Parti ( ) CHP ( ) HDP ( ) MHP ( ) Diğer…….

31. Oy verdiğiniz parti adayının dindar olup olmamasına dikkat eder misiniz?

( ) Kesinlikle dikkat ediyorum

( ) Dikkat ediyorum

( ) Bilmiyorum

( ) Dikkat etmiyorum

( ) Kesinlikle dikkat etmiyorum

32. "Bazen devlet işleri ve siyaset, kadınların anlayamayacağı kadar karmaşıktır " görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?

( ) Tamamen katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum

( ) Hiç katılmıyorum

33. Bir KADIN'IN milletvekili adayı olmasını doğru bulur musunuz?

( ) Kesinlikle Evet ( ) Evet ( )Kararsızım ( ) Hayır ( ) Kesinlikle Hayır

34. Bir KADIN'IN muhtar adayı olmasını doğru bulur musunuz?

( ) Kesinlikle Evet ( ) Evet ( ) Kararsızım ( ) Hayır ( ) Kesinlikle Hayır

D. SİYASAL EYLEM

35. Oy kullanıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

36. Hayır ise nedeni:…….

37. Oyunuzu kim kullanır?

( ) Kendim kullanırım ( ) Ailemden biri kullanır ( ) Eşim kullanır ( ) Diğer…….

38. Hangi amaçla oy kullanıyorsunuz?

( ) Ülkenin çıkarını düşünerek oy kullanıyorum

( ) Ailemin çıkarlarını düşünerek oy kullanıyorum

( ) İlkelerine inandığım partiye oyumu veriyorum

( ) Diğer……..,

39. Yarın bir seçim olsa hangi partiye oy vereceğinizi nasıl kararlaştırırsınız?

( ) Kendi başıma karar veririm ( ) Aile büyüğünün kararına uyarım ( ) Eşimin kararına uyarım ( ) Ortak karar alırız ( ) Oy kullanmam ( ) Diğer…….

40. Ailenizde herkes (anne, baba ve çocuklar) aynı partiye mi oy verir?

( ) Evet, herkes aynı partiye oy verir

( ) Her zaman olmazsa da genelde aynı partiye oy verir

( ) Ara sıra aynı partiye oy verir

( ) Hayır, herkes istediği partiye oy verir

41. Eşinizin hangi partiye oy vereceğini siz mi ona söylersiniz, yoksa kendisi mi karar verir? (DİKKAT! Sadece evli katılımcılara sorulacak)

( ) Ben ona söylerim ( ) Kendisi karar verir ( ) Ortak karar alırız ( ) Cevap yok

42. Aşağıdakilerden hangilerine üyesiniz?

( ) Siyasal parti ( ) Sendika ( ) Dernek ( ) Kadın Kolları ( ) Hiçbiri

( ) Cevap yok ( ) Diğer…..

43. Eğer üye iseniz üyesi olduğunuz STK'nın türü nedir?.....

44. Herhangi bir siyasal partiye üye misiniz?

( ) Evet ( ) Hayır

45. (Cevabınız "EVET" ise) Hangi siyasal partiye üyesiniz?.....

46. Şu ana kadar herhangi bir siyasal partinin mitingine katıldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

47. Şu ana kadar herhangi bir gösteri ve yürüyüşe katıldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır